821.111
G88

EXCELSIOR

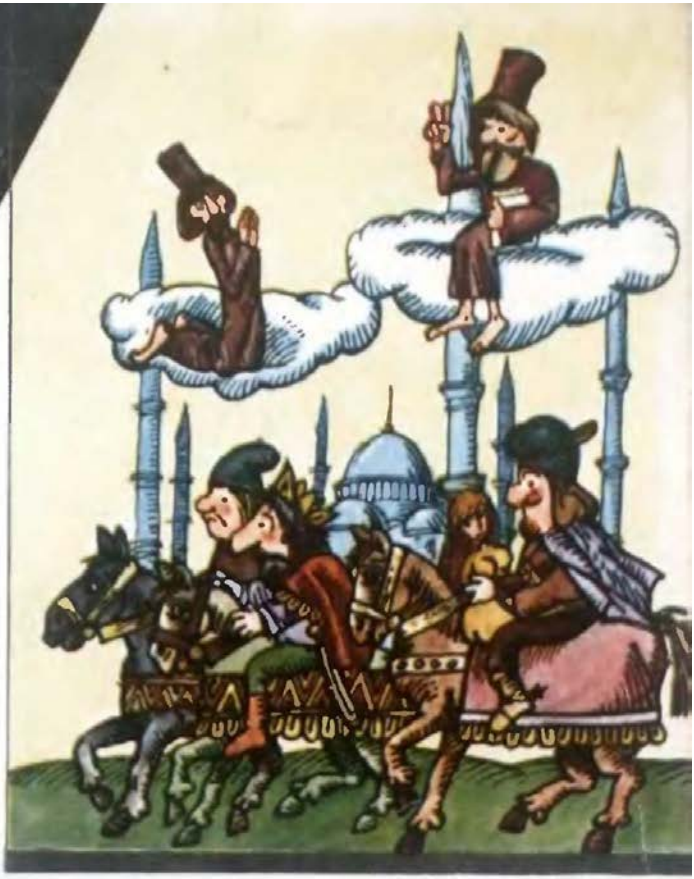

Ioan Groșan

O SUTĂ DE ANI DE ZILE LA PORȚILE ORIENTULUI

EDITURA FUNDAȚIEI CULTURALE ROMÂNE

IOAN GROŞAN
O SUTA DE ANI DE ZILE LA PORŢILE ORIENTULUI

Roman istoric foileton

EDITURA FUNDAȚIEI CULTURALE ROMÂNE BUCUREŞTI · 1992

EPISODUL 1

DESPRE CUM AU ÎNCĂPUT DOI VREDNICI CĂLUGĂRI ÎNTR-O SUTANĂ

Pe la 1600 şi ceva, dacă cineva şi-ar fi sumeţit privirea peste dealurile mângâieţe de dincolo de Vaslui, ar fi putut zări la o aruncătură de ochi două siluete mergând aplecate sub suflarea neostoită a crivăţului de Crâm. Prima siluetă era înaltă, ciupită de vărsat, cu nasul coroiat şi urechile clăpăuge ascunse sub pletele proaspăt retezate. A doua siluetă părea mai scundă, dar la o iscodire mai atentă se vădea a fi un tânăr extraordinar de înalt, cu picioarele răşchirate, pistruiat, cu părul cânepiu şi cu un ochi hoţoman care-ar fi făcut să tremure orice femeiuşcă mai slabă în virtute. După veşmânt, ai fi socotit că sunt călugări benedictini, numai că pe cap purtau bască. Mergeau iuţit, înturnându-şi din când în când capul cu grijire. Când ajunseră în Văioaga Ursului, făcură popas.

— Preacuvioase Metodiu, grăi cel tânăr cu sfială, dar nu fără o zâmbire scurtă în colţul gurei, îi fi şi matale ostenit de atâta cale. Să stăm oleacă întru Domnul.

— Domnul a dat, Domnul a luat! Oftă cel bătrân,

aşezându-şi ciolanele turceşte. Fiule, urma el scoțând de mâncare, să dăm trupului ce-i al trupului, căci fără dânsul sufletul este egal cu zero. Ia şi îmbucă!

Prânzul lor fu simplu: două frunze de măcriş, trei prune uscate, un boț de mămăligă rece, o ceapă şi-un iepure prins la repezeala. Dar pe când se ospătau ei ’nălțând în gând mulțămire Atoatefăcătorului, numai ce se auzi un tropot crescând pe vale şi cât ai bate o dată din palme, Văioaga Ursului se umplu de chiot.

— Tătarii! — mai apucă să strige călugărul bătrân, ascunzându-l pe cel tânăr sub sutană.

Tătarii îi înconjurară bătând sălbatic caii cu scările de lemn. Unul mai răsărit se răsti la bătrân:

— Ştacrâhm, hrâcmă!

— Ma io no capisco! — se bâlbâi Metodiu.

EPISODUL 2

DESPRE CUM AU LUAT ŞTIRE CEI DOI CĂLUGĂRI DE RÂNDUIALA TĂTĂREASCĂ

Auzind vorbele bătrânului, tătarul îşi miji ochii oblic:

— Lei paria italiano? — întrebă el.

— Si, io parlo – răspunse înfricoşat Metodiu.

Fata tuciurie, dar frumoasa a tătarului se încreți într-un zâmbet:

— Bravo, signore, grăi el într-o italiană cursivă, mâhnitul meu suflet se bucură că întâlneşte în aceste pustietăți un om de o aleasă educațiune a spiritului, iar urechii mele îi sunt plăcute zvonurile dulci ale unor cuvinte de viță nobilă, altele decât cele barbare.

— Cum, se miră Metodiu, matale ştii italiana?

— Precum vezi, răspunse tătarul. Tatăl meu, Hantătar, văzându-mă cu tragere la carte, m-a dat la

şcoli. Am terminat anul trecut La Padova, secția clasice. O să mă-ntrebi poate ce caut pe-aici. Ducatele italiene trec printr-o grozavă criză economică, o ciumă, şi cu toate că aveam pe diplomă”magna cum laudae”, nu m-am putut angaja la niciun duce. Aşa că m-am întors acasă la vechile obiceiuri: prădez pustietățile şi mă hrănesc cu visuri. Dacă drumul domniei-tale nu o ia prea pieziş față de al meu şi dacă inima nu ți-e prea înfricoşată de arătările oamenilor mei, atunci rogu-te să-mi fii oaspete împreună cu tovarăşul pe care dacă-l mai ții mult sub sutană, încredințat fi-voi că va năduşi. Tabăra mea e aproape.

Într-adevăr, călugărul cel tânăr abia mai răsufla. Ruşinat şi speriat, ieşi la iveală.

— Nu-ți fie teamă, fiule, grăi Metodiu. Domnul tătar e om de treabă.

Apoi, întorcându-se spre hanul cel tânăr:

— Vom veni la tine şi te vom cinsti, dar nu mult, căci alte gânduri decât cele ale ospeției ne mână drumurile. Pulvis et umbra sumus!

— Amen! — răspunse tătarul, dând pinteni calului.

După vreun ceas bun de călărit în goană, pe deşelate, hoarda toată şi cei doi călugări ajunseră în tabăra tătărească. De cum pătrunseră printre corturi, nu mică fu mirarea celor doi oaspeți când văzură ciudata rânduială ce părea a domni acolo. În fața unui cort vişiniu, şapte tătari tineri făceau coadă, fiecare cu o carte în mână. Un tătar bătrân le lua cărțile şi le dădea altele noi. În dreapta, patru tătăroaice pliveau un strat cu ceapă de Nipru, iar altele două teşeau un covor cu frumoase motive tradiționale. Lângă un cort mai înalt, de culoarea oului de dropie, un tătar aproape gol stătea aplecat peste o tiparniță. În sfârşit, în centrul taberei, pozând unui iconar pleşuv cu barbă rară, stătea

culcată pe-o parte o superbă tătăroaică tânără, cu ochi verzi, adânci, în care lumina soarelui se oglindea ca într-o apă leneşă.

Inima călugărului cel tânăr tresări.

EPISODUL 3

CE DISCUTAU DOI TINERI PE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI Al XVII-LEA

Văzând privirea tânărului călugăr furişându-se spre tătăroaică, hanul îşi dezveli dinţii din aur de la căderea Constantinopolului (1453) într-un surâs subţire, înţelept.

— Îţi place? — întrebă el. Vino să te prezint. E sora mea.

Tătăroaica se răsuci alene, şerpeşte, şi din ochi îi scăpărară spre călugăr două fulgere mici, pudice, ca două gămălii de ac.

— Mă cheamă Huruzuma! — spuse ca cu un uşor accent asiatic. Pe tine cum te cheamă?

— Iovănuţ! — răspunse simplu călugărul.

O clipă, privirile li se întâlniră.”Nu mă ispiti, Doamne, în halul ăsta”, gândi Iovănuţ cu spaimă.

— Vii de departe? — îl întrebă ea.

— Dă p-acilea! — răspunse el evaziv.

De undeva începu să cânte o mierlă. Adia un vântişor şi mirosea frumos de te trăsnea.

— Noi vă lăsăm acum o clipă! — spuse hanul. Apoi, întorcându-se spre Metodiu: Să mergem, părinte. Vreau să-ţi arăt haremul.

Se depărtară. Tinerii rămaseră singuri.

— Şezi! — spuse tătăroaica. Relaxează-te. Îi fi ostenit. Călătoreşti mult?

— Enorm de mult! — zise Iovănuț aşezându-se cu sfială.

— Dar de ce umbli atâta?

— Oamenii sunt ca banii. Aia sunt mai buni care îmbla în toate țările.

— Şi-acuma de unde vii?

Iovănuț îşi ridică cu grijire capul, privi atent în jur şi zise încet:

— Da' nu spui la nimeni?

— Ce 'şt copil?!

— De la Râm! — şopti el.

Mierla tăcu brusc.

EPISODUL 4

ÎN DRUM SPRE HAREM

Lăsându-i pe cei doi tineri mâncându-se din priviri să-şi depene amintirile, hanul şi Metodiu o luară agale spre harem.

— Signore – grăi Metodiu cu glas coborât – acuma noi am luat-o agale spre harem. Eu pă matale te înțeleg, că eşti în putere şi vei fi având şapte vieți în pieptu-ți de aramă. Însă cu… la harem… să-mi fie cu iertare…

— Amore, more, ore, re probantur amicitiae! — răspunse zâmbind tătarul. Ori ți-e teamă că-ți pierzi sufletul?

— Ei, sufletul… Nu de suflet mi-e mie. Teamă – spuse visător călugărul. Animi volant, corpora manent, cum au zis proorocii. De trup mi-e frică. Trupul – această necunoscută.

— Ciudați mai sunteți şi voi, dunărenii! — meditä tătarul.

— Aşa ne-a fost scris, s-avem tihna vântului şi

nestatornicia apelor. Dar nu ne plângem. Rămânem. Suntem. Toți. Azi aici, mâine-n Focşani, ce-am avut şi ce-am pierdut.

— Am ajuns – zise tătarul, arătând poarta haremului pe care era desenată tradiționala stemă tătărească: un cap de bour înfipt într-un cap de suliță.

Dedesubtul stemei stătea scris cu litere deşănțate un vechi dicton asiatic:"Inter arma silent musae".

— Eu nu intru – zise călugărul cu hotărâre.

— Dacă tu nu intri, eu intru – făcu tătarul amenințător.

— Atunci întru şi eu, zise Metodiu.

Şi intrară. Înăuntru, întuneric. Îi izbi un miros dă ananas. Metodiu înainta cu băgare de scamă, când într-un colt se deschise încet o uşă pe care se strecură o rază languroasă de lumină. Metodiu şovăi o clipă, se apropie cu sfială de uşă, o deschise mai tare, îşi miji ochii şi… ce să vezi?

EPISODUL 5

UN HAREM MODEL

Intrând pe uşa mascată de trupul superb al unei tătăroaice mascate de trupul masiv al unui eunuc, Metodiu se opri zgâit în prag: în camera cufundată într-un semiîntuneric plăcut şi din care se zvoneau dulci sunete de liră, se aflau şapte tătăroaice tinere, toate una şi una, unduindu-se uşor în jurul unei maşinării ciudate, într-un coif, aşezat pe perini şi trăgând dintr-o lulea de fildeş ținută cu grație de o eunucă, stătea cufundat în gânduri un tătar bătrân, complet ras şi având tatuate pe piept şi Crucea"Sfântul Gheorghe"şi-a Semilunei Stea.

— Ce e asta? — bâigui Metodiu arătând spre maşinărie.

— O tiparniță, monşer! — lămuri hanul cel tânăr.

— Şi ce tipăriți? — făcu Metodiu plăcut surprins.

— Psaltiri, Cazanii, Lexicoane,"Istoria Imperiului Otoman", partea cu creşterea.

— Bine, bine, da' fetele?

— Sunt de la corectură.

— Şi… el? — şopti Metodiu, trăgând cu coada ochiului spre tătarul cel tatuat.

— El? El a câştiga concursul"Dintre sute de tătari". Să ți-l prezint. Îl cheamă Mârzac.

Se apropiară.

— Bag samă că, în ciuda celor lumeşti ce vă stau în preajmă, gândul nu se sparie sub povara îmbierilor – grăi cu blândețe Metodiu către Mârzac.

— Plăcut zvon vine urechilor mele – spuse Mârzac fără să ridice capul. Nu te mira, străine, că dulceața ispitei nu mă mai încearcă. Căci nu iaste alta mai de folos zăbavă decât cetitu cărților.

— Adevărat grăieşti – răspunse Metodiu. Dar eu aşa cuget, că îi fi fost şi matale tânăr odată şi-ai cunoscut poate floarea picatului.

La vorbele acestea, Mârzac zâmbi amar şi, drept răspuns, îşi arătă umărul stâng pe care erau tatuate cuvintele: IULIŞKA, MOHACI, 1526.

EPISODUL 6

CE MAI DISCUTAU DOI TINERI PE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA

În timp ce hanul şi Metodiu vizitau haremul, Iovănuț, călugărul cel tânăr, şi Huruzuma, sora de lapte a

tătarului, rămăseseră singuri.

— Care va să zică vii de la Râm! — spuse graseind tătăroaica, ridicându-se într-o rână.

Iovănuț nu îndrăzni s-o privească drept. Educația puritană pe care i-o dăduseră acasă în familie părinții săi, răzăşi în ținutul Neamțului, educație potrivit căreia femeia trebuie să stea la locul ei, nu să stea într-o rână, îl făcea să tindă a se feri de apropieri periculoase.

— Şi cum îți spuneam – reluă Huruzuma – care va să zică vii de la Râm, nu? De ce nu-mi răspunzi?

Călugărul cel tânăr ridică în sfârşit privirea pe sub gene, pregătindu-se să răspundă politicos, dar ferm,"da, vin de la Râm", însă tătăroaica nu-l lăsă să înceapă, ci continuă ea:

— Ce fericit poți fi, domnule Iovănuț! Umbli atâta şi vezi atâtea! Pe când cu... tot în stepă. Mă uit în dreapta: stepă. Mă uit în stânga: stepă. Mă uit în sus... ce să mai vorbim?!

„Mde!"îşi spuse în gând Iovănuț, zărindu-i totuşi Huruzumei vârful botinei în formă de semilună cum se mişca jucăuş prin iarba îmbelşugată care creştea *illo tempore* pe-acolo, pe lângă Nistru.

— Mă plictisesc îngrozitor! — şopti tătăroaica, uitându-se în toate părțile. Degeaba ştiu scrisul şi cititul. N-am cu cine schimba o impresie, o locuțiune, decât cu frate-meu. Domnule iovănuț, să nu-ți faci o impresie greşită despre mine, dar şi eu sunt om. Aş vrea şi cu să mă plimb, să-mi deschid sufletul cuiva... Ştii, domnule călugăr, cu n-am fost niciodată la mare...

Iovănuț stătea cu capul în piept, jucându-se cu un ciucure de la sutană. Mărturisirile Huruzumei îl tulburau nespus.

— Cu toate acestea, urmă deodată veselă Huruzuma, în general n-o ducem rău. Seara mai facem câte-un foc

de tabără, mai punem vreascuri, glumim, râdem, cântăm… Vrei să – ti cânt ceva?

Şi, fără să mai aştepte încuviințarea, Huruzuma, lăsându-şi capul pe spate, începu să cânte cu glas sonor, înalt, plăcut:

— Te preaslăvim, mărite Baikal…”

EPISODUL 7

UN TAIFAS NU FĂRĂ TÂLC

După ce se lămuri asupra rosturilor pe deplin întemeiate, atât de nobile, ale acelui harem-tiparniță, Metodiu, care avea nu puține primăveri în trupu-i tomnatec, simți nevoia să se hodinească.

— Nu obosesc a lăuda obştească osârdie ce văz aici – grăi el către tătar. Ochii-mi se desfată, inima se-nalță. Dar adevăr zic ție, mărite han, că nevrednicele mele picioare sunt departe de cuget şi nu mai voiesc a-l asculta. Au greşesc mult dacă, văzând colea acel minunai jilț, poftesc a şedea cum, iaca, şi fac?

— Nicidecum, răspunse tătarul înclinându-se. Noi înşine prețuim şederea. Zăbava, când vine dinăuntru, vesteşte ridicarea, precum şi ridicarea precede prăbuşirea. Şezi, preacuvioase, simte-te bine, căci în curând te vei înălța.

— Ibi bene, ubi sum, cum au zis proorocii! Oftă cu plăcere Metodiu.

— Tuzuma, se-ntoarse hanul cel tânăr către o eunucă de prin preajmă, adă-ne, rogu-te, o cupă de kumâs.

Eunuca dispăru fâşâind uşor şi reveni cu două potire alburii.

— Ştii, mărite han – grăi Metodiu după ce gustă

dintr-o cupă, uitându-mă eu prin ceaslovurile voastre, am băgat de seamă că slova poeticească nu-i nici mai lungă, nici mai scurtă, ci tocmai potrivită. Lucru de mirare: câți iambi, atâtea dactile.

— Suntem o cultură tânără – răspunse tătarul, luând şi dânsul loc. Noi, precum vezi, am pornit de la foarte puțin. Ce zic eu? De la zero. Acuma judecă şi dumneata: puteam eu lăsa versul liber? O mare poezie trebuie să aibă ritm. Unde nu e ritm, acolo nu e poetică şi o poezie vasăzică ceva fără poetică?

— Pricep, grăi Metodiu. Pricep şi mă minunez. Să – ti dea Dumnezeu sănătate!

— Lăsați… se jenă tătarul, plecând ochii. În sănătatea dumitale!

— Bogdaproste! — răspunse Metodiu şi deşertă cupa.

EPISODUL 8

ÎN CARE SE ADUCE CURATA MULȚĂMIRE CETITORIULUI ŞI RĂSAR NOI CHIPURI VREDNICE DE ȚINUT MINTE

Îngăduie-ne, Cetitoriule, care le apleci cu sfielnică grijă asupra rândurilor aceste, a face aici o pauză. Trageți şi tu răsuflarea, hodineşte-ti ochii şi lasă-i să lunece iute peste vorbe, căci n-avem a spune nimic din ceea ce, îndeobşte, îți retine atenția. Aibi încredere în noi, nu te ducem pre tine în ispită de la trebi, nu mai povestim, ci facem puțintică retorică. Şezi colea lângă noi şi întinde – te o clipită. Precum noi obosim cu scrisul, aşijderea tu cu cititul. Ut pictura, lectura. Nu umbla încrâncenat după înțelesuri şi pricini acolo unde însuşi izvoditorului îi scapă, ci tolănit cum bine-ți şade la umbra istorisirilor în pârg, lasă creionul roşu în

iarbă şi priveşte cu ochi blânzi, somnoroşi, ce frază frumoasă am scos. Aşa!

Să-i lăsăm acum o vreme pe Metodiu şi pe han, pe iovănuț şi pe Huruzuma, să se bucure de dulceața vieții de tabără şi să ne aruncăm privirea peste stepă. Ce zărim? Scoală, Cetitoriule!

La o oarecare depărtare de tabără, trei oameni pe trei cai veneau încet, la pas. Caii abia mai mergeau, călăreții abia se mai țineau. Cel din mijloc, mai gras, bărbos, bine îmbrăcat, cu o căciulă de jder pe cap, ofta şi se uita des în urmă. Îl însoțeau doi tovarăşi: unul înalt, spătos, întunecat la chip, altul mai tinerel.

— Lasă gândurile negre, mărite Doamne! — grăi cel spătos. Nu sunt vremile supt oameni, ci oamenii supt vremi. Ieri ai fost, azi nu eşti. Ieri şedeai, azi umbli.

— Oi, oi, oi, spătare Vulture! — se văită cel gras, trăgându-se de barbă. Măcar dacă apucam să-mi iau cărțile!

EPISODUL *9*

DUPĂ CĂDERE

— Acuma nu-ți fie cu supărare, mărite Doamne, că-mi las gura mai slobodă, da' parcă şi 'mneata prea stăteai toată ziua cu nasu-n cărți! — grăi spătarul Vulture către cel gras cu căciula de jder. 'Mneata citeai şi noi strângeam dările. Dreptate era asta? Veneau leşii, 'mneata citeai. Pârjoleau tătarii, 'mneata citeai. Prăpădeau cazacii, 'mneata scriai. Noroc c-au venit şi turcii şi te-au schimbat, că eu unul mă săturasem.

— Am vrut să fiu luminat, se tângui cel cu căciula de jder, abia ținându-se pe cal. N-am vrut să tai capete, am vrut să le luminez.

— Capul luminat sabia îl taie – grăi spătarul Vulture cu ochii în depărtare. Dacă nu-l tai dumneata, îl taie alții. Capete să fie, că săbii sunt destule.

— Vai, cum grăieşti cu mine, spătare Vulture!... Nu mai departe decât alaltăieri, n-ai fi cutezat să – ti ridici glasul mai sus de unde-ți stătea capul.

— Alte vremuri, alte glasuri, mărite Doamne! — spuse spătarul. Degeaba înălțăm eu glasul, dacă 'mneata nu plecai urechea. Urla prostimea afară şi 'mneata n-o auzeai, dondăneai pe latineşte.

— De ce urlau, spătare? — se tângui cel gras. Le-am făcut şcoli, le-am adus tiparniță, le-am dat teatru.

— Le-ai dat teatru să-l păzească pe dinafară, că nu intra unul, se temeau. Răzăşi în teatru! Cine-a mai văzut?! Boieri, curteni, mai treacă meargă, dar răzăşi?! 'Mneata, mărite Doamne, să nu zic cu păcat, te visai la Tibru, şi când colo, la doi paşi, Bahluiu, sireacu!

— Oi, oi, oi! — se văită cel gras. Oi, oi, oi! Nu-mi mai aduce aminte! Ce ruşine! Cum m-au azvârlit, ca pe-un bolovan!

— Aşa-s turcii, spuse spătarul. Noroc că era apa mică şi ai şale mari. Dar şi aşa, dacă nu-ți eram credincioşi eu şi bietul Broanteş, treceai în lumea drepților. Am sau n-am dreptate, măi Broanteş? Adăugă spătarul, întorcându-se în şa spre celălalt tovarăş de drum, care asculta cu atente, cufundat în gânduri.

— Îhâmhmâmm! — făcu Broanteş.

— Îl vezi, mările Doamne? — spuse spătarul către cel gras. Ce folos că l-ai învățat rostirea poeticească, dacă i-au tăiat limba? Nu era mai bine să-l fi lăsat la plug, să fi rămas acasă?

EPISODUL 10

O REVEDERE ÎNDUIOŞĂTOARE

Şi cum hălăduiau cei trei prin stepă şi vorbeau (adică, mai bine zis, numai doi vorbeau, deoarece, cum aminteam mai înainte, celui de-al treilea tovarăş, printr-una din acele nefericite întâmplări care au hotărât de-atâtea ori soarta rapsozilor dunăreni, i se tăiase o bună bucată din limbă), ajunseră în faţa unui luminiş. Deodată, iapa spătarului Vulture sforăi şi se ridică în două picioare.

— Hooo, Laika, hooo, că nu dau tătarii! — îşi domoli iapa spătarul Vulture, bătând-o uşurel pe grumaz.

— Ba uite că dau! — urlă atunci luminişul şi zeci de tătari mascaţi în tufe îi înconjurară pe eroii noştri, ridicând arcurile.

— Nu trageţi, tovarăşi! — strigă repede Vulture. Suntem oameni buni!

— Mucles! — urlă la el o tuf mai mare. Aici vorbeşti când eşti întrebat! Ce căutaţi pe pământurile noastre?

— Pribegim, spuse spătarul Vulture. Nu le lua după cum arătăm, căci soarta noastră fuse crudă astă dată. Suntem feţe mari, boiereşti. Du-ne la mai marele tău.

Tufa foşni nehotărâtă:

— Ascultă, băi arătare, dacă minţi şi dacă nu eşti ce sugerezi că eşti, şi-l tulbur degeaba pe han, ţi-a plânge iapa de milă.

— Să fie precum zici, cinstite tătar, răspunse spătarul.

Când tot alaiul tătăresc şi-al proaspeţilor prizonieri pătrunse în tabără, hanul cel tânăr, sora sa Huruzuma şi cei doi călugări moldoveni se delectau cu kumâs. Tufişul cel mare se opri înaintea hanului:

— Hamurai stahâl kumâs! — anunţă el.

— A prins trei drumeți şi are dreptul la o cupă de kumâs – tălmăci hanul către Metodiu.

Acesta înalță capul să vadă prizonierii şi încremeni.

— Ce-mi văz ochii?! — strigă el sărind din jilț. Să fie adevărat?! Dumneata eşti, mărite Doamne?!

— Preacuvioase Metodiu! Dumneata, aici?! — exclamă cel cu căciula de jder. Ține-mă, sfântă Născătoare! Eu sunt, sfinția – ta! Întocmai eu!

— În halul ăsta?! — făcu uluit Metodiu. Dar pentru care fapte?

— Ştiu eu? Cică drept plată că am… dar aici cel gras nu mai putu continua, căci îl podidi plânsul.

— Nullius tantum flumen est ingenii, nullius dicendi aut scribendi tanta vis, tanta copia, quae non dicam exornare, sed enarrare, restuas gestas possit, mărite Domn! — spuse tătarul, adânc mişcai.

— Mulțumesc mult! — răspunse cel cu căciula de jder, ştergându-şi ochii.

EPISODUL 11

SE LIMPEZESC ÎNTRUCÂTVA APELE

Văzând o atât de ciudată întâlnire, toată suflarea tătărească din tabără, mic şi mare, cu cățel, cu purcel, dădu ocol moldovenilor, curioasă nevoie mare.

— Şi zi aşa, preacuvioase Metodiu! — zise spătarul Vulture, descălecând cu stânjeneală, căci tatăruşii, ca toți copiii lumii, țopăiau pe lângă el şi-l înțepau cu săbiuțe.

— Noi te credeam la Râm şi 'mneata aici colea, la Porțile Orientului.

— Am fost la Râm, am fost, se grăbi să zică Metodiu, dând mâna spătarului să i-o sărute. Am fost şi-am

vorbit.

— Şi ce-au zis? — întrebă cu nădejde cel gras, care rămăsese pe cal.

— Ei, ce-or fi zis? Parcă nu ştii 'mneata ce zic ăştia? Grăi Vulture în locul lui Metodiu. C-om vedea, c-om face, c-o fi tunsă, c-o fi rasă, câr, mâr, mai poftiți, trăiască latinitatea, mă rog, farafastâcuri. Ce le trebuie lor acolo şcoală românească?

— Departe nu eşti de adevăr, spătare Vulture, grăi Metodiu. Atâta doar că-l vezi numai dintr-o parte. Adevărul, spătare, e ca un stejar bătrân: cu cât îl priveşti din mai multe părți, cu atât vei băga de seamă că are mai multe scorburi.

— Fie voia ta, preacuvioase! Răspunse Vulture.

Apoi întorcându-se spre cel gras:

— Măria-Ta, oare dacă-i despovăra calul de augusta-ți greutate, n-o fi mai bine şalelor dumitale şi sufletului acestui vrednic dobitoc?

— Voi pogorî, căci aşa mi-a fost scris, suspină cel gras, privind cu spaimă la tătăruşii care-i făceau semn cu săbiuțele să coboare.

— Mărite han – grăi înălțând capul Vulture – dă-mi voie să ți-l prezint pe Barzovie-Vodă, fost domn, mazilit alaltăieri din pricini care dacă dumnealui îi scapă, mie nu. Dar să lăsăm acestea. De vei voi, cinsteşte-l, căci după cum îi vezi trupul, aşa-i este şi inima.

— Bine ați venit pe frumoasele meleaguri tătăreşti! — zise numai zâmbet hanul cel tânăr, ieşind în întâmpinarea lor.

— Care e vodă? — şopti Huruzuma, care stătea mai deoparte cu iovănuț, apucându-l strâns de mână.

Pe iovănuț îl trecu, pe sub sutană, un fior din creştet până-n tălpi. Aşa ceva nu mai simțise niciodată.

— Uite ăla! Şopti el emoționat.

EPISODUL 12

BARZOVIE-VODĂ E Şi EL OM

— Prezintă – mă lui Vodă! — şopti atunci Huruzuma, trăgându-l pe Iovănuț de mânecă.

— Nu ştiu dacă se cade… şopti călugărul tânăr, când simți deodată degetele fierbinți ale tătăroaicei suindu-i pe sub mâneca sutanei, dincolo de încheietură.

O dată cu o binecuvântată căldură, sufletul îi fu cuprins de o mare cutezanță, cum nu mai avuse de demult, pe vremea când, băiet fiind, o fugărise şi-o şmotrise pe Ienăchița, fata boierului Havuz, cel care, sub pretext că le ia partea împotriva răzăşilor mai bogați, le luase vilele răzăşilor mai săraci.

— Măria-Ta – grăi el tare, păşind în față spre neascunsa mirare a tuturor – sora cinstitului han ar vrea să te cunoască, dar nu cutează. Dacă ca nu cutează, cu cutez şi rogu-te dară…

Dar aici glasul i se poticni şi nu mai sfârşi. Barzovie-Vodă, cât de Întristat era, prinse a zâmbi şi se îndreptă imperceptibil din şale.

— Cu mare plăcere! — zise el căutând cu ochii. Dar unde este?

Iovănuț se dădu la o parte şi din spatele lui răsări Huruzuma.

Ea veni cu capul plecat, îşi îndoi mărunt genunchii în fața lui Barzovie, apoi îl privi numai o singură dată.

Mulți au spus după aceea că Huruzuma l-ar fi privit de două ori. Timpul scurs de atunci, cât şi perspectiva noastră contemporană asupra istoriei, perspectivă în care conceptul valorificării critice a moştenirii trecutului dobândeşte mereu valențe noi, ne îndrituiesc

a spune că Huruzuma l-a privit o singură dată. Cert este faptul că în acel moment, Barzovie-Vodă a simțit o împunsătură în dreptul locului unde, după câte îşi amintea, sfântul Teodosie identificase lăcaşul sufletului.

— Scoală-te, fata mea! — spuse el încet. Nu sta aşa! Stai normal!

— Nu pot sta decât plecată în fața unui principe! Ciripi Huruzuma, trecându-şi vârful rozaliu al limbii peste buze.

— Care principe? — suspină Barzovie. N-ai auzit ce-am păţit? Acuma sunt şi eu om.

EPISODUL 13

FEMEIA TOT FEMEIE

— Ba nu, Măria-Ta! — grăi cântat Huruzuma. Pentru mine tot principe ai rămas şi genunchii nu-mi tremură, precum se vede, în fala omului, ci-n fata domnului. La mine, din două una: ori om, ori domn!

— Înțelepte vorbe, fala mea – grăi Barzovie-Vodă, privind-o cu coada ochiului, ca tot omul. În adevăr, domn am fost şi nimic din ce-i al Cezarului n-am dat c-o mână ca s-o spăl pe cealaltă. Dar unde sunt acum toate? — înălță el glasul, să-l audă toți. Unde? Unde mi-e Scaunul pe care, voi sunteți martori, n-am şezut o clipă fără să mă căiesc că şed, unde-i pecetea cu care ara pecetluit, unde caftanul cu care m-au căftănit? Unde-i Doamna pe care o am iubit, unde-i calul pe care l-am călărit?

— Uite-l colea, Măria-Ta, paşte! — îndrăzni spătarul Vulture.

— Aveam un cal mai mare şi te rog nu mă mai

întrerupe! — tună Barzovie-Vodă. Unde sunt deci dimineţile când mă sculam, mă pieptănam, mă firitiseam şi lăsam gloata să vină la mine? Unde-s boierii care-mi îngenuncheau, unde-s curtenii care mă preamăreau, unde-s răzăşii, câţi mai erau? Unde-s minţile luminate, în care capete plecate, sub ce mâini împreunate? Unde-s fripturile, unde-s torturile, unde mi-s cărţile, slujnicele, pantofii de atlaz, luleaua, rădvanul, cafeaua? Unde-mi sunt câinii, paharnicul, vornicii, zimbrii şi urşii? Dar blănile lor? Unde-s albinele, sfecla[1], cotnarul, unde mi-e vinul, în general? Undi sunt?

— Minunat ai grăit! — ridică Huruzuma ochii spre Barzovie.

— Ia uită-te ce-a înţeles asta din tot ce-a spus Vodă! — mormăi spătarul Vulture către Metodiu.

— Femeia tot femeie! — suspină călugărul.

EPISODUL 14

O PRECUVÂNTARE

După ce ascultase cu luare aminte vorbele tânguitoare ale lui Barzovie-Vodă, hanul cel tânăr făcu semn să se facă linişte. Tătăruşii, care până atunci se tot învârtiseră în jurul înalţilor oaspeţi împungându-i cu voioşia caracteristică vârstei, îşi vârâră ascultători iataganuţele la brâu.

— Fraţilor! — glăsui tătarul şi acest cuvânt, rostit cu putere, se rostogoli ca o chezăşie peste stepă. Fraţilor! Am ascultat aici vorbele pline de miez, ale acestui

---

[1] Inadvertenţă în text: sfecla a fost introdusă în Moldova după Revoluţia de la 1848.

preaînțelept dunărean mazilit şi timpanul meu obosit de vuietul vaietelor şi-al vânturilor a vibrat tresărind la zvonurile retoricii! Mare lucru, fraților! De zece ani umblu teleleu, parcă aşa se spune, prin stepă, n-am casă, n-am masă, n-am decât o tradiție, fraților! Sunt, scuzați-mi expresia, nomad! M-am săturat, fraților! Căci ce e viața noastră tot în stepă, oare? Soare fără umbră, dropie fără sare! Eu citesc, fraților, dați-mi voie, citesc mult, nu mă joc, am învățat să citesc pe cal! Pot citi şi la trap şi la galop, vă dau cuvântul meu de om! Dar până când? Urăsc corturile, harnaşamentele, zăbala, dormitul ca iepurii pe care-i mănânc, iarba naltă din care nu ştii cine şi cum şi de ce sare, goana când pe stânga, când pe dreapta, mă calcă pe nervi chiotele, strigătele, năvălirile, omnes, omnes! Vreau un loc liniştit, fraților, un gineceu!

— Cardiac ştahrâm hărbânt! — spuse atunci cu asprime soră-sa Huruzuma, trăgându-l pe han de mânecă.

— Ai dreptate, n-are rost să mă înfierbânt! Se domoli tătarul. Să mergem la masă, fraților!

EPISODUL 15

ÎNAINTE DE MASA

Să ne strecurăm şi noi, Cetitoriule, la masa de care pomenea hanul tătărăsc în precedentul episod, o masa mare, întinsă, cu făclii prea luminate, cu jilțurile largi, tipizate, în care trupurile gazdelor şi ale oaspeților cu bucurie se lăsau. Şi nu credem a greşi dacă, dintru început, avem a pomeni o problemă: noi lângă cine să stăm? Care-i rangul nostru, Cetitoriule? Este vădit ca lumina acelei zile albe de primăvară că lângă han

n-avem cum şedea. Lângă el stă de-a dreapta Barzovie-Vodă, tocmai punându-şi şervetul la gât, să nu se păteze pe augustele-i veşminte, iar de-a stânga stă Preacuviosul Metodiu, cu sfială privind la bucatele pe care, iată, să te lingi pe degete, nu alta, tătăroaice tinere le aduc pe tipsii. Lângă Vodă iarăşi nu ne putem odihni, căci acolo-i locul spătarului Vulture şi-apoi unde s-a văzut povestitor să stea la ospețe lângă Vodă, împuindu-i urechile cu poveşti şi împiedecând astfel nobilele bucate să cadă firesc în primitorul stomac? Nu, hotărât lucru, nu acolo-i locul nostru. Poate puțin mai la dreapta, între spătar şi Huruzuma, sora tătarului? Să mărturisim drept, tare ne-ar plăcea a ne pune aici. De doua milenii şi ceva, nimic nu-i mai plăcut unui povestitor decât să stea de vorbă cu o femeie frumoasă, cu atât mai mult cu cât femeia respectivă e din secolul al XVII-lea, când, cum s-ar spune, ca să ne exprimăm aşa... dar să nu lungim vorba. Nu ne aşezăm nici aici, nu pentru că n-am putea-o face (căci cine-i poate împiedeca pe Povesti tor să se aşeze unde vrea?), ci pentru că, tot vorbind de una, de alta cu Huruzuma, se duce dracului opera şi noi la operă ținem ca la ochii din cap, că ei ne-au mai rămas. Lunecăm deci mai departe, mai spre dreapta, trecem de iovănuț ce priveşte cu coada ochiului carnea rumen-maronie a tătăroaicelor care serveau forfotind, trecem şi de tătarul tuns scurt, cu urechile atente, pe care l-am zărit o clipă la începutul povestirii noastre şi care, deşi n-a participat la acțiunea propriu-zisă, s-a învârtit mereu în preajma ei, şi ne aşezăm în sfârşit în dreapta lui Broanteş, rapsodul căruia, de nu îți fi uitat, i se întâmplase acel năcaz cunoscut în popor prin expresia”că i s-a tăiat limba”. Locul unde ne-am pus e cam la coltul mesei. Dar nu ne pare rău: de mâncat avem, perspectivă

avem, mai rămâne de povestit.

Ce consumau, deci, oamenii pe la începutul secolului al XVII-lea?

La început s-a adus – de ce să n-o recunoaştem? — un fel dă supă dă batal.

EPISODUL 16

CE CONSUMAU OAMENII PE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA

La început, cum spuneam în precedentul episod, s-a adus un fel dă supă dă batal. Batalu ca batalu, da' supa era minunată. Pluteau în ea – să vezi şi să nu crezi – bucăți de carne de porc, de vită, de curcă şi iar de porc, de vilă şi de curcă, de nu mai ştiai ce să alegi. Cât despre batal, nici pomeneală. Am mâncat şi noi şi personajele ca sparții. Cel puțin spătarul Vulture, ca omul venit de la drum lung şi trecut printr-o mazilire, a mai cerut o porție, stârnind uitătura mustrătoare a preacuviosului Metodiu care, ca fată bisericească, a dat carnea la o parte, sorbind cu vinovată poftă doar zeama.

La felul doi s-a adus un sos.

— Din ce faceți acest sos? — se interesă amabil Barzovie-Vodă.

— Din bujbei! — răspunse Huruzuma.

Barzovie dădu mulțumit din cap şi purcese spre blid. Când însă cercă sosul cu un tacâm, scoase un strigăt de mirare: sub sos stătea frumuşel, cu aripile desfăcute, un pui de dropie, atât de veridic fript, că parcă una-două zbârrr! Pe-o dugheană. Cu o mişcare delicată, de domn, Barzovie răsturnă puiul în sos, făcând apoi o incizie tremurătoare în abdomenul ciudat

de plin al tradiționalei păsări. Minune mare! Din abdomen prinseră a se revărsa în sos bucățele de carne de porc, de vită, de curcă, spre profunda satisfacție a invitaților şi a unui numeros public de câini care hămăia prin apropiere.

— Dar din ce faceți bujbeiul? — întrebă Barzovie-Vodă cu gura plină.

— Din batal! — răspunse Huruzuma.

EPISODUL 17

DRUMURI SUD-EST EUROPENE

Nu vom mai zăbovi asupra feluritelor bucate ce s-au adus la acel ospăț obişnuit de la începutul secolului al XVII-lea. O insistentă prea mare asupra mesei (repetăm, obişnuită) ar putea părea Cetitoriului o divagație pofticioasă, tezistă. Ne vom mărgini doar a spune că, după ce personajele s-au îndestulat şi şi-au făcut binemeritata siestă, sosi vremea plecării.

— Şi acum, încotro? — spuse hanul, privindu-i curios pe dunărenii prăvăliți la umbra unor tătăroaice în floare.

— Mărite han! — spuse spătarul Vulture după ce-şi stăpâni în ultima clipită un iminent zgomot stomacal.

— Noi, adică eu, Vodă şi Broanteş ne-om duce, conform tradiției, la Stambul, să vedem dacă se poate mişcula ceva-cumva cu domnia. E păcat de aşa Vodă să rămâie fără țară. Şi turcii sunt oameni. Mai lasă ei, mai dăm noi, de, cunoaşteți dumneavoastră. Cât despre aceste cinstite fețe bisericeşti, ele se întorc în Moldova, după cum ne-am înțeles. Am socotit că lor noul domn – n-ar avea parte de domnit nici până ajungem noi cu peşcheşul! — nu le-a tăie căpățâna. Cel

mult, două-trei tapangele la spinare. Avem să avem şi noi oamenii noştri la Moldova.

— Dar de unde aţi strâns galbenii? — întrebă hanul. Am înţeles că aţi rămas fără o lescaie.

— Nici chiar aşa, mărite han! — glăsui spătarul. Nu ştii vorba ceea?"Săracă ţară bogată, bate vânt şi creşte piatră". Dar dacă dai piatra la o parte, aurul străluceşte până şi-n glodul drumurilor. Şi nici ţăranii noştri nu sunt de ici, de colea. Scutură-i puţin şi încep să mârâie. Mai scutură-i puţin şi se adună în cete. Mai scutură-i încă puţin şi se retrag în munţi. Şi dacă tot i-ai adus în munţi, pune-i să scoată aurul care nu străluceşte în glodul drumurilor. Asta el

— Şi cu mine cum rămâne? — şopti Huruzuma, jucându-se cu o pleată de-a lui iovănuţ.

— Tu eşti copila, asta eşti, şi trebuie să stai acasă! — şopti iovănuţ, realmente tulburat.

EPISODUL 18

ÎN DRUM SPRE HÂRLĂU (MOLDOVA)

Ca să nu mai lungim vorba, căci ne aşteaptă încă un secol de narat, vom spune, mărite Cetitoriule, că nu multă vreme după ce-şi îndestulară stomacurile, eroii noştri trebuiră să se despartă. Cum era de aşteptat, avu loc o mare jale. Se îmbrăţişară, îşi strânseră îndelung mâinile şi iar se îmbrăţişară în văzul întregii tabere aliniate smirnă de-a dreapta şi de-a stânga. Mai abitir decât toţi suspina Huruzuma, sora hanului, nedezlipindu-se cu capul de sfioasa claviculă a tânărului călugăr Iovănuţ, care, cu tătăroaica lipită de el, lua uimit cunoştinţă pentru prima oară de faptul eminamente lumesc că unele părţi ale netrebnicului

trup bărbătesc pot căpăta uneori o independentă cu totul ieşită din comun. În sfârşit, cam pe când măreţul Phoebus trecea fâşia orizontului în Vest, dunărenii porniră la drum: Barzovie-Vodă, spătarul Vulture şi Broanteş spre Stambul, Metodiu şi iovănuț spre Moldova. Să-i urmărim oleacă pe aceştia din urmă.

După vreo două ceasuri de cale bună, se lăsă noaptea. Călugării mergeau prin stepă fără grăbire. Era răcoare, ieşise şi luna. Ici se auzea un greiere, dincolo o furnică, cerul înstelat era deasupra lor şi legea creştinească în ei. Ce mai, să te tot duci!

— Doamne, preacuvioase Metodiu – suspină Iovănuț, trăgând aer în pieptul încă mic, da-n care bătea o inimă curată – frumoase lucruri a mai făcut Domnul pe pământ, până şi-n stepă!

— Domnul e-n toate – răspunse înțelept Metodiu. E şi-n cele ce, cum ar veni, sunt acum, da' şi-n cele ce, cum s-ar zice, mâine vor râde la soare.

— Bine, bine, da' cum poate El să fie chiar în toate? — întrebă cu naivitate iovănuț.

— Ei, asta-i acum! — se zburli Metodiu. Uite că poate!

— Bine, preacuvioase, dar cum?

— Măi băiete, măi! — spuse îngrijorat şi surprins Metodiu. Măi băiete, măi, bag sama că ție-ți place maicuța, măi!…

EPISODUL 19

LA HOTARELE MOLDOVEI

Şi tot aşa, târâş-grăpiş, ba vorbind una, ba ferindu-se să vorbească despre alta, cei doi călugări

înaintau prin stepă, apropiindu-se de hotarele Moldovei. În urmă-le, la răsărit, tocmai prindea a miji o geană de lumină, Când, din iarba somnoroasă şi-naltă, țâşni drept în fața lor o arătare grozavă şi, o dată cu ea, bubui un glas de spaimă:

— Bine-ați venit în Moldova, da' stați pe loc! Mâinile sus!

Buimăcite, fetele bisericeşti ridicară mâinile. Se uitau tremurând la acel trup din care ieşea acel glas şi nu vedeau bine: om să fie sau ucigă-l crucea mamii mă-sii, că prea îi speriase? Era om, şi încă unul uriaş, cum nu mai văzuseră, cărunt, cu pieptul gros şi lat, cu straşnici, negri ochi şi buzdugan forjat.

— Cine sunteți şi unde mergeți? — bubui din nou glasul.

— Călugări moldoveni suntem şi, dacă nu îi cu bănat, ne ducem acasă – grăi cu glas firav Metodiu.

— Moldoveni? — se mai înmuie glasul. Cum dovediți?

— Păi nu vorbim aceeaşi limbă cu dumneata? Prinse curaj Metodiu.

— Nu-i destul! — răspunse matahala. Una-i limba, altul poate fi omul. Am mai lăsat eu un pâlc de drumeți care grăiau moldoveneşte mai bine decât mine şi când colo s-au dovedit a fi pecenegi. Nu-i destul: să aud altceva.

— Păi ce să – ti spunem?

Uriaşul păru că se gândeşte o clipă, apoi zise:

— Ia spune-mi mătăluță, dacă zici că eşti moldovean, ceva din"Testament".

— Partea-ntâi sau partea a doua? — întrebă Metodiu.

— Partea-ntâi! — hotărî huiduma.

— Oiță bârsană, de eşti năzdrăvană… începu Metodiu pe nerăsuflate. Şi de-a fi să mor în câmp de mohor, să-i spui lui vrâncean şi lui ungurean ca să mă

îngroape aice pe-aproape…

— E bine! Aşa el zise cu glas blând uriaşul. Lăsaţi mâinile jos şi iertaţi, da' altfel n-aveam cum vă cunoaşte. Şedeţi.

EPISODUL 20

CĂLDURĂ MARE LA HOTARE

— Doamne, măi rumâne, prin ce spaimă ne-ai trecut sufletele! — glăsui Metodiu lăsându-şi mâinile jos şi, o dată cu ele, şi trupul.

Şezură toţi trei în iarbă.

— Nu mi-am făcut decât datoria! — răspunse voinicul, plecându-şi feciorelnic ochii şi zărind în iarbă o şopârlă de smarald, ce dormea pe fâşie, o făcu să se mişte vioaie, după care îi dete una cu buzduganul.

Şopârla mai zvâcni o dată din coadă cu putere, apoi rămase pentru totdeauna fără suflare, amestecată cu glia strămoşească pe care voia s-o părăsească.

— Drept să-ţi spui – glăsui Metodiu – spaima ce-am tras-o rezultă din trei chestiuni: 1) noi ieşim des din Moldova şi ne întoarcem şi mai des, dar de văzut până acum nu te-am văzut; 2) de când am plecat, nu mai ştim ce-o fi prin ţară, şi, dacă nu ştii ce-i în ţară, n-ai habar nici ce-i pe hotare; 3) şi dacă nu ştii ce-i pe hotare, degeaba ştii ce-i peste hotare.

— Adânc ai grăit, preacuvioase! — răspunse cel cu ghioaga de-a dreapta. Şi bag sama că de sub vorbele dumitale sar întrebările ca turcii a la greques. Eu însă nu ştiu alţii cum sunt, dar când mă gândesc ce era prin ţară, parcă-mi saltă şi-acum inima de bucurie!

Călugării se uitară unul la altul.

— Bine, bine, voinice, ce era ştim şi noi, dar ce-a mai

fi rămas ar dori cugetul să afle – glăsui Metodiu.

Voinicul îşi aţinti privirea în depărtare.

— Şi eu aş vrea – suspină el. Dar uite că trebuie să stau aici.

— Păi de ce trebuie? — întrebă Iovănuţ copilăros.

— Cum de ce? M-a pus domnul să păzesc hotarele, să nu între nimeni ca-ntr-o ţară pustie.

— Care domn? — întrebă Metodiu.

— Cum care domn? Domnul!

— Bine, bine, da' care?

— Păi câţi sunt?

— Unul, câţi să fie!

— Păi ăla m-a pus!

— Stai puţin: da' cine-i domn la Ieşi?

— Vodă.

— Care Vodă?

— Ei, care Vodă! Păi câţi Vodă sunt?

— Unu! — răspunse Metodiu.

— Ei, vezi?

— Şi cum îl cheamă?

— Pe cine?

— Pe Vodă.

— Care Vodă?

— Care te-a pus aici.

— Păi ce, nu ştiţi cum îl cheamă pe Vodă? Ia staţi puţin: voi de unde veniţi? Sus mâinile!

EPISODUL 21

RĂZĂŞ FĂRĂ SIMBRIE

Călugării, înverziţi, ridicară mâinile.

— Domnule voinic – începu Metodiu cu glas căzut – noi n-am vrut să te supărăm, dar…

— Vorrrba! — răspunse matahala. Ascultă comanda la mine! Să-mi spuneți scurt, cinstit, fără retorică, cine sunteți şi de unde veniți.

— Păi n-am spus? Suntem doi călugări moldoveni care pribegesc…

— Vorrrba! Locul şi data naşterii!

— Hârlău, 3 octombrie, stil vechi.

— Hârlău? — făcu surprinsă huiduma. A cui eşti din Hârlău?

— Sunt de-a lu' Pipirig.

— De-a lu' Pipirig? Ala ce ținea capre în curte? De-a cui eşti de-a lu' Pipirig?

— De-a Vasilcăi a lu' Porojan.

— Ce vorbeşti, dom'le?! — făcu ochii mari zdrahonul. Vasilca lu' Porojan ce-a trăit cu Stafidiade ce ținea casa aia verde?

— Aşa el — zise uimit Metodiu. Da' de unde ştii?

— Păi şi eu sunt din Hârlău! — răspunse voinicul.

— A cui eşti din Hârlău?

— A Glanetaşului.

— A Glanetaşului? Ala care şi-a vândut salcâmu'?

— Ăla, preacuvioase! Da' matale de unde ştii? L-ai cunoscut pe tătuca?

— De cunoscut nu l-am cunoscut, da'-mi povestea mama, că-mi era bunic de tată.

— Păi cum îi zicea mamei dumitale?

— Cum să-i zică? Vitoria!

— Cum Vitoria?! Vitoria a fost soția lui tata!

— Păi cum îl chema pe tatăl dumitale?

— Petre!

— Petre şi mai cum!

— Petre Petre!

— Păi ăsta numai tata poate fi… făcu tulburat Metodiu.

— Asta înseamnă că… Nică! Fratele meu!

— Dărăban! Frățioare! Tu eşti?!

— Eu sunt, frate! Da' şi tu eşti tu? Păi cum, n-ai murit?

— Nu. Mi-am luat oile şi-am fugit.

— Păi bine, frate, eu atunci pe cine-am omorât?

— Nu ştiu, frate, că mai erau doi cu mine, unu ungurean şi unu vrâncean.

EPISODUL 22

DESCRIPTIO MOLDAVIAE

Înduioşați, cei doi frați îşi strânseră îndelung mâinile, se îmbrățişară cu respect. Deoparte, Iovănuț privea scena cu lacrimi în ochi. Îşi aduse aminte că e singur la părinți.

— Frate Nică, zise suspinând Dărăban, ce-a fost a fost. Morții cu morții, viii cu viii. Tu eşti viu şi nevătămat. Poate că odată, cu păcătoasa minte a tinerelelor, am vrut să te trec în lumea drepților, c-aveai oi mai multe şi nenumărați câini. De poți, iartă-mă!

— Te iert, Dărăbane, frate al meu! — zise Metodiu. Numai cel ce iartă va trece curat în lumea unde ai vrut tu să mă trimiți.

Şi, scurtă vorbă, cei doi frați mai tăifăsuiră puțin, timp în care Metodiu îl lămuri la ureche despre rosturile umbletului lor, de i se făcu lui Dărăban părul măciucă; abia acum îşi dădu el seama câte cărți citise Metodiu cu banii luați pe oile vândute. Vorba ceea: ai oi, ai parte; ai parte, ai carte; ai carte, mare brânză!

După prânz, se despărțiră vărsând zece rânduri de lacrimi. Făgăduindu-i lui Dărăban cu jurământ să-l

revadă cât mai curând, Metodiu şi Iovănuț intrară în Moldova la ora cinci.

O, dulce plai al Moldovei! Dacă din inima dealurilor Vasluiului o iei în sus pe lângă vechile podgorii domneşti pe drumul numit acum"drum forestier"şi dacă ajungi pe culmea cea mai înaltă a muntelui Ceahlău, vei vedea o tară mândră şi binecuvântată între toate tarile semănate de Domnul pe pământ. Ea seamănă a fi un măreț şi întins palat, capodoperă de arhitectură, unde lega mama naratorului motoceii la un capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei. Aici oamenii sunt tăcuți, serioşi, cu liniile fetei puțin cam obosite şi-i salută respectuos pe Domni, iar nu slabi şt ogârjiți ca cei de la şes. Ici, o femeie mănâncă un măr, dincolo şerpuieşte Ozana cea frumos curgătoare din care nu se vede calul şi călărețul, iar alături te afunzi într-o mare de grâu şi porumb în care ursul se plimbă în voie.

EPISODUL 23

POPAS LA TOPOS

Drumețului care la începutul sec. Al XVII-lea intra în Moldova, pe la ceasurile cinci, după-amiază îi era peste putință ca până la ceasurile şapte scara să nu dea peste un han. Fapt istoriceşte atestat: orideunde veneai, ori încotro mergeai, era mare minune dacă, pitit într-o vâlcică ori nălțându-se trufaş la răscruce de vânturi, dosit de spaima lotrilor după spinarea unui deal ori odihnind gălbui în mijlocul câmpie, nu întâlneai curând acel topos pomenit de mai toți povestitorii de-aici ori de-aiurea, că numai lista lor, a povestitorilor, ne-ar umple puținul spațiu ce-l avem la

dispoziție. Cu modestă plecăciune, în chip firesc, îndrăznim a ne strecura şi noi în şirul celor care şi-au oprit eroii în ceas de desfătare la hanuri, slăvit fie numele lor în veci!

Cum spuneam, bunii noştri călugări Metodiu şi Iovănuț intrară în Moldova pe la ceasurile cinci. Să fi mers ei cam cât ai merge aşa, cătinel, de la Notre-Dame până-n Place Pigalle, când, iacătă în depărtare, sub geana întunecată a unei păduri, o luminiță şi-un zvon de râsete.

— E hanul Stăniloaiei – grăi Metodiu care cunoştea locurile. Domnul ni l-a scos în cale, Domnul să ne ferească de ispite, căci, de nu mă înşel – şi nu mă înşel! — aici vom sta de mas, frate Iovănuț.

Iovănuț îşi făcu două-trei, hai patru cruci şi grăbi pasul.

La han, mai ceva ca la târg: căruțe, cai deshămați, focuri de frigare, tarabe cu nimicuri, oameni de tot soiul: polaci rumeni, scumpi la vorbă, privind mereu nu ştiu ce în jarişte a focului, ovrei tânguinzi, cu nişte târsoage de bărbi cât badanalele, grecotei cu nas subțire, bulgăroi cu ceafa destul de groasă, cazaci trosnindu-şi fălcile a spleen, nemți Stăpânindu-şi cu demnitate vagi zgomote interioare, ungureni chipeşi vorbind ceva cu nişte vrânceni şovăitori, moldoveni lăcrimând de atâtea poveşti, ba, într-un colt, mai la fereala, şi doi turci, afumați bine, cercând a măsura şi mereu căzând peste el, nişte postav. Din când în când, peste toți şi peste toate, dinspre încăperile luminate ale hanului, se rostogolea ca buzduganul din alta poveste vocea groasă, puternică a Stăniloaiei, hangița:

— Că parcă nu v-aş şti eu, ’r-ați ai dracu’ de mitocani?

EPISODUL 24

ÎN LEGĂTURĂ CU UNELE PROBLEME ÎNTÂMPINATE DE POVESTITORII SECOLULUI AL XVII-LEA

În toată această celestă harababură din jurul hanului, mai la o parte, ascuns de vânzoleala dimprejur printr-o căruță înaltă cu coviltir, pâlpâia domol un foc lângă care şedea o mână de oameni prăvăliți întru hodină. Dacă din întâmplare ori dacă în mod legic, cu necesitate, bunele noastre personaje s-au îndreptat tocmai într-acolo, ori dacă însăşi docila noastră pană i-a trimis la această întâlnire, noi nu vom şti-o, poate, niciodată. Cert e că sosirea celor doi călugări la această vrednică adunare nu tulbură cu nimic vorba începută, pare-se, cu mult înainte.

— Ah – zise unul, aprinzându-şi luleaua cu-n tăciune, cu-n cărbune – spuneți că omu-i o lumină pe lumea asta? Vă-nşelați, prietinilor! Vă spui eu ce e omul: omu-i oareceva oblu, oblu, care mere, mere şi numa ce-o ie o dată hăis.

— Frate Cancioc, zise altul, ce se uita câteodată în cruce, nu zic că n-ai dreptate, dar alta-i boala noastră; nu omu', frate, ne doare pe noi, ci cum îl povestim.

— Adevărat ai grăit, frate Parnasic – sări al treilea – aici e hiba: ce şi cum povestim. De bine, de rău, noi care suntem aici, din asta trăim: din povestit. Eu, spre pildă, povestesc între Fălticeni şi Târgu-Neamt. Tu, frate Cancioc, de-am înțeles bine, povesteşti peste munți, la ungureni. Tu, Parnasie, povesteşti prin Vrancea. Tu, Stejerane…

— Mai taci, mă, din gură! — vorbi mohorât şi întunecat cel numit Stejeran. Dacă vreau, povestesc, dacă nu vreau, nu povestesc.

— Bine, frate, ce te superi? — spuse împăciuitor fălticeneanul. Eu voiam să zic că fiecare avem locurile noastre unde povestim şi oamenii noştri care ne-asculta. Noi i-am format, pe noi ne-asculta. Năcazul e, fraților, că de la o vreme încoace nu mai avem ce povesti. Că de asta ne-am adunat aici.

— Ba mai mult, frate Surduc – grăi cel numit Parnasie către fălticenean – nu numai că n-avem ce povesti, că să zicem că s-ar mai găsi câte ceva, dar nici nu mai ştim ce se poate povesti. Că uite, alaltăieri mă oploşisem pe lângă un foc de negustori şi,. Şi cum povesteam eu mai bine, numai ce se scoală unu care, al dracu', stătuse la o parte şi zice rar:"Ascultă, fârtate, de la cine ai auzit tu povestea asta şi cine ți-a dat voie s-o spui?"

— E bine, frate Parnasie – grăi fălticeneanul, că ai ridicat aici şi problema cărților.

EPISODUL 25

GÂLCEAVA POVESTITORILOR CU LUMEA

— Mă iertați că intru şi cu în vorbă – grăi atunci Metodiu şi toți întoarseră capetele pletoase spre el – dar socot că la focul acesta la care m-am binepoftit cu şi unde şed oameni cu cap, s-au rostit vorbe cu miez, nu străine de cele ce mă muncesc şi pe mine. Iată, pe chipurile dumneavoastră văz bine că v-am captat benevolentia, cum zicea străbunul Cicero, fie-i ţărina uşoară, aşa că pol să înalt şi eu o întrebare: toate ca toate, da' ce-aveți, fraților, cu cărțile?

— Preacuvioase părinte – grăi atunci povestitorul numit Parnasie – se vede treaba că domnia-ta ai umblat prin şcoli: latineşte ştii, pântece ai, fraza-ți

umblă, nu glumă. Nu mă miră că aperi cărțile. E-adevărat că la o adică din cărți culegi multă înțelepciune. Dar ia gândeşte-te cuvioşia – ta şi la noi, cestelalți, care nu ştim carte şi umblăm mai mult cu vorba: ne fură cărțile pâinea de ta gură? Ne fură! Păi?!

— Geaba povestesc cu, spre pildă, la o curte de boier despre Alexandru Machedon – adăugă povestitorul numit Surduc, dacă boierul mă opreşte, scoate *Alixăndria* şi zice c-a citit-o, sta-i-ar tomu-n gât!

— Despre *Viețile sfinților,* ce să mai vorbim? — continuă Parnasie. S-au tipării toate, nu e sfânt fără şpalt! Eu ce să mai povestesc? Nu zic să nu fie cărți, Doamne fereşte, dar nici prea multe. Eu zic să fie o parte cu carte şi-o parte fără carte. Şi-n părțile fără carte să ne sloboadă pe noi, povestitorii. Cine vrea să-nvețe, să treacă-n partea cu carte, iar cine vrea s-asculte, să stea în partea fără carte. Mâncăm şi noi o pâine, vă faceți şi dumneavoastră damblaua. Zic bine au ba, preacuvioase?

— Nu zici rău – încuviință Metodiu. Dar ce vă faceți dacă şi noi, ăştia cu carte, am vrea să venim câteodată să vă ascultăm?

— Asta nu! — se burzului povestitorul numit Stejeran. Să stați în partea voastră cu carte, că de nu, unde vă stau cărțile, acolo vă vor sta capetele. Ce să căutați la noi? Noi ne apărăm sărăcia şi poveştile şi neamul. Până Când să n-avem şi noi povestitorii noştri? Din Ieşi, de pildă, până spre Tisa, povestitu-mi-s-a că nu e picior de povestitor. Aşa ceva, mai rar!

EPISODUL 26

ÎN CARE APAR NOI ŞI NOI PERSONAJE

Şi cum stăteau ei acolo lângă foc şi se desfătau într-ale vorbii, numai ce povestitorul numit Parnasie se săltă într-un genunche, privi cu luare-aminte peste capetele celorlalți şi le făcu semn gata, mucles.

— Ce e, mă? — întrebă nedumerit Surduc.

— Vine patroana! — şopti Parnasie.

— Ce patroană? — întrebă şi Metodiu.

— Hangița Stăniloaia, preacuvioase – zise Parnasie. E cu Buhus.

Întoarseră toii capetele. Adevărat era, cine voia, la lumina focurilor şi-a lunii, putea să zărească o femeie cât malu' preumblându-se printre drumeții poposiți. O clipă, şovăim şi noi: s-o zărim, să n-o zărim?! Hai s-o zărim!

Cum spuneam, era o femeie cât malu' forfotind printre drumeți cu o mână în şolduri, cu cealaltă trăgând după ea un fel de om. Pe cât era ea de împlinită, pe atât era dânsul de teşit. Sub brațul drept, dânsul ținea un butoiaş.

— Toarnă aici! Glăsuia gros Stăniloaia şi omulețul se apleca şi turna din butoiaş vreunui călător însetat. Toarnă şi-aici! Poruncea patroana şi dânsul se pleca ascultător. Toarnă, toarnă, ce stai? Se stropşea hangița când băietul da să răsufle, căci nu ținea butoiul decât c-o mână, de cealaltă neslăbindu-l Stăniloaia.

Când drumețul dădea paharul peste cap, femeia îşi trăgea mâna din şolduri şi-o întindea după plată, zicând încet către măruntul însoțitor:

— Uite împrejur, la amărâții ăştia, şi spune dacă voieşti să ajungi ca ei. Ori nu-ți place că te fac domn?

— Da' cine e Buhuş ăsta? Întrebă Metodiu.

— Cin' să fie? — oftă Parnasie. La acolo, un copil de pripas, l-a crescut Stăniloaia pe lângă ea de mic, o mai

ajută, mai toarnă ici, mai toarnă colo, că de, aşa gospodărie nu-i uşor de ţinut.

În vremea asta, hangiţa şi Buhuş se apropiară de foc.

— Ce-i, mă, ce staţi aici? — îi luă Stăniloaia în primire. Povestiţi, ai? Ce povestiţi, mă? Nu luaţi nimic?

— Mulţumim frumos, păcatele noastre, dar nu servim – răspunse Surduc.

— Adică vinul meu nu e bun, ai? Păi ce povestitori sunteţi voi dacă nu beţi din vinul meu care pentru voi se varsă? Toarnă-i, mă! — zise ea către Buhuş.

— Nu turna, amice! Se feri Parnasie. Nu-i frumos să torni dacă omul nu gustă. Pe de altă parte, noi n-avem cum îţi plăti decât cu poveşti.

— Poveşti, ai? N-am eu destule poveşti pe cap? Să le mai ascult şi pe-ale voastre?

— Dacă tot ţi-ai plecat urechea… zise Surduc.

— Eu n-am vreme de voi – făcu patroana – dar uite, vi-l las p-ăsta, că lui îi plac poveştile voastre. Şezi, mă, aici, şi-ascultă!

— Stai colea, la dreapta, Buhuş maică! — zise Parnasie, după ce Stăniloaia plecă. Şi ia spune-i tu lui nenea, chiar aşa mult îţi plac poveştile noastre?

— Chiar aşa! — răspunse Buhuş aşezându-se.

EPISODUL 27

POVESTEA LUI PARNASIE

— Fraţilor – zise atunci povestitorul numit Parnasie – dacă tot ne-am adunat aici la ceas de taină, îngăduiţi-mi să încep cu o poveste care nici nu e poveste.

— Cum vine asta? — întrebă mohorât povestitorul numit Stejeran.

— Dacă aş fi în locul vostru şi aş putea să mă ascult, aş zice şi eu că e poveste, grăi Parnasie. Dar cum eu nu sunt altul, eu ştiu că nu e poveste pentru că tot ce voi spune, am trăit, mi s-a întâmplat. Mai pot eu zice atunci că e poveste?

— Hai, mă, las-o dracului, că ştiu acuma pe care vrei s-o spui! — zise povestitorul numit Surduc. Mai bine spune-o pe aia cu jderu', că e mai frumoasă.

— Vedeți? — zise Parnasie, luându-i de martori pe ceilalți. Lui i-am mai spus-o şi n-o crede. Pentru el e poveste, pentru mine nu e, că eu am văzut cu ochii mei. Nu stăteau mai departe de zece paşi, cam cât îi până la bradu cela strâmb, şi străluceau. Vai, cum mai străluceau de frumos!

— Cine? — întrebă Metodiu.

— Să vă spună el – zise Parnasie. Să vă spună Surduc, că lui i-am povestit.

— De ce să spun eu? Eu nu spun minciuni, eu povestesc – zise Surduc. Spune tu, că tu zici c-ai văzut. Spune, să vedem, te crede cineva?

— De ce să nu mă creadă? Că doar i-am văzut cum vă văz pe dumneavoastră, ba încă şi mai bine, că străluceau.

— Cine? — întrebă din nou Metodiu.

— Păi asta e, că dacă spun cine erau, o să râdeți. Şi de ce să râdeți, dacă cu i-am văzut cu ochii mei?

— Hai, frate, că nu râdem! Zise supărat Metodiu. Ci spune odată, pe cine ai văzut?

Parnasie oftă, se uită pe rând la fiecare, apoi zise încet:

— Preacuvioase, eu am văzut, uite aşa cum te văd pe dumneata, nişte sfinți.

— Hă-hă-hă! — râse gros Stejeran. Hă-hă-hă! Ce-ai văzut tu, mă Parnasie? Sfinți? Ei, bravo! Ei, hai că-mi

placi!

— Vedeți? — zise trist Parnasie. Ştiam eu c-o să râdeți.

— Stai, frate, că nu râdem toți! — zise Metodiu zâmbind. I-ai văzut, i-ai văzut, să fii sănătos. Dar cam câți erau?

— Cam doi – zise Parnasie prinzând curaj. I-am văzut într-o noapte la stână la Dumesnicu. Eu dormeam, dar m-au trezit câinii. Am crezut întâi c-a intrat lupu', că prea hămăiau dobitoacele. Am luat ciomagul, am ieşit din colibă şi peste gard, cam la zece paşi, în poiană, i-am văzut. Eu m-am uitat la ei, ci s-au uitat la mine, aşa cum vă uitați acuma şi dumneavoastră.

— Şi n-ați vorbit nimic? — zise încet Metodiu.

— Eu n-am vorbit, că vorbeau între ei, nu puteam să le stric vorba.

— Şi ce ziceau, mă? — întrebă Stejeran.

— Unu a zis, parcă-l aud şi acum:"Oare unde dracu am nimeritără noi?"Iar celălalt a zis:"Stai puțin să aflu coordonatele".

— Ce să afle? — zise nedumerit Metodiu.

—"Coordonatele", aşa a zis.

— Ce-s alea? — întrebă Stejeran.

— De unde vrei să ştiu cu? — făcu supărat Parnasie. Aşa a zis, aşa povestesc. Să mă trăsnească Dumnezeu dacă mint!

EPISODUL 28

ÎN CARE CONTINUĂ POVESTEA LUI PARNASIE

După ce Parnasie sfârşi aceste vorbe, în jurul focului se aşternu tăcerea. Se auzeau doar lemnele cum trosnesc şi Buhuş, numai ochi şi urechi, rozându-şi

unghiile.

— Ciudat lucru şi foarte de mirare! — cugetă Metodiu. Eu cred, frate Parnasie, c-ai văzut ce zici c-ai văzut…

— Audă-te Domnul, preacuvioase! — sări bucuros Parnasie. Auziți, măi? Mă crede!

— Te cred – urmă Metodiu – dar nu cred să fi fost sfinți. Necuratu', frate Parnasie, ia câteodată, spre ispitirea dreptcredincioşilor, forme de care, pe bună dreptate, p-ormă te cruceşti. Au fost cazuri când Aghiuță i s-a arătat omului sub înfățişarea dulce a unei vădane, au fost feciori care, după obştească nuntă, au dat acolo unde se sfârşea piciorul copilei peste un început de copilă, ca să nu mai vorbesc de vremurile când Ucigă-l Toaca se prezintă sub forma unei idei. Îți vine aşa o idee, intri la idei, cum se zice, şi crezi că ideea s-a născut în capul tău. Aş! Ți-ai găsit! Tot Scaraoțchi şi-a vârât coada. De-aia mă întorn şi zic: de ce n-ar răsări Michiduță şi sub înfățişarea de sfânt?

— Aşa m-am gândit şi cu atunci, preacuvioase – grăi Parnasie – dar stați să vedeți că n-am terminat: cum mă uitam eu la ei înțepenit de spaimă, numa ce văd că unul scoate o lopeţică, celălalt o traistă şi ăla cu lopețica se-apleacă şi-ncepe a lua pământ şi pietricele până umple traista. După care mi-au făcut un semn cu mâna şi p-aci ți-e drumul. Mai stau eu ce mai stau, potolesc câinii şi când dau să mă culc, fraților, aud un vuiet şi văd o lumină mai ceva ca la apocalipsă, suind dinspre Poiana lui Buzatu, ştiți, unde-au prins-o atunci pe stareță cu Buzatu. Era cum ai vedea o casă arzând şi când să te repezi s-o stingi, hop! Ea se smulge din pământ şi suie la ceruri…

— Şi şade de-a dreapta Tatălui şi va veni cu mărire să judece! — mormăi a batjocură Stejeran. Hai, mă

Parnasie, că vorbeşti prostii!

— Acuma lămuriți-mă şi pe mine, grăi Parnasie fără să-l bage în seamă pe Stejeran – ce le trebuia lor pământ?

— Era pământ bun? — se interesă Cancioc.

— Pământ gras, pământ strămoşesc! — întări Parnasie. Pui un bob, din el răsare, aşa, ceva de speriat! Dar de ce l-au luat, asta nu mai ştiu.

Căzură pe gânduri. Povestea lui Parnasie îi tulburase. Chiar, ce le trebuia ălora pământ?

— Fraților – şopti înfrigurat Cancioc – nu-i a bună. Să ştiți că acolo ni se pregăteşte ceva.

Se uitară cu toții, mai pe față, mai pe ocolite, în sus, spre cer, doar-doar li se va arăta un semn. Cerul – ioc!

EPISODUL 29

POVESTEA LUI CANCIOC

— Frumoasă poveste, nu zic ba, frate Parnasie! — grăi Cancioc după o clipită de tăcere. Frumoasă, da' parcă nu-i de pe la noi. Că ce-ai văzut tu putea vedea şi-un turc ori un polak, ba, de se uita mai bine, şi-un cazac. Eu zic că rânduiala noastră, a povestitorilor, e să păzim poveştile noastre, să nu le amestecăm cu poveştile venetice. Să povestim numai ce-i pe la noi, să ştie cel ce-ascultă: asta-i curat poveste valahă! Că dacă începem a lua poveşti de-aiurea, se-ntâmplă ca atunci când vorbeşti singur: ori nu le-ascultă nimeni Şi-atunci ce rost mai are să bombăneşti ca prostu', ori te-aud câțiva şi te-ntreabă de ce bombăneşti ca prostu' şi pe cine-ai mai auzit tu bombănind.

— Au bombănitul nu stă în firea povestitorului? — întrebă Parnasie.

— Stă – răspunse Cancioc – negreşit că stă. Dar una e să bombăneşti pentru tine, alta-i să bombăneşti pentru toți.

— Bine, frate, fie precum zici. Dar ştii tu o poveste de care turcu, leşu, cazacu să n-aibă cunoştință?

— Poate că ştiu, frate Parnasie – grăi Cancioc. Că dacă dă ceva pământul acesta, apoi poveşti dă din belşug. Nu creşte grâul cum cresc poveştile. Că ele cresc şi iarna, când bobul doarme ca ursul în bârlog. Că despre un urs să vă spui, dacă tot veni vorba.

— Iar despre urşi?! — mormăi Stejeran. Altceva nu mai ştiți?

— Da, frate Stejeran, tot despre urşi, căci ursul despre care o să vorbesc nu e urs de rând. De altfel, ursul e în poveştile noastre ce e sultanul la turci: cel ce năvăleşte. V-ați gândit vreodată ca cel ce năvăleşte în poveştile noastre e, de regulă, dobitoc, în timp ce la ei e, totuşi, om?

— Bine, frate, da' haiducu'? — zise cu îndoială Surduc.

— Haiducu', frate Surduc, năvăleşte în codru, în natură, el face mai degrabă, aşa, o cavalcadă paşnică, îşi încearcă murgul, nu dă iama ca sultanu' sau ca ursu'. Şi-apoi spuneți, unde ați văzut voi urs să-mpartă prada săracilor?

— Şi tu, frate Cancioc, despre urşi din aceştia vrei să povesteşti? Întrebă Parnasie.

— Da şi nu! — răspunse Cancioc. Ursul despre care, de-mi îngăduiți, voi zice două vorbe, avea, ce-i drept, toate năravurile urşilor – şi nu cred că e cazul să le mai înşir – dar mai avea ceva pe deasupra: avea suflet, fraților.

— Cum vine asta? — făcu Surduc.

— Lată cum vine: trăia odată, lângă o apă mult

curgătoare, la o stână, o băciță. O chema Mădălina şi pe cât era de harnică, pe atât era de singură. Singură, fraților, cum îi cucu: numai brazi şi brazi şi câini.

EPISODUL 30

ÎN CARE CONTINUĂ POVESTEA LUI CANCIOC

— Şi trăia Mădălina asta la stână şi n-avea treabă cu nimeni – grăi mai departe Cancioc. De tânără era tânără, de frumoasă îi mersese buhu', laptele de la oi curgea, brânza, mă rog, se făcea, câinii o apăra ce-i mai trebuia? Că ştiți şi voi, fraților, când apucă femeia de se retrage la munte, cum…

— Apăi, frate Cancioc, parcă era vorba să povesteşti de-un urs – mormăi Stejeran.

— Stai că vine şi ursu' acuş. Şi cum sta într-o noapte Mădălina şi visa la o turmă mai mare şi la câini mai bărbați, numai ce-şi aude câinii ei învățați, cinci de toți, hămăind de mama focului. Apoi aude numai patru, apoi numai trei, apoi doi şi la urmă unu singur, ăl mai ăla, scheunând de ceasu' morții. Se scoală Mădălina, se piaptănă, îşi pune ea, cătrința şi brâul ăl roşu că nu ieşea oricum, chiar lup să fi fost, se uită oleacă într-un ciob, mai netezea pe ici, mai îndreaptă colo şi până la urmă, încălțându-şi botforii, iese. Afară, cine era, aşa, cam la zece-douăzeci de paşi?

— Ursul – mormăi Stejeran.

— Dar ce urs, fraților, ce urs! Mădălina, ce-i drept, mai văzuse ea urşi la viața ei, dar ca ăsta, veac! Stătea desfăşurat în două picioare, subțirel la mijloc, vânjos în umeri şi cu doi câini la subțiori. Se uită Mădălina la urs, se uită ursul la Mădălina. Ursu' ca ursu', da' nici cu Mădălina nu-mi era ruşine! Era încinsă bine cu

brâul, ochii-i sclipeau, trupul, cum să zic eu, parcă-i creştea…

— Las-o, frate, pe Mădălina asta, şi spune ce-a făcut ursu'! — grai supărat Stejeran.

— Păi ce să facă? Tu ce-ai fi făcut în locul lui? S-a uitat el cât s-a uitat, după care a oftat o dală de-au foşnit brazii, s-a aplecat, a pus câinii jos cu grijă, cum ai pune două oale pline, şi-a revenit în patru labe şi s-a dus cătinel pe unde i-o fi fost bârlogul, săracu'! Şi în fiecare seară venea, se scula în două picioare, se rezema de gard, ca un vecin venit la o vorbă şi se uita la Mădălina. Ea ieşea gătită, cânta o doină-n cor, mulgea oile, abia se uita la el. Slăbea ursu' văzând cu ochii. De oi nu se atingea, ba după vreo săptămână a venit cu două oi streine subțioară, le luase de la altă stână, şi le-a aruncat de vii în târla Mădălinei. Odată a apărut cu o vacă de lanț, o trăgea ca tot omu', mugea vaca ca din gaură de şarpe, şi-a aruncat-o şi pe asta în târlă, printre oi. Da' ce nu i-a adus! Zmeură, fragi, mure, mere, căpşuni, carne, mă rog, ce mai mânca şi el.

— Bine, frate, lasă ursu', grăi supărat Stejeran, şi spune ce-a făcut Mădălina!

— Păi ce să facă? Tu ce-ai fi făcut în locul ei?

EPISODUL 31

UN EPISOD MAI SLAB

Vei avea acum în fața ochilor tăi încercănați, mărite Cetitoriule, un episod mai slab. În chip firesc, din gunoiul memoriei tale încercate, răsări-va întrebarea:"Da' de ce?"iac-aşa!", am putea răspunde noi, dacă n-am şti de câtă osârdie dai dovadă

urmărindu-ne vighil preumblarea noastră epică, dacă n-am cunoaşte neostoita ta vrere de a înțelege cum de, cu aceleaşi personaje şi uneori cu aceleaşi vorbe, un episod iese lin, curgător, că-ți vine să-l mai aleşii o dată, iar altul iese câş, că-ți vine să-l citeşti de trei ori şi-o şi faci. Noi, mărite Cetitoriule, nu vom zice, ferească sfântu',"iac-aşa!", deşi tare ne stă pe limbă, ci om pune cu băgare de seamă uneltele noastre pe masă, om desface maşinăria în bucăți, iar tu să fii atent la mecanism.

Toată boala vine de la personaj. Merge personajul, merge şi narațiunea. Nu merge personajul, treci pe descriere şi e jale. Personajul, mărite Cetitoriule, e şi el om. Prin ce se caracterizează mai întâi şi mai întâi omul? Prin nevoi. Aşa şi personajul. Are nevoie omul de-un pamplezir, de-o pauză, de-o umbră? Are şi personajul. Că dacă eşti tot timpul în coasta lui, ştii cum te simte? Mai ceva ca omul! Să dăm un exemplu: după cum poate mai ții minte, pe Barzovie-Vodă, pe spătarul Vulture şi pe Broanteş i-am lăsat în stepă, în drum spre Stambul. Şi cum mergeau ei călare prin stepă, din când în când Barzovie-Vodă se-ntorcea nelinişti şi zicea:"Spătare Vulture, să ştii că ne urmăreşte cineva"."Cine să fie, mărite Doamne, nu vezi că nu-i nimeni?"„îți spun eu, că simt, ne urmăreşte cineva, spătare"."Acuma că eşti mazilit, cine să le mai urmărească? Făcea spătarul plictisit. Eşti bun mazilit, mergi sănătos."„Ba să ştii că e cineva", nu se lăsa Barzovie. Ei, cine credeți că era? Eram noi, povestitorii! Voiam să auzim ce mai vorbeşte Barzovie şi ne țineam aproape, dar ne simțise, hoțomanul, şi tăcea mâlc, puteai să-i tai, n-ar fi scos o vorbă. De-aia trebuie ca pe lângă un personaj de vază să aduni încă vreo două-trei mai mărunte, că între ele personajele se simt mai lejer,

mai vorbesc, mai scapă câte-o chestie şi uite-aşa se umflă epicul.

Dar uite că înaintea noastră se văd porțile Stambulului. Ne strângem uneltele, ne spălăm pe mâini şi cu îngăduința la, mărite Cetitoriule, în fața luminilor gălbui pe care le aruncă spre noi cupolele moscheilor şi turnurile minaretelor, sfârşim aici acest episod mai slab.

Stambul, deschide-te!

EPISODUL 32

RĂSĂRITUL SEMILUNII. LA STAMBUL

La începutul secolului al XVII-lea, pe ulițele şi-n piețele Stambulului, în şandramalele albicioase şi cocoțate vraişte unele peste altele ale păgânilor, pe țărmurile Bosforului înțesate de barcagii, de bragagii, de iaurgii, de lactagii, de halvagii, de geamgii, de cheflii, de scandalagii şi reclamagii hazlii, sultanul părea să aibă răbdare cu oamenii.

De-abia intrat prin Marea Poartă de Răsărit, drumețul e izbit de-un vuiet de chiote, de țipete, de strigăte care se apropie şi-l înconjoară într-o clipită. O mie şi una de nații sub o mie şi una de înfățişări îl roagă viermuind în jurul lui ceva. Ce? Să cumpere. Ce? N-apucă drumețul, amabil şi uşor stânjenit, să cumpere o acadea de-o para sau, mă rog, o chiftea, că, techer-mecher, cu o temenea, i se oferă halva, baclava, ciulama, beizadea, iofca, peltea, pafta, zalhana, cafea, cherestea, mucava, muşama, musaca, duşumea, macara, telemea şi brânză. Comerțul e în floare. Osmalâii, câți nu sunt sub flamura cea verde, umblă brambura prin urbe, holbând ochii la minunățiile

Orientului. Lângă un colt de casă, înaintea unui grup de gură-cască, un derviş cu faţa suptă şi frunte înaltă stă turceşte pe-o scândură cu cuie şi rupe cu dinţii bucăţi de carne din trupu-i, mestecându-le tacticos; în dreapta lui, la vreo doi-trei metri, un turc durduliu stă gata să se-ncaiere cu un ovrei tânguind:

— Pe cine l-am mâncat, bre? — zice turcul.

— Pe tata! — face ovreiul.

— Când, bre, l-am mâncat eu pe tat-tău? — zice turcul.

— Când a fost pe corabie…

— Ce corabie, bre? — face turcul şi şart! Part! Îi trage-o pereche de palme.

Pe lângă ei, mulţime de popor din Armenia, Anatolia, Atlantida trece cu daravere, cu cămile, cu chefir. În piaţa Balgi-Başlâc un agă stă urcat pe-un caimacan şi citeşte-o geremea.

— Ce citeşte ăla, bre? — zice turcul către ovrei.

— O geremea, efendi! — răspunde roşu la faţă ovreiul.

— Ce geremea, bre! — zice turcul şi rap! Jap! Îi mai trage o pereche de palme.

Deodată, toată larma, toată vânzoleala, tot umbletul se potolesc ca prin farmec. Dinspre plaiul Eschişer, în violetul înserării, iese stăpâna mării, semiluna. Păgân, creştin, ateu se aruncă în pulbere. Nu mişcă nimeni. Dinspre palat se aude un ropot şi un pâlc de ieniceri vine în goană spre mulţime să vadă de ridică cineva fruntea. Unde zăresc unul cu şezut mai răsărit, se opresc şi-l îmblătesc cu săbiile, zicând:

Na, na! Cum nu se dioache călcâiul sau gura sobei, aşa să nu se dioache sultanul! Carnaxî!

Şi se duc mai departe.

EPISODUL 33

LA VIZIRIU

În vremea asta, nu mult după ce, spre disperarea păgânilor, semiluna intrase într-un nor creştin, trei umbre de oameni pe trei umbre de cai mai mult se târau decât mergeau spre palatul viziriului. Când ajunseră înaintea marilor porți de cherestea, una din umbre sări jos, luă o piatră din caldarâm şi lovi de câteva ori în umbra porții. Sus, pe metereze, se ivi un turban:

— Ce e, bre? — spuse turbanul într-o turcă perfectă.

— Acasă-i viziriul? — spuse spătarul Vulture, căci el era umbra.

— Ce e, bre? — repetă turcul, făcându-se că nu înțelege.

— Hrantrâhm harpah viziriul, bre? — repetă şi Vulture.

— Estem – răspunse turcul.

— Du-te şi spune-i că-l caută Vodă de la Moldova! — grăi Vulture.

— Mazilit, bre? — întrebă turcul.

— Deocamdată mazilit – răspunse Vulture.

— Atunci demeneață, bre – zise turcul.

— Cum te cheamă pe tine, frate turc? — zise mai încet Vulture.

— Mustafa, bre – zise turcul, coborând şi el glasul.

— Frate Mustafa – şopti Vulture – ai mâncat vreodată piure de castane?

— Mâncat, bre – şopti şi turcul.

— De la cine ai mâncat tu, frate Mustafa?! — zise uimit Vulture.

— De la tine, bre, acu trei ani, când ai fost cu celălalt

Vodă – zise turcu.

— Mda – zise Vulture. Şi mai vrei să mănânci?

— Mai vreau, bre! — zise turcul.

— Atunci du-te şi anunță-l pe viziriu.

— Iaca mă duc – zise turcul şi dispăru.

Peste câteva clipe, cei trei, Barzovie-Vodă, spătarul Vulture şi rapsodul Broanteş păşeau pe coridoare moi spre camerele viziriului. La un colț, fâlfâind, le tăie drumul o cadână. Spătarul Vulture o privi cu ochi critic şi, făcându-şi semnul crucii, scuipă mult în sân. În sfârşit, după alte câteva colțuri, apăru un eunuc cât un taur. El deschise o uşă şi în fața lor apăru viziriul.

— Dragii mei! — spuse surâzător viziriul, repezindu-se să-i îmbrățişeze. Ce bine-mi pare că vă văd! N-o să mă credeți, dar tocmai mă gândeam azi la voi: oare ce mai fac prietenii mei de la Moldova?

— Păi nu fac prea bine, Luminăția-Ta – zise Vulture.

— Ei, cum se poate?! — zise viziriul şi-o umbră de îngrijorare îi trecu peste chip. Dar poftiți, şedeți, nu stați în picioare! — şi le arătă trei cadâne care țineau trei perini.

— Nu facem prea bine, Luminăția-Ta – reluă spătarul Vulture, aşezându-se cu băgare de seamă.

— Dar ce-ați pățit? V-au călcat leşii, cazacii? S-a sculat prostimea?

— Ba nu, Luminăția-Ta, mai rău. Am fost maziliți.

— Nu se poate! — se indignă viziriul. De cine?

— De Luminăția-Ta – zise timid Barzovie-Vodă.

— De mine?! — făcu viziriul. E peste putință!

— Ba uite că se poate – zise Vulture.

— Dragii mei, voi vorbiți serios? — se uită viziriul la ei.

— Ne arde nouă de glumă, Luminăția-ta? — întrebă Vulture.

— Domnilor, ori nu mai țin eu bine minte, ori dumneavoastră sunteți nebuni! Uite, am aici catastiful cu tot ce fac. Iată: luna trecută, în 12, am mazilit pe Constantin-Vodă în Țara Românească, în 13 pe cel ce l-am pus în 12, iar în 14 pe Barzovie-Vodă în Moldova. Ia te uită, dom'le – zise el uimit către Barzovie – chiar te-am mazilit! Măi să fie! Dar ce-am avut cu dumneata?

— Nu ştiu, Luminăția-Ta – spuse timid Barzovie-Vodă.

— Trebuie c-ai făcut dumneata ceva, că doar nu te-am mazilit degeaba — zise încruntat viziriul. Hai, spune repejor tot ce-ai făcut.

EPISODUL 34

VIZIRIUL SE MĂRTURISEŞTE

— N-am făcut nimica, păcatele mele! — începu să se tânguie Barzovie-Vodă. Să-mi saie ochii din cap, cum vă văz şi cum mă mai vedeți, de-am făcut ceva! Peşcheş am dat, balgi-başlâc am dat, cu leahu' nu m-am încuscrit, la moscal prietini n-am avut, pielea prostimii nu o am luat, monastiri n-am rădicat, ci numai o pustie de teatru; cu pâra n-am umblat, hotarele le-am păstrat, se pot vedea şi astăzi, pământul l-am însămânțat, l-am arat, l-am adus la sapă de lemn, am scos untu' din el şi vi l-am trimis. Atunci de ce, Luminăția-Ta, de ce? Cu ce-am greşit?

— Hm! — făcu viziriul dus pe gânduri. Una din cadâne se ridică şi aduse o cafea. Hm, hm! — mai făcu viziriul şi mai veniră două cafele. Aşa e, ai dreptate, dragă Barzovie, n-ai fost un domn rău, ai dat randament. Şi totuşi te-am mazilit, nu mai încape îndoială. Uite – ciocăni el cu degetul în catastif – chiar

aşa am notat:”Mazilit azi Moldova Barzovie-Vodă”.

— N-ați scris cumva şi de ce? — îndrăzni spătarul Vulture.

Viziriul îşi vârî două degete în jiletcă, scoase o pereche de ochelari, şi-i fixă pe nas şi se uită cu atenție în registru.

— Nu – spuse el dezamăgit. N-am scris. Îmi pare nespus de rău, dar n-am scris. În orice caz, dragă Barzovie, îți dau cuvântul meu de onoare ca nu te-am mazilit degeaba. Serviți, vă rog – şi le arătă cafelele.

— Bine, Luminăția-ta – zise Barzovie-Vodă cu lacrimi în ochi, sorbind cafeaua – dar nu se poate să fi uitat! E vorba de viitorul meu, de viața mea!

— Viață? — spuse obosii viziriul. Viața ta? Atunci eu ce să mai zic de viața mea? Ştiți voi câte rapoarte, câte misive, câte înscrisuri trebuie să citesc zilnic? Şi dacă le-ați vedea cum sunt scrise! Când le citesc, am senzația că noi cucerim numai popoare indo-europene. Virgulele sunt puse aiurea, subiectul se-acordă cu câte-un grup de boieri mai mari, frazele sfârşesc invariabil cu apelul la mazilire. De la asediul Vienei n-am mai văzut un epitet ca lumea. Încet, încet, tot urmărind rapoartele, încep să-mi dau seama de anumite reguli: întotdeauna înaintea consoanelor”b”şi”p”se scrie cu”în”şi nu cu”n”;”g”şi”e”urmat de vocalele”e”şi”i”se pronunță”ge”,”gi”, sau, mă rog,”ce”,”ci”; când avem un grup de trei consoane alăturate, prima consoană trece de obicei la silaba dinainte, iar celelalte la silaba următoare.

— Da, într-adevăr – spuse Barzovie-Vodă revenindu-şi – dar există şi excepții: grupurile”ct”,”cț”,”pt”, dacă au înaintea lor o consoană, se despart astfel:”e”şi”p”formează silabă cu consoana

din față, iar”t”şi”ț”rămân cu cea următoare.

— Păi vezi? — se bucură viziriul. Vezi câte probleme sunt? Şi tu te plângi că eşti mazilit!

EPISODUL 35

FĂRĂ TITLU

— Luminăția-ta – grăi atunci spătarul Vulture, luând de pe dânsul mâna şerpească a unei cadâne ce se strecura spre tăcutul Broanteş – eu zic să lăsăm aceste probleme de limbă pe seama grămăticilor. Năcazul care ne-a adus pe noi aici nu ține de limbă, Luminăția-ta, năcazul nostru e universal. Cu un Vodă mazilit nu cad numai două silabe, cade un om, o ființă cuvântătoare, o familie, o curte, ba chiar, *mutatis-demonstrandum*, o soțietate. O soțietate fără Vodă e ca o oişte fără gard. De-aia zic, uitându-mă cu adâncă şi sinceră jale la acest vouă preaplecat până mai ieri slujitor: ce facem la o adicătelea cu el?

Barzovie-Vodă suspină şi-şi privi cu profundă recunoştință spătarul.

— Domnilor – zise viziriul, desfăcându-şi brațele a neputință – deocamdată n-am nimic disponibil pentru dumneavoastră. Țara Românească e ocupată, Moldova e ocupată, Camenița e oraş închis.

— Luminăția-ta, nu cerem mult – zise spătarul Vulture. Trebuie să fi rămas cândva, pe undeva, un loc de ceva-cumva…

— De ceva-cumva? — deveni atent viziriul.

— Da, Luminăția-Ta, de ceva-cumva.

— De ceva-cumva cam atât? — grăi viziriul, gonind cadânele.

— Păi să ne socotim! — zise spătarul Vulture. Două

de la logofătul Veardză, c-a rămas pe drumuri.

— Două! — notă viziriul.

— Două de la hatmanul Viezure, că i-au pângărit giupâneasa.

— Patru! — zise viziriul.

— Două de la clucerul Stănilă, că i-au pârjolit casa.

— Şase!

— Una de la Preasfinția-Sa Amfibie, că i-au pervertit giudecata.

— Şapte!

— Una din partea bivelvornicului Stronțiu, că l-au pus de-au giucat geamparalele ziua-n-amiaza mare cum l-au făcut mă-sa, care dă şi ca o pungă.

— Nouă! — socoti viziriul.

— Două de la logofătul Veardză, unşpe…

— Păi stai, spătare, că logofătul a mai dat două!

— Lasă, Luminăția-Ta, să mai dea dacă lui îi face plăcere! Unşpe înmulțit cu o sută, cât dăm noi, eu şi Barzovie-Vodă, fac în cap una mie şi una sută pungi-aur, să le purtați sănătos! Poate că una-două să le fi suflat vântul, da' le-am completat cu fumăritul.

— O mie şi o sută de pungi, care va să zică – medita viziriul. Trebuie să-l anunț pe sultan. Da' ştiu c-ați strâns, nu glumă.

— Nu ne-am făcut decât datoria – plecă ochii Barzovie-Vodă.

EPISODUL 36

SULTANUL

Dimineața, după un somn agitat în care visă cu mare plăcere că fusese instalat pe un tron cu totul şi cu totul de aur, dându-şi apoi scama cu groază că, de fapt,

stătea pe tron ținându-şi capul în poală, ca o minge, Barzovie-Vodă fu condus împreună cu spătarul Vulture şi rapsodul Broanteş la palatul sultanului, o clădire albă, impunătoare, recent renovată, care astăzi găzduieşte celebrul muzeu Topkapi, unde, zilnic, puteți petrece câteva clipe de destindere admirând hangerele, pumnalele, iataganele, săbiile cu unul sau două tăişuri, adevărate opere de artă care şi-au cucerit de demult o binemeritată faimă în lumea întreagă, după căderea Constantinopolului (1453). Spre deosebire de palatul viziriului în care, cum s-a văzut, cadânele umblau majoritatea neînsoțite, în palatul sultanului, nu zăreai picior de cadână fără picior de eunuc, ei, eunucii, prin specificul activității lor obşteşti, bucurându-se de toată încrederea sultanului Beşiktaş Mehmet Hamza.

Beşiktaş Mehmet Hamza s-a născut la 10 noiembrie 1582 în satul Galatasaray, de pe coastele Anatoliei, într-o familie de turci paşnici, nevoiaşi (anul acesta se împlinesc 400 de ani de la naşterea lui). De mic ia cunoştință cu vicisitudinile vieții, fiind silit, datorită firavei sale constituții, să urmeze şcoala primară. Este pasionat de istorie şi numismatică. În 1601, în urma bătăliei de la Szeghedin, primeşte o bursă de studii la Viena. Reîntors în tară, înființează"Mişcarea adevăratei propăşiri otomane"(MASOK), acționând pentru o mai dreaptă înțelegere a turcului de rând. După lovitura de stat a lui Başbuc-Paşa, ia calea exilului, la Lipsea, unde strânge monezi vechi pentru timpuri noi. Când strânge destule, revine la Stambul, ia puterea, se instalează la palat şi organizează un referendum popular prin care e ales sultan. În general, se poate spune că Beşiktaş Mehmet Hamza a militat pentru micşorarea numărului de bătălii, pentru declanşarea lor de comun acord, pentru stabilirea unor peşcheşuri

rezonabile, umane. În vremea lui, deşi imperiul otoman n-a cunoscut mari extinderi cantitative, este de subliniat faptul că s-a îmbunătățit mult calitativ. S-au înființat numeroase ateliere meşteşugăreşti, unde săbiile de Toledo erau obținute printr-un procedeu turcesc. Oglinzile de Murano erau fabricate la Plevna, iar icrele de Manciuria erau pescuite din Dardanele. A crescut longevitatea turcului mediu, a sporit numărul de soții. Pe bună dreptate, Beşiktaş Mehmet Hamza a fost supranumit"Sultanul de treabă".

EPISODUL 37

ÎN PALATUL SULTANULUI, UNDE SĂ TOT STAI

Deci, cum spuneam în precedentul episod, viziriul îi conduse pe cei trei moldoveni în palatul sultanului. Moment important, de mare rezonanță pentru relațiile româno-otomane din secolul al XVII-lea, moment pe care-l povestim cu sufletul la gură, atenți să nu scăpăm nicio nuanță, niciun amănunt nelalocul lui.

Pe coridoarele înalte, pâsloase, unde, cum spuneam, nu zăreai picior de eunuc fără picior de cadână, însuşi viziriul, cât era el de viziriu, umbla parcă mai aplecat, mai adus spre podea şi ținea dreapta. Pe stânga, în sens invers, trecea când vreun sol prăfuit, când vreun paşă beştelit, când vreo cadână urmată de un parfum amețitor în care descopereai insensibilul eunuc. După ce, spre mirarea moldovenilor, trecu şi-o cămilă cu una sau două cocoaşe purtând în spinare două sau mai multe femei uşoare care plângeau cu zece rânduri de lacrămi, viziriul, în fine, se opri în fața unei uşi pe care scria în câteva idiomuri de mare circulație: SALA DE FORTZĂ. Cu sfială, viziriul îşi îndoi falanga unui deget

şi ciocăni cu ditamai smaralgdul.

— Intră! — se auzi firesc (da, acesta e cuvântul,"firesc") dinăuntru.

Viziriul împinse uşa şi intrară toți patru. Prima imagine care le răsări înaintea ochilor fu cea a unei cadâne pentru descrierea căreia pixului nostru i-ar trebui o pastă chinezească foarte, foarte moale. Ea, cadâna, stătea în picioare îmbrăcată puşcă, nota ceva pe-o tăbliță şi număra:

— … o sută cinci, o sută şase, o sută şapte…

Mai la vale, la picioarele ei, un om mic, muşchiulos, numai în fes şi-n indispensabilii *sine qua non*, făcea flotări în ritmul numărătorii. Omulețul şiroia de sudoare, dar se vedea cât colo că e mulțumit.

— Sultanul! — şopti cu admirație viziriul, arătându-l pe flotant.

— … o sută şaişpe, o sută şaptesprezece, o sută optşpe… — continuă cadâna.

— E mare, dom'le! — se extazie viziriul, urmărindu-şi stăpânul.

EPISODUL 38

ÎN SALA DE FORTZĂ

În fine, la flotarea cu nr. 203, sultanul Beşiktaş Mehmet Hamza îşi făcu semnul semilunii şi se ridică de pe covorul cu bătălia de la Nicopole. Se vedea cât-colo că-i obosit, dar mulțumit.

— Ce urmează? — privi el spre cadâna de serviciu.

— Masaj sau vernisaj – răspunse dânsa.

— Masaj! — hotărî sultanul şi-o luminiță ciudată îi sclipi pentru o clipă în ochi. După aceea? — întrebă el cu un glas care îi miră pe moldoveni prin moliciunea

lui. Cadâna plecă cu sfiiciune privirea. Mda – zise sultanul, trecând firesc peste stânjeneala cadânei. Şi-apoi?

— Apoi duş sau spectacol – zise cadâna.

— Duş – hotărî sultanul.

— Luminăția-ta – interveni timid viziriul – n-aş îndrăzni să va tulbur măreața pauză dacă n-aş cunoaşte cât de adâncă e grija ce purtați oriunde pentru acele întâmplări şi ființe care bat la înalta Poartă a înțelegerii dumneavoastră…

— Frumoasă frază! — răspunse sultanul ştergându-şi ceafa. De unde-ai scos-o?

— Din Tacit, Luminăția-ta – răspunse viziriul.

— A fost un mare cărturar. Pământuful! — porunci sultanul.

— Cunoscând aşadar interesul neostoit al Luminăției-tale pentru trebile împărăției – continuă viziriul – am îndrăznit împreună cu aceiaşi preaplecați slujitori din Herțegovina…

— Din Moldova, prealuminate! — şopti fisticii Barzovie -… sau, mă rog, din Moldova – se corectă viziriul – să intrăm în acest loc al forței şi îndemânării din totdeauna…

— Cu multă boia şi răziți şi hreanul – zise sultanul către o altă cadână aşteptând respectuoasă în poziție de drepți Apoi, întorcându-se spre viziriu: Da, te ascult.

— Şi, cum spuneam, aceşti trei preaplecați supuşi din Moldova au a vă pune înainte o mică atenție şi rugămintea de a-i asculta.

— S-aud! — zise sultanul sărind sprinten pe cămila cu minere.

Tăcutul Broanteş înaintă şi puse în fața sultanului o desagă dolofană.

— Ce-i acolo? — întrebă sultanul.

— Piatră ponce, pentru bătături, Luminăția-ta, de la noi de la Rarău.

EPISODUL 39

SCURTĂ ÎNTREVEDERE CU SULTANUL

— Vă mulțumesc din inimă! — spuse sultanul adânc mișcat. Dar stați jos, vă rog, stați turceşte, simțiți-vă ca acasă. Cei trei moldoveni şi viziriul se aşază încrucişându-şi ciolanele.

— Măi să fie! — zise sultanul privind desaga. Piatră ponce! Tocmai ce-mi trebuia! Cine-a fost cu ideea?

— Eu! — răspunse spătarul Vulture într-o turca perfectă.

— Cum te cheamă?

— Vulture, Luminăția-Ta – răspunse spătarul.

— Şi ce rang ai, voinice?

— Nu mai am niciun rang.

— L-am mazilit, Luminăția-ta – tuşi încruntat viziriul.

— Mazilit! — făcu sultanul pleznindu-şi palmele a mirare. Imediat apăru o cadână dumnezeiască.

— Ce e, dragă? — întrebă sultanul, privind-o chiorâş.

— Ați pleznit din palme şi-am venit – ciripi cadâna.

— Am pleznit a mirare – o lămuri sultanul. Întinde-o. Cadâna dispăru.

— Mazilit! — reluă sultanul. Un asemenea om! Şi ăştia doi?

— I-am mazilit şi pe ei – făcu şi mai încurcat viziriul.

— Extraordinar! — nu se putu abține sultanul. Ce vremuri! Care va să zică, dacă până şi nişte oameni atât de drăguți ca dânşii sunt maziliți, atunci în cine să mai ai încredere? Şi de ce nu le-ai adus numai capetele? — se interesă el întorcându-se spre viziriu.

— Am vaga senzație că sunt nevinovați – răspunse viziriul.

— Mă rog, faci ce vrei. Şi cum vă simțiți la noi? — se întoarse sultanul spre moldoveni.

— Bine şi foarte bine! — răspunseră aceştia în cor.

— Dacă aveți cumva o problemă, mai treceți pe la mine – zise sultanul sărind de pe aparat. Şi vă rog să mă credeți, mi-ați făcut o mare bucurie cu piatra asta.

— Bine, Luminăția-ta – făcu speriat Barzovie-Vodă – dar cu noi cum rămâne?

— Se rezolvă – zise sultanul bătându-l pe umeri. O moarte are omul. Cum spunea Omar Khayam?

—"Mi-ai spart paharul, doamne – recită viziriul – şi vinul cel curat, în iarbă sângerează; ce-mi mai rămâne-n loc?".

— Nu asta dragă! — făcu supărat sultanul. Strofa cu moartea!

— Pe aia n-o ştiu – mărturisi viziriul.

— Ei, nu-i nimic – spuse sultanul. Hai noroc şi să ne vedem sănătoşi.

EPISODUL 40

DESPRE GÂNDIRE

Speriați, năuciți, moldovenii ieşiră de la sultan. Singurul dintre ei care, conform unui străvechi obicei dunărean, îşi transforma spaima în meditație, părea a fi spătarul Vulture.

— Luminăția-ta – grăi el către viziriu – un cap am şi eu. Şi p-ăsta să mi-l pierd?!

— Se ridică aici o problemă – răspunse visător viziriul. Oamenii, spătare, nu-şi pierd efectiv capul decât atunci când încep să-l neglijeze, înlocuindu-l cu

gândirea.

— O viață întreagă nu i-am dat pace propriului meu cap, Luminăția-ta.”Gândeşte, îi spuneam, nu dormi, că mâine-poimâine vine o gândire mai tare şi-ai zburat.”Gândeam, Luminăția-ta, nu exagerez, zi şi noapte, fără pauze. Nici să notez ce-am gândit n-aveam vreme.

— Se mai ridică aici o problemă – spuse viziriul. O gândire neîntreruptă încinge capul şi apar greşeli. Țin minte că acum vreo patruzeci de ani eram copil de casă la răposatul sultan Kazayangil – țină-l Alah în haremul lui! — şi într-o după-amiază, în loc să frec podelele, frecam mangalu’, cum se zice. Mă vede sultanul şi-mi spune:”Ce faci, bre, aici după perdele?”„Mă gândesc, prea-mărite”, zic eu.”în casa mea, bre?!”face el şi dă-i şi arde-i, că de-atunci gândesc numai în aer liber.

— Asta cam aşa e – răspunse spătarul. A gândi cu capul tău nu e greu: greu e să-ți ții gândirea acolo unde-ți stă şi capul. Au fost cazuri când oamenii cu capul teafăr s-au trezit că le zboară gândirea de pe umeri.

— Cap ai, gândire ce-ți mai trebuie? — zise viziriul. Fă şi tu o pauză. Eu, spătare, te apreciez cât te apreciez pentru că încă te văd om cu cap. Nu mă face să-ți apreciez gândirea desprinsă de trunchi. Lăsați ce-ați adus aici şi mergeți liniştiți la Moldova.

— În ce calitate? — îndrăzni Barzovie-Vodă.

— Nu calitatea contează – zise viziriul. Contează s-ajungeți. Calitatea o trimit eu p’ormă, cu ienicerii. Drum bun!

EPISODUL 41

DIN NOU ÎN MOLDOVA

Dacă bine ții minte, mărite Cetitoriule – şi nu vedem ce te-ar putea împiedica să-ți aduci aminte: memorie distributivă ai, cult eşti, autodidact devii – pe cuviosul Metodiu şi pe mai tânărul frate întru credință Iovănuț i-am lăsat în Moldova, ascultând poveşti la ceas de taină, nu mult după ce Găinuşa se ivise pe cer, vestind în locul unui Cocoş inexistent trecerea într-o altă zi. De luat nu-i vom lua tot de-acolo, ci puțin mai departe, cam la vreo două mile de hanul Stăniloaiei. Şi în vreme ce Parnasie, Stejeran şi ceilalți povestitori adorm, cu spatele spre jăratic şi totodată, fără s-o ştie, adormind astfel, mor ca personaje, iată-i pe nemuritorii Metodiu şi Iovănuț suind pieptiş o coastă în boarea străvezie a dimineții.

— … şi era tot alb la păr şi fața-i era curată – gâfâi Metodiu continuând o vorbă – şi se uita blând la mine. Mie mi-au dat lacrimile şi nu-mi puteam lua ochii de la el.

— Altceva nu ți-a mai zis? — întrebă Iovănuț numai ochi şi urechi.

— Ba mi-a zis – răspunse Metodiu oprindu-se o clipă. Mi-a zis:”Eu nu ştiu umbla bine pe-aici, că n-am mai fost de mult. Dar dacă vei vrea tu să-mi arăți unde vine locul acela, m-oi ruga să te pomenească Domnul în împărăția Lui. Vino cu mine şi-mi arată şi nu-ți va părea rău”.

— Dar în ce voia să-l pună? — întrebă Iovănuț.

— Avea o canistră mărişoară la el şi-o ploscă mai mică, cât să guste pe drum la întoarcere.

— Şi dumneata ce-ai făcut?

— Am ieşit cu el la drumul Paşcanilor, am tăiat de-a dreptul dealurile Bahluiului şi-am tot mers aşa vreo

două zile.

— Şi el n-a mai zis nimic?

— Ba a mai zis. A zis că dacă i-o plăcea, va mai veni cu o canistră sau chiar cu două, că-n alte părți nu s-a mai făcut viță. Pe drum am tras amândoi din plosca mea. I se dezlegase şi lui limba. M-a întrebat dacă la noi sunt mănăstiri mixte, mi-a dat nişte nuci din traista lui – n-am văzut în viața mea aşa nuci mari, curgea laptele din ele – i-am dat şi eu nişte prune, mai trăgeam din plosca…

— Şi ați ajuns?

— Am ajuns. Ne-am oprit pe buza unui deal, am întins mâna înainte şi i-am arătat în vale:"Uite, Sfinte Petre, acolo e Cotnarul!"

El a zis „Mulțumesc, frate Metodiu", şi-a luat canistra subțioară, s-a înălțat aşa cam de un stat de om de la pământ şi apoi şi-a dat drumul la vale, peste araci.

— Frumos vis ai avut! — oftă cu invidie Iovănuț slobozind pasul.

— Cu-atâta m-a luminat şi pe mine Domnul – zise Metodiu – că altfel…

EPISODUL 42

SPLEEN

În vreme ce Metodiu şi Iovănuț, cu hărnicia seculară şi uneori secularizată a călugărilor, urcau pieptiş o coastă a dealului din precedentul episod, pe versantul celălalt, coborâtor, din actualul episod, la umbra unui stejar despre a cărui vârstă este o impietate a pomeni, stăteau prăvăliți doi oameni calmi. Dacă nu s-ar fi observat, în răstimpuri, o uşoară mişcare pe orizontală a fălcilor, urmată de o energică deplasare pe verticală a

mărului lui Adam, ai fi zis că cei doi oameni în floarea vârstei nu făceau nimic; mişcarea însă îi trăda: mâncau ceva. În spatele lor, la vreo zece metri în umbra unui măr pădureț în floare, apărându-se alene de câteva muşte matinale, picoteau doi murgi priponiți.

— Nu trece nimeni – spuse unul din oameni, ridicând o geană şi privind în lungul drumului.

— Apăi, măi fârtate – spuse celălalt – uite plosca jumătate. Lasă-l încolo şi bea ici pe săturate. Am sau n-am dreptate? Drept răspuns, primul luă plosca şi trase o duşcă bună.

— Trebuia să ieşim la drumul mare – continuă el. Pe cărăruia asta nu trece nimeni.

— Foicica fagului, trebuie să treacă până la urmă cineva – răspunse celălalt. Primul oftă şi se răsuci cu efort pe-o parte.

— Ia te uită ce s-au mai îngrăşat şi ăştia! — spuse el privind spre cai. Mare minune să mai poată fugi!

— La aşa trai, aşa cai – zise celălalt zdrobind o ceapă.

— Stau câteodată şi mă gândesc: mare lucru şi frica! — făcu primul. E destul să-i ieşi omului în cale, să-l întrebi de sănătate şi-ți dă tot. Dacă ar şti şi ceilalți cât e de uşor, ar veni toți în codru, n-ar mai sta unul acasă.

— Păi şi-atunci cui am face dreptate? — zice celălalt întinzându-i din nou plosca: ți-a mai rămas jumătate.

EPISODUL 43

LA DRUMUL MARE

Cum stăteau cei doi voinici acolo la marginea drumului, mai vorbind, mai înghițind, numai ce unul din cai necheză o dată scurt, prevestitor.

— Ia vezi, măi, ce vrea Nestor! — spuse primul voinic.

Al doilea voinic se sculă într-o rână.

— Ce vrei tu, murgule băiatule? — întrebă el.

Calul arătă cu capul în direcția dealului.

— Foicica bradului, zice ca să ne uităm în direcția dealului – spuse al doilea voinic.

— Uită-te tu – răspunse primul. Ne-a mai arătat tot aşa şi alaltăieri şi când m-am sculat să văd, era o vulpe.

Al doilea voinic se urni în sus şi-şi puse mâna streaşină la ochi.

— Verişcane frățioare – anunță el – scoală-mi-te în picioare puțin.

— Ce-i? — întrebă primul.

— Vin doi spre noi.

— Lasă-i să ajungă aici. A ce arată?

— A popi.

— Apăi, ierte-ne Cel care precum se zice pe toate le ştie.

Cel de-al doilea voinic se aşează înapoi în iarbă. Când cei doi călugări ajunseră în dreptul lor, primul voinic strigă:

— Hei, preacuvioşiile voastre! Ia veniți puțin încoace!

— Sfinte Haralambie, apără-ne! — sări ca fript Metodiu, uitându-se în jur. Piei, drace!

— Domol, domol! — grăi din iarbă primul voinic, sculându-se în capul oaselor. Nu e necuratul, preacuvioase.

— Bată-vă să vă bată – zise Metodiu, ținându-se cu mâna de piept – cum ne-ați mai speriat! Dar ce faceți acolo în şanț, oameni buni?

— Facem dreptate – zise primul voinic. Auzit-ai dumneata de frații Stănciulescu?

— Auzit, de bună scamă – răspunse Metodiu. O tară

întreagă le poartă frica.

— Ei, noi suntem – zise voinicul. Fiți buni şi scoateți dumneavoastră tot ce-aveți asupră-vă.

— Păi, ce s-avem, păcatele noastre?! — începu să se tânguie Metodiu.

— Nu ne faceți să ne sculăm şi să venim noi la voi – îl întrerupse primul voinic uitându-se pe sub gene – că e de rău.

— Alelei – întări celălalt.

— Păi ce s-avem – repetă Metodiu, scotocindu-se prin traistă. Uite ce-avem! — şi le arătă pe rând o psaltire, o scrumbie uscată, doi nasturi, o pană, o călimară.

— Şi tu? — zise voinicul către Iovănuț.

Iovănuț scotoci şi el prin traistă şi, oarecum încurcat, mai scoase două scrumbii.

EPISODUL 44

FRAȚII STĂNCIULESCU

Văzând putinele lucruri scoase de cei doi călugări din traistă, frații Stănciulescu ridicară a mirare din sprâncene.

— Nestor! — strigă unul din ei. Calul înălță deştept capul aşteptând poruncă. Omul fluieră într-un chip ciudat, ca o mierlă rănită. Calul se uită la stăpân, se uită la călugări şi din nou la stăpân.

— Hai, hai, lasă vorba! — spuse omul şi mai fluieră o dată. Calul lăsă capul supus, îşi întinse botul spre tulpina mărului pădureț, se dezlegă şi cu frâul aninat de gât, porni la pas spre călugări. Când ajunse în dreptul lor, se opri, îi privi lung, mai înaintă un pas, se uită în traista lui Metodiu, apoi într-a lui Iovănuț, îi mai mirosi puțin şi necheză.

— Chiar nu mai au nimic! — spuse uimit unul din frați.

— Aşa ceva n-am mai pomenit! Mulțumesc, Nestor! Calul se înapoie în iarbă, sub măr, alături de tovarăşul său.

— Preacuvioşiile voastre! — spuse cu bunăvoință unul dintre Stanciuleşti. Poftiți, rogu-vă, încoace! Nu vă facem nimic!

Palizi, drepți, cu traista-n mâna, călugării se apropiară de şanț.

— Stănciulescu Vasile! — zise unul din voinici, întinzând brațul.

— Stănciulescu Demeter! — spuse şi celălalt, făcând aceeaşi mişcare. Îşi strânseră îndelung mâinile, se îmbrățişară cu respect.

— Poftiți, şedeți, nu va sfiiți! — spuse Stănciulescu Demeter, lăsându-se în iarba. Călugării, destinşi, căutară din ochi un petec de pământ şi luară loc.

— Noi suntem lotri – spuse Stănciulescu Vasile – şi de aceea precum ați văzut... în sfârşit... ce să mai vorbim, v-ați dat seama.

— Nu face nimic – spuse Metodiu. Mare-i grădina Domnului şi orice om trebuie să facă oareceva într-însa.

— Noi plivim printre straturi – răspunse Stănciulescu Vasile. Pornim de la gândul că în grădina asta toți şi toate trebuie să crească şi să rodească la fel. Cum se-nalță vreo tufă mai tare ori vreun pom face mai multă umbră pământului, cum le scuturăm de sămânță, de fruct, de – mă rog – ce pică. Iar de vedem că este câte unul care nu vrea să dea rod, îl altoim. Ori nu aşa trebuie să arate grădina Domnului?

— Mda – zise Metodiu – văd că eşti lotru cu carte.

— Suntem tot mai mulți – spuse cu mândrie în glas

Stănciulescu Vasile. A trecut vremea când în pădure dădeai numai peste sălbăticiuni. Azi codrul e plin de oameni cu carte. Unii-s lotri, alții-i caută.

EPISODUL 45

DESPRE UNELE PROBLEME ÎNTÂMPINATE DE LOTRII SECOLULUI AL XVII-LEA

În fața unei mărturisiri atât de la locul ei şi, în general, în fața întregii comportări peste aşteptări a lotrilor, cei doi călugări îşi reveniră total din spaima care le dăduse târcoale în precedentul episod.

— Socot – grăi Metodiu cu glas binevoitor – că dacă v-aş numi"fraților"atunci când aş începe o vorbă cu domniile-voastre, mi-aş călca nu în putină măsură pe cuget şi simțiri. O jenă firească mă opreşte să vă numesc astfel. Îngăduiți-mi, aşadar, cu înțelepciunea de care văd că dați dovadă, să vă numesc"oameni buni".

— Preacuvioşia-Ta – răspunse Stănciulescu Vasile – numeşte-ne matale cum vrei. Că ne vei zice"fraților", cum nu vrei să n zici, că ne vei zice"oameni buni", cum văd că ți-ai luat îngăduința s-o faci, tot una e. Noi – şi când spun"noi"mă gândesc şi la fratele Demeter – nu ducem grija numelui. Alta e buba: ne doare că oamenii pe care îi prindem nu vor să stea de vorbă cu noi. De multe ori, părinte, prindem drumeți doar ca să mai stăm la o tacla, nu le luăm un ac. Crezi că înțelege careva treaba asta? Ca să poți să vorbeşti cu ei, trebuie să-i legi.

— Vă simțiți singuri? — întrebă Metodiu.

— Puțin spus"singuri"! — răspunse amărât lotrul. În codru, dacă n-ai treabă, te simți prost.

— A sta-n codru nu-i mirare, a fi lotru-i lucru mare – zise Stănciulescu Demeter.

— Dar voi, oameni buni, ziceți că faceți dreptate. Cui faceți voi dreptate? — întrebă Metodiu.

— Păi asta e, părinte, că nu mai ştim. Până anul trecut făceam dreptate la cerere. Venea câte unul mai oropsit şi se plângea, ne arăta ce şi cum şi noi îi făceam dreptate. Au fost zile când făceam dreptate şi de trei ori pe noapte. O dreptate ici, o dreptate colo, mă rog, cum îi venea omului mai bine să şi-o facă. Dar s-a stricat treaba şi-aici.

EPISODUL 46

NESTOR

— Foicica fagului, grea e viața codrului, da' şi viața lotrului!... oftă Stănciulescu Demeter. Că-n codru te duci şi vii, dar fiind lotru, aşa rămâi.

— Poftim? — nu înțelese Metodiu.

— Fratelui Demeter îi place să grăiască pre viersuri tocmite – îl lămuri Stănciulescu Vasile. Asta-i boala lui, de la tata, care-a fost tâmplar.

— Înțeleg – răspunse Metodiu.

— Da' uite că ne-am luat cu vorba şi nu v-am poftit la nemica!

— Zise Stănciulescu Vasile. Frate Demeter, mai găsim noi ceva în desagă pentru preacuvioşiile lor?

— De-nchinat am mai avea, de băut aşişderea, dară de mâncat.

— Foicica fagului.

— Nu se poate! — zise Stănciulescu Vasile. Nestor!

Calul răsări somnoros din iarbă. Stănciulescu Vasile îşi țuguie buzele şi scoase două şuierături ascuțite.

— Nu cred că mai poate, frate, – zise Stănciulescu Demeter, privind sceptic dobitocul. Uită-te nițel la el s-a îngrăşat, s-a deformat de tot.

Auzind aceste vorbe, calul sforăi cumplit, se înălță în două picioare, căzu pe spate, dar se ridică imediat şi-o luă la galop spre un lan de grâu din apropiere. Se opri o clipă la marginea lanului, adulmecă şi, brusc, țâşni în zig-zag spre mănoasele spice. Era o splendoare să-l priveşti; înalt, cu glezne fine, cu crupa încordată de efort, cu gâtul întins şi roind de sudoare, calul părea un zeu modern fugărind o nevăzută nimfă prin pletele mângăioase ale grâului. Deodată, superbul centaur cu cap de cal şi corp de taur îşi arcui în aer cele peste 400 de kilograme ale sale, făcu un salt şi se ghemui la pământ, dispărând din vedere. Când se ridică ținea între fălci un urechiat.

— L-a prins! — exclamă Stănciulescu Vasile. Bravo, Nestor!

Calul veni modest şi depuse la picioarele stăpânului iepurele mai mult mort decât viu.

— Ciudat cal! — zise Metodiu privind spre Nestor.

— E cal de vânătoare – spuse Stănciulescu Vasile tăind iepurele mai mult mort decât viu în patru. L-am cumpărat de la un pur-sânge neamț.

EPISODUL 47

DESCRIERE

Până se fripse nefericitul iepure, această mascotă vie a existenței tupilate şi libere care pe atunci creştea cu sutele de mii pe generoasele dealuri urmate de fertile văi, soarele trecu încet, inexorabil în crucea amiezii. Era o zi minunată. Ciocârlia se înălța voioasă în văzduh

după vreo musculiță inconştientă, albinele bâzâiau harnice în căutarea prăzii, fluturii îşi etalau întreaga paletă a coloritului lor, demn de pensula unui Kandinsky, iar muştele, cu excepția locului unde adăstau caii, erau puține. La marginea pădurii se puteau vedea vreo cincizeci de zimbri păscând falnic, demn, iar nu mult înaintea lor, în lan, un cârd de dropii îşi depuneau cu părintească grijă ouăle. Un nor de lăcuste venind de la răsărit se opri o clipă deasupra pădurii, întunecând soarele, dar apoi făcu cale întoarsă. Dinspre nord se simțea moale o adiere de vânt purtând cu ea miros de levănțică, şoapte de iubire, vaiete. Dintr-o gaură practicată în sol, la marginea lanului, ieşiră firesc doi hârciogi. Ei aplecară cu lăbuțele un spic de grâu, luară strictul necesar de boabe şi se făcură nevăzuți.

Era linişte şi pace adâncă. Se auzeau doar sfârâitul nefericitului iepure şi, din când în când, în pădure, boncăluitul vreunui cerb ori sunetele unor lupi. Deasupra de tot, în azuriul cerului, se zărea, făcând cercuri tot mai mari, cu aripile larg întinse, o vrabie. În vârful stejarului multisecular sub care fusese aprins focul două veverițe săreau poznaşe din creangă în creangă, desfătându-se cu fumul de iepure. Ciocănitoarea ciocănea copacii în căutarea omizilor, încercând să prevină infestarea țesuturilor lemnoase. Sevele urcau neabătut prin rădăcini, trunchiuri, crengi iar la nivelul celulei vegetale, sub acțiunea clorofilei, plantele sintetizau pe deplin substanțele organice din bioxidul de carbon şi din săruri minerale.

În fața unei asemenea armonii a Firii, şi călugării şi lotrii se simțiră adânc tulburați. Îmbujorat, cu lacrimi în ochi, Stănciulescu Vasile se întoarse spre Metodiu.

— S-a fript iepurele, părinte!... şopti el sugrumat,

ieşind din fum.

EPISODUL 48

DIN NOU LA STAMBUL

Lăsând ceea ce era de lăsat în cămările fără fund ale sultanului, Barzovie-Vodă, spătarul Vulture şi tăcutul Broanteş, ieşiră în stradă însoțiți de viziriu. Să tot fi fost în jurul orelor zece; strada era animată şi pe trotuare curgea o mulțime de lume. Profitând de câteva clipe de răgaz, ieniceri scunzi, câtă frunză şi iarbă, se plimbau agale în grupuri, sporovăind de-ale lor. Din sens opus, mai sobri, mai tăcuți, veneau ținând sub braț frâiele cailor spahiii. Câțiva invalizi de războaie ieşiră şi ei în poarta caselor, să se bucure de razele călduțe ale soarelui. La mesele de pe terase, în fața unor ceşti de cafea naturală, domnitori, crai, voievozi, cnezi şi principi maziliți, unii mai tineri, alții mai bătrâni, aşteptau trăgând din lulele semn din partea Măriei-Sale, sultanul Beşiktaş. Femei, ce-i drept, nu se prea vedeau, dar cine le-avea treaba?

— Dacă n-aveți nimic împotrivă – spuse viziriul – v-aş invita să luăm masa în oraş. Cunosc eu un armean unde se mănâncă excelent. Aşteptați-mă puțin, mă duc să mă schimb. N-aş vrea să fiu recunoscut.

Viziriul se îndepărtă în grabă, intrând în palatul interimar ce-i fusese pus la dispoziție. Rămaşi singuri cei trei moldoveni făcură câțiva paşi, uitându-se pe la tarabe.

— Uite, Măria-Ta, au smochine – spuse spătarul Vulture, arătând spre o tarabă.

— Câți bani ne-au mai rămas? — întrebă Barzovie-Vodă.

— Vreo două pungi, başca mărunțişul – răspunse spătarul.

— Mai bine să ne luăm căciuli – grăi Barzovie-Vodă. A mea e jerpelită rău.

— Lasă-le dracului de căciuli, că ni le iau tătarii, Măria-Ta – spuse spătarul Vulture. Să ne luăm ceva să putem duce şi jupâneselor şi copilaşilor noştri. Eu zic să rămânem la smochine. Tu ce zici, măi Broanteş?

Tăcutul Broanteş arătă către nişte ciuboate de piele cu carâmb răsfrânt.

— Sunt scumpe – grăi sceptic spătarul Vulture. Şi la noroaiele noastre n-ai ce face cu ele. Ascultă-mă pe mine: luăm trei saci cu smochine şi cu asta ne-am scos şi drumul.

Pe când se sfătuiau ei ce să cumpere, apăru viziriul. Mai să nu-l recunoască: era îmbrăcat lejer, cu un anteriu de mătase vişinie mulat pe corp, cu nişte sandale romane şi cu un turban mic, ştrengăresc, pus pe-o ureche.

— Eee, altă viață, Luminăția-ta! — îl flată spătarul.

— Ştiți – spuse viziriul roşind de plăcere – să nu înțelegeți greşit, dar dacă apar în oraş îmbrăcat ca vizir, trebuie neapărat să trec pe la mama. Aşa cere Coranul. Să mergem, dar.

EPISODUL 49

EPISOD CENZURAT

EPISODUL 50

EPISOD JUBILIAR

Întâmplarea face – dar nu este oare întâmplarea

expresia ghiduşă a cauzalității? — ca tocmai acum o parte a personajelor noastre să între taman în ceea ce, mult mai târziu, imbatabila înțelepciune populară va numi cu un scrâşnet moral de consoane,"crâşmă". La începutul secolului al XVII-lea, deşi cuvântul"crâşmă"nu prea era folosit, aşezământul ca atare era bine cunoscut. Numai în Stambul existau – martore ne stau documentele vremii – zeci de asemenea stabilimente, unde turcul de rând, oşteanul viteaz, veteranul operat de plăgi, temnicerul tăcut, eunucul energic, veneau să pună tara la cale, lângă un rachiu de orz sorbit agale, cu ochii ațintiți în zare sau, în câteva cazuri, de-a dreptul scoşi din găvane de autoritățile timpului. Cu satisfacția datoriei împlinite şi strângând forte proaspete pentru cele ce vor urma, ne îngăduim şi noi, povestitorii, să adăstăm o clipă, în acest episod jubiliar, la o măsuță din crâşma ţarigrădiană"La semiluna plină"a lui Kir Haciaturian, armean pripăşit şi prosper, atent, gata să se înduioşeze de vreo istorie cu amor, fără mâna stângă pierdută în tinerele la cărți. Dacă ai vreo istorioară cu amor, eşti omul lui: poți să mănânci şi să bei pe gratis cât te tine suflul epic. În spatele stăpânului, țopăie harnică o țigăncuşă de vreo douăzeci şi unu de anişori, un adevărat factotum al localului. Alt personaj Kir Haciaturian nu are. Din când în când văzând că țigăncuşa întârzie prea mult pe la vreo masă, stăpânul se opreşte din plimbare, îşi răsuceşte cu greutate capul specific rasei sale şi aruncă pe sub potcoava mustății un mormăit amenințător, dar tandru:"Cosette!...". Țigăncuşa îi surâde, apoi, încărcată de farfurii, talgere, căni, cuțite, hangere, fuste, bluze, mărgele, brățări, cercei, iese spre bucătărie pe lângă masa noastră, a povestitorilor, foşnind şi lăsând în urmă un parfum de

o tristețe iremediabilă.

Mulțumit, Kir Haciaturian își reia plimbarea. În fond, are şi el dreptate: a crescut-o de mică.

EPISODUL 51

LA MASA, LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA

— Ei, ce serviți? — îi întrebă viziriul pe cei trei moldoveni în timp ce-şi punea şervetul la gât.

— Eu merg pe-o tocană – spuse spătarul Vulture. Pe dumneata, Măria-Ta, spre ce te-ar duce gândul? — se întoarse el spre Barzovie.

— Spre cel mult o ciorbă – răspunse acesta.

— Nu fi demagog – grăi viziriul. Eu plătesc. Cere ce-ți place ție mai mult.

— Atunci să fie şi-un şnițel vienez – spuse Barzovie-Vodă.

Viziriul se încruntă:

— Vienez, zici… Mda… A pătruns şnițelul vienez în Moldova?

— Foarte puțin, Luminăția-Ta, se corectă repede Barzovie-Vodă. Numai la nord, până la Suceava. La Paşcani, de pildă, nu găseşti picior de şnițel.

— Şi pe unde dracu'-a intrat? — se enervă viziriul.

— Prin trecători, din Transilvania – răspunse temător Barzovie-Vodă.

— Uite-aşa se infiltrează duşmanul! — meditä viziriul. Azi un şnițel, mâine-un vals, poimâine-o divizie întreagă. Te pomeneşti că-ți plac şi hamburgării?

— Jur că n-am mâncat în viața mea! — grăi cu spaimă Barzovie-Vodă.

— Bine, să zicem că te cred. Kir Haciaturian!

Armeanul veni sprinten, aplecându-se în fața

viziriului până la pământ.

— Şnițel vienez ai? — întrebă viziriul.

Armeanul şovăi un moment, apoi zise:

— Vienez? N-am, Luminăția-ta, să mă trăsnească Alah dacă vă mint.

— Dar de avut, ăi avut?

— N-am avut niciodată, că nu-l mănâncă nimeni. E-o mâncare păgână, nu-mi spurc ea casa cu aşa ceva.

— Bine – spuse viziriul. Dar ce şnițel ai?

— Şnițel otoman! — răspunse cu mândrie armeanul.

— Ei, ce serviți? — întrebă viziriul pe moldoveni.

— Bunăoară – spuse spătarul Vulture – eu aş dori – şi cred că mă aflu în asentimentul tuturor – un şnițel otoman. Ce zici, Măria-Ta?

— Mai încape vorbă? — răspunse Barzovie-Vodă. Negreşit că îmi doresc astfel de şnițel.

— Cât despre Broanteş, mănâncă ce mâncăm şi noi – spuse spătarul Vulture. Aşa că ați mai rămas să ne spuneți ce doriți doar luminăția voastră. Ne-ați face o mare plăcere dacă ați servi alături de noi această îndestulătoare mâncare.

— Fie! — răspunse viziriul. Cum vreți.

— Atunci, patru şnițele mari, otomane! — comandă spătarul.

EPISODUL 52

TĂCUTUL BROANTEŞ

N-apucă spătarul Vulture să-şi termine vorba, că în dreapta lui răsări ca din pământ cu tacâmuri, şterguri, pahare, țigăncuşa Cosette.

Nescrise-s legile-omeneşti! Cunoşti câte-un om de ani de zile, îl ştii blând, ascultător, la locul lui, un exemplu

pentru toți ceilalți şi dintr-o dală auzi că l-a călcat tramvaiul. Sau chiar tu, care-ai avut o viață obişnuită, fără mari evenimente şi care te-ai străduit să-ți faci mereu datoria, să-ți îndeplineşti obligațiile în familie, în societate, într-o bună zi, o zi oarecare, simți aşa, deodată, cum te calcă tramvaiul!

Modestele cugetări de mai sus şi altele asemenea lor (pe care numai spațiul restrâns ne împiedică să le emitem) ne-au venit în minte gândindu-se la Broanteş, rapsodul tăcut ce-i însoțea la Stambul pe Barzovie-Vodă şi pe spătarul Vulture. Măritul Cetitor îşi aduce, desigur, aminte de soarta tristă a acestui bard căruia, în momentul de vârf al creațiunii sale i se retezase în mod samavolnic limba, deoarece, în concepția otomană despre lume şi viață, esteticul, alături de beție, desfrâul şi neplata tributului, slăbea – cică – apetitul militar şi forța imperiului. De asemenea Măritul Cetitor a băgat fără îndoială de scamă ce personaj cuminte, secundar, a fost pe tot parcursul povestirii bunul Broanteş. Şi iată-l acum în crâşma lui Kir Haciaturian profund schimbat, stăpânindu-şi cu greu tulburarea, trosnindu-şi pe sub masă degetele. Ce s-a întâmplat?

De cum a văzut-o pe Cosette, țigăncuşa lui Kir Haciaturian, Broanteş a înțeles că tot ce apucase să creeze până a nu i se tăia limba este îndepărtat de viață, de realitate, de universalitate. Făcuse o literatură pentru inițiați, pentru răzăşi, minată de specificul locului. În ochii țigăncuşei adânci, vioi şi mari zărea trecând umbrele unor mari teme literare pe care metrul îngust al poeziei tradiționale nu putea să le mai încapă. Cu o sută de ani şi mai bine înainte de publicarea celebrei opere a lui Giambattista Vico *(Scienza nova*, 1725), Broanteş al nostru, observând mişcarea *corsi e*

ricorsi a salbei de pe pieptul Cosettei, se simțea cuprins de mari elanuri romantice şi blestema în gând tiparele clasice, slavone.

Ceva-ceva observase şi țigăncuşa, deoarece, în momentul când îi puse eroului nostru farfuria în față, se sprijini uşor cu mâna de umărul lui.

“O, timp, opreşte-te-o țâră!”murmură Broanteş în gând.

EPISODUL 53

O SCRISOARE

Nici n-apucară viziriul, Barzovie-Vodă şi spătarul Vulture să înghită primul dumicat de şnițel, că Broanteş se sculă în picioare şi se uită rugător spre spătar.

— Vrea afară – îi lămuri spătarul. Luminăția-ta, pe unde ar veni asta… cum îi zice…

— Pe coridor tot înainte şi prima curte la stânga – răspunse viziriul.

Broanteş mulțumi din ochi şi ieşi.

— Mi se pare – spuse viziriul tranşând cu dexteritate mari bucăți de şnițel – că rapsodului vostru i-a căzut cu tronc țigăncuşa armeanului. Am spus corect?

— Corect, Luminăția-ta – răspunse spătarul. Vădiți o uimitoare cunoaştere a limbii noastre.

— Natura meseriei mele şi-o frecventare asiduă a ținuturilor dunărene m-au ajutat mult în descifrarea şi aprofundarea frumosului dumneavoastră idiom. Mai ştiu şi alte expresii: puteam să spun, de pildă, că rapsodului”i s-au aprins țurloaiele”, nu?

— Călcâiele, Luminăția-ta – îl corectă spătarul Vulture.

— Da? — se încruntă viziriul. Inițial am fost informat că”țurloaiele”. Înseamnă că am fost indus intenționat în eroare. Nu-i nimic, lasă că verific eu.

Pe când cei trei discutau asemenea plăcute lucruri, Broanteş se strecură afară, ajunse în curtea interioară a crâşmei, căută un colt mai ferit, se aşeză la o masă de bârne, scoase de sub suman o pană, o călimară, o pungă cu nisip dunărean şi-un petic de hârtie. Uitându-se din când în când spre uşa crâşmei, începu să scrie mărunt, dar citeț:

„I pak dau ştire domniei voastre za starea me. Întâmplatu’s’a de v’am vădzut şi mare sminteală iaşte vederea voao. Că unde sunt zilele cele calde şi frumoase? Iată s’au dus. Unde bucuria me? Iată s’au frânt. Unde limba cea repede şi desluşită? Iacă n’am. Decum v’am vădzut, io iaste altu omin. Deci vă rugăm ca ăl mai târdziu mânii, vă leato 7118, după vecernie, să binevoiți a fi la piața Balgi-Başlâc, patamu şi-o aveam nedeajde pre domnia voastră se dat noao a şti de toate. Vre’o pagubă n’a hi, giur. De nu binevoiți a veni la piață, io nu mai am ce să fac i pak! Domnia voastră eşti înțeleaptă şi vei înțelege za ce voi să dzic. Almintrelea nu e.”

Ajuns în acest punct al scrisorii sale, Broanteş şovăi; ce caractere să folosească pentru semnătură? Orgoliul îl îndemna să folosească măcar acum literele lui Vergiliu. Totuşi, prudenta lui funciară învinse: semnă în slavonă.

EPISODUL 54

VIZIRIUL EXPLICĂ PROBLEMA FEMININĂ ÎN CONCEPȚIA OTOMANĂ

Când Broanteş reveni la masă, tovarăşii lui şi viziriul se lăsaseră deja oftând mulţumiţi şi sătui pe spetezele jilţurilor, mestecând ultimele îmbucături cu acea plăcută lipsă de griji pe care o are omul situat temporal în mijlocul unei orânduiri stabile, departe atât de modul de producţie trecut (respectiv sclavagismul), cât şi de Revoluţia franceză (respectiv 1789).

— Domnule Broanteş – spuse viziriu mutând cu o săbiuţa miniaturală o şuviţă de came rămasă buclucaşa între canini – nu prea eşti în apele dumitale. Un vechi proverb turcesc spune că omul, când nu-i în apele lui, înseamnă ca se gândeşte ori la o femeie, ori la mai multe. Dumneata la câte te gândeşti?

Broanteş roşi vădit şi, descoperit, înjură în gând pe cine le-a permis turcilor stabilirea în Asia Mică, favorizându-le astfel pătrunderea şi-n Peninsula Balcanică.

— La una se gândeşte, păcatele lui – răspunse spătarul Vulture – că aşa ne-am obişnuit din moşi-strămoşi.

— La una? Nu e bine – zise viziriul. Nu e bine deloc. Cafelele, te rog! — strigă el spre Kir Haciaturian.

— Păi de ce nu-i bine, Luminăţia-Ta? — întrebă spătarul. I-a căzut şi lui draga o fată şi se gândeşte la ea, doar nu s-o gândi la mai multe!

— Vezi – răspunse viziriul, aprinzându-şi o narghilea ce avea sculptat în partea unde se pune tutunul un cap de cneaz – aici nu vă înţeleg eu pe voi, europenii. Voi vă gândiţi până leşinaţi la o singură femeie şi vă însoţiţi tot cu una. Ştiţi de ce avem noi, turcii, mai multe femei?

— De ce? — întrebă spătarul.

— Ca să ne gândim la ele în bloc. E mult mai uşor. Gândindu-te la mai multe, te gândeşti de fapt la o

noțiune. Şi-ascultați-mă pe mine, cu noțiunea te descurci mult mai uşor. Închipuiți-vă ce-ar fi dacă în toiul unei bătălii m-ar apuca dorul după una oacheşă sau bălaie lăsată acasă! Cum aş mai lupta cu? Pe când aşa, le gândeşti c-ai lăsat acasă o noțiune şi lupți ca leul! De-aia vă şi batem pe toți, din Caucaz la Pirinei. Toți vă gândiți aiurea. Amintiți-vă ce i-am mai snopit pe spanioli la Lepanto![2]. Toți erau cu mintea la câte-o Dulcinee, de-abia ridicau sabia. Când am despuiat răniții, numai scrisori de dragoste. În schimb, ce-i drept, aveți o mare literatură. Ce faci, bre, cu cafelele alea?

Cosette veni fuguța cu ceştile aburinde. În timp ce țigăncuşa strângea farfuriile, Broanteş îi strecură pe tavă scrisoarea. Văzând mişcarea, viziriul ridică din umeri zâmbind:

— Moldovenii – tot europeni! — conchise el.

EPISODUL 55

O ÎNTÂLNIRE

Terminând masa, viziriul îl plăti regeşte pe Kir Haciaturian, lăsându-i un înscris să se prezinte a doua zi la vistieria împărăției, şi-i invită apoi pe cei trei moldoveni la palatul său, să se odihnească o zi-două, până la plecarea spre Moldova. Le dădu camere separate, cu eunuci de serviciu şi saună cu şnur roşu pe care dacă-l trăgeai, soseau cadâne ca să-l cheme apoi pe viziriu să vadă ce nu-ți convine. Dar acest real

---

[2] Inadvertență a viziriului: de fapt, turcii au suferit la Lepanto o mare înfrângere.

confort nu-l interesa pe bietul Broanteş; pentru el orele treceau chinuitor de încet. Era mereu cu gândul la întâlnirea de a doua zi. Va veni sau nu Cosette? Se plimba frământat, cu paşi mari, prin camera somptuoasă, sub privirile compătimitoare ale eunucului de serviciu, aşezat lângă uşă, pe-un scăunel.

— Nu te mai chinui atâta, frate – spunea din când în când eunucul, încercând să-l liniştească. Toate sunt la fel, ascultă-mă pe mine.

Dar Broanteş nu-l auzea. Noaptea dormi greu, zvârcolindu-se şi visând că era când Dante, când mitropolitul Dosoftei. Bâiguia prin somn, cerând mereu apă şi Cetatea Albă. De pe scăunelul lui, eunucul îl privea cu milă şi nota tot cu un plaivaz. Broanteş se trezi în jurul prânzului, se îmbrăcă iute şi trecând pe lângă eunucul ațipit şi el, ieşi în urbe, postându-se într-un colț al pieței Balgi-Başlâc.

Cosette apăru la ora 5. Văzând-o cum se furişează unduindu-se pe lângă ziduri ascunsă toată într-un voal purpuriu, Broanteş simți cum îi creşte inima în piept şi se gândi cu emoție şi recunoştință la frații şi surorile lui, la părinții lui care-l dăduseră să-nvețe carte, la părintele Micodim care-i desluşise primele litere pe un vechi Evangheliar, ia Preacuviosul Afanasie care-i arătase fraza ritoricească, la munții Neamțului pe unde hoinărise întovărăşit doar de-un Octoih, la Barzovie-Vodă care-l învățase elineasca şi latineasca, la moş Pafnutie care-i învățase a fluiera în deşte, la mătuşa Despina care-i scăpase de râie, la toți cei care, într-un fel sau altul, îi desăvârşiseră personalitatea. Tuturor acestora le aducea acum mulțumire în cuget şi se gândea, în timp ce Cosette se apropia zâmbitoare, cu ochii ei negri, aprinşi, că va trebui să facă mult mai mult în viitor, să muncească mai cu sârg, să fie mai

activ, ca să răsplătească astfel încrederea pe care toți cei de-acasă o aveau în el.

EPISODUL 56

COSETTE

— Vino după mine! — îi şopti Cosette în slavonă, ajungând în dreptul lui.

Cuprins de-ai iubirii calzi fiori, Broanteş o urmă supus, câineşte. Păşind măruntei, cu spor, țigăncuşa ieşi din piața Balgi-Başlâc, coti pe o ulicioară îngustă, apoi încă pe una, se opri în fața unei porți înalte, de lemn, se uită cu grijă în jur şi-apoi intră repede, făcându-i semn lui Broanteş s-o urmeze supus, câineşte. Pătrunseră într-o curte interioară închisă, în cel mai pur stil renascentist, deasupra căreia, ieşind din primul cat al clădirii ce înconjura curtea, se zărea o loggie. Dar Broanteş n-avea vreme să admire ancadramentele superbe ale ferestrelor, nici frontoanele semicirculare alternând cu cele triunghiulare, nici pilaştri în trepte, deoarece Cosette, cu aceeaşi grabă urcă la primul etaj, deschise o uşă şi apucându-l de-o mână pe Broanteş, îl târî după ea.

Ce noroc pe Broanteş! Să descriem puțin camera. În mijlocul ei, la dreapta patului cu baldachin roşu, trona un lavabou. O sobă mică, de tuci, duduind plăcut, ocupa un colt al încăperii. Un discret miros de levănțică şi năut se înfiripa dinspre dulapul sculptat din stânga patului în fața căruia o măsuță zveltă, cu picioare subțiri acoperite pudic de-o față de masa străvezie dădea un aer şic fotoliilor somnoroase ce-o înconjurau. Lângă sobă, pe perete, era un păretar de pânză înfățişând cu măiestrie o gospodină surprinsă cu

lingura în oală. Pe păretar scria:”Curat şi bine aranjat faci din colibă un palat”. Deasupra patului era atârnat un tablou prezentând veridic”Răpirea din serai”. În sfârşit, un alt tablou având în centru o lubeniță proaspăt despicată, completa fondul plastic ai încăperii.

— Scuză, te rog, deranjul – spuse firesc, în slava veche, țigăncuşa, aruncându-şi mantia pe pat.

„Nu-i nimic”, murmură Broanteş în gând.

— Ia loc, te rog! Bei o cafea? — întrebă țigăncuşa.

„Aş bea”, gândi Broanteş.

— Ce să-ți dau eu să nu te plictiseşti? — făcu țigăncuşa, punând cafeaua la fiert, ia uită-te puțin într-ăsta. E familia mea.

Îi dădu un album în care erau desenați părinții, bunicii, mătuşile, frații numeroşi ai Cosettei. Pe prima pagină era portretul tatălui Cosettei, un țigan masiv cu perciuni şi mustață pe oală, cu cercei în urechi, uşor încruntat în momentul pozării.

— Îi murise calul – lămuri Cosette, văzând privirea întrebătoare a lui Broanteş. Îl rugam toți să zâmbească, că era un om vesel, dar lui nu-i ieşea din minte calul.

EPISODUL 57

FOARTE CALD

În vreme ce Broanteş răsfoia albumul cu amintiri al Cosettei, iar țigăncuşa fierbea cafeaua, arcuindu-se ca o şerpoaică peste ibric, turcii intrau în Camenița. Dar cine-i poate acuza pe eroii noştri? De multe ori, în viitoarea şi-n inconştienta tinereții, oamenii nu iau seama la importante evenimente istorice care mai târziu le vor strica toată maturitatea. Cunoştea oare

tânărul Hegel, la 19 ani, pe vremea când se pregătea să devină magistru în filosofie, că-n tara de vizavi izbucnea o revoluție de mare importanță care a făcut posibilă apariția unui Napoleon, care la rândul lui a deschis calea revoluțiilor de la 1848 şi studiilor care-au răsturnat filosofia unui Hegel matur? Opinăm că nu. Aşa şi tânărul Broanteş habar n-avea că turcii intraseră în Camenița stabilind un important cap de pod de unde vor controla mult şi bine ținuturile din jur.

— Nu ți-e cald? — întrebă într-o doară Cosette.

Drept răspuns Broanteş îşi dezbrăcă repede surtucul. În mişcarea emoționată, bruscă, un nasture de alamă abia aținat se rupse, se rostogoli pe podea, ocoli tălpile trandafirii ale Cosettei, trecu printre picioarele trainice ale unui fotoliu, se auzi duruind pe sub pat, ieşi la iveală plin de scame şi se opri lovindu-se cu un clinchet de un lighean. Din lighean zbură o muscă mare, verzuie.

— Te rog să nu-ți faci o impresie greşită despre mine – spuse Cosette turnând în ceşti. Dacă te-am invitat aici, nu înseamnă că îți accept prietenia. Mie-mi place foarte mult să stau de vorbă cu *oa*menii, să schimb păreri, monezi, dar ştii cum e lumea, crede ca dac-a intrat aici… Apropo, de unde eşti de loc?

Broanteş făcu un semn vag că de departe.

— Înțeleg – răspunse Cosette. Nu eşti din partea locului. Şi pe cine cunoşti de-aici?

Broanteş ridică din umeri.

— N-ai luat contact cu nimeni? — continuă Cosette.

Broanteş negă nedumerii.

— Ei n-ai luat! De ce minți, mă? Doar te-am văzut la masă cu viziriul! Ce-ați vorbit voi acolo?

Broanteş făcu ochii mari.

— Viziriul n-a spus nimic despre sultan? — surâse

Cosette. N-a spus că e aşa şi pe dincolo, că un sultan ar trebui să fie mai aşa sau aşa... ei? Că dac-ar fi el în locul lui... ei, ei nimic?

Broanteş negă cu hotărâre.

— Eşti un băiat dulce – surâse Cosette languroasă. Şi mie mi-e cam cald. Iartă-mă o clipă, să mă schimb.

Se sculă alene şi trecu după un paravan pe care Broanteş văzu cu groază că era pictat chipul sultanului în exercițiu, Beşiktaş Mehmet Hamza.

EPISODUL 58

MĂRTURISIRI

Ca să nu mai lungim vorba, Cosette reveni de după paravan îmbrăcată într-un capot de casă vişiniu, strâns discret pe corp, dantelat ta extremități, cam ros pe la încheieturi şi care-i punea şi mai mult în valoare lui Broanteş rufăria lui curată, de răzăş dintr-o familie cinstită, atestat încă din timpul lui Ştefan cel Mare. Un fior trecu prin inima lui Broanteş văzând decăderea cumplită în care ajunsese vestimentația otomană. O asemenea risipă de material, proasta alcătuire a croielii, întreținerea de mântuială a capotului îl cutremură. Vădit lucru, era ceva putred în Imperiu. Şi totuşi, nu-şi putea lua ochii din pământ; vederea țigăncuşei îl tulbura şi mai tare. Iar aceasta, cu imemoriala gratie a celor de teapa ei, puse cafelele pe o măsuță şi se strecură în celălalt fotoliu, aşezându-se – e totuşi cazul s-o spunem – turceşte. Timpul trecea. Clipele zburau una după alta, focul duduia plăcut, buştenii se prăbuşeau în sobă, cafeaua era naturală, pe geam se strecura lumina sfioasă a amurgului... Minunate clipe!

— Povesteşte-mi despre tine – şopti Cosette, privindu-l cu ochii umezi.

Îndurerat, Broanteş îi explică prin semne situația obiectivă care-l împiedica să dea curs rugăminții ei.

— Înțeleg – răspunse cu blândețe Cosette. Eşti mut din naştere sau…? — şi-şi mişcă arătătorul şi mijlociul sugerând cu finețe o foarfecă. Broanteş imită şi el mişcarea foarfecei.

— Ticăloşii!… — şopti Cosette.

Broanteş ridică sprâncenele a mirare.

— Nu te mira că spun asta, tinerel – spuse cu obidă Cosette. Crezi că stau aici de bună voie? Aş! Nu ți-aş dori să fii în locul meu!

Neavând ce spune, Broanteş sorbi firesc din ceşcuță.

— Atât mi-a mai rămas – oftă țigăncuşa privind în jur. Cămăruța asta, bulendrele şi ce mai vezi pe-aici. Şi câte n-am avut! Ştii, de pildă, de la cine am ligheanul ăsta?

Broanteş dădu din cap că nu.

— De la Sobieski – spuse cu nostalgie Cosette. Ce om! Fala creştinătății! Da' ştii cum l-am cunoscut?

EPISODUL 59

COSETTE POVESTEŞTE

— Eu am fost crescută, ba întrucâtva şi educată, ia un pension de maici din Camenița – urmă Cosette, luând o poziție mai sobră. Părinți n-am, fiind născută, din câte mi-am dat seama, în urma pătrunderii generalului Basta în Transilvania. Cred asta deoarece maica Ravena, care m-avea în custodie, mi-a spus când m-am făcut mai mărişoară că la trei ani, adusă la

pension de un negustor, nu ştiam decât două cuvinte: *Mamă* şi *Vater.* Negustorul mă găsise în nişte tufe pe lângă Turda, plângeam şi mâncam mure. Ce-ai văzut în album e la mişto. La pension n-am dus-o rău: învățam latina şi-o pieptănam pe maica Ravena, pe numele ei adevărat contesa Danuta Wodynska, o mândreţe de femeie, foarte credincioasă, că de-aia şi intrase la mănăstire: se ruga o dată la castelul ei şi s-a pogorât un înger, dar dimineața a văzut că era cazac, şi încă ortodox. La opt ani puteam traduce din Tit Liviu, la nouă spuneam pe de rost toată slujba, iar la zece ştiam unde-şi tine starețа cheile. Aşa am putut citi, după ce adormeau maicile,"Ars Amandi"a lui Ovidiu. N-am priceput eu tot ce scria acolo, dar am reținut imaginile. M-au botezat Cosette, că starețа era moartă după Franța. În urbe nu ieşeam decât cu corul, la catedrală. Nu voi să mă laud, dar nimeni nu cânta ca mine. Odată, într-o duminică, să fi avut vreo 16 ani, maica Sampdoria, care stătea lângă mine în cor, m-a cotit şi mi-a arătat în rândul întâi de bănci un bărbat tânăr, vânjos, cu picioare cam scurte, dar bine strâns în talie, stând cu spatele la noi."Cine e?"am şoptit eu."Sobieski", a murmurat ea. Când mi-a venit rândul am cântat ca niciodată. Sobieski a întors încet capul şi m-a privit.

Atât. După slujbă, starețа a venit la mine, m-a luat deoparte, şi mi-a spus aşa, mai pe ocolite:"Fata mea, ochiul craiului nostru s-a pogorât asupra ta. De-acum înainte trebuie să fii şi mai supusă şi mai ascultătoare. I-am spus toate cele bune pe care le faci, dar i-am spus şi că nu prea îți place să ieşi dimineața la pârâu să te speli. Atunci el şi-a pus capul în piept şi s-a gândit îndelung. Apoi mi-a poruncit să-ți dau asta". Şi mi-a dat ligheanul ăsta – spuse Cosette, înduioşată,

ştergându-şi o lacrimă.

EPISODUL 60

COSETTE NU SE MAI SATURĂ DE POVESTIT

Ultimele vorbe ale Cosettei se stinseră şi-n camera ce începea să se cufunde într-un dulce semiîntuneric, Broanteş simți nevoia să facă un gest tandru, s-o mângâie pe fată. În decursul istoriei, în vremea când ieşind aplecați şi uşor buimaci din peşterile de la Neanderthal, oamenii se răspândeau care-ncotro în păstori şi-n agricultori, asemenea gesturi aveau o certă semnificație cognitivă. Cu timpul, însă, datorită înăspririi relațiilor de producție şi apariției la nivelul marilor imperii a unui rafinament greşit înțeles, gesturile de acest tip şi-au pierdut conținutul lor gnoseologic, devenind artificiale, studiate, gratuite. Nu e de mirare astfel că dacă pentru proaspătul om primitiv mângâierea cu cinci degete din care unul opozabil, reprezenta, la sfârşitul unei zile extenuate de muncă, singura poartă deschisă spre orizontul cunoaşterii semenului şi deci al cunoaşterii de sine, pentru faraonul de mai târziu, pentru împăratul aztec sau chiar pentru soldatul roman mângâierea şi, în genere, tandrețea nu reprezentau mare lucru în sisteme socio-economice care nu se mai bazau pe cunoaşterea aproapelui, ci pe exploatarea lui. Nu alta era situația la începutul secolului al XVII-lea, pe vremea povestirii noastre, aşa încât, cu profunda lui intuiție, Broanteş îşi dădu seama că gestul lui ar fi în esență fals şi nu-l mai făcu.

— La mănăstire n-am mai stat mult după aceea – reluă Cosette întinzându-se după ceşcuță şi dezvelind

cu acest prilej un genunche – pentru că au venit turcii. Câte am putut să fugim, am scăpat. Pe câte n-am apucat, ne-au dus la Brăila, la un turc bătrân, unul Mustafa, care şedea în port la o masă şi ne întreba care din noi vrea să se turcească. Vreo trei din noi n-am vrut şi-atunci turcul a râs şi ne-a luat înălțimea, ne-a măsurat talia, ne-a însemnat culoarea ochilor, a părului, tot, tot amănunțit şi ne-a dat o hârtie să ne prezentăm în cel mult o săptămână la Țarigrad, la palatul sultanului, la camera 6. Restul, care am vrut să ne turcim, am rămas acolo şi turcul n-a mai râs şi ne-a dat o hârtie pe care a zis să scriem amănunțit de ce vrem să ne turcim. Acuma, eu ce să fi scris?

EPISODUL 61

COSETTE ÎN CONCERT

— Dar poate că te plictisesc cu povestea vieții mele, aşa cum a fost – spuse Cosette plecându-şi feciorelnic ochii – poate că alte gânduri îți trec acum prin minte… nu, nu nega… îmi dau perfect seama, te înțeleg.

Broanteş se împurpură tot.

— Ştiu că atrag – zâmbi Cosette respirând adânc – ştiu că provoc în voi emoții de nedescris, indiferent de obârşie. Ce n-ai da tu acum, de exemplu, să vii aici lângă mine, pe asta… cum îi zice… zi-i pe nume… pe sofaua asta… nu? Aşa-i? Am dreptate?

Broanteş încuviință maşinal.

— Nu fi fleț – spuse rece Cosette. Nu merit. Sunt o fată ca oricare, n-am nimic deosebit. Încearcă să te detaşezi de senzații, să le controlezi. Gândeşte-te că nu eşti de capul tău aici, reprezinți o comunitate. Un popor care nu-şi poate controla senzațiile într-un

perimetru istoric dat este un popor migrator. Gândeşte-te la bieții pecenegi: toți bărbați unul şi unul. Cine ar fi crezut atunci că îi poate asimila? Şi ce-a mai rămas azi de pe urmele lor? Două brățări şi – reține! — o agrafă slavă! Acum te-ai liniştit?

Broanteş tăcea mâlc.

— Să-ți povestesc mai departe – reluă Cosette. Rămăsesem la Brăila. Stăteam cu foaia pe care trebuia să arăt de ce vreau să mă turcesc în față şi nu ştiam ce să scriu, în mintea mea nu voiam, dar în sinea mea mi-era frică. Văzând turcul ăla că nu scriam niciuna nimic, ne-a dictat el de ce vrem să ne turcim. Ne-a luat p'ormă foile, seara ne-a urcat pe-o corabie şi-n trei zile, eram în Țarigrad. Aicea noi speram că, dacă tot ne-am turcit, ne trimit direct la haremul sultanului unde ni se spusese că e o viață mai uşoară, sultanul fiind intelectual. Aşa a şi fost la început: ne-au dus la palat, ne-au primit, mâncare, băutură, haine, mă rog, ca la o casă mare. Dar crezi că era un singur harem? Aş! Erau trei, pe categorii. Primul, în care ara intrat şi noi, cel mai numeros, era un harem de tranzit. Erau aici, frate, la cadâne cu duiumul din toate colturile pământului. Al doilea harem era de încercare. Ca să ajungi în el trebuia să cunoşti turca, să ai o origine corespunzătoare, să ştii Coranul şi, dacă se putea, să ai ochii verzi. Mai erau şi excepții: am cunoscut, de pildă, o cadână din Mohaci cu ochi albaştri ajunsă la încercări pentru că ştia face papricaş, care-i plăcea mult sultanului. Ultimul harem era haremul de bază, unde se intra cu greu, după patru-cinci ani de tatonări şi numai cu ochi verzi.

EPISODUL 62

— La haremul de tranzit nu era de muncit cine ştie ce – urmă Cosette. Ne sculau la ora şase, eunucii. Ne spălam, ne pieptănam şi la şapte luam micul dejun, după care ne apuca o toropeală până pe la zece. Abia mai târziu am aflat eu ce era cu toropeala asta. La zece plecam la lecții. Studiam gramatica turcă, cu accent pe interjecții, şi gimnastică cât cuprinde. Profesoară de mişcări ne era o cadână reformată de la haremul de bază şi care cunoştea o mulțime de exerciții. O chema Doris şi suferea de lumbago. Nu putea sta pe scaun, săraca, stătea numai în şpagat. Pe sultan nu-l vedeam, da' îl auzeam câteodată pe coridoare, că-i plăcea să cânte. Ştia multe cântece, în toate limbile pe unde umblase el cu războaiele. Lunea cânta polci, marțea ceardaşuri, miercurea doine, joia cazaciocuri şi vinerea iară polci, că leşii se tot răsculau şi le prindea mai uşor melodiile.

La prânz, după cum era şi firesc, mâncam bine, beam bine şi iară ne-apuca toropeala de care îți vorbeam. După-amiaza aveam program de voie, cu eunucii. Şedeam şi povesteam cu ei, că erau oameni învățați, trecuți prin multe. Era, de pildă, unul Ghermet, de loc din Babadag, care înainte de a fi desemnat eunuc, fusese gâde la gurile Dunării. Ne povestea ăsta nişte lucruri de ti se făcea părul măciucă! Până la cină mai croşetam, citeam din Coran sau Khayam sau, câteodată, sâmbăta venea viziriul şi ne aducea acadele. Îi ştiam sâmbetele când vine, că atunci ni se dădea la prânz vin roşu şi o halva de-ți trecea toată toropeala. Viziriul era un om foarte bun la suflet: nu venea niciodată cu mâna goală. Nu aducea el lucruri de mare valoare, dar pentru noi, care eram în

fond nişte copile, gestul conta. Dacă vreuna nu ştia vreo interjecție, viziriul nu se supăra, ci repeta cu ea până când respectiva şi-o însuşea corect. Seara, după cina, ni se dădea fiecăreia câte un eunuc de serviciu pe care trebuia să-l adormim cu poveşti cel mai târziu până la miezul nopții. Dacă eunucul nu adormea până atunci, dimineața nu ni se dădea micul dejun. Exercițiul acesta se făcea deoarece sultanul adormea greu şi trebuia să fim pregătite în orice moment pentru a înlocui povestitoarele mai în vârstă.

EPISODUL 63

ÎN HAREMUL DE ÎNCERCĂRI

— Poate că te întrebi de ce ți-am spus ție toate acestea – zise Cosette. De cum te-am văzut mi-am dat seama ca eşti creştin. Într-o lume eminamente păgână, până şi laicii inspiră mai multă încredere. Tu eşti creştin, îmi dau seama din tulburarea ce ti se citeşte pe chip când mă vezi pe mine tulburată de castitatea ta... căci eşti cast, nu? Au mă-nşel?

Broanteş făcu semn că nu.

— Din păcate nu acelaşi lucru se poate spune despre mine – suspină Cosette. În ciuda unor prejudecăți, o cadână nu e – vai! O vestală. Cadâna este, dacă-mi pot permite pentru ca să zic aşa, acea vestală pentru care Roma s-a mutat în Bizanț şi până să fie ea repusă în drepturi, au venit turcii, popor mai practic. De toate acestea mi-am dat seama în haremul de încercări. Fără falsă modestie, nu cunosc în toată aria sud-dunăreană incluzând, după unii, şi Cetatea Albă, o fată care să fi trecut mai repede decât mine din haremul de tranzit în cel de încercări. N-aveam, ce-i drept, ochi verzi, dar

Coranul îl ştiam ca pe Tatăl nostru, la gimnastică nu mă-ntrecea decât o grecoaică din Fanar care-a şi murit, săraca, după unii la bârnă, după alţii la sol, iar în privinţa originii n-aveam probleme, că atunci când a văzut viziriul cum mă mişc la aparate, mi-a spus s-o ţin eu tot aşa, că de origine turcă îmi face el rost, dacă va fi nevoie, şi de dincolo de Caucaz. Aşa că într-o marţi, să fi tot fost pe la orele 10, am fost trecută printr-o uşă în haremul de bază. Aici, în spatele unei perdele, mă aştepta însuşi sultanul. Nu se arăta la faţă, dar puteam să-i văd picioarele goale până la genunchi, pe sub perdele. Erau cam slabe şi aveau fire rare de păr roşcat. Pe degetul cel mare de la dreptul avea un inel cu piatră în formă de semilună sau iatagan, nu vedeam prea bine. Când m-am gândit câte popoare au căzut sub aceste tălpi aparent simple, m-am lăsat în genunchi.”Ridică-te, fata mea, mi-a spus el, cu un glas de o nesfârşită blândeţe. Stai normal”. M-am ridicat.”Ştii unde te afli?”– m-a întrebat.”în haremul de încercări, Luminăţia-ta”, am spus cu copleşită de emoţie.”E corect, a spus el mulţumit. Şi ştii ce trebuie să faci aici?”„Nu, Luminăţia-ta”.”încearcă să afli cum şi de ce ţi-a făcut rost viziriul de origine turcă”.”Aşa voi face, Luminăţia-ta”, am îngânat eu.”Corect, a zis el. De-acum înainte poţi să-mi spui simplu: Mehmet. Spune.”Mi-a fost frică să-l numesc aşa intim, dar el a început să-şi mişte a nerăbdare degetul cu inelul.”Mehmet”am şoptit. În clipa aceea am văzut că picioarele îi încremenesc.”Mai spune o dată!”a şoptit şi el de după paravan.”Mehmet”, l-am strigat eu încetişor. A scos capul de după paravan. Chipul îi era răvăşit.”Extraordinar ce-ţi seamănă glasul cu glasul mamei! — a bâiguit el. O clipă am crezut că e ea. Du-te repede la magazie şi spune c-am zis *tu* să-ţi dea

pijamaua aia verde.”

EPISODUL 64

RUGĂMINTEA COSETTEI

— M-am dus la magazie după pijamaua verde, cum îmi poruncise sultanul – urmă Cosette. Să ştii ca era o mare cinste să îmbraci pijamaua verde. Pijamale verzi permanente n-aveau decât sultanul, mama sultanului şi viziriul. Cadânele numai în ocazii cu totul speciale puteau îmbrăca pijamale verzi, cu prilejul zilei Padişahului când, mă rog, la ceremonia de culcare asista şi poporul, sau în urma unui eveniment important, cum a fost victoria de la Nicopole, când corpului de cadâne i s-a acordat, pentru contribuția adusă sănătății sultanului, două pijamale verzi cu eşarfa. În restul timpului îmbrăcau pijamale incolore, obişnuite, transparente în cazul sultanului şi opace pentru viziriu. De fapt, dacă mă gândesc bine, acestei pijamale verzi îi datorez eu căderea în dizgrație. Cadânele mai vechi, ce nu-şi mai schimbaseră pijamalele de pe vremea păcii cu austriecii (1606), nu priveau cu ochi buni materialul mătăsos, brodat cu fir de aur pe care-l îmbrăcam în flecare seară. Au început să umble cu vorbe de zavistie pe lângă cei din anturajul sultanului. În vremea asta eu îmi vedeam de treabă, îi spuneam sultanului poveşti şi-l legănam până adormea asudat ca un prunc. Se ataşase mult de mine, eram ca o mamă pentru el. Trebuie să-ți spun că era absolut obligatoriu să-i spun numai poveşti turceşti; orice altă poveste era interzisă. Eu învățasem multe poveşti şi legende otomane, dar la un moment dat le terminasem şi-i povesteam şi de-ale noastre, că le ştiam de mică,

schimbând doar numele şi locurile. Şi m-au prins. I-au demonstrat sultanului, cu probe, că povestea pe care i-o spusesem eu de o săptămână şi mai bine, cu neînfricata Esmere, cea care-l scapă din ghearele ghiaurilor pe viteazul paşă Buşbeiruk, nu era decât o compilație după legenda cu Maria Putoianca, femeia oştean care omorâse, pare-se, mai mulți turci decât se anunțau în mod oficial pe lista cu pierderi. Cu toată stima ce mi-o purta, sultanul a fost nevoit să mă dea afară din toate haremurile, nu înainte de a-mi şopti:"Vezi, Cosette, nici eu n-am atâta putere pe cât se crede…"Aşa am ajuns să slujesc pe viață în crâşma lui Kir Haciaturian.

Broanteş ridică uimit ochii.

— Da, da, nu te mira – spuse Cosette – sunt pedepsită pe viața. Turcii, care au atât de dezvoltat simțul eternității, nu dau pedepse decât pe viață, ori pe moarte. De aceea – şopti Cosette aprinsă – te rog, ia-mă cu tine în Moldova! Vreau să scap de aici! Mi-e dor de clinchetul tălăngilor, de susurul izvoarelor, de mugetul zimbrilor, de zborul berzelor care se duc în țările calde, de oamenii care se uită după ele, cântând o doină în cor prin văi mănoase, munți înalți, câmpii întinse! Ia-mă cu tine şi mă jur pe icoana sfintei fecioare de la Czestochowa că nu-ți va părea rău!

EPISODUL 65

O INTERPOLARE

Sunt, mărite Cetitoriule, împrejurări în viața povestitorului când pană este, călimară este, hârtie este, curechi în poloboc asemine, brânză în puțini de-a volna, şi totuşi mâna i se opreşte, privirea-i cade-n

depărtare, ochii se închid, capul greu cade pe masă şi, dacă nu doarme, nici mare lucru nu face în clipele acelea. Şi nu doară că i-ar fi lene ori sprinţara muză ar fugi sastisită de dânsul, ci altceva se-ntâmplă atunci: o sfială, o reţinere, mai pe româneşte o jenă. Urmându-şi pas cu pas făpturile, împărţind cu ele bucuriile şi necazurile, frigul, foamea, setea, marşurile lungi, umezeala, şicanele, bătăturile, nedreptatea, reumatismul, confiscarea parţială a averii şi câte şi mai câte, povestitorul simte din când în când nevoia să se retragă, să tragă binişor un glasvand dincolo de care eroii săi să nu mai fie decât nişte siluete fumegoase, nişte umbre subţiri, nişte contururi. Bunul povestitor ştie că eroul său e şi el om şi câteodată are nevoie de linişte, de singurătate, de-un colt al lui în care să se poată ascunde în voie. Cât oare din măreţia binemeritată a atâtor şi atâtor eroi de poveste n-ar fi considerabil ştirbită dacă, printr-o instantă nelalocul ei, măritul Cetitor i-ar putea urmări zi de zi şi mai ales noapte de noapte fără răgaz? Un Romeo săpunindu-se de zor în faţa oglinzii sau un Karamazov cercând nişte bretele (ca să dăm două exemple destul de blânde) – nu sunt acestea două imagini nepotrivite şi fără rost, deşi nu imposibile?

Într-o împrejurare de acest fel ne aflăm şi noi, povestitorii de la Porţile Orientului. Suntem în camera Cosettei, în cămin arde liniştit focul, afară soarele a apus la timp, pe pereţi joacă lumina flăcărilor, mobilele picotesc, patul cu baldachin a adormit de-a dreptul pe cele patru picioare, Cosette a terminat povestea şi rugămintea ei şi-acum se uită la Broanteş pe sub gene, iar Broanteş bietul sta cu obrajii îmbujoraţi, cu inima în pieptu-i bătând cu foc deşteaptă, căci ei visa privind-o la lupta ce-l aşteaptă. Când iată că deodată…

Dacă am fi unii din acei autori care se respectă, am pune mâna pe pană şi mai cu una, mai cu alta, târâş-grăpiş, hai-hai, hai-hai, am scoate-o cumva la capăt, mulțumind pe toată lumea. Dar cum nu suntem dintre acei autori, preferăm să spunem drept, mărite Cetitoriule, că nu mai ştim ce s-a petrecut p'ormă în camera Cosettei.

EPISODUL 66

UN DESTIN

O dimineață luminoasă în care să te trezeşti oftând de plăcere într-un pat moale şi uriaş, oaspete în patul viziriului – care muritor, indiferent de epocă şi de orânduire socială, nu şi-ar dori aşa ceva?

Bunul Cetitor îşi va aduce aminte că, prinşi cu tipica poveste de dragoste a tăcutului Broanteş, pe Barzovie-Vodă şi pe spătarul Vulture i-am lăsat în încăperile câtă frunză şi iarbă ale palatului viziriului. Înainte de a muta caravana poveştii noastre peste mări şi țări, să mai zăbovim o clipă în preajma celor doi.

Sunt ceasurile nouă. O muscă mare, păroasă şi verzuie, venind tocmai din îndepărtatele ținuturi ale Iudeei, a reuşit să purceadă printre perdelele patului în care odihneşte trupul cilindric al spătarului Vulture şi, prăfuită, vlăguită de drum, s-a aşezat pe fruntea înaltă, înrourată de somn a înaltului sol moldovean. Deşi la capătul puterilor, musca mai rămâne câteva clipe încordată, atentă, gata-gata să-şi ia zborul. Omul însă doarme liniştit; stânca nasului se înaltă drept, traversată oblic de şanțul unei cicatrici; la poalele ei, hățişul mustății e amarnic bântuit de vântul răsuflării; un şuier subțire, apoi tot mai gros însoțeşte ieşirea

vijelioasă a aerului din nări; un alt val de aer, întâlnindu-l pe primul, țâşneşte din gură, şi astfel unite, formează un singur curent care, din două-n două secunde, mişcă perdelele patului, făcând o deschizătură pe care tocmai intrase musca. Aceasta păşeşte acum fără grijă pe platoul frunții, ocolind broboanele de sudoare şi căutând un loc mai uscat unde să se oprească şi să se întindă. Eroare însă! Fulgerător, mâna grea a spătarului făcu un frumos arc de cerc şi-şi plesni cu putere capul. Surprinsă de rapiditatea mişcării, musca mai avu tăria să observe într-o fracțiune de secundă mulțimea de linii din palma muncită a spătarului, apoi simți că se face terci.

Se puse astfel capăt unui drum lung, al unui zbor peste mănoasele câmpii ale Samariei, peste nisipurile Galileei, peste coastele Antiohiei, Liciei, Lidiei, peste oraşele Sidon, Berit şi Tars, de unde scăpase ca prin minune din mâna unui negustor mujahedin, peste ape şi munți, peste împietrita Capadocie, gălăgioasa Armenie, peste cetatea Niceea unde sosise deodată cu o ciumă, peste Nicomidia unde-şi depusese ouăle, peste Smirna şi Efes, Troia şi Chios unde se-mbătase pe-o masă cu resturi de vin şi zburase înapoi, ca proasta, vreo 50 de kilometri.

Toate acestea n-avea de unde le cunoaşte spătarul care, încă buimac, se sculă în capul oaselor, aruncă ce mai rămăsese din muscă şi trase de şnurul de la căpătâi. Apăru, ca să zicem aşa, o cadână.

EPISODUL 67

O DIMINEAȚA MINUNATĂ

La vederea cadânei, spătarul Vulture se frecă la ochi,

se mai uită o dată, se pişcă să afle dacă nu cumva visează şi se gândi brusc la giupâneasa lui Calomfira, o femeie cât malu', pe care abia de-o puteau cuprinde trei bărbaţi voinici cu braţele, drept pentru care suratele ei mai subţirele o porecliseră"Stejarul". Băgând de seamă că dulcea vedenie nu-i dispare din faţa ochilor, spătarul se răsuci în aşternutul curat ca lacrima şi-l strigă încetişor pe Barzovie-Vodă, care, ca unul ce mai dormise în odăile viziriului şi ştia câte poţi păţi dormind singur, odihnea într-un pat alături îmbrăcat într-o cămeşoaie brodată cu frumoase motive populare.

— Măria-Ta!

— Ce-i? — sări iepureşte Barzovie-Vodă, ducând instinctiv mâna sub pernă şi scoţând *De oratore* a lui Cicero, de care nu se despărţea niciodată.

— Vezi şi dumneata ce văd eu? — şopti spătarul.

— Unde?

— Uite-acolo, lângă uşă!

Barzovie-Vodă îşi îndreptă privirea într-acolo.

— Ptiu, drace! — făcu Barzovie scuipând în aşternutul curat ca lacrima. Maică Precistă! De unde a răsărit asta, spătare?

— Ştie-o hingherii, Măria-Ta – spuse spătarul fără să-şi ia ochii de la cadână. Când m-am trezit era acolo.

— Să ne facem că dormim, poate pleacă – zise Barzovie-Vodă.

— Fă-te dumneata, eu stau şi mă mai uit puţin – spuse spătaru'. Apoi, întorcându-se spre cadână: Nu ţi-e frig aşa uşurel îmbrăcată, drăguţă?

Cadâna îl privi curioasă şi, fie că nu înţelesese limba, fie că înţelesese, îi zâmbi larg, copilăreşte.

— Apără-mă, Doamne, că sunt om bătrân – mormăi spătarul în barbă. După care grăi din nou: Şi... după câte văz eu, câştigi şi tu o pâine p'acilea... nu?

Cadâna surâse şi mai tare.

— Ia loc, te rog – continuă spătarul, arătându-i un scaun.

Cadâna, zâmbind mereu, se aşează sfioasă, cu mâinile în poală.

— Te bate Dumnezeu, spătare! — şopti de sub plapumă Barzovie-Vodă.

— Măria-ta, dac-ai zis că dormi, apăi dormi! Ce te tot foieşti atâta? — făcu spătarul şi se aplecă supărat la picioarele patului, luă de jos o lulea, o umplu de tutun, se mai aplecă o dată, scăpără amnarul şi după o vreme slobozi primul fum.

— Mda… — zise el mulțumit, uitându-se pe sub gene la copilă. Şi ia spune-mi, drăguță, cum a fost pe la voi orzu' anu' ăsta? Că am auzit că a fost secetă mare…

EPISODUL 68

CUGETĂRI

Cadâna nu răspunse nici de data aceasta şi rămase la fel de mută şi zâmbitoare şi când spătarul o întrebă câți ani are, cine-i sunt părinții, dacă ei ştiu ce face ea prin palatul viziriului, din ce loc se trage, unde-i sunt hainele, care-i capitala Moldovei, ce-i cu semnul ăla de pe şold, e aluniță sau ce dracu' e, şi altele şi altele, toate însă cu acelaşi rezultat. Asudat şi încruntat spătarul se răsuci spre patul lui Barzovie-Vodă:

— Măria-ta, dormi?

— Pe lancea lui Hector, nu! — răspunse Vodă.

— Dar ce faci?

— Picotesc şi cuget – surâse Barzovie-Vodă, scoțându-şi de sub plapumă frumosul său cap buclat.

— De picotit văd că picoteşti, dar de cugetat oare la

ce cugeți?

— Ascultându-ți vorbele prin care încerci s-o atragi de limbă pe aceasta frumoasă copilă a vitiului şi simțind în ele o certă tulburare – spuse cu acelaşi surâs fin Barzovie – mă gândeam cât de schimbătoare sunt toate ale omului. Tu, oşteanul care-ai învins la Strâmbu şi Streaja, la Dâlga şi Hârlău, la Berga şi Rodna, la Borca şi Târgul…

— … la Gâlma şi Trunchiu… — îşi aminti visător spătarul.

— … şi la Marna şi Mara şi parcă mai erau…

— … şi la Tâncăbeşti – completă spătarul.

— … aşa, şi la Tâncăbeşti… tu, zic, tu, oşteanul viteaz, verde la bătrânețe, roşu în tinerețe, te pierzi cu firea în fața unei… mă rog… zi-i cum vrei…

— Aşa e – suspină spătarul. Simt ispita în pieptul meu cum sapă…

— Femeia, spătare – spuse Barzovie-Vodă sculându-se cu plapuma în capul oaselor – este acel lucru minunat lăsat de Domnul pe pământ pentru a scăpa raiul de-o pacoste, cum au zis proorocii, care nu erau chiar aşa cum îi considerăm noi astăzi. Erau, dimpotrivă, oameni cu carte, poate cei mai luminați din vremea lor, cu o adâncă înțelegere a faptelor şi lucrurilor lumii acesteia. Să-l luăm, de pildă, pe proorocul Iezechiel: în capitolul I, versetul…

— Bună dimineața, dragii mei! — se auzi atunci glasul vesel al viziriului şi-apoi se văzu intrând pe uşă şi trupul său, mai trist. Cum ați dormit? Bine? Da? Mă bucur. Şi care din voi a tras de şnur? Crailor, nu v-astâmpărați deloc he, he! Ei? Care? Şi cu capul pe butuc vă gândiți la prostii!

EPISODUL 69

CU STIMĂ

— Mărturisesc, Luminăția-ta – spuse spătarul revenindu-şi primul la vederea viziriului – că de acel şnur de care pe drept cuvânt pomeneați, cu însumi am tras. N-am făcut-o Doamne fereşte, cu gând necurat, martor mi-e trupul de mult nemaiavând altă îndatorire decât să-mi poarte capul, ci doar să văd la ce slujeşte şnurul, căci la noi în Moldova asemenea lucruri lipsesc cu desăvârşire, măcar că se simte câteodată nevoia lor.

— Să zicem că te cred, spătare, – zâmbi viziriul, deşi îmbujorarea din obraji când tragi cu coada ochiului la această tânără slujitoare nu parc să dea temei vorbelor tale.

— Luminăția-ta, eu, odată, acu vreo zece primăveri, am căzut de pe cal. Fugăream un polak, când murgul mi s-a împiedecat şi m-am dus drept în – să mă iertați – şale. De-atunci, cu toate că nu-mi venise sorocul, mă uit la muieri cum mă uit şi la dumneata: cu stimă. Roşeața din obraji nu-i a trupului, e-a aşternutului în care cu nevinovată desfătare am dormit.

„Doamne, cum le mai minte!”se minună în sinea lui Barzovie-Vodă.

— Îmi pare rău pentru dumneata – spuse viziriul. Viața ne pune uneori în nişte situații din care cu greu mai ieşim cu turbanul curat. Dar să nu-ți pară rău. Te poți consacra studiului, lecturii, agriculturii, culturii, mă rog, unor domenii de interes general. Se întoarse spre cadână şi făcu un semn discret cu iataganul. Cadâna ieşi. Vă las să vă-mbrăcați – continuă el. Şi aş avea o mare rugăminte: dacă în jurul prânzului mi-ați putea da camera, v-aş rămâne îndatorat. E o situație cu totul excepțională: din greşeală au fost maziliți mai

mulți domnitori decât erau în realitate şi sultanul vrea să-i vadă pe toți, aşa că... vă dați seama... a trebuit să-i scot din piatră seacă... şi n-aş dori ca să picați şi voi...

— Plecăm, plecăm! — se grăbi să spună Barzovie-Vodă.

— Atunci, toate bune! — spuse viziriul. Ne vedem în Moldova la Sfântă Mărie Mică.

— În ce loc? — întrebă spătarul.

— Lângă Târnovo.

— Păi asta-i la bulgari! — se miră spătarul.

— Da? — făcu viziriul. Ei, nu contează. Uitați-vă şi voi spre Dunăre şi când vedeți mult praf, noi suntem.

EPISODUL 70

SPRE MOLDOVA

Pregătindu-se ei, Barzovie-Vodă şi spătarul Vulture, să plece dintr-acest oraş unde mulți soldați purtau în raniță bastonul de paşă, iar alții chiar capul vreunui paşă căruia sperau să-i ia bastonul, se spălară pe ochi, se îmbrăcară pe trup şi se duseră pe furiş în camera unde dormea rapsodul Broanteş. Broanteş, ia-l de unde nu-i!

— Măria-Ta – grăi spătarul Vulture privind cu ochi Critic aşternutul gol – mă tem că tânărul nostru dă obol acelor nevoi de care şi noi în junețe, într-o joi, avut-am parte, dumneata cu Luxița, fata boierului Salcie, iar eu cu jupâneasa lui, masiva Luxandră.

— Aproape că-mi aduc aminte – roşi Barzovie-Vodă. Şi ce-i de făcut?

— Să ieşim în urbe – propuse spătarul. Dăm noi cumva de el.

Luară tustrei caii, încălecară pe doi şi ieşiră în oraş.

A-ți omorî timpul în Stambul în acea vreme nu era greu. Totul era să nu-ți omori calul fugărindu-l pe ulicioare de teama ienicerilor şi spahiilor care se țineau după tine pâlcuri pâlcuri, strigând aplecați peste oblâncul şeilor cât îi ținea gura:”Pitule! Pitule!”. Până se lămuriră spătarul şi Barzovie-Vodă că”pițulele”înseamnă”creițari”sau”galbâni”şi că ei nu trebuiau să se teamă neavând o lețcaie, se făcuse seară şi ei alergaseră degeaba circa 50 de kilometri prin rătăcăniile şi hudițele Țarigradului. Şi tocmai când, dumiriți de propria lor sărăcie salvatoare, se opriseră cu caii în spume într-o fundătură mirosind a levănțică, îl zăriră pe Broanteş mergând pe lângă ziduri şi ținând-o de mână pe Cosette.

— Hei, Iacopone! — strigă vesel spătarul. Ia vino-ncoace!

Broanteş se apropie sfios, fără să o lase de mână pe Cosette.

— Da’ văz că ne înmulțim! — surâse spătarul. Cine e dumneaei?

— Sunt Cosette, de la han – ciripi cu vioiciune țigăncuşa. Noi doi ne iubim – adăugă ea, arătându-l cu degetul pe Broanteş – şi vreau să fug cu voi. Dacă sunteți bărbați şi nu paparude, rogu-vă nu mi lăsați aici!

— Dar n-avem decât trei cai! — spuse Barzovie-Vodă.

— Ia ad-o-ncoace la moşul, s-o drămăluiască! — spuse spătarul. Dintr-o săritură pe cal, Cosette fu în brațele spătarului. Calul icni scurt, clătinând din cap; Broanteş se cățără şi el pe iapa lui.

— Stai bine, drăguță? — întrebă spătarul.

— Îhî – făcu Cosette, domolită.

— Atunci, spre Moldova! — spuse spătarul, dând bice tustrei cailor.

EPISODUL 71

IASSY ET SES HABITANTS VĂ LEATO ŞAPTE MII ŞI CEVA

Dacă neobositului călător îi şade bine cu drumul, molcomului poveştilor îi şade bine cu şezutul. Ca atare, nu vom mai urmări peripețiile pline de neprevăzut ale vioilor călugări Metodiu şi Iovănuț pe drumul lor spre Cetatea de Scaun a Moldovei, ci, aşezați undeva ta umbră pe dealul Copoului, îi vom aştepta să între în urbe, aruncându-ne asupra oraşului o blândă, pioasă privire.

Vă leato şapte mii şi ceva, laşul, poreclit de tătari Târgul de foc"din cauza deselor incendii, de cazaci Târgul celor o mie de cărări"din cauza excelentului vin alb, de turci Târgul suspinelor", din cauza deselor maziliri, şi de moldovenii înşişi"Dulcele târg"din cauza deselor giupânese văduvite de o amară istorie, laşul, deci, era o aşezare liniştită. Situat la întretăierea drumurilor care legau pe de o parte, partea răsăriteană a Moldovei, pe de altă parte, partea apuseană a Moldovei, oraşul era un important punct strategic pentru turcii care voiau să treacă spre nord, leşii care voiau să treacă spre sud, tătarii care voiau să treacă spre vest, cazacii care nu prea cunoşteau corect punctele cardinale, ba chiar şi pentru localnicii care trebuiau să stea acasă şi să le arate direcția. Nu e de mirare astfel că, aproape simultan, puteai zări pe ulițe, în umbra zidurilor, cai iuți, mici, de stepă asiatică, murgi roşcați de Volga, masive iepe leşeşti şi năbădăioşi armăsari arabi aşteptându-şi stăpânii să iasă din hrubele răcoroase, cu miros plăcut, unde

hangițe autohtone, suflecate şi rumene, dominând cu glasul lor de origine latină hărmălaia păgână a unor resturi indo-europene, serveau continuu din oalele de pământ licoarea gălbuie de Cotnari, moleşind astfel forța celor două Imperii, fapt de care războinicii comeseni nu-şi vor da seama decât mai târziu; în urma păcii de la Kuciuk-Kainargi. În vremea asta, afară, armăsarii arabi lăsați nesupravegheați, sătui de propriul lor pur-sânge, îşi maculau originea de clasă cu proletarele iepe răsăritene, dând naştere acelui soi ciudat de cal, calul-mulatru sau calul de povară, caracterizat prin uriaşa sa forță de a trage înainte căruța istoriei.

EPISODUL 72

RUGĂCIUNI

Şi iată-i acum pe Cuvioşii călugări Metodiu şi Iovănuț ajunşi în culmea Copoului. Au amândoi veşmintele pline de praful unei Europe pătimaşe, sfâşiate de lupte intestine, trăind timpuri manieriste, decadente, în care-i era frică omului să iasă din casă după ora 9 seara. În umerii şi-n mânecile sutanelor au praf alburiu de Italia, cu miros de citrice şi măslini, în faldurile de pe lângă trup praf gălbui de Balcani care intră în țesătură şi nu mai iese, oricât te scuturi, iar la poale, mai proaspăt, praf strămoşesc de Paşcani pe care-l poți scutura, dar care, sub forma unui noruleț credincios, te urmează oriunde, până-n mormânt.

— Am ajuns acasă! — grăi meditativ, cu ochii înlăcrimați, Metodiu. Mulțumescu-ți, Ție, Doamne, că, deşi nu ne-ai scutit de povara unor anumite încercări prin care, la drept vorbind, era mai bine să nu trecem,

ne-ai adus totuşi teferi şi nevătămați înapoi, ca noi să-Ți ridicăm acum slavă şi, cu micile reținere de mai sus, să ne închinăm încă o dată măreției Tale.

— Amin! — spuse Iovănuț.

— Şi dacă, mărite Doamne – grăi inspirat Metodiu, cu ochii în tăria cerului – vei socoti de cuviință de-acum înainte să pui pe umerii noştri firavi alte şi alte greutăți, cu gânduri şi teluri pe care numai Tu, în nemărginita-ți dreaptă judecată, le cunoşti, adă aceste poveri mai mult spre mine decât spre mai în puterele meu tânăr frate Iovănuț, căci de m-oi gârbovi mai tare sub apăsarea lor, va părea ceva natural, eu gârbovindu-mă oricum prin forța vârstei, pe când încărcându-l pe el, lucrul se va vedea îndată şi în asemenea poziții încovoiate un suflet tânăr, ispitit de Satană, începe să se-ntrebe cu ce drept îl ții aşa aplecat şi ce-ar fi să încerce să-şi îndrepte coloana.

Ba nu, cuvioşia ta! — şopti emoționat Iovănuț. Vreau şi eu poveri pe spate-mi; vreau şi eu să simt greutatea cuvântului Domnului!

— Atunci apleacă-l şi pe el puțin, Doamne – se rugă Metodiu – apleacă-i puțin ceafa cu blânda-ți mână şi pune-i în spate ceea ce, dacă-Ți aduci aminte, mi-ai pus şi mie, dar nu-l încovoia prea tare de vrei să n-ajungem în împărăția Ta decât şchiopi şi gângavi.

— Amin! — şopti Iovănuț.

— Şi-acum să mergem, fiule – grăi Metodiu – să dăm ochii cu domnul nostru lumesc.

EPISODUL 73

NOUL DOMN

Mai la începuturile acestei povestiri, când şi condeiul

nostru şovăia, neştiind cu ce ochi va privi măritul Cetitor osârdia de față, şi când însuşi măritul Cetitor sta pe gânduri, neştiind cu ce ochi să se uite, pomenit-am faptul că preacuvioşii călugări Metodiu şi Iovănuț se întorceau de la Râm cu o misiune tainică încredințată lor de Barzovie-Vodă. Însă Istoria, această carte pe care şi analfabeții o pot citi, a făcut ca între timp, printr-acest proces dialectic numit mazilire, Barzovie-Vodă să fie schimbat, iar în locul lui să fie înscăunat cu mare fală, cu surle şi trâmbițe, cu țipete şi răcnete, Sima-Vodă cel Bătrân, om ce nu ştia scrisul şi cititul, dar care cunoştea ca nimeni altul fumăritul şi pescuitul.

Mazilirea domnilor – grija cărturarilor. Căci foarte îngrijați de felul cum îi va primi noul domn erau Metodiu şi Iovănuț. Va înțelege el oare măreața şi nu îndeajuns îndeplinita lor misiune de alianță cu creştinătatea italică, cu atât mai mult cu cât misiunea fusese pusă la cale de Barzovie, iar el, Sima-Vodă, părea extrem de credincios turcilor? Cei doi călugări nu-şi puteau da seama şi de aceea păşeau neliniştiți, cu inimă mică, spre Curte.

Sima-Vodă cel Bătrân era un om nu mare de stat, însă era un mare om de stat. Era foarte bătrân, avea peste 80 de primăveri, plus câteva ierni petrecute în Buceag, ca ostatec al tătarilor. Bătrânețea şi timpul petrecut în tinerețe la Țarigrad în calitate oficială de capuchehaie, când trebuia să stea cu ochii în patru să nu-şi piardă capul, îl făcuseră să-şi piardă vederea la un ochi, dar nimeni nu ştia exact la care. Dinți nu mai avea, în schimb avea nişte buze senzuale care nici acum, în culmea senectuții, nu-şi pierduseră de tot farmecul. O paralizie parțială a piciorului stâng îi făcea piciorul drept foarte vioi şi unde nu gândeai, acolo îl

aflai, țopăind ca bastonul lui în formă de buzdugan. Era un călăreț neîntrecut: puțini cai îi supraviețuiseră. Uneori, vorbind, uita ce vrea să spună, dar se găseau întotdeauna doi-trei vornici care îl readuceau discret la locul de unde pierduse şirul vorbelor. Avea mulți fii şi fiice, nemaivorbind de nepoți, ținându-i pe toți la Țarigrad, să-i învețe cum se câştiga atunci o pâine.

Cu un astfel de om trebuia să se întâlnească Metodiu şi Iovănuț.

EPISODUL 74

VISTIERNICUL XIMACHI

Să tot fi fost ceasurile 4 după-amiaza când cei doi călugări ajunseră în fața porților Curții domneşti. Sus, pe parapetul zidului de la intrare, armaşul Curții, preacinstitul Abăluță, se plimba moțăind cu buzduganul subsuoară. Când ajungea la capătul parapetului, Abăluță se îndrepta de spate, făcea mâinile pâlnie şi striga:"Sunt ceasurile 4 şi totul e biiine!".

— Preacinstite armaş! — strigă şi Metodiu din umbra porții.

Abăluță aplecă o ureche, îşi mută buzduganul în dreapta şi se uită peste parapet:

— Cine-i acolo?

— Suntem noi, călugării Metodiu şi Iovănuț! — răspunse Metodiu. Dacă nu ți-i cu supărare, acasă-i Vodă?

— Cine? — strigă Abăluță, care era cam tare de acea ureche.

— Vodă! — strigă tare Metodiu. Acasă-i Vodă?

— Vodă? Acasă, acasă! — strigă Abăluță, bucuros că

în sfârşit auzise ceva.

— Ți-am spus, armaş Abăluță, să nu mai vorbeşti de capul tău cu trecătorii – spuse deodată umbra care se strecură pe parapet pe lângă armaş. Văd că nu pricepi. Bine.

— Iertare, Luminăția-ta! — păli Abăluță şi se plecă până la pământ în fața noului venit.

— Cine sunt şi ce vor? — şuieră acesta printre dinți.

— Sunt doi călugări şi întreabă de Vodă – răspunse încovoiat armaşul.

— Daaa? — făcu noul sosit. Şi dacă nu cumva ai uitat, ce face Măria-Sa la aceste ceasuri?

— Doarme! — bâigui înspăimântat Abăluță.

— Păi vezi? — spuse aproape cu blândeţe celălalt. Şi tu urli din toii… ăştia… cum le zice…

— Bojocii – gemu Abăluță.

— … aşa, bojocii. Păi se poate?

— Nu mai fac, vistiernice Ximachi! — şopti armaşul.

— Aş vrea să te cred – răspunse Ximachi vistiernicul, căci el era. Aş vrea încă o dată să te cred, armaş Abăluță. Acuma du-te şi deschide-le poarta. Apoi se aplecă peste parapet: Cuvioşiile voastre, Vodă, cu neostoita-i înțelepciune, doarme momentan, dar sunt treaz cu. Poftiți înăuntru.

O, biată țară a Moldovei! Pe mulți venetici oploşita-i la sânu-ți, multe guri venite de-aiurea îndestulat-ai şi mulți şi-au lăsat ciolanele pe mănosul-tău pământ! Unul din aceştia, şi nu ăl de pe urmă, era Frederico Ximachi, fiul unei roabe genoveze şi al unui negustor grec din Corynt, mâna dreaptă a lui Sima-Vodă, după ce, într-un anumit fel, îi fusese piciorul stâng, căci bătrânul, de când îl lovise paralizia şi înainte de a primi buzduganul domnesc, obicinuia să se sprijine pe umărul mai tânărului său sfătuitor, pe care-l

cunoscuse de multă vreme şi-n care avea o încredere mioapă, mai văzând totuşi, după cum pomeneam, cu un ochi. Fără să asculte de ochiul său valid care-i spunea că Ximachi prea seamănă a coţcar, Sima-Vodă se lăsase pe seama ochiului beteag şi-l numise pe Ximachi vistiernic. Greşită judecată!

EPISODUL 75

ÎN SPATELE PORȚILOR ÎNCHISE

— Şedeţi! — îi pofti cu un gest larg vistiernicul Ximachi pe cei doi călugări, după ce străbătură în linişte câteva coridoare tapiţate cu piei. Metodiu şi Iovănuț se puseră în jilțuri pregătindu-se să şadă, dar când ridicară privirile, încremeniră: întreaga sală, mare cam de 37 de stânjeni pătraţi, avea pe cei patru pereţi o mulțime de capete împăiate, unul mai fioros decât altul şi toate cu limba scoasă. Erau capete de urşi, de lupi, de vulpi, de râşi, de ţapi, de cerbi, de zimbri, de bouri, de mufloni, de nevăstuici, de bursuci, de jderi, de ienuperi, de vultur, de ulii, de corbi, ba chiar, lângă uşă, şi un cap stingher, cu o inexplicabilă expresie de cruzime pe chip, de iepure.

— E sala Capetelor – le spuse Ximachi, văzându-le privirea. Tot ce vedeți aici a fost vânat de Sima-Vodă.

— O adevărată minunăție – bâigui Metodiu, simțind că-l trec sudorile.

— Mda – zise Ximachi, obişnuit cu acest gen de flatări. Dincolo – le arătă el o uşă închisă – avem sala Trupurilor, dar încă nu e gata. Ştiţi cum e: unele trupuri se mai rătăcesc, mai dispar… până le găseşti, până le împăiezi…

Metodiu încuviință maşinal din cap. Urmă o pauză în

care Ximachi îşi încrucişă mâinile în poală şi închise ochii, părând a se cufunda într-o adâncă meditaţie.

— Şi ziceaţi că aveţi treabă cu Vodă... — spuse el încet, aproape în şoaptă. V-ascult. Sunt vistiernicul Ximachi, de n-aţi auzit cumva de mine.

Metodiu trase aer mult în piept şi începu:

— Mărite vistiernice Ximachi! Dintre toate părţile trupului pe care Domnul Dumnezeu mi le-a îngăduit sa le am, cel mai mult îmi blestem urechile. Aceste zgârciuri cernite ce de-atâtea ori le purtăm fără niciun folos! Căci iată, degeaba mă-nvrednicesc să le port, cum se cuvine, de o parte şi de alta a capului, dacă în găoacea lor n-a intrat niciodată, cum cu ruşine o recunosc, frumosul Luminăţiei-tale nume!

Ajuns aici, Metodiu se uită cu coada ochiului spre Ximachi. Acesta stătea în aceeaşi poziţie, de om adormit.

— Căci ce e urechea – reluă cu glas înalt Metodiu – dacă nu locul unde se strâng de-a valma, fără nicio socoteală, gunoiul vorbelor, pleava şoaptelor ticăloase, sămânţa zavistiei, nămolul trădărilor…

— Hi! Hi! — chicoti brusc Ximachi – păi atunci o să ţi le tăiem!

— De ce să mi le tăiaţi, Luminăţia-ta? — întrebă cu sfială Metodiu.

— Ce? Cum? — făcu Ximachi ca trezit din somn. Ce spuneai? Continuă, rogu-te.

— Vorbeam despre urechi – zise Metodiu. Aşezate, cum se cuvine, de o parte şi de cealaltă a capului, ele ne ajută să auzim sfaturile duioase, poveţele înţelepte, vorbele pline de duh ale celor pe care Cerul, în milostenia lui, i-a aşezat peste noi, să ne glăsuiască în ele.

EPISODUL 76

RITORICEŞTI

— Ai limba ascuțită, cuvioşia-ta, – glăsui vistiernicul Ximachi după ce Metodiu termină vorba. Am avut întotdeauna un sentiment de respect pentru oamenii care ştiu grăi: au viața cea mai scurtă. În tinerețe mi-ar fi plăcut să mă-ntrec cu dumneata în meşteşugul vorbelor, în fața gâdelui. Țin minte că pe vremea lui Iusuf-paşa, când eram giudecător în Cipru, am scos o frază din care au căzut trei capete. Era o frază aşa de frumoasă, că a intrat în popor şi-a început să mă caute sultanul de ce umblu cu vorbe. Mă mir şi astăzi cum am scăpat cu viață. Dar să trecem. V-ascult. Ce treabă aveți cu Vodă?

— Luminăția-ta – zise Metodiu – cele grăite de vârstnica dar înțeleaptă dumitale gură *luc et nunc* fac lucrul nostru mai uşor. Căci nu m-aştept ca junele Luminăției-Tale cuget să se tulbure prea tare dacă ar afla că noi doi, aşa jerpeliți şi flenduroşi cum ne vezi, am fost acolo unde ritoriceasca vorbire e ținută la mare preț şi cuvintele sunt ca banii: dacă le ai, bine, dacă nu, trebuie să umbli în toate părțile.

— Adică? — întrebă Ximachi.

— La Râm, Luminăția-Ta!

— La Râm? Se miră Ximachi. Şi ce-ați căutat voi acolo?

— O scurtă privire aruncată în istorie – spuse Metodiu – ne arată că totdeauna înaintea unui Domn s-a întâmplat să fie altul, care şi acela a urmat unui alt Domn, precedat la rândul lui de cel pe care l-a schimbat, ca să poată fi înlocuit de moştenitorul tronului său, şi acesta o simplă verigă într-un lanț

care, fie-mi iertată vorba proastă, mai zăngăneşte şi astăzi. Nu mai departe, Măria-Sa Sima-Vodă l-a schimbat cu temei pe cel la care voiam să ajung, Barzovie-Vodă, om luminat…

— Ia mai dă-l dracului! — făcu Ximachi.

— Cu totul de acord – grăi Metodiu. Dar înainte de a-l ia mai da dracului, se cuvine să arătăm, ca să lămurim ce-am căutat noi la Râm, că printre multele păcate ce le avea, unul era de groază: voia o alianță cu Papa.

— Cu Papa?! — făcu uluit vistiernicul Ximachi. Cu Papa, mă?! — continuă el uitând o clipă cu cine vorbeşte şi trădându-şi astfel originea plebee. Phuaii, ce idee! Mă duc să-l scol pe Vodă…

EPISODUL 77

ÎN CARE CETITORIUL ÎL POATE VEDEA PE SIMA-VODĂ ÎN CARNE ŞI OASE

Metodiu şi Iovănuț nu trebuiră să aştepte mult. Printr-o uşiță dosnică pe care până atunci n-o băgaseră în seamă, apăru sprijinindu-se în baston Sima-Vodă ăl Bătrân, urmat de vistiernicul Ximachi. Pe brațul drept Sima-Vodă avea ceea ce călugării crezură la început că e un şoim, dar care se vădi mai aproape a fi un papagal uriaş, cenuşiu. Pe ochiul drept papagalul avea o bentiță neagră, cum au pirații. La vederea domnului, călugării căzură în genunchi.

— Sculați-vă, fiii mei – spuse cu glas domol, răguşit, Sima-Vodă. Nu genunchii, ci capetele să le plecați domnului vostru.

— Eşti dat dracului, Măria-Ta! — ciripi deodată papagalul zvâcnind din aripi. Ia uită-te cum i-ai mai

speriat!

— Taci, Alfred! — spuse la fel de domol Sima-Vodă. Nu-l luaţi în seamă, cuvioşiile voastre: e un papagal fără minte. M-a scăpat o dată de la moarte şi de atunci e cam slobod la gură. Sculaţi-vă.

Fără să-şi poată lua ochii de la papagal, cei doi călugări se aşezară din nou în jilţuri. La fel făcură Sima-Vodă şi Ximachi. De pe braţul domnului, papagalul sări pe umărul dânsului.

— Ce-i? — făcu Sima-Vodă. Ce vrei?

Lui Metodiu i se păru că aude un uşor cârâit.

— N-am timp acuma – spuse Sima-Vodă. Papagalul se foi pe umărul domnului şi cârâi de-a binelea.

— Of, Doamne, că o să mă înnebuneşti de-a binelea – făcu Sima-Vodă, apoi se plecă spre călugări: Iertaţi-mă că vă-ntreb, cruciuliţele ce le purtaţi la gât sunt de aur?

— De aur, da – zise Metodiu zăpăcit.

— Nu vede bine până acolo — zise stânjenit Sima-Vodă, arătând spre Alfred – şi de-asta v-am întrebat… nu vă fie cu supărare… ca toate păsările, e atras de lucrurile strălucitoare… în sfârşit… cred că înţelegeţi…

Se lăsă o tăcere penibilă. Primul care o sparse fu vistiernicul Ximachi.

— Măria-Ta, te-am trezit fiindcă dânşii vin de la Râm.

— De la Papa, ştiu, ştiu – spuse cu blândeţe Sima-Vodă. Ce face Papa, dragii mei?

Metodiu şi Iovănuţ se priviră nedumeriţi.

— E bine – spuse Metodiu.

— Aşa deci… Mă bucur, mă bucur… — zise Sima-Vodă. O fi bătrân şi el, săracu’… Câţi ani să aibă?

— Păi… cred că bate spre’ şaptezeci, şaptezeci şi… — răspunse Metodiu.

— Azi-mâine se duce şi el… — grăi trist şi papagalul.

— Toți ne ducem… — zise pe gânduri Sima-Vodă.

— Ce să-i faci… — murmură papagalul.

— Câinele de Barzovie voia o alianță cu Papa – interveni cu glas hotărât Ximachi.

— Barzovie!… — exclamă duios Sima-Vodă, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de un prieten bun. Parcă pe el l-am schimbat, nu? Ce băiat bun!… Mai ştiți ceva despre el?

EPISODUL 78

RUXĂNDRIȚA

În clipa aceea, înainte ca Metodiu să poată spune ceva, uşa dosnică se întredeschise şi de după ea apăru un încântător căpşor cu zulufi blonzii căzând pe lângă nişte urechiuşe mici, trandafirii.

— Se poate? — se auzi ceea ce s-ar putea numi un ciripit.

— Nu se poate – cârâi papagalul.

— Ba se poate – zise binevoitor Sima-Vodă. Intră, Ruxăndrița!

Uşa se deschise de-a binelea şi în Sala Capetelor intră o copilă împlinită, de 17-18 ani, toată numai rotunjimi şi gropite, îmbrăcată într-o rochie de tafta verzuie cu mâneci tivite cu dantele, strânsă bine pe talie şi înfoiată la spate, cu un şal gris-perle pe umeri şi cu o mică vânătaie pe gât. De sub faldurile lungi ale rochiei scoteau vârfurile două botine de satin alb. Copila veni zâmbitoare şi se cățără pe unul din genunchii lui Sima-Vodă, cuprinzându-l pe moşneag cu brațele şi pupându-l pe obraz.

— E Ruxăndrița, nevastă-mea, Doamna Moldovei –

făcu prezentările Sima-Vodă, tuşind cam încurcat. Dânşii sunt călugări şi vin de la Râm.

Metodiu şi Iovănuț rămaseră literalmente cu gura căscată. Mai ales Iovănuț, cu gura căscată specifică vârstei, holbă nişte ochi cât cepele. Ruxăndrița sări de pe genunchiul lui Sima-Vodă şi se plecă în faţa lui Metodiu.

— Binecuvântează-mă, părinte – gânguri ea.

„Piei, drace"gândi brusc Metodiu simțind cum urcă spre el un excepțional miros de caisă coaptă. Dar cu glas tare, pe nas, zise:

— Fii binecuvântată, Doamnă! Domnul să te aibă în pază!

— Care domn? — chirăi papagalul. Că sunt doi. Cel de Sus şi Cel de Jos.

— Cel de Sus prin Cel de Jos – răspunse liniştit Metodiu, obişnuit cu astfel de capcane laice.

— Bine zis – murmură în barbă vistiernicul Ximachi.

Ruxăndrița se ridică şi dintr-un nou salt, fu din nou pe genunchiul tremurător al lui Sima-Vodă. Se aplecă şi-i şopti ceva. Papagalul plecă şi el urechea.

— Sunt de aur, sunt de aur! — chițăi veselă pasărea. Am întrebat şi eu!

— Taci, Alfred – făcu moale Sima-Vodă. Da, Ruxăndrița, lumina mea, crucile cuvioşiilor lor sunt de aur. Zâmbi călugărilor. Ştiți şi dumneavoastră, femeile… Apoi se întoarse spre Ruxăndrița şi spuse cu părintească dragoste: N-ai vrea, fulgul meu drag, să-ți muți dulcea-ți greutate în jilțul de colea, căci simți şi tu, începe să-mi bâțâie?

— Ba da – surâse simplu Doamna Moldovei, sărind în picioare şi-apoi sărind drept în jilț.

EPISODUL 79

CEVA-CEVA SE CONTUREAZĂ

— Aşa deci… — zise Sima-Vodă, reluând firul unui dialog care, *mutatis-mutandis*, va dura aproximativ un secol, antrenând alte pături sociale. Care va să zică, veniţi de la Râm. Şi de ce v-a trimis Papa aici, dragii mei?

Metodiu îşi drese glasul:

— Nu Papa ne-a trimis aici, Măria-Ta, ci Barzovie-Vodă ne-a trimis la Papă.

— I-auzi! — se minună Sima-Vodă, mângâindu-şi firele rare din barbă şi împrăştiindu-şi astfel pe veşminte o fină mătreaţă. Şi ce voia Barzovie?

— Tâlharul voia o alianţă cu creştinătatea împotriva turcilor – interveni întunecat Ximachi vistiernicul.

— Ce vorbeşti?! — făcu Sima-Vodă. Nu e rea ideea! Şi Papa ce-a zis, dragii mei?

— Papa ne-a întrebat pe unde vine Moldova.

— Şi?

— Şi noi i-am spus.

— Şi el ce-a zis?

— Când a auzit pe unde vine, a zis că deocamdată nu se bagă, da' să menţinem legătura.

— Cu minte om! — exclamă Sima-Vodă. Dar cum să menţineţi legătura?

— Păi a zis că noi să trimitem la ei nişte călugări mai tineri la studii, iar ei să trimită la noi nişte călugări mai bătrâni să vadă ce şi cum.

În vreme ce discuţia se derula astfel, Iovănuţ stătea încurcat în jilţ şi avea sentimentul ciudat că Ruxăndriţa îl priveşte pe sub gene. Ruxăndriţa, doamna Moldovei, nu-l privea, dar avea senzaţia stranie că, până una-alta, ce-ar fi să-l privească pe sub

gene? Vru să se-ntoarcă şi să transpună în practică ceea ce simțea, când deodată papagalul cârâi scurt:

— Stai liniştită, Ruxăndriță!

„Fire-ai a dracului de cioară împuțită!”gândi cu ură tânăra doamnă, plecându-şi cu sfiiciune ochii.

EPISODUL 80

POLITICEŞTI

Cele spuse de Metodiu părură a-l interesa pe Sima-Vodă. Fără să-şi dea seama, căzu pe gânduri. Vârsta înaintată, oboseala, tracasările zilnice, incursiunile cazacilor peste Nistru, tinerețea nepotolită a Ruxăndriței, junghiurile din şale şi masa copioasă îl făcură să ațipească puțin. Într-un târziu, deschise ochii şi-şi aduse aminte de ceva. Se întoarse spre Ximachi vistiernicul:

— Ei, ce zici?

— Ei, ce zici? — făcu şi papagalul.

— Date fiind împrejurările în care ne aflăm şi întrucât Papa nu oferă nicio garanție – răspunse Ximachi – socot că a ne aventura într-o alianță improbabilă, înseamnă nu numai a ne periclita tradiționalele legături cu Țarigradul, ci şi a ne pune caftanul şi capetele în hamgeriul primului sarascheriu ce va pogorî cu podghiazuri din afară spre a ne strica şi risipi.

— Asta cam aşa e – recunoscu Sima-Vodă. Turcii sunt ca femeile: nu te iartă nici mort. Dar n-ar strica să le tragem clapa.

— Nu te-aş sfătui, Măria-Ta – zise Ximachi. N-avem oşti.

— Ce-am de pierdut? — făcu visător Sima-Vodă.

Mâine-poimâine mă petreceți la groapă. I-am slujit patruzeci de ani pe păgâni şi cu ce m-am ales?

— Cu fumăritul! — cârâi pasărea.

— Ce fumărit? Care fumărit? Fumăritul e ca fumul, se duce încotro bate vântul. I pak, să ştiți de la mine, turcii sunt pe ducă, i-am mirosit eu.

— Măria-Ta, eu zic că nu gândeşti bine – mai zise Ximachi.

— Lasă să gândesc e*u* prost, da' măcar să mă țineți minte! — zise Sima-Vodă. Tu ştii, vistiere, că sunt oameni în urbe care nici nu ştiu cum mă cheamă? Tu ştii că Iusuf-paşa, când a venit de la Poartă să-mi dea caftanul de domnie, a crezut că-s tata, Dumnezeu să-l ierte? Dacă acuma nu mă ştie nimeni, ce-o să fie mai târziu? Câți s-au ridicat împotriva turcilor, toți au rămas cu faimă, deşi puțini au apucat s-o şi simtă. Când ai o viață de câine, măcar să mori muşcând. Aşa că, dragii mei – se răsuci el spre călugări – mergeți înapoi la Papa şi spuneți-i că eu, Sima-Voevod, sunt gata să-i lovesc pe osmalâi cu primul prilej potrivit!

— Măria-Ta!… — făcu uimit Ximachi.

— Am zis! — îi tăie vorba Voevodul şi se sculă în cârjă. Apoi grăi cu glas mai blând: Ruxăndrită, porumbița mea, până deseară la ospăț, n-ai vrea să mergem să facem nani?

— Nani? — gânguri Ruxăndrita. Ba da, vreau, vreau! — şi bătu din palme ca un copil, sărind cu putere în picioare.

EPISODUL 81

MÂHNIRI

Pe când Vodă, întovărăşit de tânăra şi sprințara sa

Doamnă, ieşea pe uşă, papagalul se desprinse lin de pe umărul stăpânului său şi zbură înapoi, aşezându-se în jilțul proaspăt părăsit de domnilor. Câteva clipe fu linişte. Se auzeau doar strigătele slabe ale prostimii de-afară, ce venea zilnic, pe la orele 5, să ceară capul lui Ximachi şi fiindcă nu-i răspundea nimeni, pleca derutată pe la casele ei.

Primul care sparse tăcerea fu papagalul.

— Ce-i de făcut? — întrebă el gânditor.

— Nu ştiu – murmură absent Ximachi vistiernicul. Cu riscul de a-mi pierde ciotul de limbă pe care-l mai am, simt nevoia să sugerez că stăpânul nostru s-a cam ţicnit. Auzi dumneata, să facă alianță cu Papa împotriva turcilor! Ori bătrânețea i-a luat firesc mințile, ori aici şi-a vârât coada diavolița asta de femeie.

Metodiu şi Iovănuț nu ziseră nimic. Lucrurile lumeşti nu-i atingeau. Cufundați în jilțurile lor, stăteau nemişcați, cu pleoapele coborâte, căci ei visau aievea la drumul ce-i aşteaptă.

— Şi eu cred că la mijloc e Ruxăndrița! — şopti papagalul. Fiind pasăre, am acces în dormitor. Se petrec acolo nişte lucruri că mi se fac penele măciucă.

— Şi în vremea asta vistieria se goleşte văzând cu ochii – spuse Ximachi cu obidă. Birurile nu mai are cine le strânge. Vacile nu mai are cine le duce în ciurdă. Albinele nu mai au unde se roi. Pârjolurile se ţin lanț. În găini parc-a dat strechea. Oile s-au retras la munte, mai coboară-le dacă poți. Mănăstirile n-are cine le termina. Târgurile s-au umplut de praf, abia mai poți respira. Mergi la ţara, ţara geme. Pleacă turcii, vin tătarii. Trec tătarii, apar moscalii. Merg moscalii, ies haiducii şi cu ăştia nu glumeşti.

— Dacă ieşim şi din iarna asta fără răscoală, e mare minune! — grăi papagalul.

— Răscoalele ca răscoalele, da' să ferească Dumnezeu de lăcuste, că pe astea n-ai cum să le opreşti – zise Ximachi. Mai ții minte văleatul 7125, primăvara, ce grozăvie a fost? Stăteam la fereastră cu nevastă-mea şi ne uitam în curte, la câine. Aveam o mândrețe de câine din Anatolia, Taifun îi ziceam. Ei, şi dulăul cum a simțit primejdia, a dat să fugă în casă, dar la uşă n-a mai ajuns decât o labă, c-au tăbărât lăcustele pe el şi praf l-au făcut. Vistiernicul Ximachi îşi şterse o lacrimă. Dar uite că ne-am luat cu vorba şi-am uitat de ospăț. Cuvioşiile voastre, deşi ştiu că postiți, rogu-vă totuşi a pofti la masa ce Domnul, în milostenia lui, o dă boierilor, căci am multe a vă spune înainte de a purcede în greaua domniilor-voastre misie.

EPISODUL 82

LA OSPĂȚ

Ospățul începu la ora 5. Pe vremea aceea mesele domneşti nu aveau încă opulența pe care o vor atinge chefurile fanariote, prelungite mult după dispariția fanariotismului ca sistem socio-politic de tristă amintire. Se consuma deci cu măsură, la început un fel de borş grecesc acrişor, fiert împreună cu oase de viței, apoi urmau fripturi simple de potârnichi sau berbece, iar spre sfârşit, înaintea vinului, sosuri turceşti cu carne de vită tocată mărunt şi vârâtă-n nişte cornulețe de pâine în formă de semilună. Muzica era cu desăvârşire orientală; se cânta la darabane, la zongore şi la zaibăre, un fel de chitări cu sunet ascuțit şi rece, dispărute astăzi. Serveau slujitori şi nicidecum slujitoare; ele aşteptau într-o odaie alăturată să fie chemate să danseze sau să bocească, dacă se lăsa cu

măcel. La cinci fără ceva începură să sosească boierii. Sima-Vodă sta în capătul sălii pe tronul din fag masiv, iar alături, pe un tronuleț, stătea Doamna sa, Ruxăndrița. Voievodul era cam tras la față, iar sub urechea dreaptă cine-ar fi-ndrăznit să observe, ar fi putut gândi că zăreşte nişte urme de dinți. Lângă uşă, pe un stativ învelit în catifea vişinie, stătea papagalul Alfred şi anunța invitații.

— Bi-vel-vornicul Drăguțescu şi giupâneasa lui, Paulina! — chirăi el exact la cinci fără un sfert.

Uşa se deschise şi pe ea intră un om falnic, cu paşi mari, apăsați, cu plete castanii, frumos retezate, cu nişte ochi negri smoliți, cu buze roşii, cărnoase şi cu nas puternic coroiat de care toți care-l cunoşteau pe Drăguțescu îşi aminteau cu nostalgie. În locul nasului era acum o plagă hâdă, netedă, căci bi-vel-vornicul îşi pierduse podoaba sa vulturească în pivnițele niciodată ştiute ale istoriei, în urma unei încercări de a nesocoti onoarea oricum pierdută a Caterinei Sima, născută Bloom, fosta soție a lui Sima-Vodă. Dar cu toată lipsa evidentă a nasului, bi-vel-vornicul Drăguțescu era încă totuşi ceea ce se numea un boier bine, ba chiar umbla zvonul că de când Vodă îi ținea nasul într-un borcan, nurii săi bărbăteşti sporiseră îngrijorător într-un Iaşi dominat de somnolența otomană. În spatele lui venea o femeie mărunțică, numai pielea şi osul, aruncând priviri speriate în toate părțile, căci avea şi de ce: în cinci ospețe pierduse trei soți, unul mai sănătos ca altul, şi rămase cu şapte copii care se păruiau ziulica toată, întrucât foştii lor tați făceau parte din partide diferite. Când ajunse în fața lui Sima-Vodă, bi-vel-vornicul puse genunchiul stâng jos şi se plecă până la pământ. Apoi spuse:

— Cu gânduri bune am venit, Măria-Ta, şi-ți

mulțumesc că m-ai chemat.

— Cu gânduri bune să te şi întorci, Drăguțescule – răspunse binevoitor voievodul.

— Să le-audă Dumnezeu, Măria-Ta.

— Să m-audă, Drăguțescule – zise Sima-Vodă.

Paulina veni şi ca şi-ngenunche plăpândă, uitându-se spre Ruxăndrița.

— Niciodată Doamna nu fu mai frumoasă – spuse ea subțire.

— Bine, bine – făcu grăbit Sima-Vodă – duceți-vă şi luați loc, că uite, vine grosu'.

Într-adevăr, în uşă apărură mai mulți boieri cu giupânesele şi fiicele lor de sânge.

EPISODUL 83

OSPĂȚUL CONTINUĂ

— Vel-logofatul Samoilă şi fiica sa Despina! — chirăi Alfred de la uşă.

Metodiu şi Iovănuț, aşezați la locurile lor, cam pe la capătul lungii mese, văzură apărând o aschimodie de om, nespus de mic, crăcănat, cu un cap lunguieț şi pleşuv, cu un toiegel în mâna dreaptă cu care însă nu se sprijinea, ci-l ținea îndreptat înapoi, în spate, mişcându-l aproape la fiecare pas ca să atingă cu vârful lui gleznele tinerei sale fete, ca şi cum ar fi voit să ştie dacă-l urmează. Într-adevăr, bătrânul Samoilă nu prea vedea bine, ba s-ar putea chiar spune că nu vedea deloc, aşa încât toiegelul îl încredință nu numai că fata n-a plecat de lângă el după vreun căpitan de steaguri, dar că îl şi îndreaptă pe cale trebuincioasă. După ce intră în marea sală, vel-logofatul Samoilă şovăi o clipă.

— Tot înainte, tătucă! — şopti fata care nu era frumoasă, dar era foarte senzuală în rochia superbă de calemcheriu cu tactil vărgat.

Vel-logofatul Samoilă porni vioi şi se opri exact în faţa lui Vodă.

— Deşi nu te văd şi nu te voi vedea în veci, măreţia ta o simt, mărite Doamne, ca şi când aş avea nu doi, ci mult mai mulţi ochi în cap – spuse Samoilă îngenunchind.

— Vorbele tale îmi merg la inimă, venerabile Samoilă – răspunse mulţumit Sima-Vodă.

— Căci eu te văd cu ochii mintii, a căror lumină mai de preţ este, pe când ceilalţi te văd cu ochii din găvane, în care poate oricând intra câte o suliţă – mai zise Samoilă.

— Adevărat grăit-ai – spuse Vodă. Dar ia spune-mi, fata ce-o atingi mereu cu toiegelul, fata ta este?

— Fiica mea Despina este – spuse moşneagul – şi-o scol acuma în lume, socotind că i-a venit vremea când bucuriile pe care i le poate aduce Domnul nu i le poate dărui un tată, oricât de vrednic ar fi.

— Bine zici şi bine faci – spuse Sima-Vodă; poftindu-l apoi în sală în jilţurile de cinste cele mai apropiate de el. Lucrul acesta nu trebuie să mire: vel-logofatul Samoilă, cu toată timpuria pierdere a vederii, fusese unul din cei mai străluciţi strategi al Moldovei acelor timpuri şi ca atare era foarte respectat. Ştia zeci de bătălii pe de rost, cunoştea toate tipurile de amplasament ale oştilor turceşti, toate vicleniile de atac ale cazacilor, toate formaţiunile de relief dintre Dunăre şi Kiev, importanta fiecărei coline, a fiecărei mlaştini, a fiecărui han. Într-o noapte, în tinerele, se strecurase îmbrăcat turceşte în tabăra otomană şi rămăsese acolo trei ani, studiindu-le osmalâilor toate tertipurile

militare. Întors în Moldova cu această experiență, îi bătuse pe cazaci la porțile Sucevei de trei ori la rând, prin aceeaşi schemă de învăluire pe flancuri, făcându-i pe înțeleptul lor hatman Iaroslav să exclame admirativ, aşa plin de noroi şi sânge cum era:"Gospodi, ori noi suntem proşti, ori Samoilă ăsta e genial!". Ceea ce, într-adevăr, aşa era.

EPISODUL 84

OSPĂȚUL NU SE MAI TERMINĂ

După bi-vel-vornicul Drăguțescu şi venerabilul vel-logofăt Samoilă apărură singuri ori însoțiți de giupânesele lor medelnicerul Bucşe, cel care pe vremea lui Barzovie-Vodă fugise în Lehia unde câştigase o avere cântând doine de înstrăinare pe la mesele boierilor pribegi, vel-comisul Agache Natriul, un om pântecos, ce-ajunsese de râsul târgului că-l înşela nevastă-sa cu taică-său, un om mai subțire, şi el nu-şi putea face dreptate dând în taică-său căruia îi mâncase averea umblând tocmai după fustele actualei neveste, sărdariul Basile Neaoşu, zis şi Urechilă deoarece cu vreo trei ani mai înainte când oştile turceşti intraseră în laşi gonindu-i pe cazaci, Basile le ieşise înainte țopăind de bucurie şi strigând cât îl ținea gura"au venit frații noştri, oameni buni!", iar turcii, necunoscând bine limba şi crezând că face agitație antiotomană, îi tăiaseră brusc urechile, mitropolitul Nazazarie Iscariotul, om cu frica lui Dumnezeu, căruia nimeni nu-i mai ştia vârsta şi care după un pahar de vin se pleoştea tot şi murmura în barbă cântece din Bosnia natală, şi-apoi intrară alții şi alții, mai mari sau mai mici, hatmanul Scorbură, paharnicul Surdu,

vistiernicul Ximachi, armaşul Abăluță, vel-postelnicul Gherman, căpitanii Juravcu, Spoiciu şi Başotă, vornicul Prişcu, jilnicerul Haralambie, vel-spornicul Tartore, cazangiul Ilie, datornicul Stredie, Mitru cobzarul, glumeţul Petrică, ţiganii Borşu şi Fekete ce scoteau flăcări la comandă pe toate găurile, bărbierul Luigi cu doctorul Lemberg, pripăşiți la Curte, şi în sfârşit, umflat de nesomn, pomădat şi subțire ca un ţipar, apoi şi şarlatanul Roger, cu care adesea Sima-Vodă juca interminabile partide de şah. În urma tuturor, lăsându-se în mod firesc aşteptat, apăru Husain Ramza-paşa, însărcinatul cu afaceri ad-hoc al Porții în Moldova.

EPISODUL 85

UN TOAST

După ce preacinstiții boieri se aşezară care pe unde le erau locurile, după rang şi după felul cum se raportaseră la domnia anterioară, Sima-Vodă se sculă de pe tron, îi oferi brațul Doamnei sale Ruxăndrița şi veniră amândoi în capul mesei. Ruxăndrița se aşează sprintenă, iar Sima-Vodă rămase în picioare. Tuşi uşor, ca spre a-şi drege glasul. Se făcu linişte. Din păcate, mica tuse cu scop pur retoric stârni o tuse adevărată, bătrânească şi Sima-Vodă începu să tuşească din toți rărunchii, zgâlțâindu-se şi îndoindu-se ca şi cum un turc nevăzut i-ar fi cărat o droaie de pumni după ceafă. Ți-era mai mare mila să-l vezi: roşu la faţă, apoi vânăt, tuşea în rafale, hârâind, înecându-se, căutându-şi batista prin buzunare şi scoţând din neatenție un pumnal îndoit pe care-l ascunse repede înapoi, povârnindu-se deasupra mesei mai-mai să se răstoarne

şi alte şi alte mişcări convulsive de care e cuprins îndeobşte un om de peste 70 de ani ce tuşeşte din copilărie. Oaspeții plecară privirile jenați, pironindu-şi ochii în farfurii, unde borşul grecesc începea să capete o patină maronie.

— Termină, dragă! — şopti nervoasă, din dreapta, Ruxăndrița.

Ca prin minune Sima-Vodă se opri, reveni la verticală şi-şi mângâie barba. Cei din față, în frunte cu Husain Ramza-paşa, avură impresia ciudată că Vodă arăta mai tânăr.

— Nu este bucurie mai mare pentru un Domn – începu Sima-Vodă – decât să-şi vadă supuşii săi dragi adunați în jurul lui pentru a se veseli, la fel cum în alte dăți l-au înconjurat spre a se întrista.

Un murmur de încuviințare se ridică din mijlocul boierilor.

— Bucurie în suflet, bucurie în trup, iubire-n cuget şi-n simțiri, iată ce voi să dau Moldovei! — continuă Vodă. Şi de se va găsi vreunul din cei de față ori din cei rămaşi afară să se scoale cu zavislie şi ocară împotrivă-mi, voi zice ca proorocul: batjocoreşte-mă şi te voi ierta, loveşte-mă şi te voi cruța, pârăşte-mă şi te voi afla şi-a ta va fi împărăția cerurilor!

— Amin! — mormăi mitropolitul Nazazarie Iscariotul.

— Suntem deopotrivă sortiți țărânii – urmă cu glas mai scăzut Sima-Vodă, parcă atins de-o uşoară tristețe – unde ne întoarcem, dac-ați băgat de seamă, la momentul potrivit, ba unii dintre noi chiar înainte de soroc. Murim, dragii mei, şi ne mănâncă viermii. Dar fiindcă niciunul din cei prezenți aici nu-şi cunoaşte clipa cea neagră, permiteți-mi să ridic acest pahar în sănătatea dumneavoastră, şi, dacă tot trebuie să intrăm în pământ, măcar s-o facem cu burta plină! La

mulți ani!

— La mulți ani, Măria-Ta! — strigară în cor boierii.

Afară, în fața porții domneşti, un trecător care mergea repede, zgribulit, se opri şi ascultă. Nu se mai auzi nimic. Trecătorul dădu din umeri şi plecă mai departe, fluierând.

EPISODUL 86

MICI DISCUȚII LA MASĂ

După toastul lui Vodă, cinstitele fete boiereşti se lăsară asupra blidelor de Lipsea şi începură a gusta cu mişcări stăpânite obişnuitul borş grecesc. Un sunet plăcut, un zvon uşor de linguri căutând bucățile de carne se înălța spre uriaşul tavan boltit sprijinindu-se pe pilaştri de marmură construiți cu sudoarea poporului. Cu glas scăzut, cuviincios, invitații schimbau între ei impresii, informații, solnițe, ardei iuți. Lângă bi-vel-vornicul Drăguțescu, mărunțica sa nevastă mânca grijuliu, abia deschizându-şi gurița spre a primi lichidul călduț, delicios, din lingură. Înghiți cu gingăşie şi-şi întoarse frumoşii ei ochi spre sol:

— Ce frumos a vorbit Vodă! — şopti ea privindu-şi bărbatul cu dragoste.

— Tacă-ți fleanca! — murmură printre dinți Drăguțescu – şi şterge-te pe bărbie. Eşti plină de unsoare.

Ruşinată, femeia lăsă capul în piept şi se şterse. Într-adevăr, mândria tinereții ei, bărbia împinsă voluntar înainte, acum, cu cât înainta în vârstă, îi pricinuia o grămadă de necazuri. Mai ales când mânca, firicele mici de unsoare sau sos, bucățele minuscule de morcovi, foițe de pătrunjel îi rămâneau făr-a prinde

chiar de veste *în* curba pronunțată a bărbiei, atrăgând observațiile mânioase ale soțului, om foarte pedant.

Mai în dreapta Drăguţeştilor, aproape de Vodă, şedea vel-logofătul Samoilă, marele strateg al acelor timpuri cu fiica sa Despina. Întrucât, după două-trei încercări de a nimeri centrul farfuriei, vel-logofătul renunțase la mâncare, cei din preajmă îl ascultau respectuos cum povesteşte, străduindu-se din răsputeri să nu facă zgomotul specific sorbirii la care ci aveau dreptul, fiind văzători.

— Şi cum vă spuneam – continuă Samoilă vorba începută – era ceată. Dacă-ți întindeai puțin mâna, n-o mai vedeai. Să atac aşa orbeşte nu-mi venea la socoteală. Să mă apăr nici atâta. De retras, cum să mă retrag? Cazacii ne-ar fi auzit, că erau la doi paşi şi-atâta aşteptau, să ne găsească. Ce să fac? Oamenii mei tremurau, caii legați peste bot să nu necheze se foiau... Şi odată îmi vine gândul ăl bun! Şi fac semn unui arcaş să vină lângă mine, şi-i spun la ureche: ia trage-o săgeată-n direcția aia! Asta scoate arcul, trage, săgeata zbârr... nimic!”la trage şi-n direcția aia!”Nimic!”Ia trage puțin mai la stânga!”. Săgeata zbârrr... şi numai ce auzim:”Ai, ai, mamuşca maia!”Acolo erau! Chem pe toți cei şapte arcaşi pe care-i aveam, îi aşez pe două linii, unii-n genunchi, alții-n picioare, şi le arăt direcția bună. Ce-a putut fi! Nu vedeam nimic, numai auzeam:”Ai! Vai! Mamuşca! Babuşca! Gospodi!”Dimineața, când s-au terminat săgețile şi s-a ridicat ceata, nu mai rămăsese decât unul singur, un pitic cu o armonică mare care-i veselea pe ei din când în când şi peste care, fiind mic, trecuseră toate săgețile. Abia după ce i-am numărat pe ceilalți, ne-a apucat spaima: erau 600, nemaisocotind caii.

EPISODUL 87

ÎN CARE POVESTITORUL, FOLOSIND TEHNICA ROMANULUI DORIC, ARATĂ UNELE GÂNDURI ALE PERSONAJELOR

Nu departe de bi-vel-logofatul Drăguțescu şedeau, cum se şi cuvenea, mitropolitul Nazazarie, Preacuviosul Metodiu, vistiernicul Ximachi şi Iovănuț. Între două înghițituri lungi de pelin care-i provocară o imperceptibilă expresie de mulțumire, mitropolitul se întoarse binevoitor spre Metodiu.

— Am auzit, cuvioase, c-ai fost la papistaşi. E adevărat?

— Adevărat, prea-sfinția-ta. Am fost.

— Foarte bine, foarte bine – zise Nazazarie, care se ferea să facă politică.

Peste masă, în fața lui Iovănuț, Despina, fata vel-logofătului Samoilă, cerca o ciosvârtă. Tocmai o ducea cu gratie spre guriță, când simți privirea tânărului călugăr asupră-i. Roşindu-se, fecioara şovăi o clipă, apoi lăsă ciosvârtă să se afunde înapoi în sos şi se şterse firesc pe bărbie, ca şi cum ar fi fost sătulă. Iovănuț se simți vinovat. Trimisul Porții, Husain Ramza-paşa, mânca doar putină pâine cu sare. Toți ştiau că suferă cu stomacul, dar se fereau să observe că turcul nu se-atinge de mâncare, menajându-i susceptibilitatea, şi-l întrebau din când în când, pentru a salva aparențele:”Cum a fost borşul?”„Excelent”, răspundea țeapăn păgânul.”Ei, ce ziceți de tocană?”„O minunăție”, minția fără să clipească otomanul, simțind că urăşte tot mai mult acest popor vag aliat care nu se gândea decât la mâncare. Rotofeiului vel-comis Agache

Natriul, cel pe care îl înşela nevasta cu taică-său, i se făcu milă de turc. Săracu', gândi, nu poate îmbuca nimic; pe când el, vel-comisul, tocmai lua cunoştință cu satisfacție cum o bucată mărişoară dintr-o pulpă de potârniche îi aluneca, dusă de sos, pe gât. Când pulpa îi ajunse în pântec, un sentiment de împăcare îi pogorî în suflet: cu ce era el mai oropsit decât turcul ăsta numai pielea şi osu'? Îl înşela nevasta? Parcă numai pe el îl înşela? Şi-apoi nu-l înşela cu oricine, îl înşela cu bunul său tată. Vel-comisul mai luă o pulpă. Îl înşela, îl înşela, ce să-i faci. Pe când, ia uite-l pe săracu' turc cum linge sare, ca oile, vai de mama lui. Şi poate că în ultimul timp Sevastița nici nu-l mai înşela, că bătrânul paralizase nițel, până la genunchi. Dacă mai urca nițel paralizia... Vel-comisul înghiți încet, apoi bău o stacană cu vin. Se simțea mai bine, mai înțelegător cu toate. Săracu' turc. Şi poate că va mai urca şi paralizia lui taică-său măcar până la brâu...

EPISODUL 88

DESPINA

Pomenit-am cu câteva rânduri mai înainte de un nevinovat, dar atât de elocvent schimb de priviri între tânărul nostru călugăr şi Despina, fata venerabilului vel-logofăt Samoilă. Ne îndrituim a spune că într-o cronică având avantajul perspectivei a trei secole de cultura scurse de la evenimentele care-i fac obiectul, ceea ce atunci putea părea o privire clară, limpede, nouă ne poate apărea acum drept o privire chiorâşă. Timpul modifică valorile, vorbele îşi schimbă înțelesurile, iar înțelesurile se schimbă-n vorbe şi mai mari. De mic copil, la început nelămurit, apoi într-un

chip tot mai evident, Despina fusese o fetiță ciudată. Ciudățenia ei se manifesta aşa-zicând pe mai multe paliere, aparent fără legătură între ele. De pildă, primele vorbe ale unui copil fără mamă sunt ”tată”; ei bine, pe când încă nici nu se ridicase din scutece, Despina nu-i spusese fericitului Samoilă”tată”ci”Niță”. De unde ştia ea acest cuvânt, nimeni nu-şi putuse da scama. Mai ciudat a fost că, după ce s-a sculat din scutece şi-a început să umble prin curte cu picioruşele ei drăgălaşe, Despina a început să-i spună ”Niță”şi calului lui Samoilă. Când, cu glăsciorul ei, striga ”Niță!”, spre neascunsa jenă a slujilor, apăreau în curte şi Samoilă şi calul. De jucat, se juca la fel ca toți copiii, cu diferența că finalitatea fiecărui joc trebuia să fie la ea, săparea unei gropi. Cu timpul, gropile ajunseseră un scop în sine şi căruțele care intrau sau ieşeau din curtea vel-logofătului Samoilă se hurducau prin hârtoapele tot mai numeroase săpate de inventiva copilă, făcându-i pe surugii să suduie în şoaptă. În fața toanelor fetei sale, vel-logofătul rezista cât rezista, apoi, deoarece o iubea nespus şi Despina se făcuse şi frumoasă, ceda în cele din urmă. Sigur, bunul simț ultragiat al slugilor o numea”nebună”, mai ales de când, pe la 13 ani, Despina meşterise un sistem de sfori prin care legase orătăniile două câte două şi astfel cine intra în gospodăria prosperă a boierului putea avea imaginea stranie a câte doi cocoşi fugărind cap la cap câte un cuplu de găini dezorientate. Dar asupra acestor aspecte vom mai reveni.

EPISODUL 89

DESPINA (II)

Altfel, în afara acelor pomenite mai sus, Despina era o fată cu totul şi cu totul normală, evlavioasă, cu frică față de Dumnezeu şi respect față de turci, crescută în spiritul solidei educații feudale de-atunci, ştiind oleacă de latină, oleacă de greacă, puțină franceză, având o dădacă poloneză de frontieră care rupea turca, cântând binişor la cobză, gătind onorabil, ba chiar posedând în micul pavilion de lângă conac o lunetă nemțească prin care, în nopțile senine de vară, cerceta, din păcate, ce fac slugile în odăile lor. Cu timpul, obiceiurile proaste ale Despinei de a săpa gropi în curte şi de a lega orătăniile în cupluri dispărură, şi adolescenta se îndrepta vioaie spre vârsta întrebărilor pe care i le punea din când în când Samoilă, tatăl:"Despina dragă, comment on dit en francais *vistiernic?*"„Ministre de finance", răspundea plictisită fata."Et *vel-logofăt?*"Je ne sais pas. Foute-moi la paix! Je suis fatiguee"."Moi aussi", răspundea trist vel-logofătul, gândindu-se la viața lui de necurmate bătălii.

Şi iat-o acum la masa domnească pe Despina, un boboc de fiică, nu foarte frumoasă, cum am pomenit, dar având acel *je ne sais quoi* pe care-l aveau în urmă cu 350 de ani tinerele fete de boier.

În fața Despinei, peste masă, Iovănuț continua să se simtă vinovat deoarece, dacă Cetitoriul îşi aduce aminte, la un moment dat junele călugăr surprinsese fără voie mişcarea eminamente pofticioasă făcută de Despina de a duce la gură o ditamai ciosvârtă de berbec şiroind de sos, iar fata, observând privirea tânărului şi citind probabil în ea o tăcută dezaprobare la adresa lăcomiei ei când poate că pe întinsul Moldovei, în cătunele pitite între dealuri, în bordeie căzute într-o rână, la lumina pe sfârşite a opaițelor, copilaşi ososi, moşnegi supți la față, mame jerpelite şi

taţi nervoşi n-aveau să-mbuce o turtă de mălai, lăsase să alunece ciosvârtă înapoi în sos cu firescul aparent cu care încheiem şi noi această dificilă frază.

Vrând să-şi repare greşeala, Iovănuț îşi îndreptă frumoşii lui ochi spre Despina şi spuse încet, cu blândeţe:

EPISODUL 90

TATONĂRI

— Dacă cu, preabună jupâniță, nepoftit de nimeni, ci numai dând ascultare unui ghes lăuntric, mi-aş lua îngăduința a vă întreba ceva, domnia-voastră v-ați lua îngăduința a-mi răspunde?

— De nu cumva întrebarea dumitale, preacuvioase călugăr, iese din hotarele fireşti ale bunei-cuviinţe, fiţi încredințat că v-aş răspunde – zise Despina împurpurându-se uşor.

— Întrucât – zise Iovănuț – din câte mă ştiu, niciodată nu mi-am dorit altceva decât să nu calc rânduielile unei bune creşteri şi deoarece văd că mi-ați răspunde de mi-aş da frâu slobod vorbelor ce-mi stau pe limbă, iată, aşadar, ce voi să-ntreb: locuiți singură sau cu tata?

— Cu tata – răspunse Despina.

— Înțeleg – zise Iovănuț. Ce fericită trebuie să fiți!

— Fericită? De ce?

— Dumneavoastră nu ştiți ce-nseamnă să fii călugăr – răspunse Iovănuț. Sigur, avem şi satisfacţii, nimeni nu poate nega. Însă dacă dumneavoastră, de pildă, nu vă place cutare sau cutare lucru, puteţi cere sprijinul tatălui, să-ndrepte ori să schimbe acel lucru, pe când cu îndoindu-mă, să zicem, de cutare sau cutare dogmă,

pot oare cere sprijinul stareţului? Nu ştiu dacă m-am exprimat prea bine...

Despina îl privea foarte atentă, pe sub gene.

— Vă spun aceste lucruri – continuă Iovănuţ – pentru că... vedeţi dumneavoastră... poate părea o prostie, dar felul cum aţi apucat adineauri ciosvârta... mi-a adus-o în minte pe mama... era o femeie minunată... ştiţi, atunci, cu tătarii... în sfârşit, ce să mai vorbim... nu vreau să vă mai plictisesc... în sănătatea dumneavoastră!

EPISODUL 91

ÎN CARE CONSIDERÂND CĂ DISCUŢIA DINTRE IOVĂNUŢ ŞI DESPINA DEVINE PREVIZIBILĂ NE VOM MUTA ATENŢIA ASUPRA CELOR VORBITE DE METODIU ŞI VISTIERNICUL XIMACHI, DIN CAUZE PE CARE DACĂ CETITORIUL NU LE VA INTUI IMEDIAT, CU SIGURANŢĂ LE VA RECUNOAŞTE MAI TÂRZIU, ŞI ÎN CARE, DE ASEMENEA, DATORITĂ UNOR ÎMPREJURĂRI DE NATURĂ OBIECTIVĂ ŞI ALTORA DE NATURĂ SUBIECTIVĂ, SUNTEM SILIŢI A RECUNOAŞTE CĂ DEŞI AVEM PLANUL LUI, NU PUTEM SCRIE SIMPLU ACEST EPISOD, MOTIV PENTRU CARE, CUNOSCÂND MAXIMA ŞI MĂGULITOAREA ATENŢIE A CETITORIULUI, ÎI SOLICITĂM ŞI LUI SCRIEREA ACESTUI EPISOD, FĂCÂNDU-L SĂ CONTRIBUIE NEMIJLOCIT LA CEEA CE PÂNĂ ACUM DOAR MIJLOCEA, ÎN CARE DE AŞIJDEREA, PENTRU A NU LĂSA LOC UNOR DUBII NEAVENITE, OFERIM PLANUL SIMPLU DE IDEI PE CARE TREBUIE SĂ-L UMPLE CETITORIUL CU INEFABILA-I ŞTIINŢĂ EPICĂ ŞI CULTURĂ CREATOARE DUPĂ CUM URMEAZĂ: 1) O FRAZĂ AUCTORIALĂ,

DORICĂ, DE ÎNCEPUT, ÎN CARE SĂ EXISTE TREI CLIŞEE ALE MEMORIEI NOASTRE CULTURALE ŞI IDEEA CLARA CĂ ÎN SECOLUL AL XVII-LEA PUȚINE POPOARE AVEAU UN CĂRTURAR DE TALIA LUI UDRIŞTE NĂSTUREL. 2) UN DIALOG DE PATRU REPLICI ÎNTRE XIMACHI ŞI METODIU DE UNDE SĂ REZULTE CU UMOR CĂ NICIODATĂ PAPA N-O SĂ-ŞI POATĂ DA SEAMA CUM UN FLUVIU NĂSCUT ÎN NIŞTE MUNȚI PROTESTANȚI, TRECÂND PRINTR-O CÂMPIE CATOLICA, AJUNGE SĂ SE TURCEASCĂ PENTRU A SE VĂRSA ÎNTR-O TREIME DE BRAȚE ORTODOXE. 3) UN DIALOG DE TREI REPLICI ÎNTRE CĂPITANII JURAVCU, SPOICU ŞI BAŞOTĂ DIN CARE SĂ REZULTE CU UMOR CĂ FLUVIUL RESPECTIV E DUNĂREA ŞI CĂ AR FI BINE SĂ-I SPUNĂ ASTA ŞI LUI SIMA-VODĂ. 4) UN SCURT MONOLOG INTERIOR AL LUI SIMA-VODĂ REFERITOR LA CĂPITANII JURAVCU, SPOICU ŞI BAŞOTĂ DIN CARE SĂ REIASĂ CĂ DACĂ N-AR FI EI, AR FI ALȚII. 5) UTILIZÂND ADVERBUL"AŞADAR", O FRAZĂ DE ÎNCHEIERE CAPABILĂ SA SE RIDICE CU ELEGANTĂ LA ÎNĂLȚIMEA CELOR TREI SECOLE DE ISTORIE SCURSE DE-ATUNCI, DIN CARE SĂ REZULTE CU UMOR CĂ N-AM ÎNVĂȚAT NIMIC.

EPISODUL 92

PE MARE

Romanul, iată nostalgia oricărui povestitor. Să părăsim câteva ceasuri îmbelşugata masă domnească dată de Sima-Vodă, să renunțăm puțin la linearitatea poveştii în favoarea construcției, întorcându-ne către – vă mai aduceți aminte?

— Barzovie-Vodă, spătarul Vulture, tăcutul Broanteş şi frumoasa ţigăncuşă Cosette. I-am lăsat ieşind călare din Ţarigrad, oraş înfrăţit firesc cu multe aşezări nord-dunărene. Nu-i vom regăsi tot călare, ci şezând pe puntea corăbiei”Daimonia”aparţinând grecului Ianis, unul din cei mai citiţi negustori din Corint, a cărui iubire pentru Platon se vedea până şi în felul cum umbla pe punte: măsurat, îngrijit, fără să se clatine. De altfel, cala corăbiei sale nu era umplută cu uleiuri, măsline, mirodenii, stofe, ori – pentru că tot veni vorba – puşti, sâneţe, ci cu ediţii în piele, frumos stivuite, din tragici, din peripatetici, din satiricii latini, din presocratici, din neoplatonicieni, din Alixăndria sau din Organonul aristotelic, pe scurt o întreagă bibliotecă ambulantă din care Ianis împrumuta în ţările dunărene pe grâu, orz, ovăz, rachiu de pere, icre de morun şi miere de albine. Suntem deci pe mare, într-o frumoasă dimineaţă cu soare.

O, Mare Neagră! Câţi poeţi, prozatori, critici nu ţi-au cântat cu meşteşugite cuvinte valurile vijelioase! Pe câţi mateloţi cuprins-ai de-ai morţii reci fiori! Câte lighioane groaznice la vedere şi atingere adăposteşti în întunericu-ţi matern! Pe dâra albă de spumă din urma corăbiei cei patru eroi ai noştri priveau jucându-se delfini albăstrii ce-şi dovedeau inteligenta înotând în formaţie de semilună, rechini bătrâni ce emigraseră din Mediterana în urma bătăliei de la Lepanto, pisici de mare îndreptându-se spre Sevastopol, nisetri uriaşi, plini de icre, care se ţineau după corabia grecească de teamă să nu nimerească gura Niprului, iar mai în spate, din aer, un stol de gâşte sălbatice vâslind cu nădejde, spre bălţile mănoase din Paşalâcul de la Buda.

EPISODUL 93

DESPRE SACI, STOICI ŞI ELEAȚI

Şi cum vă spuneam cei patru eroi ai noştri şedeau pe punte. În special Cosette şedea atât de frumos cu vițele negre de păr fluturând în bătaia fumului pipei spătarului Vulture, încât un marinar măruntei numai muşchii şi osu', ce căra înspre pupă un sac umplut cu stoici şi eleați, avu trecând pe lângă țigăncuşă intuiția că, oricât s-ar strădui, oricât ar munci pentru binele societății din care făcea fatalmente parte, nu va reuşi niciodată să se bucure de nurii unei asemenea ființe: covârşit de revelație, acest om simplu trecu trist spre babord.

— Măria-Ta – sparse tăcerea spătarul Vulture, întorcându-se spre Barzovie-Vodă – de fiecare dată când sunt pe mare, mă gândesc că nu cugetam îndeajuns la cât de trecătoare sunt mărimile lumeşti. Abia aici, pe valuri, bag de seamă că şi dumneata, care eşti Domnul meu, te datini la fel ca mine. Uită-te la noi: ne clătinam amândoi şi nimeni nu mai poate şti care-i stăpânul şi care sluga.

— Spătare Vulture – răspunse Barzovie-Vodă, bălăngănindu-se uşor – valoarea a doi oameni supuşi aceleiaşi hule nu poate fi socotită după felul cum se clatină fiecare, ci după puterea unuia sau altuia de a se menține drept.

— E-adevărat – grăi spătarul Vulture – dar ce te faci când e o hulă atât de mare, încât niciunul din cei doi nu poate rămâne drept?

— Faci un memoriu, o scrisoare, din care să rezulte că deşi te datini mai abitir decât alții, dorința ta e să stai drepți!

— La asta nu m-am gândit – răspunse spătarul

Vulture. Tu stai bine, Cosette?

— Bine, mânca-ţi-aş – răspunse fata, privind în depărtare.

— Desigur – spuse Barzovie-Vodă, continuându-şi ideea – există şi comunităţi care deşi au picioarele pe pământ, au simţul clătinării în sânge. A rămâne drept când toată lumea se clatină mi se pare la fel de nepoliticos ca şi cum o gâscă din cele de colo, în loc să zboare în formă de V, cum fac suratele ei, ar ieşi din rând şi-ar zbura în formă de Z.

EPISODUL 94

LA PUPA

În timp ce vorbeau ei astfel, Marea Neagră, prinsă între două imperii îşi înteţi hula. Se făcură palizi, apoi galbeni şi-apoi plecară mâi încolo Barzovie-Vodă şi tăcutul Broanteş, în această ordine. Spătarul Vulture şi ţigăncuşa Cosette păreau să n-aibă nimic, ceea ce ne face să spunem că dacă pe unii oameni hula îi depărtează, pe alţii îi apropie, întocmai cum, pe scara evoluţiei naturale, o catastrofă climaterică îndreaptă o parte din fiinţe pe drumul spinos şi plin de privaţiuni al regnului animal iar o altă parte pe calea mult mai comodă şi plină de satisfacţii a regnului vegetal. Aşa cum bănuiţi, spătarul Vulture şi Cosette rămăseseră singuri, rezemaţi de bordul corăbiei. Stropi săraţi, bogaţi în plancton, le sărutau feţele. Spătarul Vulture privea spre orizont şi vedea că se apropie de ţărm.

— Să facem câţiva paşi spre pupa – spuse încet spătarul.

Porniră ţinându-se de braţ şi clătinându-se uşor, evident fără voia lor. Pe sub mâneca de stambă a

rochiei, braţul Cosettei zvâcnea regulat şi spătarul, necunoscând noţiunea de puls, avea o senzaţie ciudată. Simţea emoţionat cum sângele Cosettei pleacă din ventriculul stâng prin artera aortă, răspândindu-se prin capilare de-a lungul superbelor ei ţesuturi de ţigancă şi reîntorcându-se apoi direct în auriculul drept.

— La ce te gândeşti? — întrebă cu gingăşie Cosette când, în sfârşit, intrară în pupă.

— La zbuciumata noastră istorie – răspunse spătarul. Uite… poate aş vrea acum să-ţi spun şi cu… pentru că meriţi… două-trei vorbe drăguţe, să te asemăn cu ceva frumos… dar nu-mi vin în minte decât îndemnuri la luptă… comenzi… răcnete, urale, cuvântul”iatagan”… e groaznic.

— Nu-i nimic – şopti Cosette. Aseamănă-mă cu ce vrei.

— Păi cu ce? — zise cu obidă spătarul Pot eu spre pildă, să te asemăn cu Vrâncioaia?

— Da’ cine e asta? — întrebă Cosette.

— O femeie foarte frumoasă – răspunse spătarul – da’ până la urmă a intrat şi ea în istorie.

Cosette tăcu. Pe lângă corabie, delfinii, obosiţi să mai înoate în formă de semilună, începură să înoate în secere.

EPISODUL 95

VINE-O VREME…

— Vine-o vreme – continuă spătarul Vulture – când, draga mea, oasele nu te mai ascultă, carnea începe să se fleşcăie, buzele să dondăne, dinţii să se clatine, gingiile să molfăie, genunchii să tremure, degetele să se

facă covrig în cizme, nasul să-ți supure, urechile să se ceruiască, ochii să-ți lăcrimeze, spada ți-o uiți la scăldat, gâtul îți hârâie, burta îți ghiorăie şi singur gândul îți mai rămâne vârtos: aşa văd eu momentul când trebuie să fii mazilit.

— Dar dumneata, spătare, departe eşti de vremea aceea – grăi Cosette.

— Câteodată suntem maziliți preventiv, pe când suntem încă în putere, tocmai pentru ca de supărare buzele să ne dondăne, dinții să ni se clatine şi celelalte.

— Ştii ce văd eu, spătare? Că ori despre ce şi cu cine vorbeşti tot la treburile dumitale ți-e gândul. Da' mai las-o-ncolo de putere şi de mazilire, că doară acum eşti cu o femeie! — zise Cosette ţuguindu-şi buzele a reproş.

— În orice femeie zace un turc – grăi spătarul. Dă-i unei femei doi eunuci zdraveni şi dacă nu va mazili pe unul dintre ei, să-mi zici mie cuțu!

— Cuţu! — făcu Cosette. Ce-are a face o femeie cu doi eunuci?

— Păi vezi? — zise spătarul. Da' turcii ce-au cu noi?

Cosette nu mai ştiu ce să răspundă. Privi spre orizont. Orizontul era luminos şi-atât.

— Ai iubit vreodată, spătare? — spuse ea încet.

— Ţţ – făcu spătarul.

— Păi de ce?

— Am avut un accident când eram mic. Mă jucam într-o fâneața, când am văzut-o pe mătuşa mea care m-a crescut, că eu n-aveam mamă, cum se-aruncă de gâtul unui cazac, drept pe calul lui, şi pe-aci ți-e drumul, pe la Nistru. Eu dau fuguța la unchiu' ce-şi potcovea iapa în curte şi-i strig:"Scoală-te, unchiule, c-a fugit mătuşa c-un cazac!"."Ce vorbeşti, mă? Zice de pe scăunel unchiu' ce era un om liniştit de felul lui. Ce zi e astăzi?"."Joi!", strig eu."Atunci n-ajung ei departe.

Încotro au luat-o?”.”încolo!”, arăt eu.”Ciudat, zice unchiul. Au luat-o aiurea. Bei ceva?”.”Ce să beau?!”, fac eu.”Bem un vin, te-ai făcut şi tu băiat mare. Ia ţine-aici”. Şi-mi dă să ţin piciorul iepei şi el se duce cu găleata în pivniță. Iapa, cum mă simte, unde nu-mi dă una cu copita drept în frunte, c-am zăcut cu unchiu’ tot Postul Paştelui. De-atunci urăsc toate femeile.

EPISODUL 96

LA PRORA

Câtă vreme spătarul Vulture şi Cosette şedeau la pupa şi încercau să treacă prin vorbe peste osebita lor origine socială, Barzovie-Vodă şi tăcutul Broanteş stăteau la prora aplecați peste bord, aruncând pradă peştilor tot amarul şi toată fierea pe care o adunaseră în cursul acelor năcăjite zile de când umblau să fie repuşi în drepturi. Cu osebire Barzovie-Vodă, ca un om căruia fosta domnie nu-i sporise numai cutele necazului pe frunte, ci şi inelele de osânză în jurul mijlocului, icnea din toți rărunchii, blestemând în gând bătălia de la Kulikovo (1380) unde tătarii, în loc să se alieze cu ruşii spre a-i bate mai târziu pe turci, au fost înfrânți de cneazul Dimitri, siliți fiind astfel să se alieze cu otomanii şi să se infiltreze împreună în Moldova, ca să-l facă pe el, pe Barzovie, să bată drumurile şi să-şi pună, iată, stomahul la-ncercare.

— Maică Precistă! — gemu Barzovie, ştergându-şi colţurile gurii cu o olandă. Aibi îndurare de mine!

În concepția medievală despre lume şi viață, apelul la o instanță supremă, divină, avea de multe ori o funcție terapeutică. Invocând numele unor ființe supranaturale ce cunoşteau diverse titulaturi în funcție de aria

geografică pe care se manifestau respectivele credințe, oamenii făceau aceasta deoarece nu aveau nivelul ştiințific necesar pentru a explica şi a combate fenomene ca trăsnetul, fulgerul, valuri şi valuri de lăcuste, tăierea bruscă a unor capete, fumăritul, alunecările de teren, mazilirea, fuga în codru. Un ienicer căzând în noroi, cu abdomenul despicat în fața Vienei, murmura numele lui Allah întrucât n-avea cum să ştie că senzațiile stranii care-i dădeau târcoale nu sunt decât rezultatul firesc al unei incizii fără precedent prin peritoneu.

— Vezi tu, dragul meu prieten – spuse Barzovie-Vodă către Broanteş, după ce amândoi îşi mai veniră în fire – fără voia ta ai fost martorul unei întâmplări pe care, când vei scrie cronica domniei-mele, te-aş ruga să n-o pomeneşti. Un domn e om, adevărat grăiesc ţie, dar nu trebuie să-l arătăm pe om decât atunci când e domn. Un domn care se poartă mereu ca un om e ca un om care nu va fi niciodată pus domn, la fel cum un domn care nu poate să fie niciodată om e ca un om care nu ştie niciodată să fie domn. Acestea fiind zise, să ne îndreptăm puțin ținuta.

EPISODUL 97

PRIMIM PE ADRESA NOASTRĂ

Întrerupem o clipă povestea întâmplărilor petrecute la Porțile Orientului pentru a insera în acest foileton o scrisoare primită de la unul din cei mai – ne-am dat imediat seama – asidui cititori ai noştri.

„Mă numesc Antofie Aurica şi sunt de profesie pensionară. Urmăresc de mai bine de doi ani serialul dumneavoastră şi vreau să vă asigur de la început că

apreciez munca pe care o depuneți, dându-mi seama că nu e uşor să scrii despre o sută de ani pe care din cauza unor condiții obiective nu i-ai cunoscut direct. Totodată, țin să-mi exprim unele nedumeriri. Personal, nu mă pricep să compun opere literare, deoarece fiind războiul şi apoi pacea, n-am

Apucat să-mi fac un bagaj cultural, calificându-mă pe unde s-a putut. La rândul lor, părinții mei, oameni simpli, față de care am tot respectul, considerau pe vremea aceea că unei fete îi trebuie trusou, neluând în seamă curentele literare care se tot înfiripau. Am dus-o greu, tovarăşi, pentru că dacă nu eşti la curent, degeaba termini tu romanticii când tocmai apar"Moromeți". Văzând că n-am cum s-ajung din urmă cultura, m-am apucat de istorie, care merge mai încet şi se schimbă mai greu. Nu mă laud, dar când a apărut"Istoria lumii în date", pentru mine n-a fost o surpriză: ştiam un sfert din ea pe de rost, până la alungarea dsungerilor din Tibet conduşi de Tsewang Araptan care era, după cum ştiți, urmaşul lui Galdan, când au instalat ăia o garnizoană în Lhasa, în 1720, de-a rămas garnizoana până astăzi. Cum veneam de la hipodrom, cum mă puneam să conspectez, de-mi zicea tata, fie-i țărâna uşoară,"autodidacta". De-aceea când a început serialul dumneavoastră m-am bucurat tare, văzând că nu sunt singură. Dar apoi, cu cât ați înaintat în materie, cu atât nu mai înțelegeam nimic. Unde-ați găsit dumneavoastră domnitorii ăştia, că eu am căutat tot secolul, având un văr la Arhive care m-a ajutat? M-am gândit eu că e ficțiune, da' văru-meu a zis că nu-i, că dacă era ficțiune de unde ştiți dumneavoastră aşa exact ce făcea sultanu' în camera lui, că numai el şi cu şefu-său mai ştiu, că au dat peste un lorga inedit,

aşa zicea. Pe călugării dumneavoastră i-am găsit cu văru', deşi erau în chirilică, dar pe ceilalți nu. Aşa că vă rog ori să spuneți sursa, ori, dacă e ficțiune, apoi să scoateți opera din realitate şi s-o mutați unde-ți şti, să nu mai derutați oamenii cinstiți".

EPISODUL 98

DIN NOU LA OSPĂȚ

În vremea asta, în Moldova, datorită faptului că nu erau coapte încă toate condițiile socio-economice necesare trecerii la o nouă orânduire, ospățul lui Sima-Vodă era, din păcate, în toi. Cu acea inconştiență specifică claselor aflate pe buza prăpastiei, nebănuind că peste numai două veacuri vor fi înghițiți treptat de burghezie, boierii benchetuiau aşa de veseli, de umani în fond, încât, dacă nu ți s-ar fi făcut milă de ei ştiind ce-i aşteaptă, ți-ar fi fost mai mare dragul să-i priveşti. Uitând de prezența inoportună, scrutătoare a lui Husain Ramza-paşa, jitnicerul Haralambie se urcase pe masă şi juca geamparalele; hatmanul Scorbură, profitând de înfățişarea sa serioasă la care se adăuga lipsa unui ochi, făcea ţinându-şi mâinile sub masă mici ghiulele din pâine pe care apoi, din vârful unghiei, cu o rapiditate şi o precizie înspăimântătoare la un om aşa bătrân, le trimitea drept în fața ciupită de vărsat a lui Husain Ramza-paşa, ce-şi rotea turbat ochii în jur, încercând să-l descopere pe tâlhar şi blestemând încă o dată acest popor ludic care cu cât era îngenuncheat mai tare, cu atât se veselea mai mult: nu mai departe decât la începutul ospățului, aşezându-se pe scaun, simțise cu un al şaselea simț că se aşezase pe-o pioneză. Cine i-o pusese? Bineînțeles, se gândise atunci

Ramza-paşa trecând cu un surâs diplomatic peste durerea din dos ce-i reverbera în creieri, vreunul din zurliii ăştia de moldoveni: deşi, meditase el scoţându-şi pioneza cu grijă, la mijloc putea fi şi mâna altora. Nu mult în dreapta lui Ramza-paşa, vistiernicul Ximachi îşi ştersese buzele subţiri, vinete şi se plecă spre urechea lui Metodiu.

— Preacuvioase – şopti demnitarul – aveam noi o vorbă.

— V-ascult – spuse Metodiu, ferindu-se imperceptibil de duhoarea ce ieşea din gura fanariotului.

— Din câte văz eu – continuă încet Ximachi – ospăţul nu mai ţine mult; curând vor fi chemate astea, cum le zice, să danseze, şi eu sufăr cu inima: voi pleca. Aşa că înainte de-a ne despărţi pentru ca preacuvioşia ta s-apuce drumul Râmului, ascultă acestea de la mine: spune-i Papei că dacă tot vrea să ne-ajute… Cine-a dat? — mârâi Ximachi, fără să ridice glasul.

— Nu pot pentru ca să spui – surâse Metodiu.

— Părinte, nu mă fierbe: cine-a dat? — scrâşni Ximachi.

— Sima-Vodă, domnul nostru – zise Metodiu.

Faţa lui Ximachi se contractă un moment, apoi se destinse într-un zâmbet. Ridică ochii spre Sima-Vodă şi spuse cu blândeţe:

— Doamne, când am simţit cocoloaşa aruncată cu gingăşie de domnia-ta mângâindu-mi fruntea, mi-am zis: ferice de pământul îmbelşugat al cărui domn zvârle în slujitorii săi nu cu plumbi, ci cu pâine.

EPISODUL 99

TOT MAI SUS

Auzind vorbele lui Ximachi, Sima-Vodă, ajutat de Doamna Ruxăndrița, ridică paharul cu amândouă mâinile.

— Îți mulțumesc că mă linguşeşti, vistiere – grăi el – şi, spunând acestea, cred că mă aflu în asentimentul tuturor.

Boierii încuviințară cu înțelepciune din câteva capete.

— Căci linguşirea, dacă nu dovedeşte marea creştere a Domnului, dovedeşte buna creştere a supuşilor săi. Domnului linguşii, sabia nu-i taie; stă în teaca ei şi suferă. Dar mai bine să sufere sabia decât să plângă giupânesele voastre. O giupânească fără giupân e ca o sabie fără teacă. Am zis bine?

— Mult prea bine, mult prea bine! — 'nălțară glas boierii.

— Zi-le şi de oi! — îi suflă Ruxăndrița.

— Ce? — făcu Sima-Vodă, aplecând urechea. A, da! Iată, dragii mei, de multe ori vedem zburdând pe mănoasele noastre dealuri turme peste turme de mioare, culegând paşnice cu botişorul lor mişcător răzlețe fire de iarbă. Pe margini, păzind turma să n-o ia nici prea-prea nici foarte-foarte, stau minunații noştri dulăi ciobăneşti, câini atenți, ce-au văzut atâtea la viața lor. Dar cine stă în mijlocul oilor, mai înalt şi mai înțelept decât toate?

— Bunul măgar! — răspunseră într-un glas boierii.

— Şi măgarul, desigur – răspunse cam încurcat Sima-Vodă – deşi nu mă gândeam la el, ci la păstor. Căci păstorul e acela care duce turma spre cele mai bune pajişti, el are grija lupilor, el tunde turma când turmei îi e prea cald, el mulge turma când turma mai dă lapte. Un păstor bun poate face dintr-o numeroasă turmă slabă o minunată turmă mică în stare să pască

şi-n locurile pe unde au trecut tătarii, cazacii, leşii şi cine mai trece în general, pe la noi. Am zis bine?

— Tot mai bine, tot mai bine! — răspunseră boierii.

Mulţumit, Sima-Vodă bău cu înghiţituri lungi, apoi văzând privirea pofticioasă a paharnicului, îi dădu acestuia paharul să bea şi el puţin. Lângă Metodiu, vistiernicul Ximachi îşi reluase sfaturile pentru drumul către Papă. Ce-i şoptea, ce-i spunea, noi nu vom şti-o niciodată. Am putea-o afla cu siguranţă, am mai putea zăbovi să vedem dansul ţigăncilor ce va transformă ospăţul într-o scenă care ne-ar transforma pe dată stilul; dar fiindcă ţinem atâta la stil, ne ridicăm de la masă, ne înălţăm deasupra încăperii, mai apucând să-l vedem pe Ramza-paşa descoperind în ciorba de potroace un cui de opşpe, plutim deasupra palatului, mai sus, tot mai sus, vedem Iaşii cufundaţi în întuneric, drumurile hrintruite ale Moldovei, o mănăstire, un codru, un mic foc de tabără unde şed doi haiduci cu nişte târsoage de barbe cât badanalele mărturisindu-şi unul altuia păcatele, urcăm, urcăm mereu, rămânând o clipă la înălţimea celor 99 de episoade de până acum şi aruncând în urmă o privire: făcut-am bine? N-am făcut? Nu ştim. Tot ce ştim în mod sigur este că vom da sama de ale noastre, câte-am scris.

EPISODUL 100

LA O REVISTĂ

Stăm, ne uităm şi nu ne vine a crede: ajuns-am la episodul 100?! Dar pentru care fapte?! Cum de-am putut scrie atâta? A citit cineva ce-am scris noi aici? Presupunând că da, ce l-a împins s-o facă? Dar pe noi,

ce ne-a determinat să scriem? Lată numai câteva întrebări care se nasc în chip firesc la acest ceas jubiliar când cu ochii împăienjeniți de emoție, cu pixurile tremurânde, însemnăm împreună, câți om fi şi noi, rândurile de față.

Într-altă ordine de idei, profităm de acest aliniat ca să ne mai aruncăm o dată ochii spre numărul episodului şi să ne minunăm de cifră: 100! O sută! 100 de episoade! Gaudeamus igitur!

Poate că de multe ori în timpul scrierii foiletonului, mai ales vara, ne-a ispitit gândul renunțării; poate că nu totdeauna am avut dispoziția sufletească ori timpul necesar conceperii lui ferme. În viață, cum se-ntâmplă îndeobşte, mai sunt şi neajunsuri: îți moare-o mătuşă, îți mai apare-un unchi... Dar mereu, în ciuda oricăror impedimente, ne răsuna în conştiință îndemnul nemuritor al lui Heliade (citățm din conştiință):"Scrieți, copii, scrieți! Cât veți putea şi cum veți putea; numai scrieți!"Şi nu ne-am lăsat, am scris! Dacă nu ne ieşea un episod, scriam altul, şi dacă nici acela nu ieşea, scriam patru, că nu mai pridideam să le numerotăm. Căci dacă e adevărat că omul e sub vremi, e drept ca povestitorul să fie peste ele. Şi dacă trupurile şi mințile noastre ar fi aparținut, *mutatis-mutandis*, orânduirii în care a apărut *Eneida*, ori veacului de aur al feudalismului de la Mancha, suntem convinşi că asemeni acelor povestitori de-atunci, şi noi, în aceste mulțumitoare clipe, am fi închinat cu bună ştiință encomiastice vorbe, vorbe, vorbe răbdătoarei noastre gazde, cu temeiul adevărat şi cu gândul sincer că nu ştim cum, fără de primitorul adăpost ce ni l-a oferit pe dată, temătoarele noastre cuvinte ar mai fi avut neobrăzarea să se strângă în acest mult prea ei îndatorat foileton. Dar cum, *mutatis-demonstrandum*,

trăim în alte timpuri şi-n alte încăperi, suntem convinşi că laudele noastre, desigur, ar mâhni-o peste măsură.

EPISODUL 101

DIN NOU PE CALE

Din jale s-a întrupat înțelepciunea poporului şi nu altul trebuie să fi fost procesul complex ce-a dus la ivirea acestor vorbe aparent neutre:”Călătorului îi şade bine cu drumul”. Căci iată-i din nou pe bunii noştri călugări, rotofeiul Metodiu şi răşchiratul Iovănuț, păşind cu tristețe peste hotarele Moldovei şi luând-o ocolit spre Râm, prin deluroasele ținuturi polace. De ce pe-aici? O vom afla mai încolo. Era o zi cu soare. Stârnind în mod paşnic colbul drumului şi ascultând cu luare-aminte apelurile impetuoase prin care sub forma unor sunete laice, stomahurile lor solicitau să fie degrab’ umplute, cei doi slujitori ai Domnului păşeau repejor, cu capetele plecate şi rasele suflecate. Deodată, Metodiu, ce mergea în frunte, ridică privirea şi zări un par în vârful căruia stătea bătută în cuie o scândură.

— Frate Iovănuț, ce scrie pe scândura ceea?

Iovănuț se apropie şi înălță gâtul.

— Przemysl – citi el.

— Slavă Domnului! — oftă uşurai Metodiu şi grăbi pasul.

Intrară în localitatea Przemysl printre case frumoase din cărămidă roşie şi cu ramele ferestrelor vopsite în alb, cu livezi şi curți mari în care stăteau de vorbă oameni harnici, gospodari, rumeni la față şi prietenoşi la chip. Merseră cei doi ce merseră până dădură într-un fel de piațetă unde se zărea imediat clădirea hanului. Piațeta era pustie: doar pe treptele hanului se

vedea şezând şi ţinându-şi capul în palme un om; după haine, părea a fi chiar hangiul. Când se apropiară băgară de seamă că omul plângea de ţi se rupea sufletul. Tuşind stânjenit, Metodiu zise:

— Ave, homine! Morituri te salutant!

— Proşe pane – răspunse hangiul, ştergându-şi lacrimile şi ridicându-se.

Vru să suie treptele spre intrare, dar un nou acces de plâns îi zgudui umerii şi cei doi călugări trebuiră să-l sprijine şi să-l ducă împleticindu-se înăuntru. Îl aşezară pe un scaun, iar Iovănuț merse iute după tejghea şi-aduse un pahar cu apă. Hangiul îl bău pe nerăsuflate, apoi puse capul pe masă şi începu să hohotească şi mai sfâşietor, cutremurându-se tot. Văzând că omul nu are de gând să sfârşească, Metodiu spuse în latină:

— Nu vă supărați, am vrea să servim masa... Ce ne-ați putea oferi?

— Magna pars mei victus în lacte, caseo, carne consistit – răspunse printre sughițuri hangiul.

— Atunci, cascum et carnem – comandă Metodiu.

— O, ho, ho, ho! — gemu din rărunchi hangiul, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva.

EPISODUL 102

POVESTEA HANGIULUI

În fața durerii sincere ce părea să răzbată din plânsul hangiului, cei doi călugări simțiră cum foamea dă înapoi pentru a face loc setei de dreptate.

— Ce ți s-a întâmplat, omule, de ce plângi aşa? — întrebă cu blândețe Metodiu în limba lui Catilina.

— O, temporal O, hostes! — suspină hangiul. Quod

vos scitis, pater, mater, filii et filiae familiam faciunt. Pater în campo arat. Mater panem parat. Filii et filiae scholam frequentant.

— Da, şi? — făcu Metodiu.

— Ego filiam habco, o mândreţe de fată. Et… — vru să continue hangiul, dar plânsul îl podidi iarăşi.

— Omule, nu ne mai fierbe atâta! Ce s-a-ntâmplat?

— Hodie, de dimineaţă m-am sculat să dau la porci. Am cinci porci, nici mai mulţi, nici mai puţini. Puteam, nici vorbă, să am şi mai mulţi, dar m-am gândit că nu-i cinstit, când alţii n-au niciunul. Honesta vita, beata vita est.

— Ei, şi? — îl îndemnă Metodiu.

— Şi-am vrut să-mi trezesc şi fata, să m-ajute, că muiere nu mai am. Mă cobor în pivniţă, descui, mă duc la patul ei, patul gol! Mă uit… gratiile de la fereastră smulse! Vreau să strig”Săriţi, hoooţii!”când dau cu ochii peste hârtia asta… era aruncată peste napi… îi recunosc scrisul… of, of, of! — reîncepu să se vaite hangiul.

Metodiu luă hârtia şi citi:”Quousque tandem abutere, pater, patientia nostra? Quamdiu etiam furor iste tua nos cludet? Nihilne te amorem nostrum, nihil timor urbis moverunt? Salve, pater meus. Post festum, Malgorzata et Zbignew”.

— Mda, medita Metodiu. Amor omnia vincit. Da’ cine e Zbignew ăsta?

— E locotenent de cavalerie – sughiţă hangiul – băiatul lui Potoţki, hatmanul.

— Păi atunci fata dumitale n-a nimerit aşa rău – zise Metodiu.

— Ce vorbeşti?! — se trezi hangiul. Hatmanul a murit anul trecut, ăsta, băiatul, şi-a mâncat averea la cărţi ca taică-său, n-a mai rămas decât uniforma pe el. Îi

cunosc eu pe ăştia: vulpem pilum mutat, non mentem; ţin fata o săptămână, două, şi-i dau drumul. Şi i-am tot spus fetei:”Draga tatii, una hirundo non facit ver. Homo ornat locum, non hominem locus”. Dar mă asculta cineva? Vorba ceea:”Fabelam narrat asino surdo”, ca prostu’, of, of, of!

EPISODUL 103

CONTINUĂ POVESTEA HANGIULUI

— Căci nu mi-e de alta – urmă hangiul după ce-şi mai ostoi lacrimile – dar pe fata asta am grijit-o ca pe ochii din cap. E copilă din flori, dar prin florile acelea eu am fost bărzăunele.

— E… frumoasă? — îndrăzni Iovănuţ.

— Uitaţi-vă la mine! — răspunse hangiul. Dacă aş avea mai mult păr să mă pot tunde, dacă n-aş avea burta asta cu care mi-e ruşine să ies la poartă şi dacă ochii nu mi-ar fi roşii de plâns, ci albaştri, aţi avea imaginea mea din tinereţe, cu care ea seamănă leit, nemaipunând la socoteală faptul că-n alesele ei trăsături a păstrat ceva din frumuseţea mamelor sale.

— Păi câte mame a avut? — zise Metodiu.

— Nu zâmbi, străine, că nu-i de zâmbit – oftă hangiu. A avut două mame, fie-le ţărâna uşoară! Câteodată Domnul, în nemăsurata sa lucrare, mai oboseşte şi-atunci de sub mâna sa tremurătoare ies făpturi de care te-ai speria oarecum dacă Dânsul nu s-ar trezi brusc din visare şi văzând ce ciudată alcătuire a scos, nu le-ar da o minunată înfăţişare a chipului şi a trupului. Mamele fetei mele erau două gemene de-aici, de la noi, atât de gemene că nu puteau umbla una fără alta, fiind lipite uite-aici – şi hangiul îşi arătă regiunea

şoldului, pe o bună porţiune.

— Aha! — făcu Metodiu.

— Erau fete sărace, aşa că n-a avut cine le desparte – urmă hangiul. Şi când s-au făcut mai mari, erau aşa de frumoase că nici nu ştiai cu care să stai de vorbă mai întâi. De măritat, nu s-au măritat, că în târgul nostru nu s-au găsit doi feciori aşa strâns lipiți. Şi cum eram singur şi tocmai căpătasem moştenire hanul, le-am luat slujnice, că munceau cât două şi mâncau cât una. Drept să vă spun, mi-erau dragi, m-am ataşai de ele, mai ales de cea din stânga, dar nici cea din dreapta nu era de lepădat. Şi-ntr-o noapte de iarnă, fiind cam băut şi suflând vântul, le-am cumpărat palton. De bucurie, au aprins focul la ele în cameră şi m-au chemat înăuntru. Dă-i cu bere, dă-i cu vin, vorbeşte cu aia din stânga, uită-te la aia din dreapta, ştiți cum e în ocazii din astea... Erau ca două flori dintr-o tulpină. Din vorbă-n vorbă, m-am făcut pulbere şi dimineața nu mai ştiam: eu cu cine-am votat? Aşa a apărut Malgorzata.

EPISODUL 104

GHICI CINE VINE LA PRÂNZ

„Deh”, vru să spună Metodiu, când de-afară se auzi crescând tot mai lămurit un galop de cai, apoi nişte nechezături, ca şi când caii ar fi fost frânați brusc. Hangiul încremeni, cu urechile ciulite, şi deodată țâşni spre tejghea, o sări cu uimitoare uşurință, scoase rapid un şir de pahare mari de sticlă, se pieptănă în ciobul de oglindă ce-l avea în spatele stacanelor şi, din câte băgară de scamă călugării, îşi dezveli de două-trei ori dinții mari, gălbui, făcând exerciții să surâdă. N-avu însă vreme să-şi fixeze zâmbetul, căci uşa fu dată cu

putere de perete şi pe ea intră buluc un nor de praf care se opri un moment în prag, apoi se repezi pe la mese destrămându-se în şase-şapte găligani ce încălecară într-o clipită scaunele şi începură să bală sacadat în tăblii chiuind şi scandând:”Vot-ki! Vot-ki!”. Din mijlocul lor se desprinse unul mai înalt, roşcovan, cu şapca dată pe ceafă; zărindu-l pe hangiu, se duse cu paşi mari spre el, îl apucă de umeri şi-l sărută apăsat de trei ori pe obraji, strigând:

— Am venit, pane Macek!

— Mă bucur, mă bucur! — rânji hangiul, turnând în pahare.

Insul mai înalt se întoarse spre ai săi şi deschise gura să scoată şi el un chiot, dar dădu cu ochii de cei doi călugări.

— Stoooi! — răcni el în loc să chiuiască.

Ceilalți se potoliră ca prin farmec. Insul înalt îşi scoase şapca, veni spre Metodiu, îngenunche şi spuse cu sfială:

— Blagosloveşte, părinte, un biet păcătos.

— Fii binecuvântat, fiule – zise Metodiu, făcând deasupra părului roşcovan semnul crucii.

— În linie, adunarea! — făcu cu glas scăzut roşcovanul către tovarăşii lui. Ei veniră în linişte şi îngenunchează în linişte.

— Blagosloveşte-i şi pe ei, părinte! — şopti cel înalt.

— Vă blagoslovesc şi pe voi – răspunse Metodiu şi trecu pe la fiecare făcând gestul pomenit puțin mai sus.

— Bază tejgheaua, în coloană adunarea! — porunci roşcovanul şi ortacii săi se încolonară lângă tejghea, luând un pahar de om şi mergând ordonat la loc.

— Rogu-vă, de nu vă e cu supărare, să poftiți cu noi la masă – zise roşcovanul ridicându-se. Numele meu e Vasea.

— Îți mulțumim, frate Vasea, şi venim cu drag la voi – spuse Metodiu, aşezându-se la masa celor şase-şapte care aşteptau respectuos în picioare – căci mult place cugetelor noastre a sta întru creştini.

— Mare e Dumnezeu – spuse cu blândeţe roşcovanul. Pe loc repaus.

EPISODUL 105

SUFLETUL SLAV

Se vedea cât colo că fetele preacuvioşilor Metodiu şi Iovănuț inspiră bărboşilor lor comeseni o anume sfială. Stăteau toţi cu privirile plecate, cu mâinile în poală, ba vreo doi-trei îşi trecură ruşinaţi săbiile la spate şi râcâiau încetişor cu unghia paharele goale, ca şi cum paharele ar fi fost nişte obiecte cu totul neînsemnate, întâmplător aflate acolo, ca nişte solniţe. Stânjeneala lor, rod al unei profunde credinţe atât în Cel de Sus, cât şi în formele particulare de manifestare ale autorităţii acestuia prin Cei de mai Jos, nu trecu neobservată de Metodiu, care grăi:

— Frate Vasea, văd că tovarăşii dumitale nu se simt tocmai bine de când, fără vreun gând rău, poposit-am la masa voastră. Au ce să fie? Este cumva vederea prăfuitei noastre sutane prilej de întristare? Apasă-vă ceva pe suflet? Simte cugetul vostru urcând dinspre stomac greaţa acelei băuturi despre care, necunoscând-o prea bine, mi s-a spus că trezeşte în om dorinţa nu numai de a judeca lumea, ci şi de a o schimba?

— Preacuvioşia-ta – răspunse Vasea, învârtind între degete paharul – vorbele dumitale trezesc în mine gânduri pe care le rumeg de mult. Poate n-o să mă

crezi, dar de multe ori, după ce jefuim un sat, după ce dăm foc unui conac şi ne încărcăm de pradă, ajungem la câte-o răscruce şi ne întrebăm: Ce-i de făcut? Încotro s-o apucăm? Sufletul nostru e ros de îndoială, caii noştri sunt roşi de zăbală, aşezările ne sunt departe, stepa e uriaşă şi nevestele mici. Dacă te cobori de pe cal iarba ţi-ajunge la umeri şi nu mai vezi nimic în faţa ta: iată de ce ne uităm noi atâta la cer; e singurul lucru pe care-l zărim clar. Acesta e secretul nostru, al slavilor: dă-ne jos de pe cal şi ne vom întoarce privirile spre Domnul; dă-ne un cal bun, înalt, şi-ţi vom cuceri un regat; dă-ne doi şi vei avea, prin noi, un imperiu.

EPISODUL 106

VASEA

După vorbele lui Vasea, de undeva dinspre tavan, de după lemnul pereţilor sau din crăpăturile mesei, se lăsă tăcerea. Se auzea doar jupânul Macek trăgând cu urechea. Ploşniţe străbune, gândaci de bucătărie căzuţi din sutanele misionarilor catolici, muşte mici, rapide, cu aripioare lungi, sosite la 1246 cu ultimul val tătar, păianjeni obezi cu plase în formă de stea foiau în cotloanele lor, cerându-şi dreptul la viaţă, la autodeterminare.

— Pane Macek – strigă Vasea peste umăr – mai adă un rând!

— Temeiurile credinţei voastre întru Domnul le-am înţeles prea bine – zise Metodiu. Mai greu vine mintii melc să priceapă aplecarea voastră spre aceste pahare care, iată, au şi sosit şi pe care, iute, le-aţi şi băut.

— Avem noi un proverb – răspunse Vasea, ştergându-şi mustăţile şi punând paharul la loc. Decât

coadă de cal, mai bine cap de măgar. Dar cum nu-i tocmai uşor să trăieşti aşa, mai avem un proverb: decât ceai în pahar, mai bine votkă-n samovar. Macek!

— Viiinee! — răspunse hangiul.

— Şi mai e ceva – urmă Vasea. Din votcă culegi multă-nțelepciune şi, la drept vorbind, nu mai eşti ia, aşa, o vacă de muls pentru fiecare. Şi-apoi, nu crede preacuvioşia-ta că sus, în împărăția Sa, Domnul are nevoie nu de oameni sarbezi la faţă, ticăiţi şi ofticoşi, ci de oameni unul şi unul, cu ştiinţă-n ale flintei, cu păcatul la cingătoare, la vedere, nu ascuns în cine ştie ce ungher al trupului ori al mintii. Căci lupta Celui de Sus cu Necuratul nu s-a sfârşit; dimpotrivă, ea se-ascute.

— Să lăsăm judecății Domnului treburile acestea – grăi blând Metodiu.

— Ba nu, preacuvioşia-ta, să nu le lăsăm! — se înfierbântă Vasea. De ce să le lăsăm? Macek! Când sufletul dumitale se va înălța ostenit de posturi la cer, Domnul te va întreba:”Ce-ai făcut,

Cuvioase, pentru mine?”.”M-am rugat pe rupte, Înălțimea-Ta”, vei răspunde.”De rugat te-ai rugat, dar de făcut practic ce-ai făcut?”. Ei? Ce vei zice? Iar pe mine El mă va întreba:”Te-ai rugat, Vasea?”.”Nu m-am prea rugat, Doamne, că n-am avut timp”.”Dar ce-ai făcut pentru mine, Vasea?”.”Multe, Milostive. Am luat Tighina şi Cameniţa de la păgâni, i-am împins la gurile Dunării, la ţânţari, am dus crucea la dracu-n praznic la tătari, iar pe strănepoții mei priveşte-i ce fac pentru slava Ta – la Kuciuk Kainargi”.”Bine, Vasea, va zice Dânsul. Ia escadronul ăsta de îngeri şi du-l la instrucție. Eşti liber”. Aşa va fi – spuse Vasea, întorcându-se spre tejghea: Macek! Ţal!

EPISODUL 107

ÎN CARE POVESTITORUL ÎŞI CONTEMPLĂ PANA. CIUDATĂ SCULĂ!

Ai zice că nimic pe lume nu-i mai gingaş, mai diafan, mai neînsemnat, în fond, decât o pană de gâscă. De câte ori, în umbletul nostru existenţial plin de importanţă prin curţi, pe lângă cotețe, pe drumuri de ţară ori pe cărări de munte, n-am zărit, abia înregistrându-le în colţul retinei, pene mai mari sau mai mici mişcându-se de colo-colo sau de-a dreptul zăcând în noroi! De câte ori n-am trecui nepăsători pe lângă ele, ba câteodată, cu o inconştienţă demnă de o cauză mai bună, nu le-am călcat sub talpa rigidului nostru bocanc! Câţi dintre noi au avut oare curiozitatea de a privi mai atent o pană de gâscă întrezărindu-se albă prin bălăriile unui şanţ, câţi impulsul nelămurit de a se apleca şi a o lua de acolo şi câţi intuiţia strălucită de a o vârî brusc într-o călimară? Puţini, fireşte, şi faptul e regretabil. Niciun obiect, decât poate colţurosul bolovan, nu sparge mai multe geamuri, nicio sabie nu taie mai adânc, niciun glonte nu perforează mai iute, nicio grenadă nu împroaşcă mai bine, nicio palmă nu răsună mai tare, niciun drapel nu flutură mai demn decât o pană lăsată uşure în cerneală. Dacă acei care astăzi dorm atât de profund cu capul pe perne de puf şi-ar da seama pe ce dorm ei de fapt, toţi ar avea coşmaruri. Din păcate însă, aproape nimeni nu are curajul să-şi descoase perna şi să găsească acolo pana ce-ar putea să exprime adevărul. O prejudecată la fel de păgubitoare acţionează şi în cazul principalului furnizor contemporan de pene – gâsca. Cu acrul ei uşor de tâmpenie, gâsca păcăleşte pe mulţi. Dar în aripa

fiecărei gâşte zace pana înaripată a unui nou Voltaire. Stă în puterea noastră a o descoperi şi a o smulge de-acolo.

EPISODUL 108

PAN BIJINSKI

Dacă, din întâmplare, unul sau altul din cei prezenți în ospitalierul han al lui Macek ar fi ieşit puțin afară, ca tot omul, pe trepte, şi şi-ar fi aruncat privirea pe Ulița Tomaşevschi ce împarte înfloritorul Przemysl în trei, ar fi zărit în capătul ci venind agale un cal. Şi dacă, înainte de a intra înapoi în han, ar mai fi zăbovit două-trei clipe ca tot omul pe trepte, şi-ar fi continuat să privească întâmplător calul, ar fi băgat de seamă că, treptat, pe cal stă un om. Iar dacă, în sfârşit, pradă unui nu totdeauna îndeajuns de studiat fenomen precum e cel când nu prea ai ce face, ar fi continuat să se uite în directa respectivă, ar fi observat că omul de deasupra calului era mic, dar vânjos, cu umeri largi pe care surtucul de nobil venea ca turnat, cu păr cârlionțat ascuns în întregime sub peruca veche dar curată, cu o săbiuță încovoiată la şold, cu pulpe vânjoase din care tresărea din când în când un mare potențial, cu o privire severă țâşnind de sub streaşină virilă a frunții din ochii lui adânci, vioi şi mari în care pluteau lucioase umbre de eroi legendari, cu multe inele pe degetele lui scurte şi vibrânde, cu gâtul gros prin ale cărui încordate vene nobiliarul sânge albastru al tatălui asalta mereu întunecatele globule roşii ale mamei, localizate în partea superioară a corpului şi din a căror ancestrală alcătuire tânărul nobil moştenise pasiunea, secretă, fireşte, de a face inele, cercei, mici

ciubere şi căldări din cositor. Era pan Bijinski, temutul intendent al hatmanului Potoţki, omul despre care se spunea – şi faptul era perfect adevărat – că... dar să nu anticipăm.

EPISODUL 109

MAI BINE S-O LĂSAM BALTĂ

Se povestea despre pan Bijinski faptul că, nici mai mult nici mai puțin, în anii... dar, iată, şovăim. Şovăim şi pe bună dreptate: avem noi oare dreptul să facem publice nişte lucruri, nişte fapte care privesc felul de a fi al unui om din secolul al XVII-lea? Putem noi mărturisi cu mâna pe inimă şi cu negrul pe alb că nu vom declanşa prin dezvăluirile noastre implicații greu de controlat în tumultuoasa şi imprevizibila lor desfăşurare? Nu cumva vom păta irecuperabil memoria şi aşa destul de maculată a lui Bijinski? Ni se va răspunde că pan Bijinski e, totuşi, doar un personaj. Aşa este, într-adevăr. Dar la fel cum orice om normal are o familie, rude, fii, nepoți şi strănepoți ce primesc prin ramurile tot mai subțiri ale arborelui genealogic nu numai seva unui nume, ci şi încărcătura socială a lui, la fel personajul îşi are rudele, moştenitorii săi care s-ar simți ofensați dacă acum după ce-a trecut atâta amar de vreme de când pan Bijinski s-a făcut oale şi ulcele, am dezgropa lucruri nu tocmai plăcute şi nu uşor de justificat. Nu e totuna dacă eşti strănepotul lui Radu cel Frumos sau al lui Mihnea Turcitu, iar în domeniul ficțiunii e mai bine să te înrudeşti cu bunul Bezuhov decât cu, să zicem, Iago. Pan Bijinski n-a fost, să ne înțelegem, un înger. Dar nici nu i se pot pune în cârcă sumedenia de grozăvii care circulau pe seama lui,

parte născocitoare, parte parțial credibile, vehiculate toate prin acele canale incontrolabile care sunt creațiile anonime, strigăturile, proverbele, zicătorile, cimiliturile, legendele, basmele etc. Din câte am putut noi verifica, doar două din cele peste patruzeci de poveşti sinistre în care Bijinski a fost principalul protagonist sunt autentice, anume aceea din tinerețe cu dulapul şi cea de la maturitate, cu iapa. Ne tentează a le relata, căci sunt efectiv extraordinare, mai ales episodul cu dulapul, în care Bijinski, în sensul sugerat mai sus, s-a depăşit pe sine. Dar un modest simț al cumpătării şi o uşoară jenă pe care o resimțim de fiecare dată în fața exceselor, ne fac, după o scurtă, dar matură chibzuință, să trecem sub tăcere cele întâmplate. Desigur, suntem convinşi că după noi vor veni alții care vor avea curajul şi înzestrarea necesară de a prezenta viața lui Bijinski, aşa cum a fost. Noi mai bine s-o lăsăm baltă şi să ne continuăm povestea.

EPISODUL 110

ÎNTR-UN FEL, ARE ŞI EL DREPTATE…

Ajuns în fața intrării hanului, pan Bijinski îşi privi calul şi spuse:

— Eşti bun să opreşti puțin?…

Calul încetini şi opri. Pan Bijinski îşi ridică unul din picioarele lui mici, dar vânjoase, trecându-l peste şa, oftă şi lunecă jos.

Îşi netezi surtucul, îşi îndreptă peruca şi sui bătrâneşte treptele hanului.

— … îmi venea zăpada în ochi, de la copilele calului, dar tot m-am aplecat şi l-am lovit cu sabia peste spinare, mai să-l rup în două – povestea Vasea

înăuntru şi toţi, inclusiv cei doi călugări, îl ascultau neclintiţi. Am descălecat, m-am apropiat de el: încă mai sufla. Atunci i-am înfipt sabia în burtă, i-am despicat-o şi când i-am scos maţele, din ele s-a rostogolit în zăpadă ordinul”Sf. Gheorghe”cu eşarfă şi vreo trei nasturi. Lupul dracului, de flămând ce era, îl mâncase pe bietul Korolev cu uniformă cu tot!

— Bună ziua! — spuse atunci pan Bijinski, ce intrase neobservat de nimeni. Jupânul Macek e acasă?

— Pan Bijinski! — bâigui speriat Macek, sculându-se repede de la masa cazacilor. Ce onoare! Poftiţi, poftiţi, vă rog! Vai de mine, cum m-aţi găsit… e atâta deranj… poftiţi, luaţi loc…

— Nu, mulţumesc – spuse pan Bijinski. Stau în picioare.

— Mă rog, cum doriţi — se plecă Macek de spate. Cu ce vă pot fi de folos?

— Din câte am fost informat, tu ai avut o fată, Malgorzata.

— Cum adică… am avut?!… — făcu hangiul. Eu cred c-o mai am, că doară…

— Eu cred că n-o mai ai – spuse rece pan Bijinski. De vreme ce ţi-a fost luată, n-o mai ai. Ea aparţine acum lui Zbignew, fiul stăpânului meu. Sper că nu te îndoieşti de onorabilitatea familiei Potoţki, în care, de altfel, fata ta a intrat de bunăvoie.

— Nu mă îndoiesc, numai că normal trebuia să mă-ntrebe…

— Normalitatea unui fapt împlinit n-o stabileşti tu – îi tăie vorba pan Bijinski. Nu tot ce-i anormal e imoral, şi invers. Dar problema e alta.

— Ce problemă?! — făcu hangiul.

— Fetei îi lipsesc doi dinţi – răspunse pan Bijinski. În calitate de tată trebuie să te îngrijeşti să aibă de toate.

Din 1317, de când e atestată familia Potoțki, toți membrii ei au avut dantura completă. De altfel, măseaua de minte e pe stema familiei.

— Şi eu ce pot să fac?! — zise uimit hangiul.

— Vei plăti despăgubiri: fata va fi dusă la Cracovia şi i se vor pune doi dinți de aur. În plus, a treia măsea din dreapta sus e găurită. Va fi umplută, tot pe cheltuiala ta. Se pleacă la Cracovia poimâine, cu rădvanul. Mâine la prânz trec să iau banii. Vă salut.

Şi ieşi.

EPISODUL 111

METODIU DIXIT

După ce pan Bijinski ieşi din han, se lăsă o tăcere de început de leat. Toţi erau stânjeniţi, şi călugării, şi cazacii, făcându-şi de lucru cu mătăniile, cu săbiile, cu paharele. Un nefericit bondar bâzâi cât bâzâi prin faţa lui Vasea, apoi se lăsă uşure pe masă, lângă o pată de votcă. N-apucă însă să plece capul şi să soarbă, că Vasea trânti o palmă năprasnică asupra lui, turtindu-i corpul cafeniu şi spulberându-i cât colo păroasele-i picioruşe. Zgomotul loviturii îl trezi pe hangiu care se puse pe văicărit.

— Aţi văzut? — strigă el printre lacrimi – aţi văzut? Nu numai că mi-au furat fata, dar îmi cer şi despăgubiri! O, Doamne, Doamne, de ce m-ai părăsit? Unde eşti, Stăpâne? Ce faci? Dormi, Doamne? Scoală-te, Tată ceresc, că duşmanul nu doarme!

— Eu zic, venerabile cetățean – glăsui Metodiu, după ce hangiul îşi termină suspinele – că deşi multe din cele ce trăim par a se alcătui la voia întâmplării, nu există totuşi lucruleț oricât de mic sau păţanie oricât de

neînsemnată asupra cărora bunul nostru Dumnezeu să nu-şi fi aruncat o geană de privire. Chiar de pare că sforăie, Dumnezeu nu doarme. Ochiul lui închis afară înăuntru se deşteaptă. Şi tocmai atunci când îl credem adormit adânc şi ne îngăduim în bezna unei îndepărtate bucătărioare a frige la foc mic, în toiul Postului Mare, o pustie de cârnat afumat, Prea-Bunul ridică o sprinceană, se uită chiorâş la noi şi face să sune în străfundul nostru vocea Sa mustrătoare:”Fraţii tăi postesc şi rabdă. Pune cârnatul la loc!”. De aceea zic că şi în fuga fiicei dumitale cu numitul Zbignew eu văd dacă nu amestecată mâna Domnului, măcar mişcându-se degetul Său mic, ori poate, de înțeleg bine, chiar inelarul, he, he. Variate căile Domnului, frate dragă!

— Variate, variate, dar să le ştim şi noi! — făcu îmbufnat hangiul.

— Ar fi un mare păcat şi din toate punctele de vedere un neajuns, supăratule lată – urmă Metodiu. Cerul nu poate fi o democraţie care să-ţi arate dumitale de ce ţi-a lăsat fata să fugă în lume cu unul, când dumneata ţineai fata în beci cu napii. Păi napi îi trebuiau fetei? Şi-apoi, dintre toate formele de stăpânire pe care le-a lăsat oamenilor, începând cu grecii care nu credeau în El şi terminând cu noi care îi admirăm pe greci, lui Dumnezeu îi displace cel mai mult democraţia. Nu că n-ar fi El drept, cinstit, bun.

Doamne fereşte! Dar gândeşte-te că toţi heruvimii şi toţi serafimii care acum cântă aşa de frumos slava Domnului, s-ar apuca de mâine să discute aceeaşi slavă. Îţi dai seama ce gălăgie ar fi acolo sus? Nu zic, e bine să fie Domnul democrat, dar pentru a fi linişte în ceruri şi pe pământ e bine să fie mai democrat toţi şi să-i pună să cânte.

EPISODUL 112

PROPUNEREA LUI VASEA

— Prea cuvioase tătucă – zise atunci Vasea către Metodiu – se vede treaba că domnia-ta n-ai umblat degeaba prin şcoli. Mult e dulce şi frumoasă limba ce-o vorbeşti şi dacă nu ne-ar aştepta afară caii, eu şi tovarăşii mei am tot sta să te-ascultăm, măcar că, pe întinse porțiuni, n-am priceput o iotă. Însă în împrejurări ca acestea, vorbele trebuie cumpănite prin fapte. Dacă e să-l ajutăm pe jupânul Macek, pe care eu îl cunosc de mic copil, că aici, unde vezi că stăm acum, m-a înțărcat tata, fie-i stepa uşoară…

— Fie-i stepa uşoară – mormăiră într-un glas ceilalți cazaci.

— … apoi nu vorbele sunt bune – continuă Vasea – ci faptele. Fapte, fapte, fapte! Cum spuneau bătrânii noştri.

— Ce fapte? — zise hangiul, ştergându-şi lacrimile.

— Din cele mai vechi timpuri – zise Vasea lăsându-se pe spătarul scaunului şi făcând semn unui ortac să-i umple paharul – unul din obiceiurile sfinte ale neamului căzăcesc, probă de bărbăție şi treabă pentru hătmănie, a fost răpirea femeilor. De la feciorul de 14 ani căruia de-abia i-au mijit tuleiele şi până la moşneagul înțelept căruia tuleiele nu-i mai trebuie, toți s-au îndeletnicit cu asta. Sigur, cu timpul, obiceiul s-a mai pierdut, iar în vreme de restrişte, neavând femei, răpeam baloți, saci, ceasuri, sfeşnice, capre, mă rog, ce se găsea. Au fost şi timpuri de glorie când răpeam nu una, ci 4-5, de era cât pe ce să trecem la musulmani. Răpeam de toate: domnițe, slujnice, jupânese,

boieroaice, ba odată, țin minte, într-o marți, tata, fiind cam matol, nu s-a uitat el prea bine şi a adus o babă…

— Fie-i stepa uşoară! — mormăiră cazacii.

— … care a şi murit. De-aia zic eu – urmă Vasea – că, dacă e s-o furăm înapoi pe Malgorzata, cel mai bine e s-o răpim. Ce ziceți?

EPISODUL 113

MITENKA

— Pare-mi-se mie – răspunse Metodiu – că aici forțăm puțin nota. A răpi o femeie e, din câte văz, un lucru oarecum uşor. Partea mai grea vine abia după aceea, când va trebui să ne gândim ce facem cu ea. Căci vreau să luați aminte la faptul că noi răpim în folosul nostru şi cu mult mai puțin într-al ei. Noi o răpim ca s-o aducem înapoi bunului ci tată. Dar mă întreb: sta-va ea de bunăvoie la un tată pe care l-a părăsit fuga-fuguța pentru a se înfrupta din fierbinții dulceți la care-i dau dreptul atât legile firii, cât şi creşterea fără precedent a trupului?

— Asta cam aşa e – zise Vasea. Am impresia că lucrul cu finețe sugerat de Preacuviosul părinte s-a făptuit. Teamă mi-e că nu mai avem ce răpi şi-o să ne fugărim caii degeaba: e păcat, deoarece trebuie să vă spun că – şi v-aş ruga ca asta să rămână între noi – trecem printr-o mare criză de cai: avem cel mult un cal de om. Şi ştiți cum e-n stepă: fără cal eşti al nimănui, eşti fiu-ploii, te părăsesc toți.

— De aceea socot – zise Metodiu – că treaba cea mai bună ar fi să merg cu fratele Iovănuț la ei la castel, în numele jupânului Macek, şi să le spunem franc, în față: ați luat fata, s-o stăpâniți sănătoşi! Lată

binecuvântarea noastră: să fie într-un ceas bun!

— Bine, bine – zise hangiul – da' cu cei doi dinți lipsă ce facem?

— Mda – făcu Metodiu. Într-adevăr, aici e buba: nu te poți prezenta acolo cu mâna goală. N-ai şi dumneata în toată casa asta doi dinți rămaşi pe undeva, în vreun borcan, pe vreun stelaj?

— N-am, păcatele mele – se tângui hangiul – că de fiecare dată când găseam câte-un dinte îl azvârleam în stradă, ca prostu'.

— Ia staţi! — spuse deodată Vasea şi se întoarse către unul din cazaci, o matahală de flăcău fălcos, blond, care avea o continuă expresie de veselie pe chip. Mitenka! Ia vino tu încoace!

— Da – se hlizi uriaşul şi veni spre Vasea.

— Cine te-a crescut pe tine, Mitenka? Întrebă părinteşte

Vasea.

— Unchiu' Vasea – rânji blând flăcăul.

— Şi îl iubeşti tu pe unchiu' Vasea? Întrebă Vasea.

— Îl iubesc – zise flăcăul.

— Şi se supără Mitenka dacă unchiul Vasea îi ia doi dinți?

— Mitenka nu se supără – zise veselul flăcăul.

Atunci, fulgerător, Vasea îi trăsni nepotului un aşa pumn în plină figură, încât acesta căzu într-o rână cât era de lung, scuturându-şi încet capul.

— Ei? — făcu Vasea curios.

— Uite-i! — zise cu veselie flăcăul şi adunându-i de pe jos, depuse pe masă doi dinţi, unul mai frumos ca altul.

— Sunt cam mari – zise cu îndoială hangiul. Dar, ce-i drept, sunt foarte frumoşi. Mai că nu i-aş da.

EPISODUL 114

CASTELUL

Nimeni nemaiavând nimic de zis împotriva soliei celor doi preabuni călugări, Metodiu şi Iovănuț îşi luară rămas bun de la cazacii lui Vasea, strângându-şi îndelung mâinile, îmbrăţişându-se cu respect, ş-apoi, liniştindu-l încă o dată pe jupân Macek în privința succesului misiunii lor, puseră cei doi dinți în traistă şi o apucară teleap-teleap spre castelul Potoţki.

Castelul îşi ridica înfricoşător surii pereți pe geana unui deal, nălucindu-se negru în calea singuraticilor drumeți. Nouri de corbi se învolburau la apus în juru-i; în nopțile fără lună vânturile şuierau dându-i ocol şi un vaiet subțire, înjunghiat, se auzea ieşind din ziduri. Nu e de mirare astfel că țăranii din împrejurimi îl botezaseră"Lugubrul". Ziua, când aveau treburi cu caii la castel (deoarece castelul, pentru a se autofinanța, beneficia de o potcovărie) nu spuneau"mă duc cu calul la castei", ci spuneau"mă duc cu calul la Lugubru", porecla fiind încetăţenită multe verste împrejur. În altă ordine de idei, trebuie menționat faptul că, pentru a evita o cacofonie, castelul era de altminteri, cum şi-au dat imediat seama călugării noştri, o superbă mărturie a goticului târziu. Şi aici simțim nevoia să facem o paranteză: întrucât serialul nostru nu are numai un caracter epic, ci şi unul instructiv, şi deoarece, ca să poală urmări mai bine şi pentru a înțelege adecvat întâmplările ce urmează, cititorii noştri trebuie să-şi reprezinte în amănunțime spațiul acțiunii, să spunem câteva cuvinte despre gotic. După cum bine se ştie, goticul, semnificând dorința maximă de verticalitate tectonică, nu numai că nu suprimă contrafortul

romanic, ci deasupra lui se înalță arcul butant, arc în sfert de cerc, a cărui menire este de a contracara împingerile navelor centrale, deosebit de înalte. Un alt mijloc de a combate impresia de masivitate este acela de a deschide în pereții mari ferestre acoperite cu vitralii. La senzația de zveltețe contribuie apoi şi mulțimea de bolți ogivale, unele sixpartite (ca la catedrala din Cuenca, dacă mai țineți minte), altele semicilindrice (ca la catedrala din Avila). Am făcut aceste sumare preciziuni deoarece mai sunt unii autori care fac greşeala ca într-un spațiu gotic să desfăşoare o acțiune barocă; sau invers. Poate că povestea noastră va părea în continuare austeră; de vină însă nu sunt eroii noştri, ci mediul în care, iată, tocmai am ajuns: castelul gotic Potoțki.

EPISODUL 115

DOAMNA POTOȚKI

La ora când scriem aceste rânduri, bătrâna doamnă Potoțki, tenacea locuitoare a aripii de vest a castelului, va fi fiind de mult oale şi ulcele. Nepăsătorul timp a trecut peste amintirea domniei-sale, albindu-i oasele, şlefuindu-i vertebrele, subțiindu-i imperceptibil metacarpienele. Ierburi înalte, flori de romaniță, fragile păpădii au crescut rând pe rând din mormântu-i spulberându-se cu plecarea fiecărui anotimp. Generalii întregi de rozătoare, de rândunele care, o vreme, i-au supraviețuit, au pierit şi ele, îngrăşând pământul. I-a murit până şi actul de deces, un frumos pergament în care mai întâi, în coiful din stânga sus, a apărut o necruțătoare gaură. Moliile au lărgit cât au putut gaura cu pricina, apoi, la rândul lor, au îmbătrânit şi s-au

stins. Însă, înainte de a muri, doamna Potoțki era o femeie grasă, pieptoasă, tropotind harnic prin camerele nenumărate ale castelului, ştergând ici de praf o icoană, răsturnând colo un bibelou. După moartea glorioasă a solului, hatmanul Potoțki, corpul nu tocmai subțire al doamnei luase dimensiuni şi mai îngrijorătoare, oarecum direct proporţionale cu creşterea apetitului religios. Căci doamna, căutând să suplinească întrucâtva absenta focosului hatman, se întorsese în marea ei nevoie de iubire şi tandrele către Domnul Dumnezeu. Acesta însă, persoană fină şi cu mult mai abstractă, nu se arăta, în refuzul său de a potoli gânguritul suspinător al doamnei existând şi o bună doză de cochetărie. În fiecare noapte doamna, într-o cămeşuţă subțire de bumbac pe al cărei guler erau brodate cu fir de aur cuvintele: AMOR OMNIA VINCIT înalţa rugi fierbinți cerului înstelat, foşnitor. Zorile o prindeau încercănată în faţa ferestrei, repetând mecanic rugăciuni şi urmărind cu interes, fără să-şi dea seama, silueta vânjoasă a rândaşului Staşek, care se spăla la fântână până la brâu, fornăind. Atunci doamna Potoțki închidea cutremurată ochii şi-şi imagina cum bunul Dumnezei îi trimite un înger de 1,85 metri, cu aripi mari, învăluitoare, care să se aşeze în jilțul de colo, cum făcea şi hatmanul când venea la bătălie, şi să-i spună:”Ia trage tu puțin de cizma asta…”

EPISODUL 116

DIALOG GOTIC

Când Metodiu şi Iovănuț bătură la porțile Lugubrului, doamna hatman Potoțki tocmai îşi termina siesta, lungită pe unul din divanurile aduse ad-hoc pe

terasă. O uşoară migrenă o determina, clipe în şir, să bată câmpii, cu gândul aiurea, la frumoasele zile din tinerețe, când... da' câte nu făcuse! Câte nu i se întâmplaseră! Mai ales ziua aceea de toamnă târzie, când ți-era mai mare dragul să-l priveşti... Oare cum îl chema? Iacek? Pierre? Nu, nu Pierre, Pierre fusese ofițerul rănit la naiba să-l ia, că numai se prefăcuse rănit, s-o impresioneze, n-avea nimic... ba parcă avea ceva, n-avea o mână, şi-o pierduse în luptele cu turcii, sau cu hughenoții, mereu se băteau ofițerii ăştia cu cineva şi ea trebuia să stea acasă să-i aştepte, brodând... Ce viață avusese şi ea! Să stai tu toată ziulica cu ghergheful şi să tragi cu urechea să simți dacă nu se-apropie vreun cal!...

Auzind bătăile din poartă, doamna hatman Potoțki se întinse şi scutură cu putere de şnurul gros de la capătul divanului. Un dangăt de clopot răsună grav într-o altă încăpere. Doamna Potoțki aşteptă circa un minut, apoi mai smuci o dată. Bătaia de clopot se repetă. În sfârşit, somnoros şi puțin cam surd, intră silențios, în papuci de casă, bătrânul majordom Piotr.

— Bine c-a plouat – zise el înaintând lent pe covor. Dacă mai ținea o săptămână zăpuşeala asta, pierdeam toată rapița.

— Vezi c-a bătut cineva la poartă! — strigă doamna Potoțki.

Bătrânul Piotr plecă urechea:

— Aud?

— Bate cineva! — strigă doamna.

— O fi laptele – spuse Piotr şi se aşează încet, oftând, într-un fauteuil.

— Ai dreptate – răspunse doamna Potoțki. Deşi laptele trebuia să vină ieri.

Bătrânul Piotr scoase o tabacheră, culese cu două

degete un fir de mahorcă şi se apucă să-şi răsucească o ţigară.

— Anul ăsta parcă-i anul dracului – zise el meditativ. Aţi văzut ceapa? S-a gălbenit toată. Cât despre roşii, ce să mai vorbim!…

— Vezi că iară bate! — strigă doamna.

— Bate-le-ar Dumnezeu cuie-n tălpi şi-n podul palmelor! — spuse ca pentru sine majordomul. Păi la ora asta se bate?

Se sculă, îşi puse ţigara în coltul gurii şi ieşi să deschidă.

EPISODUL 117

AL DOILEA DIALOG GOTIC

După câteva clipe, bătrânul majordom Piotr reveni şi anunţă buimăcit:

— Călugării Metodiu şi Iovănuţ, de la gurile… ale cui guri? Şopti el uitându-se peste umăr.

— Guri ale Dunării – îi suflă, din spate, Metodiu.

— De la guri ale Dunării, cer permisiunea unei întrevederi – spuse Piotr. În acelaşi timp eu cer permisiunea unei retrageri.

— Cu mare plăcere! — sări sprintenă de pe sofa doamna Potoţki.

Era îmbrăcată într-un capot vişiniu de casă, decoltat, ce-i punea în valoare biblioteca de nuc maroniu, înţesată de volume legate în piei. Primul care păşi în salon fu Metodiu. Aruncă o privire blândă, dar scurtă, doamnei şi zise în polonă:

— Obişnuit nu sunt a intra în încăperi unde ochii mei pot fi izbiţi de neascunsa maiestate a unei femei date într-un atât de frumos pârg. Veţi înţelege astfel,

scumpă doamnă, emoția firească ce mă paşte: sunt om şi nimic din ce-i femeiesc nu mi-e strein.

— O! — suspină doamna Potoțki, privindu-l cu duioşie pe Metodiu. O, o! — mai suspină ca, dând cu ochii de tânărul Iovănuț. Cât de frumos ați vorbit! Mă-nşel eu sau am desluşit în cursiva dumneavoastră polonă zvonul unui accent latin? Dar luați loc, vă rog!

— Nu v-ați înşelat, scumpă doamnă – răspunse Metodiu aşezându-se. Indiferent în ce limbă slavă am vorbi, noi tot de la Râm ne tragem. Suntem strănepoții acelui poet care pentru că a slăvit rafinamentele iubirii, a fost trimis să le caute la barbari. În ființa noastră sălăşluieşte astfel acest paradox: scăldându-ne în Dunăre, înotăm de fapt în Tibru.

— Din păcate – oftă doamna Potoțki – râurile noastre nu comunică şi au debit mic. Nu poți înota de peşti.

Tăcură câteva clipe. Pe sofa, pe bibliotecă, pe şemineu, pe genunchii grăsuni ai lui Metodiu, pe decolteul doamnei se lăsă tăcerea.

— O, cum am uitat! — tresări doamna Potoțki. Cu ce să vă servesc? O dulceață, un gem, o cafea, o… dacă îndrăznesc, votcă?

— Cel mult un gem – răspunse cu amabilitate Metodiu.

Doamna Potoțki trase de şnur. Se auzi clopotul cel grav bătând în altă încăpere. Instinctiv, cei doi călugări îşi făcură cruce, într-un târziu, stârnind praful, apăru bătrânul Piotr.

EPISODUL 118

AL TREILEA DIALOG GOTIC

— Venerabile Piotr – spuse doamna Potoțki către

majordom – te rog adu-ne trei gemuri însoțite de apa aferentă.

— Gemuri? — exclamă bătrânul Piotr – ați spus gemuri?

— Da! — răspunse cu hotărâre doamna.

— Păi n-am mai desfăcut un gem de la asediul Vienei! — zise Piotr. Va dați scama ce-o fi în borcanele alea?

— Nu-mi dau seama – spuse doamna – şi tocmai de aceea vreau să aflu.

— Gemul e ca vinul – interveni politicos Metodiu. Cu cât e mai vechi, cu atât e mai tare.

— Gemul ca gemul, dar' ce mă fac cu apa? — întrebă Piotr.

— Ce apă? — zise doamna Potoțki.

— Apa aferentă. De-o săptămâna nu mai avem apă. De la moartea hatmanului, aparul nu mai vine decât de două ori pe lună – spuse Piotr.

— Cine? Întrebă Metodiu.

— Aparul – îl lămuri doamna Potoțki. Cel care aduce apa. E un țăran care aduce apă la castel cu catârii. Când s-a construit castelul, aici sus, nu s-a ţinut seama de apă şi-a trebuit s-o aducem zilnic din sat. Şi zici că de-o săptămână nu mai avem apă? — se întoarse doamna către Piotr.

— Nici cât să-mi fac un ceai – răspunse Piotr.

— Bine, dar eu ce-am făcut când mi-a fost sete?

— Ați mâncat mere – spuse Piotr.

— Atunci – spuse doamna – adă-ne trei gemuri şi trei mere.

Piotr ieşi.

— Vedeți? — spuse doamna către călugări. Acestea sunt necazurile mele. Multă lume crede că noi o ducem bine aici sus. Nu ştie nimeni câte pătimim. Anul trecut

mi-au fugit găinile: au apucat-o la vale în pantă şi nu s-au mai putut opri. În primăvară, când au fost ploile, s-a surpat o bucată de teren şi mi-a îngropat două capre. Când mi-e sete, mai ronţăi câte-un măr, dar dacă vreau să mă spăl e jale.

EPISODUL 119

ULTIMUL DIALOG GOTIC

— În adevăr – spuse Metodiu – multe îi sunt date omului să trăiască. Şi, dincolo de banalitatea acestei cugetări, gândiţi-vă totuşi câte îi sunt dale omului să trăiască. Să luăm, de pildă, situaţia noastră: mergeam spre Râm şi n-ar fi trebuit să zăbovim aici. Dar poate oare cugetul nostru să nu-şi dea toată silinţa a face bine când vede câte se împotrivesc fericirii legitime a fiului dumneavoastră şi a fetei jupânului Macek, Malgorzata?

— Fiu? Care fiu? — clipi doamna Potoţki.

— Fiul dumneavoastră, Zbignew – răspunse Metodiu.

— Am cu un fiu? — făcu doamna.

— Cred – zise Metodiu şovăind – că dumneavoastră sunteţi cea mai în măsură să cunoaşteţi acest lucru.

— Ştiu eu?... — zise doamna. E posibil... Dar, preacuvioase, eu am stat mereu atât de retrasă încât nu ţin minte să fi călcat vreodată în strâchini.

— Nu e vorba de a călca în strâchini – plecă Metodiu cu fineţe privirea. E vorba de a aranja strâchinile în aşa fel încât, la momentul potrivit, soţul dumneavoastră şi cu dumneavoastră înşivă să vă puteţi înfrupta cu cumpătare din ele.

— Preacuvioase dragă, – suspină doamna Potoţki – eu toată viaţa am aranjat strâchinile astea, dar n-a

venit nimeni să vadă ce-i în ele sau măcar să le calce.

— Nimeni? — se uimi Metodiu. Dar soțul dumneavoastră?

— Potoţki? — dădu din mână a lehamite doamna. Iubea prea mult caii. Continuând alegoria cu străchinile, vreau să spun că, tot aşteptându-l să se întoarcă din bătălii, mă pregăteam, îmi aranjam, cum se zice, străchinile şi când venea în sfârşit, intra nervos şi zicea:"Cine dracu' a pus străchinile astea aici?". Apoi sforăia până dimineața.

— Bine – spuse Metodiu – dar atunci cine e tatăl fiului dumneavoastră?

— Asta mă întreb şi eu – spuse ea visătoare. O fi vreun zburător.

— Ei, zburător! — făcu Metodiu. Zburătorii vin la tinerele fele, nu la neveste.

— Poate la dumneavoastră în Moldova – răspunse doamna. La noi în Polonia, unde e mai frig, zburătorii vin şi pe la 50 de ani, numai să facem focul.

EPISODUL 120

LAUS STULTITIAE

— În sfârşit, scumpă doamnă, să reluăm – spuse Metodiu. Aveți un fiu despre al cărui tată aveți un lapsus. Nu-i nimic: cert este că el, fiul, există, existenta lui fiind probată, printre altele, şi de fireştile nevoi ale vârstei care l-au făcut în cele din urmă să-i dea târcoale fetei jupânului Macek. Un târcol azi, un târcol mâni, astfel că nu mai e nimic de făcut. În afară, desigur, de acel act lăsat de Domnul pe pământ prin care explicabilele necesități ale omului sunt înlocuite de necesitatea de a te potoli: căsătoria. Căci ce este

căsătoria, scumpă doamnă, dacă nu un scop care se transformă într-un mijloc? Din căsătorie culegi multă înțelepciune şi la drept vorbind nu mai eşti, ia, aşa, o vacă de muls pentru fiecare. Un cămin ferm în care arde focul, o mâncare gătită, o lenjerie curată, o afecțiune bogată, totul, ca să mă exprim aşa, concură. Sunt căsătorii în care intri sărac lipit şi ieşi îmbogățit sufleteşte. Sunt altele în care intri cu sufletul larg şi ieşi cu picioarele înainte. Nu observați, scumpă doamnă, că totul în lumea asta merge spre ideea de cuplu? Barza cu cocostârcul, iepurele cu iepuroaica, cocoşul cu găinile, binele cu răul, stejarul cu ghinda, bărbatul cu femeia, martirul cu crucea. De la firul de păpădie care-şi întoarce sfios capul spre păpădia de alături, până la elefantul matur care în întunericul fertil al junglei îşi lasă cu hotărâre trompa pe spinarea docilă a femelei, viețuitoarele toate se hârjonesc cu plăcere la adăpostul cifrei 2. În fiecare zi, în fiecare clipă, zeci, sute de imagini ne readuc în minte ce-avem de făcut; două rândunele care zboară împreună după hrană, un cerb şi-o ciută care stau la coadă la băut apă, doi ochi care ne fac cu o chiul, doua glezne întrezărite fugar sub poala unui munte, două buze care se tot împreună şi astfel ne vorbesc şi câte şi mai câte!... O forță uriaşă ne împinge spre căsătorie şi ne lasă acolo.

EPISODUL 121

DIN NOU PAN BIJINSKI

— Ceea ce-ați spus dumneavoastră e frumos, nimic de zis – grăi deodată o voce care venea de nicăieri şi cei doi călugări văzură cu uimire cum în patul doamnei

Potoțki se deschide o trapă din care ieşi capul, apoi trupul îndesat al intendentului castelului, pan Bijinski – dar pot să spun că ați vorbit *în abstracto.* Căsătoria este, finalmente, oricât am coti-o, un lucru concret, nu o *lamentatio mentis.*

— Mai spuse pan Bijinski, scuturându-se de colb.

— Vai, cum m-ai speriat! — bătu din palme doamna Potoțki şi sări să acopere cu pătura gaura mare, neagră ce se căscase în pat. Aşa e pan Bijinski – zise ea în chip de scuză către călugări. Nu suportă să apară pe uşă. Odată, pe când trăia Potoțki, a ieşit din sobă.

— Alte vremuri – zise pan Bijinski. E mare mizerie în pivniță

— Completă el, arătând spre pat. Piotr ăsta nu mai face nimic.

— Pe anumite porțiuni – spuse Metodiu, după ce tuşi uşor – sunt de acord cu dumneavoastră: căsătoria este o teorie care tânjeşte după practică, o *forma mentis* bâjbâind după o *forma corporis.*

— Iar în privința corpului stăm rău – spuse Bijinski. Malgorzata, ca să nu vorbesc cu păcat, e o fată sănătoasa într-un context nesănătos. Mediul în care a trăit, mâncarea neîndestulătoare, apa argiloasă, lipsa comunicării, vederea zilnică, obsesivă, a porcinelor, i-au îngustat mult orizontul cunoaşterii, *recte* dezvoltarea armonioasă, proporțională a trupului. Datorită muncii specifice, partea inferioară a corpului a căpătat o dezvoltare fără precedent, lăsând creşterea corespunzătoare a părții superioare pe scama viitorului. Şi ce corp este acela care până la brâu aparține prezentului, iar de la brâu în sus viitorului?

— Dar lui Zbignew îi place şi aşa – observă, nu fără maliție, Metodiu.

— Zbignew este spirit analitic – spuse pan Bijinski.

Fiind tânăr, el nu realizează sinteza. Or, în căsătorie analiza este la fel de păgubitoare ca sinteza în istorie: niciodată nu poți şti ce-ai lăsat pe dinafară.

— În aceste condiții… începu Metodiu.

— În aceste condiții, propun să mai aşteptăm – îl întrerupse pan Bijinski. În scurt timp, fata va primi o educație aleasă, o lenjerie curată, săpun, două mici haltere, un ponei, mă rog, tot ce trebuie.

— Am adus şi dinții – zise Metodiu, scoțând săculețul.

— Excelent! — făcu Bijinski. Mi-am dat seama imediat că sunteți oameni de înțeles.

EPISODUL 122

IOVĂNUȚ REDIVIVUS

Cetitoriul acestui îndelung şi – nădăjduim – folositor exercițiu de narare va fi băgat de seamă fără doar şi poate că de multe episoade atenția distributivă a autorilor pare să fi slăbit; în adevăr, cum altfel s-ar putea explica faptul că un atât de promițător şi simpatic personaj cum e tânărul călugăr Iovănuț e sistematic uitat sau – mai grav – pur şi simplu dat la o parte de mâna ne dibace a unuia din povestitori? La sesizarea anonimă a unui grup binevoitor de cetitori pe care noi, naratorii secundari, am înaintat-o naratorilor principali spre studiu şi rezolvare, ne facem spăşiți *nostra culpa* şi încercăm să oferim o minimă explicație acestei – oricum – impardonabile scăpări din vedere.

Trebuie spus dintru început că Iovănuț făcea parte din acea categorie de tineri la care nevoia firească de afirmare era bine cumpănită de necesitatea de a interioriza, de a judeca fiece fapt, întâmplare, ființă,

lucru, fenomen al naturii sau stare sufletească ivite în calea vieții lui. Mai lămurit spus, ca să dăm un exemplu, înainte de a se adresa sau răspunde unei femei, Iovănuț încerca să țină seama nu numai de felul cum reverberau în el privirea limpede a respectivei, gropitele ei buclucaşe din obrăjori, glezna lucitoare, fină, balansându-se într-un *dolce far' niente* picior peste picior, eventualul mic neg poznaş de pe năsucul în vânt, ci şi de ecourile întretăiate pe care le trezeau în el trecerea molatecă şi rău prevestitoare a motanului negru al gazdei, strunga imposibil de ocolit cu privirea din dantura tatălui fetei, carpeta de pe perete cu BUCATE BUNE EU GĂTESC PENTRU SOȚUL CEL IUBESC etc. Întrebări chinuitoare frământau mintea sa frageda: ce legătură există între lucruri? Sunt ele dispuse la întâmplare? Să nu existe nicio relație între, de pildă, micul gândac roşiatic care iată-l că intră sub poalele rochiei doamnei Potoțki şi sinodul ecumenic de la Niceea unde au participat, ia să vadă dacă mai ştie, da, exact 318 sfinți părinți? Cum oare se"căsătoresc"lucrurile, faptele între ele? Sau nu e vorba de aşa ceva, ci de o orgolioasă singurătate? Singurătatea dulapului din stânga e mai mică sau mai mare decât singurătatea primei Epistole către Corintieni? Iată întrebările care-l încercau pe junele călugăr cu puțin înainte de a-şi lua inima în dinți şi a spune:

EPISODUL 123

CUM SE REZOLVA PASIUNILE

— Ierte-mi-se glasul subțirel şi cam peltic cu care intru în vorbă – grăi aşadar Iovănuț, tuşind uşor şi

roşindu-se ca o fecioară – dar înțelepciunea domniilor-voastre a trezit în mine nişte lumini ce-şi caută cu îndârjire opaițul. Mult din negura neştiinței mele despre căsătoria lumească s-a risipit după ce v-am auzit. Forța ignorantei mele este însă mare şi roiuri de întrebări mi se grămădesc pe buze, atrase de dulceața unor răspunsuri.

— Întreabă-ne, tinere preot – îl îmbie zâmbitoare doamna Potoțki. Întreabă-ne căci nimic nu e mai plăcut decât să vezi cum o junătulpină creşte din amintirile unor tufe.

— Iată ce aş dori să vă întreb, stimată doamnă: în momentul când v-ați căsătorit, cum ați reuşit să rezolvați contradicția, altminterea ireconciliabilă, între senzualitate şi luciditate?

— Cu mari sacrificii – suspină doamna Potoțki, ştergându-şi o lacrimă. Cu foarte mari sacrificii, tinere prelat. Viață ca a mea la nimenea! Datoria de femeie îmi cerea una, firea mea neastâmpărată – tot aia! Un adevărat chin!

— Pe deasupra – interveni grav pan Bijinski – în vremea aceea era criză mare de gherghefuri.

— Nici porumb nu prea era – adăugă Metodiu.

— Da, aşa era, încă nu se adusese! — întări doamna Potoțki.

— Țin minte – spuse pan Bijinski – că răposatul hatman s-a dus după un gherghef până la Kiev.

— Ce mai, era jale! — continuă doamna Potoțki. Bărbații la război, gherghefuri ioc, descurcă-te, femeie, cum îi şti!

— Şi cum v-ați descurcat? — îndrăzni Iovănuț.

— Stai să vezi: era într-o marți, după prânz. Eram foarte lucidă. Pe cer, niciun nor. În ogradă linişte: găinile picoteau, vacile rumegau, caii erau departe, cu

Potoțki. Stăteam în picioare, în capul scărilor şi deodată am simțit – nu ştiu dacă ai avut vreodată sentimentul acesta – cum, pâş, pâş, vine senzualitatea.”Doamne, am şoptit, aibi milă, nu mă lăsa s-o iau razna, scapă-mă, arată-mi o cale!”Şi-atunci, din senin, din înaltul tăriilor cereşti s-a rostogolit un huiet năprasnic şi-am auzit o voce grozavă tunând:”La muncă!”N-am pregetat o clipă; mi-am pus un şorț, am dat la găini, am slobozit vacile, am udat şi măturat curtea, am săpat în grădină, am plantat nişte puieți, am şters praful în castel, am spălat perdelele, am tors puțin etc. Până scara nu m-am oprit. Când m-am oprit eram frântă; nu-mi mai ardea de nimic.

— Mare e puterea ta, Doamne! — se închină Metodiu, făcându-şi cruce.

— Aşa că, dragă tinere – urmă doamna Potoțki – numai prin muncă, o muncă susținută, continuă, poți face în împrejurări ca acestea micile pasiuni să dispară.

EPISODUL 124

O PERECHE FERICITĂ

Mult ar fi rămas Iovănuț pe gânduri, cugetând la cele rostite de înțeleapta doamnă Potoțki, dacă în clipele acelea somptuoasele uşi de Lipsea ale salonului gazdei nu s-ar fi deschis cu sfială, lăsând să apară în cadrul lor – cine? Întrebăm noi, atenți la retorica suspansului, despre care noua critică a scris pagini strălucite, şi ține de onestitatea şi datoria noastră, a povestitorilor contemporani, să amintim câteva nume de la care nu puțin am învățat: A. J. Greimas, Michel Foucault, Julia Kristeva, Alain Brassier, Wayne C. Booth, Igor Vitowski,

Phillipe Lejeune, A. Blaimberg şi alții – tocmai, bat-o vina, perechea în jurul căreia se învârtea întreaga conversație: Zbignew şi Malgorzata.

Frumoşi tineri! El, înalt, cu mustăcioară, bine legat, având pe chip una din acele expresiuni nobile ce trezesc consideraţiune în rândurile sexului atent; ea, subțire, mlădioasă, cu obrajii rumeni unde se putea ghici sănătatea naţiei şi cu un păr negru, bogat, în care câteva răzlețe fire de fân mărturiseau belşugul acelor ținuturi. Ivirea lor tinerească din cadrul uşii, ca doi copii neastâmpăraţi care veneau de la o neastâmpărată, îndelungată hârjoană, fu atât de fermecătoare, încât doamna Potoțki bătu veselă din palme:

— Dragii mei copii! Zise ea încântată.

Pan Bijinski tuşi discret, atrăgându-i atenția că nu e cazul.

— Ne-am jucat puțin pe-afară, mamă! — zise volubil Zbignew, înaintând un pas, doi, trei. I-am arătat unde o să facem noile pătule.

— Foarte bine, dragul mamii – spuse zâmbind doamna Potoțki. Şi ți-a plăcut, fată? — se adresă ea Malgorzatei.

— Da – răspunse cuviincios buna copilă.

— Dar v-ați gândit cu ce-o să umpleți pătulele? — zise sceptic pan Bijinski.

— Cu lignit – răspunse Zbignew. Avem aici primprejur atâta lignit încât n-are rost să le mai umplem cu lemne.

— Nu ştiu dacă e bine ce faci – zise posomorât pan Bijinski. Mai ascultă şi de sfatul nostru, al celor mai bătrâni. De sute de ani facem focul cu lemne şi a fost bine. Eu n-am încredere în lignit.

— Dragă pan Bijinski – spuse înflăcărat Zbignew – îți respect vârsta şi ştiu câte ai făcut pentru familia

noastră. După moartea tatei nu ştiu cum ne-am fi putut descurca fără dumneata. Dar, dă-mi voie să-ți spun, neîncrederea dumitale în lignit e neîntemeiată! Măcar ai văzut vreodată cum arde?

— N-am văzut şi nici nu voi să văz – răspunse pan Bijinski. Faceți cum ştiți.

EPISODUL 125

MICI DISCUȚII

— Să lăsăm totuşi aceste griji la vremea lor – zise cu finețe doamna Potoțki – căci, iată, luându-vă cu vorba, nici n-am avut timp să vă prezint doi oaspeți dragi: călugării Metodiu şi Iovănuț din Transnistria.

— Din Moldova, scumpă doamnă – sugeră Metodiu.

— Sau din Moldova – se corectă doamna Potoțki. Faceți cunoştință.

Zbignew şi Malgorzata se apropiară, se înclinară adânc în fața moldovenilor.

— Cred că sunt în asentimentul tuturor – spuse Zbignew – dacă îmi îngădui să îmi exprim bucuria de a-i cunoaşte pe doi din fiii acestui vajnic neam cu care, pare-se, tatăl meu a avut atâtea probleme.

— Bucuria ta, cuviincios exprimată, va fi şi mai mare când vei afla că dânşii se află în casa noastră ca soli ai jupânului Macek, tatăl nespus de gingaşei tale logodnice – adăugă doamna Potoțki.

— Şi în numele căruia, dați-mi voie să binecuvântez sfânta voastră apropiată unire – spuse Metodiu cu blândețe.

— Nimic mai simplu! — zise doamna Potoțki. Poftiți aici lângă mine.

Zbignew şi Malgorzata se aşezară pe divan. Se lăsă

câteva clipe liniştea.

— Am auzit – spuse Zbignew, întorcându-se respectuos spre Metodiu – că anul acesta aţi avut multe lăcuste.

— Două valuri, unul după altul – răspunse Metodiu – unul dinspre răsărit, altul dinspre apus. Când s-au întâlnit a fost jale.

— Mda – încuviință Zbignew. Într-adevăr. Şi timpul cum a fost?

— Timpul, hm, destul de bun – spuse Metodiu.

— Ceva ploi?

— Vag.

— La noi a bătut gheata – interveni Bijinski. A făcut rapița praf. Cădea gheața ca plumbul.

— La noi au bătut tătarii, pe o porțiune destul de întinsă – zise Metodiu. Au încurcat toată cânepa.

— Şi la noi, în primăvară – se auzi atunci glasul subțire al Malgorzatei – a dat gălbeaza în oi, dar le-am tuns eu tata şi ne-am scos pârleala.

Zbignew tuşi stânjenit, iar pan Bijinski se uita triumfător spre doamna Potoțki, ca şi cum ar fi vrut să-i spună:”Ei, vezi cum se exprimă noră-ta?”.

— Într-adevăr – zise Metodiu, voind să treacă peste momentul jenant – trăim vremuri grele.

EPISODUL 126

ÎNVĂȚĂTURILE LUI METODIU CĂTRE TINERII CĂSĂTORIȚI

Ultimele vorbe ale lui Metodiu îi făcură pe cei de față să cadă pe gânduri. În adevăr, trăiau timpuri grele şi altele nu tocmai uşoare se vesteau în viitor. Doamna Potoțki se gândea că mâni-poimâni o paşte

bătrâneţea,”acest şoarece care roade verbul a fi”, cum se exprimase o dată, într-unul din rarele sale clipe de răgaz, pan Bijinski. Acesta, la rândul lui, cugeta că degeaba avusese iniţial o origine sănătoasă dacă acum îl supărau rinichii; Iovănuţ se gândea că dacă se îndoieşte de existenta lui Dumnezeu, cugetă: iar dacă el cugetă, există; există, de acest fapt nu se îndoieşte; dar dacă nu se îndoieşte, nu cugetă, şi dacă nu cugetă, nu există; iar dacă nu există, cum poate să se mai îndoiască de existenţa lui Dumnezeu? Zbignew se gândea, ca tot omu’ înaintea căsătoriei, la dacă nu face o greşeală, iar Malgorzata nu gândea, ci intuia că aşa e. Şi-n toată această adunătură de cugetări, singur Metodiu ştia că o gândire fără exprimare este ca un sat de munte fără clopotniţă: nu ştii dacă mai trăieşte cineva acolo. De aceea zise:

— Socot că nu mi-aş respecta îndeajuns căruntețea şi îndatorirea duhovnicească pe care-o am, dacă acum, înaintea sfintei uniri a acestor tineri, nu mi-aş îngădui să spun câteva vorbe ce, de n-o să le ajute, nici rău n-o să le facă.

— Cu evlavie ascultăm – răspunse Zbignew.

— În primul rând ţie-ţi vorbesc, dragă Zbignew. Vei păşi în curând pe o cale neînturnată. Alături de tine va păşi Malgorzata. Cum te vei purta, aşa vei umbla. De vei merge mai repejor, va rămâne în urmă, de-o vei lăsa mai moale, ţi-o va lua înainte. Trebuie să ai un mers constant.

— Am înţeles – răspunse Zbignew.

— În al doilea rând, să nu baţi la ea ca la fasole. Bătaia e ruptă din rai, dar nu se practică acolo. Nu-i vorbă, există situaţii când unde dă soţul, pune şi Dumnezeu mâna, că Dânsul nu bate cu bota.

— Am înţeles – răspunse Zbignew.

— În al treilea rând, dragă Zbignew, aş dori să-ţi spun ceva la ureche.

EPISODUL 127

ÎNVĂȚĂTURILE LUI METODIU CĂTRE MALGORZATA

Spun povestitorii de la care noi, în clipele când nu ne-am putut urma eroii ori n-am prea auzit ce-şi vorbesc, am aflat povestea, că multe a şoptit Metodiu în urechea lui Zbignew, atât de multe că la un moment dat tânărul flăcău căuta din ochi o pană să-şi noteze.

— Nu căta să le ţii toate minte, feciorul meu – zise tare Metodiu, observând mişcarea – căci toate le vei învăța de la muierea ta mai abitir decât le înveți de la mine. Şi-acum, copilă dragă, ascultă şi tu povața unui moşneag care, chiar dacă n-a fost însurat şi nu cunoaşte femeia, cunoaşte în schimb bine, ab origine, tutorele ei: pe harnicul Michiduță.

— Sunt numai ochi şi urechi, părinte – gânguri Malgorzata.

— Asta e prima greşeală – i-o întoarse Metodiu. De ce să fii numai urechi? Ca să asculți tot ce spune soțul, om al muncii, la o oboseală, la un necaz. Să nu fi numai urechi, să fii şi brațe pentru spălat, picioare pentru alergat, cap pentru plecat, ochi pentru mângâiat, spate pentru purtat, nas pentru adulmecat, gură pentru, mă rog, dumicat, şi câte şi mai câte!

— De toate voi face, părinte – zise Malgorzata.

— Da' de ce să faci de toate? — spuse nervos înțeleptul călugăr. Cine te pune? Să faci ce-ți spune bărbatul, asta să faci! Că atunci când vă amestecați voi în treaba lui, ştiți ce se-ntâmplă? Cunoşti povestea cu găina care n-a mai vrut să ouă c-a băgat până la urmă

şi ea de seamă că roşcatul cocoş, în aparentă – repet, în aparentă! — nu prea face nimic?

— N-o cunosc, părinte – spuse cu sfială fetişcana.

— S-o înveli! — se enervă tot mai tare bunul Metodiu. S-o înveți şi să le-o citeşti şi celorlalte! Că nu citiți nimic şi umblați brambura toată ziua, numai gura nu vi se opreşte un minuţel! La studiu cu voi! La studiu şi la muncă, fiindcă asta v-a făcut oameni! Păi până când să vă mai îndurăm?! Am ajuns să legănam copiii, facem sosurile, curățăm putinile, frecăm străchinile, mânăm vacile în ciurdă, culcăm găinile, golim piețele şi ne cârpim mânecile! Şi voi? Bateți copiii, gustați sosurile, spălaţi putina, călcați străchinile, mulgeți vacile, tăiaţi găinile, bântuiți piețele şi vă faceți unghiile, 'tă-vă pustia de paparude! Bunul Metodiu se opri răsuflând greu şi-şi scoase batista. Iovănuț privea spre el încremenit: niciodată nu-l mai văzuse ieşindu-şi din fire în aşa hal.

— Vă rog să mă scuzați – zise Metodiu, ştergându-şi fruntea – dar mi-am adus aminte de-o chestie.

EPISODUL 128

DE RĂMAS BUN

— Preacuvioase părinte – zise pan Bijinski, după ce Metodiu tăcu – ceea ce-ai grăit despre femeie este atât de adevărat, încât, drept să-ți spui, acum îmi pare rău că nu aparțin şi eu sexului aşa-zis frumos, ca să pot furniza, prin însăşi existenta mea, o dovadă în plus la întemeiata critică pe care-ai făcut-o. Căci bărbat fiind, de aceleaşi neajunsuri mă izbesc şi eu.

— Nu ne rămâne decât să strângem rândurile, frate dragă – răspunse Metodiu.

— În ceea ce mă priveşte – zise pan Bijinski – ţin sa declar că nu voi precupeți niciun efort, oricât de mare ar fi el, ca bărbatul să-şi reia locul ce i se cuvine în familie, în societate, în viața de zi cu zi.

Auzind aceste, cele două muieri, doamna Potoţki şi tânăra Malgorzata, plecară neliniştite privirile. Li se vestea un viitor sumbru, pe deplin meritat.

— Multe ar mai fi de spus – zise Metodiu – dar timpul înaintează şi călătoria, această linie şerpuită între o stare de fapt şi o dorință, ne dă ghes să plecăm. Să ne luăm deci rămas bun, căci dacă toate drumurile duc la Roma, înspre care, de fapt am pornit, nu toți călătorii ajung acolo. Se sculară în picioare.

— Să ne scrieți – spuse emoționată doamna Potoţki.

— Într-un răgaz oarecare, cu siguranță o vom face – răspunse Metodiu.

— Să aveți grijă de hoții de drumul mare. Cu recolta slabă de anul acesta, s-au înmulțit peste măsură – zise pan Bijinski.

— Să vă-mbrăcați gros până treceți Polonia, să nu răciți – adăugă Malgorzata.

— Să fiți atenți cu cine vorbiți despre recoltă – zise Zbignew.

Şi îi mai sfătuiră în privința unor lucruri mai de amănunt, apoi gazdele îi conduseră pe cei doi călugări la drumul mare, la o bifurcație, unde se afla un fel de indicator primitiv cu două scânduri, cum mai există şi astăzi. Pe o scândură arătând drumul din stânga scria”Roma 865 suliți”, iar pe cealaltă, îndreptată spre dreapta,”Roma 612 suliți”. Călugării o luară pe drumul cel mai scurt şi în curând de pe urma lor nu se mai zări decât colbul.

— Şi-acum, la masă! — zise doamna Potoţki către cei rămaşi.

EPISODUL 129

LA MUNCĂ!

Sunt ore şi sunt zile când o ciudată somnolenţă îl cuprinde pe Povestitor. Privirea i se împăienjeneşte, auzul i se stinge aproape de limita surzeniei, nasul refuză adulmecarea, mâna îi devine puhavă, odihnind lângă pană. Ori încotro s-ar uita, vede aceeaşi culoare: cenuşiul. Jocul cu beţigaşul în gunoiul trecutului nu mai scoate la iveală decât aceleaşi veşnice bucăţi de stambă pe jumătate putrezite, hârtii umede de pe care scrisul s-a şters, cioturi ruginite de spadă, nasturi înjumătăţiţi: nicio piatră preţioasă, niciun ban de aur. Clipa de acum e la fel: iată o cupă în care vin nu mai este, iată o coapsă tot mai rece, iată o fereastră pe care nu se poate privi decât înăuntru. Cât despre de-acum înainte, nicio ştire: doar un vuiet vag, un foşnet neliniştitor de pădure simţind furtuna, ce vine spre el, făcându-l să se ghemuiască mai tare sub pătura zdrenţuită şi plină de pete.

Nu credem a mai fi nevoie să spunem că asemenea stări trebuie combătute cu tărie, cu puterea exemplului personal. O săritură rapidă din pat, o fermă deschidere a geamului, lăsând aerul tare al realităţii să între în acrul rece al camerei, câteva rapide mişcări de înviorare şi putem obţine imediat, după o prealabilă spălare pe ochi, imaginea reconfortantă a unei dimineţi de octombrie în care şiruri-şiruri de personaje se duc la muncă, să-şi ocupe posturile de lucru în textul nostru. A răsărit şi soarele, un soare arzând vesel, arătându-şi dinţii. Gospodinele au început să-şi bată tapetele, făcând să cadă cuvintele, virgulele inutile, copiii merg

voioşi spre Şcoala de literatură, printre blocuri au oprit câțiva editori strigând Texti cumpăr! Texti goali!”, la uşă sună politicos un controlor, ca să factureze consumul de cerneală, iar peste toate, de la bucătărie, se aude glasul soției anunțându-te bucuroasă:”Azi, o să pregătesc ceva din Buzzatti!”.

La treabă, deci!

EPISODUL 130

ÎNAPOI LA BARZOVIE-VODĂ

Poate că misia cea mai grea a Poveştii ce-şi duce povestea pe două căi este de a reface în chip firesc atmosfera unui drum când paşii Săi au călcat mai mult pe celălalt. Vă mai aduceți dumneavoastră aminte de Barzovie-Vodă, spătarul Vulture, tăcutul rapsod Broanteş şi de nu îndeajuns descrisa ţigăncuşă Cosette, pe care cu aproape şapte săptămâni în urmă lăsatu-i-am călătorind pe Marea Neagră, spre casă, în corabia eruditului Ianis? Poate că da, poate că nu, căci multe s-au întâmplat de-atunci şi cine să le ţie toate minte, când prezentul cu veştile lui proaspete întreprinde o fină surpare a trecutului în care, iată, cu modestie se înscrie şi povestea noastră. Dar, cu evlavie aducându-ne aminte de vorbele unui mare înaintaş, am putea spune, oarecum la fel, că povestea nu e a noastră, nu e a voastră, a celor ce-acum o ascultați, ci a posterității noastre şi a posterității posterității voastre.

După câteva ore bune de zbucium, Marea Neagră, asemeni unei țări ce se trezeşte brusc învecinată cu un imperiu barbar de care era până atunci depărtată printr-o mare cultură, se potoli. Cei trei moldoveni şi cu

țigăncuşa stăteau pe prora în nişte jilțuri de răchită, privind visători jocul leneş al valurilor.

— La ce te gândeşti, spătare? — sparse tăcerea glasul cald al țigăncii. Spătarul Vulture se scărpină agale în barbă, părând ca picoteşte.

— Doar aparent picotesc – răspunse el cu blândețe. În adevăr însă două lucruri simt cum mă tulbură: apropierea de țară şi apropierea de tine.

— Vezi, spătare! — zise alintat Cosette. Şi nu-ți vine greu să mi-o spui aşa de la obraz?

— Dacă țării nu pot să-i vorbesc, de ce m-aş feri de tine? — zise spătarul. Şi-apoi eu sunt om drept: decât să simt ispita cum se cuibăreşte în întunericul trupului meu, mai bine o scot la lumină să ne uităm amândoi la ea.

— Dar chiar aşa tare te ispitesc? — întrebă cu seriozitate țigăncuşa.

— Nu ştiu cum să-ți spui – răspunse spătarul – dar o ispită la fel de mare ca asta am mai simțit o singură dată în viață acum doi ani, când era să fiu pus domn în locul dumnealui – şi spătarul arătă spre Barzovie-Vodă, care picotea alături.

— Şi ce-ai făcut atunci? — zise Cosette.

— Am stat şi m-am gândit: oare n-o fi numai un zvon, cum mai aruncă turcii câteodată?

— Şi? — făcu țigăncuşa.

— N-a fost zvon, dar până m-am gândit eu, s-a schimbat sultanul.

EPISODUL 131

DESPRE CREDINȚA SUSPUŞILOR

— Trebuie să-ți spun, spătare – grăi atunci

Barzovie-Vodă, deschizând un ochi – că ştiam că s-ar fi putut să fii pus domn în locul meu. Aveam pe cineva la Poartă – fie-i țărâna uşoară! — care mi-a şoptii:”Vezi că spătarul Vulture…”. Însă pe vremea aceea mă mângâiam traducând din Tarit şi mi se părea mai important ablativul decât fumăritul.

— Măria-Ta – răspunse spătarul Vulture – faptul că am stat să mă gândesc dacă să te schimb sau nu arată, cred, marea dragoste ce ți-o purtam. Să fi fost dumneata un domn rău, plăcându-i vărsarea de sânge, una-două te-aş fi trimis lângă cel din care buchiseai toată ziua. Dar dumneata nu ne-ai tăiat, nu ne-ai împilat nevestele. Dacă aveai o carte, apăi boieri, curteni, răzăşi ne puteam face de cap. Cum să le fi schimbat eu care-am crezut la început că Sallustius e omu’ dumitale la Poartă?!

— Mă sprijineam pe ignoranța ta, prietine – răspunse Barzovie-Vodă. Cu cât e omul mai ignorant, cu atât e mai supus şi mai credincios – asta de la romani am învățat-o. Oricât ar părea de ciudat, credința ta față de mine, spătare, vine din necunoaşterea celor cinci declinări din latină.

— S-ar putea ca aşa să fie – zise spătarul – adică eu cunoscând cât eşti de învățat, să mă sfiesc a-ți tăia capul.

— Dar eu – interveni țigăncuşa în discuție – deşi nu ştiu cele cinci declinări, i-aş fi mai credincioasă spătarului decât Măriei-Tale, dragă Vodă.

— Cu femeile e altceva – răspunse grav Barzovie. Femeile trebuiesc stârpite de mici.

— Vai de mine, Măria-Ta! — râse spătarul. Cum să stârpeşti femeile?!

— M-ați înțeles greşit – zise Barzovie-Vodă. Nu e vorba de a le elimina pur şi simplu prin violență, pe

care de altfel o detest, ci, printr-o acțiune tenace, inteligentă, de lungă durată, de a le cantona în zonele vaste ale culturii minore, cum sunt tricotatul, cusutul, cârpitul. Marea greşeală a lui Antoniu n-a fost că s-a îndrăgostit de Cleopatra – errare humanus est – ci că înainte de asta nu i-a distras atenția prezentându-i ultimul model roman: una pe față, două pe dos. Nu măreția femeii trebuia să prezinte Antoniu în Egipt, ci împletitura savantă a sandalei sale.

EPISODUL 132

DIN NOU ACASĂ

După ce Barzovie-Vodă rosti aceste cuvinte, cei de față simțiră nevoia să-şi ascundă gândurile. Se lăsase noaptea. Adevărul rotund al vorbelor lui îi lovi cu putere o clipă, apoi treptat îşi pierdu greutatea şi se înaltă pe lângă catargul cel mare în vârful căruia, frecându-se de un marinar ce urma să strige”Pământ!”, se sparseră în zeci de silabe, conjuncții care nu mai legau nimic, propoziții stinghere şi ascuțite care luând înălțime, tulburară zborul ordonat al unui stol de cocori îndreptându-se spre țările calde.

— Ştii ceva, Măria-Ta? — zise țigăncuşa Cosette, mângâindu-şi salba de monede feudale ce-i acoperea ca o platoşă forma eternă a pieptului. Dacă ți-ai da jos veşmântul de domn ce-l îmbraci, şi-ai lua altul mai slab şi mai prost croit, de unde-aş mai şti eu ce hram porți?

— Forma gingaşă a mâinilor, degetele rotunde şi un pic boante, din cauza obiceiului de a bate darabana când ascultă jalbele supuşilor, barba îngrijită, urechile puțin depărtate de cap, gata să prindă orice zvon,

pieptul cam mic, da-n care bate-o inimă curată, suava boltire a burții în care n-au pătruns decât mâncăruri de soi, picioarele scurte, vânjoase, luând oarecum forma ovală a calului pe care vremurile îl silesc să stea mereu, vorba cumpănită şi degetul mare mult mai opozabil decât la altă lume din cauză că veghează ceas de ceas cu mâna pe mânerul săbiei – toate acestea, copila mea, ți-ar putea da de înțeles, dacă nu eşti proastă, că omul din faţa ta nu e un om de rând – răspunse Barzovie-Vodă.

— Toate ca toate – zise Cosette – dar de unde ştiu eu că e un domn bun sau unul rău?

— Ceea ce vă-nşeală pe voi – răspunse Barzovie – e că un tiran poate face şi lucruri bune. Să luăm un exemplu…

În momentul acela o izbitură cumplita în corabie îi azvârli din jilțuri pe punte, unul peste altul. Catargul cel mare se clătină şi trosni din încheieturi, trezind matelotul legat în vârf.”Pământ!”strigă el buimăcii. Într-o clipită toți marinarii, în frunte cu căpitanul Ianis, ieşiră valvârtej pe punte.

— Fire-ai a dracului – urlă căpitanul, uitându-se spre vârful catargului – acuma strigi?!

— Nu s-a văzut nimic – se justifică matelotul de sus.

— Bine, hai jos – răspunse Ianis, apoi întorcându-se spre moldovenii care se ridicau scuturându-şi hainele: Domnilor, aţi ajuns acasă!

Spătarul Vulture merse clătinându-se până la balustradă, se aplecă şi se uită: într-adevăr, prora corăbiei stătea înfiptă adânc în pământul scump al tării.

EPISODUL 133

PE MAL

Plătiră cât se cuvenea bravului căpitan Ianis, apoi, pe o punte de lemn trecută peste bord, cei trei moldoveni şi ţigăncuşa Cosette coborâră pe mal. Malul natal! Lui Barzovie-Vodă i se umeziră ochii de emoţie şi, gândindu-se că tăcutul Broanteş va consemna gestul, vru sa se lase în genunchi, să sărute pământul scump al ţării, numai că, din nefericire, locul respectiv, aflat în plin stufăriş, era acoperit de o mâzgă puturoasă în care ciubotele domneşti intrară până la glezne. Barzovie-Vodă se uită în jur, căutând o bucată de pământ mai zbicită, dar nu găsi. Atunci se hotărî: căzu în genunchi şi strigând cu glas înalt şi tremurat:"Fii binecuvântată, glie străbună!", plecă barba în noroi. Mişcare sublimă, dar stângace: pierzându-şi firescul centru de greutate aflat în zona masivă a stomacului, corpul ilustrissim se răsturnă într-o rână şi Barzovie-Vodă păru câteva clipe, cât dădu din mâini şi din picioare, un cărăbuş slav. Vru să se scoale, însă tina era nu puţină.

— Te cheamă pământul, Măria-Ta – glumi inoportun spătarul Vulture, ajutându-l să se ridice.

— Ce spui tu, spătare... — gâfâi Barzovie-Vodă, scuturându-şi veşmintele. Pe-aici altă dată au călcat paşii marelui Ovidiu.

— Pe aici nu cred să fi ajuns – răspunse spătarul. Mi se pare, după cum au început să mă doară şalele, că suntem mult mai sus de Chilia.

— Ce vorbeşti?! — se sperie Barzovie-Vodă. Păi ce pământ am sărutat eu?

— Ne lămurim noi îndată – zise spătarul, apucând înainte pe o cărăruie, ce se întrezărea prin stufăriş. Făcură semn de rămas bun şi se depărtară de marinarii greci care văzând că nu pot scoale corabia din mal, îşi scoseseră toți undițele şi se puseseră pe pescuit. Moldovenii merseră ce merseră pe cărăruie, până ieşiră la un ochi mare de apă unde, mai încolo, se zărea plutind o luntre cu un om.

— Hei, creştine! — strigă spătarul Vulture. Cum le zice la locurile astea?

— Şto? — făcu creştinul, punând mâna la ureche.

— Aoleu, Măria-Ta – zise spătarul Vulture – cred c-ai sărutat greşit.

EPISODUL 134

FAMILIE MARE

Văzând că omul cu barca vrea să se îndepărteze, spătarul Vulture strigă iarăşi:

— Hei, creştine! Unde te duci?

Auzind întrebarea, creştinul se opri din vâslit şi se întoarse nedumerit:

— Cum undi mă duc? — strigă şi el. Mă duc tăt înainti.

— Şi pe noi cui ne laşi? — făcu spătarul Vulture.

Creştinul se scărpină la ceafă, părând încurcat:

— Da' voi undi mergeți?

— În Moldova! — strigă Vulture.

— Moldova? Păi Moldova nu-i tăt înainti, Moldova-i tăt înapoi! — răspunse creştinul.

— Nu-i nimic – făcu spătarul. Ia-ne şi pe noi şi scoate-ne undeva din stufărişul ăsta, că ți-om plăti.

— Şi io ce să fac cu banii în stufărişul ista? Că io din

stufărişul ista nu prea ies! — strigă creştinul din barcă.

— Păi ce să-ţi dăm atunci? — urlă Vulture.

Creştinul se scărpină din nou la ceafa:

— Mahorci aveți? Sau votci. Sau asta, cum îi zice, făinî.

— Măria-Ta – şopti repede spătarul – mai ai punga aia cu tutun?

— O mai am – răspunse Barzovie-Vodă – dar voiam să i-o duc vistiernicului, că iară-mi scoate ochii că nu i-am adus nimic de la Stambul.

— Lasă-l dracului de vistiernic că-i dăm nişte halva – zise spătarul Vulture. Apoi, făcându-i semn creştinului, strigă: Avem mahorcă!

— Haraşo – răspunse acesta şi începu să vâslească spre ei.

Într-o clipită bolul bărcii se înfipse în mal şi creştinul sări sprinten în fața lor.

— Faceți cunoştință – făcu spătarul. Dânsul e Barzovie-Vodă, iar dânsa e Cosette.

— Covaliov – răspunse creştinul, întinzând o palmă impresionantă.

— Vulture – zise şi spătarul strângând acea palmă.

— Vai, ce de peşte – făcu încântată Cosette, uitându-se în barcă. Ce faceți cu atâta peşte?

— Ce să facem? — zâmbi creştinul. Îl mâncăm.

— Atâta? — făcu Barzovie, privind şi el.

— Am familie mari – zise oarecum ruşinat creştinul.

— Păi câți sunteți? — întrebă Vulture.

Creştinul îşi încreți fruntea, părând să socotească.

— Zeci şi încă doi şi cu bătrâna încă una.

— Adică treisprezece – calculă Vulture.

— Şi cu câinili – adăugă creştinul.

— Atunci patrusprezece – zise Vulture.

— Aşa, da – răspunse creştinul.

— Mulți, dom'le! — constată Barzovie.

— Păi ce să facă şi el în stufărişul ăsta? — zise Vulture.

EPISODUL 135

ÎN ADÂNCUL GHIOLURILOR ÎNCHISE

Urcară tot calabalâcul în barcă, o aşezară pe Cosette în față pe vârful de înaintare, Broanteş şi Barzovie-Vodă se puseră cam pe la mijloc, spătarul Vulture în spate, iar vajnicul Covaliov împinse barca de la mal şi, sprinten ca un bizam, sări înăuntru, aşezându-se la rame. Ieşiră în largul ghiolului. Priveliştea era într-adevăr minunată. Sub pânza moale, argintie a apei mii de viețuitoare, într-un deplin consens cu legile naturii, se înfulecau unele pe altele. Ştiuci cinice, flexibile, numite în popor şi"sanitarii bălților", căutau din priviri indivizii mai slab pregătiți şi-i înşfăcau cu iuțeală, târându-i în adâncuri. Crapi maiestuoşi, muşchiuloşi, doldora de lapți, căutau crapii doldora de icre. Somni pe care apa abia putea să-i mai încapă, vegetau nemişcați în fundul unor gropi mâloase, visând la vremea când erau mai mici. Tineri bibani pe care nimeni nu putea să-i înghită din cauza țepilor tari din înotătoarea dorsală se învârteau încoace şi încolo după, vreun gheşeft. Şalăi cu gura strâmbă şi avați cu ceafa groasă mistuiau la umbra unei sălcii-n floare foste grupuri de obleți aventurieri căzuți într-o ambuscadă de nuferi. Porcuşorii, văduvițele, săbițele, babuştile, biborții, caraşii, plăticile, aspreții, murgoii, țigănuşii, țiparii şi roşioarele se vânzoleau pe lângă maluri, formând vulgul bălții. Frumoşi şi flegmatici, lini multicolori înotau într-un *dolce far' niente* spre ape mai

limpezi. Pe margini, în propria lor mătasă, tânjind după amintirea zilelor când, cu oarecare efort, puteau deveni reptile şi apoi – de ce nu? — chiar păsări, broaşte evlavioase ridicau ochii spre cer, intonând inutil imnuri imploratoare. Le răspundeau, de peste şapte specii şi trestii, pescăruşii, îndepărtatele lor rude care plecaseră în aer cu mult timp înainte şi reveneau în apă numai după hrană. Pretutindeni se năştea, colcăia, îmbătrânea şi dădea ortul popii viaţa. Cu excepţia lui Covaliov care trăgea la rame de-i ieşeau ochii, toţi se simţeau mişcaţi şi în sufletul lor se năştea, firavă, senzaţia că barca ar putea să se răstoarne. Într-un târziu ajunseră în faţa locuinţei creştinului, mai bine zis în faţa izbei lui. O droaie de copii frumoşi, blonzi şi flămânzi, ieşiră pe mal înaintea lor, manifestându-şi deplina satisfacţie.

EPISODUL 136

JUDECATA ÎNŢELEAPTĂ

Dintotdeauna, imaginea unor copii de pescar dând năvală spre barca plină cu peşte a vajnicului lor tată a fost o vedere plăcută ochiului omenesc. Căci ce poate fi mai desfătător, oricât nu ţi-ar place la pipăit, gust şi mai ales la miros lighioanele din apă, decât să vezi o fetiţă de-o şchioapă luptându-se să apuce ditamai crapul muribund sau vreun băieţel blonziu, pistruiat, azvârlindu-se o dată cu câinele familiei pe trupul de buştean al unui somn? Acestea le vedeau moldovenii noştri, care nici n-apucară să pună piciorul pe mal, că liota de copii ai creştinului tăbărî asupra bărcii cu o bucurie pe care noi azi, în condiţiile eradicării flagelului al cărui efect principal constă în chiorăirea maţelor, am

pierdut-o pentru totdeauna, în principal, doi dintre copii aveau osebite aptitudini în zărirea, sortarea şi înşfăcarea exemplarelor mai mari: un băieţandru de vreo 12-13 ani care sărind de departe în barcă, observă încă din aer somnul cel mare şi făcând o răsucire de 90°, căzu drept pe spinarea lui, şi-o fetiţă cam de şase ani, mezina familiei după cât se părea, care, deşi ajunse ultima în barcă, îşi vârî mânuţele printre tălpile lui Barzovie-Vodă şi scoase cu greutate, când nimeni nu se mai aştepta, un şalău de toată frumuseţea. Copilărească invidie a fraţilor ei mai mari se manifestă pe dată, ci repezindu-se să-i răpească nesfârşitul peşte, dar atunci Covaliov desprinse o vâslă şi strigând cu putere"Agarici", începu, cu mişcări bine cumpănite, să-i croiască pe spinare. Din învălmăşeala potolită apăru capul înlăcrimat, dar fericit al fetiţei care ţinea strâns în braţe, ca pe-un frăţior de aceeaşi vârstă, şalăul cel durduliu.

— Cum o cheamă? — întrebă cu admiraţie spătarul Vulture, aplecându-se şi mângâind cârlionţii firavi ai fetiţei. Covaliov surâse cu mândrie de tată, apoi răspunse oarecum ruşinat:

— Ştiucî.

— Cum? — făcu Vulture.

— Ştiucî – zise Covaliov. În ziua când s-a născut, am prins o ştiucî foarte mare şi m-am gândit că dacă îi zic aşe, o să-mi poarte noroc.

— Dar pe ceilalţi? — întrebă Barzovie-Vodă.

— Pe ceilalţi Agarici.

— Pe toţi? — zise spătarul.

— Pe toţi – răspunse creştinul.

— Da' cum aşa? — se cruci Barzovie.

— Păi noi aici avem mult de lucru – zise Covaliov. Dacă aş sta să-i strig pe fiecare pe nume, ar veni numai

câte unul, pe rând, şi peştele n-aşteaptă, se-mpute. Aşa când strig o dată”Agarici!”, vin toii, nu poate zice careva că nu l-am chemat.

— Înțeleaptă judecată! — zise Barzovie-Vodă. Dar pe soţie cum o cheamă?

— Ştiucî – răspunse creştinul.

EPISODUL 137

CE-I TREBUIE OMULUI

Descărcară cu chiote, cu vai-uri bagajele şi peştele din barcă, apoi păşiră pe mal. În faţa lor se întindea gospodăria lui Covaliov. O gospodărie simplă, fără acareturi inutile, vădind în toate grija neţărmurită pentru peşte: plase puse la uscat şi cârpit, undite de toate mărimile pentru cei mici, coşuri, sfori, vârtelniţe mincioguri, crăpelniţe, vârşe, babaioace, jurăvci, şărpunci, căsimci etc. În cadrul gospodăriei stătea coliba creştinului, cu acoperiş înalt de stuf, cu o singură intrare şi, pe cât se putea vedea, cu două ferestre mici din care, pe cât se putea simți, ieşea un indescriptibil miros de peşte. În stânga colibei era un coteţ din scânduri rare printre care se zărea învârtindu-se un porc negru şi slăbănog căruia, de altfel, Covaliov îi aruncă pe dată doi-trei peşti, potolindu-l. Lângă coteț se ridica un soi de magazie unde se înşirau câteva bărci găurite, pline cu raţe. Tot acolo îşi avea sălaşul şi câinele. Uitându-se mai cu atenţie, Barzovie-Vodă regretă imediat că romanii se rătăciseră atât de iute în sudul Dunării, nepermițând vespasienelor intrarea lor irezistibilă spre Nord. Natura urma să rezolve ceea ce stăpânirea romană n-apucase să împământenească.

Între timp, nevasta creştinului, Ştiucî, pusese un ceaun pe foc şi-i invită pe înalţii oaspeţi moldoveni să ia loc acolo afară, pe nişte scăunele nu tocmai frumos lucrate, dar de o mare stabilitate. Mai la o parte, Covaliov, cei câţiva Agarici şi micuţa Ştiucî prinseră a curăţa peştele.

— Mă uit, Măria-Ta, la creştinul acesta, zise spătarul Vulture aşezându-se, şi mă gândesc că omul poate îndura orice şi oriunde, numai să-i dai un petic de pământ, o femeie şi-un câine.

— Aşa este – răspunse Barzovie-Vodă. Puţin pământ, o femeie şi-un câine.

— Pământ şi femeie înţeleg – zise Cosette. Da' câinele? De ce-i trebuie şi câinele?

— Ca să-şi păzească femeia – răspunse spătarul. Fără câine eu n-aş sta undeva singur c-o femeie, nici să-mi dai toată Valea Moldovei.

— De la Moldova sunteţi? — zise atunci creştinul.

— De la Moldova – răspunse spătarul.

— Şi cine mai e domn la voi? — întrebă creştinul.

— Păi, dumnealui e – răspunse spătarul, arătând spre Barzovie.

— Da? — făcu creştinul. Bag samă că matali îţi place să umbli, dacă ai ajuns până aici.

— Necazurile, frate creştin – răspunse Barzovie-Vodă. Dar dumneata ai ieşit vreodată din pustietatea asta?

— Am fost o dată, acum doi ani, până la Cetatea Albă – răspunse Covaliov, luând alt peşte la curăţat.

— De ce, dacă nu ţi-e cu supărare? — întrebă Cosette.

— Ca să-mi cumpăr câinili ista – zise creştinul – că ălalalt murise şi pe nevastă-mea o apucaseră năbădăile.

EPISODUL 138

BARZOVIE VREA SĂ SUGEREZE ALTCEVA

Astfel, mai vorbind ei de una, de alta, cum ar fi de pildă, pe de o parte dacă peştii au sau n-au suflet, spătarul Vulture susținând că n-au, că altfel nu s-ar mai mânca atâta între ei, Barzovie-Vodă afirmând că s-ar putea să aibă, deoarece nu lipsa sufletului îi face să-şi înghită tovarăşii, dintre care mulți bolnavi, aceasta ducând la curățirea apelor, ci lipsa conştiinței, dată numai omului, pe de altă parte întrebându-se din priviri cum vor dormi la noapte, întrucât se vădea clar că mica (şi pentru a evita cacofonia), frumoasa colibă a pescarului n-ar fi putut să-i cuprindă pe toți în întunecimea sa, cu atât mai mult cu cât era şi o, mă rog, domnişoară cu ei (am numit-o pe Cosette), băgară de seamă doar într-un târziu că afară se înserase şi"roiuri de ţânțari cu trompele însetate de sânge", cum bine spunea cineva, soseau din înflăcărarea asfințitului să-i necăjească.

— Deci, cum dormim? — glăsui spătarul Vulture, abandonând gâlceava existentei sau a nonexistenței sufletului la peşti şi consacrându-se cu totul problemei care începea să plutească în aer.

— Socot că nu mi-o veți lua în nume de rău – începu Barzovie-Vodă cu ochii în pământ – dacă voi spune că, deşi mazilit, sunt totuşi, pentru voi, domnitor şi ca atare am dreptul să dorm în colibă.

— Departe de noi gradul că aţi putea să dormiți sub cerul liber – răspunse cuviincios spătarul Vulture.

— Totodată – urmă Barzovie – m-aş îndoi eu însumi de propria-mi înzestrare de domn dacă, nesimțitor din pricina rangului meu, aş lăsa-o afară pe această firavă

domniță, pradă țânțarilor şi altor diverse averse posibile.

— O judecată mai dreaptă nici că se putea – încuviință pe dată spătarul – şi prevăd, Măria-Ta, şi ceea ce voieşti a zice mai departe: că neputând îndura gradul ca tremurătoarea domniță Cosette să rabde răcoarea nopții şi pişcătura țânțarilor pe prispă, o vei chema înăuntru în colibă, iar domnia-ta, ca om serios şi trecut de mult de vârsta zburdălniciilor, vei ieşi să dormi cu noi afară.

— Nu asta am vrut să sugerez! — zise nervos Barzovie-Vodă.

EPISODUL 139

DOAMNA ŞTIUCÎ

Deodată, conversația spătarului şi a lui Barzovie-Vodă fu întreruptă de chemarea plină de o bucurie reținută a pescarului creştin:"La masă!". Cât ai zice peşte, sumedenia de Agarici şi micuța Ştiucî năvăliră în jurul unei mese lungi de brad încălcând lavițele fixate pe stâlpi groşi în pământ, înşfăcând lingurile scurte într-o copilărească gălăgie şi pofticios freamăt. Slavă domnului, tacâmuri erau destule, aşa că mica busculadă sfârşi în veselie: copiii apucară lingurile şi cu o dexteritate uluitoare, începură să le învârtă în jurul degetului arătător, ca pe nişte elice, exercițiu ce vădea o îndelungată practică în aşteptarea mâncării. Micuța Ştiucî învârtea lingura mai abitir decât toți şi dacă cei de față ar fi posedat câteva din noțiunile esențiale ale secolului XX, ar fi avut cu certitudine impresia că, dintr-o clipă într-alta, fetița putea decola de foame. Brusc agitația încetă: pe uşa

căsuței ieşi orizontal o roată mare, galben-aburindă de mămăligă, în urma căreia apăru şi silueta osoasă, de femeie pentru care avem toată admirația, a nevestei pescarului. Să ne oprim puțin asupra ei. Era de o inteligentă şi de o inventivitate puțin obişnuite. Născută mai târziu, în veacul nostru de pildă, şi nu în mijlocul stufului, ar fi putut deveni cu uşurință aviatoare, alpinistă, scriitoare, vatman, actriță, speaker sau cronicară de film. O mică, dar sistematică bibliotecă ar fi făcut din ea un gânditor; un poet inspirat ar fi văzut în ea o muză; o partitură şi-ar fi găsit interpretul ideal; o complicată problemă şahistă şi-ar fi aflat cu ea dezlegarea; un costum bikini i-ar fi venit ca turnat; emanciparea ar fi câştigat o adeptă coerentă etcetera etcetera. Nimic, vai, din toate acestea; doar stuful, mirosul de nămol, droaia de copii şi bărbatul ursuz şi cărpănos care săptămânal îi trăgea câte o mamă de bătaie soră cu moartea. Situata întristătoare în care am găsit-o nu ne va împiedica să o numim”Doamna Ştiucî”; pentru că uriaşele ci calități ieşeau la iveală în singura împrejurare în care puteau să se manifeste: gătitul.

EPISODUL 140

TOT RĂUL SPRE BINE

Într-adevăr, în momentul când începură să curgă mâncărurile, cei trei moldoveni şi țigăncuşa Cosette rămaseră literalmente cu gura căscată. Căci ce nu le văzură ochii, gustară limbile, înghițiră gâtlejurile şi primiră mulțumite stomacurile? Zacuscă de morun, icre de cegă cu lapți de nisetru, plachie de crap, pilaf de scoici, țipari lungi prăjiți în ulei, ştiucă umplută cu

obleți, raci trandafirii răposați în maioneză, chefar la grătar, friptură de somn cu salată de heringi, scrumbii afumate, rasol de şalău, o ciorbă de clean să se aşeze bine toată mâncarea, iar în urmă bibani mici fripți întregi ca să poată fiecare scoate cu uşurință acul țepos din înotătoarea dorsală şi să-l folosească drept scobitoare, aşa cum le-arăta expert Covaliov. Ghiftuit, abia mai înghițind dintr-o inerție a poftei, Barzovie-Vodă articulă cu greu următoarele:

— Frate creştin, după belşugul pe care l-am văzut aici pe masă şi din care foarte mulțumescu-ți că ne-am înfruptat şi noi, nu mă pot opri să îți pun o întrebare: eu nu te-am văzut o dată zâmbind, pare că eşti veşnic nemulțumit: oare de ce?

— Visez la o viață mai bună – răspunse Covaliov, aprinzându-şi o lulea. Dumneata ai băgat de seamă că mâncăm bine. Într-un fel e adevărat. Peşte şi iar peşte! Asta ar fi una.

— Şi celelalte? — îl trase de limbă spătarul Vulture.

— Ştiți dumneavoastră de când n-am mai văzut cu o caleaşcî? Întrebă pescarul. De… poftim, că nici nu ştiu număra, atâția ani au trecut. Vasăzică n-am şcoalî. Asta ar fi alta. Apoi mi-ar trebui un pat ca lumea, că dormim ca iepurii. N-ar strica să fie şi mai mult femeiet, să ai de unde alege, când eşti tânăr. Că pe femeia asta a mea am luat-o de nevastă când au venit apele mari. Stătea, săraca agățată de-un lemn şi striga după ajutor. Am tras lemnul la mal şi până au scăzut apele, am avut un copil.

— Bine, frate – zise Barzovie – dar dacă nu-ți place aici în stufărişul ăsta, de ce nu pleci?

— Aş pleca eu – răspunse creştinul – da' unde mai găseşti atâta peşte?

EPISODUL 141

VA URMA O NOAPTE DE POMINĂ

După îndestulătoarea cină, cum era şi firesc, veni vremea să meargă cu toţii să se culce. În cuvinte puţine, dar simţite, Covaliov le sugeră că date fiind lucrarea insistentă şi inclementă a ţânţarilor, cât şi temperatura îndeobşte scăzută a nopţii, el nu i-ar sfătui pe îngrijoraţii săi oaspeţi să doarmă afară, ci îi rugă să vină înăuntru în colibă, căci se va găsi un colţişor şi pentru ostenitele lor ciolane, colţişor în care el amenajase deja un fel de aşezământ din ceea ce li se spune popular"nişte paie". O satisfacţie adâncă se putu imediat citi pe chipul moldovenilor; într-adevăr asocierea frigului cu întunericul era o operă măreaţă, dar ei nu erau pregătiţi încă s-o suporte, aşa că încuviinţară pe dată invitaţia creştinului şi pătrunseră aplecându-se în colibă.

În colibă – călduţ. În partea opusă punctului de vedere al povestitorilor arsamatorişti erau paiele rezervate culcuşului copiilor: paie proaspete, lucind frumos-gălbui la lumina opaiţului. Copiii lui Covaliov, ca toţi copiii din lume, se hârjoneau veseli şi neastâmpăraţi şi poate că am zăbovi cu privirea şi condeiul asupra şturlubaticei lor goane prin colibă dacă nu ne-ar fi luat-o înainte povestitori mult mai înzestraţi, în nepieritoare pagini peste care nu se poate trece. De aceea, căutătura noastră se va opri o clipă asupra coltului rezervat lui Covaliov şi nevestei sale unde trona un munte de saltea care cu aristocraticele-i proporţii, dădea un aer maiestuos colibei, umplând-o de zgomotele şi foşnetele unei familii fericite, în sfârşit, aproape de intrare, erau paiele pentru oaspeţi, peste

care dânşii se aşezară deîndată în această ordine: la perete Barzovie-Vodă, lângă el Cosette, în dreapta ei spătarul Vulture, iar în dreapta spătarului bietul rapsod Broanteş, pe bruma de paie ce-i mai rămăsese de la ceilalți. Covaliov aşteptă ca doamna Ştiucî să bea apă şi să ajungă la locul ci, aruncă doi-trei peşti câinelui, stinse opaițul şi îl auziră escaladând salteaua. În colțul lor câțiva copii adormiseră iar alții nu prea.

— Nu ne rămâne decât să dormim! — şopti Barzovie-Vodă de lângă perete.

— Uşor de zis – răspunse tot în şoaptă spătarul Vulture. Nu ştiu ce se-ntâmplă, dar am o trezie în mine… ceva de speriat. Tu stai bine, Cosette?

— Nu mă pot plânge – şopti țigăncuşa. Am dormit în condiții şi mai proaste.

— Dă, Doamne, să mă ia somnul – se rugă spătarul – că dacă mă ia la timp, mă leg să zugrăvesc toată mănăstirea Secu şi să-i schimb iconostasul.

— Amin! — şopti Cosette.

EPISODUL 142

CONTINUĂ NOAPTEA DE POMINĂ

Deodată, din partea în care odihnea Barzovie-Vodă se auzi un foşnet, apoi încă unul şi încă unul. În urma acestor trei foşnete, spătarul Vulture şi Cosette văzură că Barzovie se răsucise spre ei şi ținea ochii deschişi.

— Uşor somn ai, Măria-Ta – şopti spătarul.

— N-are ce să mi-l împovăreze – şopti şi Barzovie. Am fost un domn bun: ce-am făcut, aia visez.

— Da' văd că nu vă prea iau visele – zise şăgalnic țigăncuşa lungită.

— Mirosul acesta de peşte… Nu sunt obişnuit… —

răspunse Barzovie. Degeaba mă visez eu în Grecia lui Pericle, dacă deasupra mea atârnă eminamente peşti din Dunăre. În plus aceste mici viețuitoare provenind din paie îmi dau mâncărimi pe care nu le-am simțit niciodată.

— Eu sunt obişnuită – şopti Cosette. Am cunoscut, de-a lungul nu prea liniştitei mele vieți, tot soiul de gângănii, care de care mai demne de luat în scamă: pureci vienezi, de Schombrun, cu spatele verzui închis, care ies din cutele hainelor numai la mirosul parfumului de trandafiri, pureci de stepă, tătărăşti, care se pot ține o vreme pe urma unui cal în galop, păduchi turceşti viețuind mofluzi prin haremuri şi murind imediat ce-i scoți la nord de Stambul, țânțari roşii de Arabia ce provoacă prin înțepătură boala zisă"mirajul puterii", căpuşe de Anatolia care sug sângele duşmanilor, gândaci de alcov pe care nu-i poți stârpi decât prefăcându-te mort, furnici de Eritreea, molii de Lipsca, bărzăuni de Kiev…

— Da' ăştia care ne mănâncă pe noi, ce sunt? — oftă Barzovie-Vodă.

— Nu-mi dau seama – răspunse Cosette – pentru că din câte cunosc bucata asta de pământ pe care odihnim a avut o istorie zbuciumată…

EPISODUL 143

NOAPTEA DE POMINĂ VĂZUTĂ ÎNTR-O NOUĂ (ŞI ULTIMĂ) PERSPECTIVĂ

Mai şopotiră ei ce mai şopotiră, căci somnul nu le da ghes, apoi, fiecare în parte şi cu toții în general, avură un cumplit, ucigător sentiment de jenă."Căci oare ce mă ține pe mine treaz – gândi Barzovie-Vodă, punând

degetul pe rană – dacă nu apropierea acestei june cu miros de palimpsest? Se cade oare ca un Domn să coboare din augusta lui seninătate până acolo unde mici simțuri tulburi, hărăzite îndeobşte omului de rând, îl împiedică a vedea clar şi-a citi corect în Cartea ăstei lumi? Nu, junã copilă – îşi mai zise el – nu mă atrag puternicele, dar trecătoarele tale farmece. Pentru mine nu eşti decât o interpolare".”Fă-mă, Doamne, să sforăi – se ruga la rândul său spătarul Vulture – şi fă-o şi pe ea să sforăie, căci nimic nu-mi e mai urât pe lume decât femeia înfundată. Ia de la mine, Doamne, această floare a şatrei şi răsădeşte-o în ce pământ îi şti, ca rădăcină ca la ea – la nimenea". Însăşi Cosette se împurpură uşor şi se simți vinovată adulmecând cu nările-i de pustă dumnezeiasca adiere alpină ce venea dinspre Barzovie-Vodă şi aerul de podiş ce se strecura dinspre spătar. Ar fi preferat acum să stea lângă mai simplul, dar mai onestul, dezinhibatul Broanteş. Cât despre Broanteş... Ehei, Broanteş!... Tăcutul Broanteş stătea covrig pe mâna, pe bruma, pe mai nimicul de paie rămas şi privea. Fie privirea lui Broanteş privirea noastră. În cazul în care urmărim traiectoria dreaptă a privirii rapsodului, constatăm că vedem la 2, 5 cm spatele mătăhălos, greu încercat în 1623 (octombrie – Podul Negru), 1627 (februarie – Poiana Sură) şi 1631 (tot octombrie, dar la Ilişeşti) al spătarului Vulture. Admițând cazul particular când privirea se face tot una cu ochiul mintii şi având capacitatea de a imagina a lui Broanteş drept condiție necesară şi deocamdată suficientă, să presupunem acum reciproca, adică fie privirea noastră privirea lui Broanteş. Ce vede el? Peste spatele spătarului vede năsucul poznaş al Cosettei, mai departe bărbia dublă odată cu trecerea anilor a lui Barzovie-Vodă, mai încolo zidul de lut nears al colibei

susţinut de o grindă orizontală groasă în interiorul căreia privirea dibuie un cariu mic şi stahanovist, apoi privirea iese afară, se strecoară printre foşnitoare pâlcuri de trestii, lunecă precum o fregată pe apă, pe mare, galopează spre Stambul stârnind praful, iese prin Dardanele, zigzaghează printre insulițele Egeei, se coboară în Mediterana, urcă spre Adriatica şi – quod erat demonstrandum – trage pe unul din cheiurile puturoase ale Veneţiei.

EPISODUL 144

FRUMOS E ÎN FOILETON LA VENEȚIA

Veneția! Puternic centru economic şi industrial, important port maritim cu un volum al traficului de mărfuri depăşind 2 milioane de tone pe an în secolul al XVII-lea: aşezare frumoasă, cu oameni gospodari şi harnici care la nevoie ştiau mânui şi vâsla, şi penelul; remarcabil bastion cultural făcând din Adriatica un estuar creştin spre mările păgâne – iată doar o parte din însuşirile care au statornicit prestigiul real al Veneției în Orient. În privința populației venețiene, după cum era şi de aşteptat, ca se compunea în majoritate din mateloți, fie aflați pe mare, fie lăsați la vatră. Încărcate cu aceşti adevărați”lupi ai mărilor”, corăbiile venețiene străbăteau apele lumii, întorcându-se pline de mirodenii. Nu trebuie însă exagerat şi sugerat că fiecare veneţian era marinar. Cum, din dalele de care dispunem, nicăieri nu se autentifică faptul că venețienii nu făceau oale, nu ni se pare lipsit de interes să susținem că măcar o parte mică din ci erau olari. Aveau şi ateliere de profil, aşa-numitele”olării”, unde, din tată în fiu, se

transmitea acest plăcut meşteşug. Când nu erau nobile, femeile erau casnice. Desigur, nu trebuie să înțelegem cuvântul"casnic"în sensul peiorativ pe care unii s-au grăbit să-l identifice de la origini până în prezent, adică până în secolul al XVII-lea (acesta fiind prezentul istorisirii noastre)."Casnic"însemna la Veneția că, dacă țineai neapărat, puteai să şi trebăluieşti pe lângă casa sau canalul tău. De altminteri, multe femei venețiene ştiau mânui ca nimeni altul acul, andreaua, ghergheful, săpunul şi celebrele lor oglinzi. Nu trebuie să ai multă imaginație ca să-ți dai seama că unde sunt olari, există şi oale ce se cer degrabă umplute. Aceasta era cu precădere treaba femeilor. Nu e de mirare astfel că mâncărurilor venețiene duse peste mări şi țari, în condițiile când congelarea era în mod obiectiv precară, le-a mers faima în lumea întreagă. Cine-şi închipuie că bătrânii aveau o viață uşoară la Veneția se înşală. Încă de prin secolul al XIII-lea puteau fi văzuți în grupuri de câte doi-trei asistând neputincioşi cum creşte apa. Igrasia, umezeala, condensul, inundarea subsolurilor, bulele papale îi secerau pe capete. În 1362, de pildă, la recensământul lor, mai existau 14, ce-i drept sănătoşi tun, toți unul şi unul.

EPISODUL 145

VENEȚIA – ORAŞ DESCHIS

Vorbind despre Veneția, nu se poate, desigur, să nu pomeneşti de faimoasele gondole, acele bărci de eleganța lebedelor în jurul cărora s-a țesut o adevărată literatură romantică. Şi unde e literatură e şi ficțiune. De aceea, respectând adevărul istorisirii noastre, va trebui să spunem că nu perechile de îndrăgostiți, nu

amorezii singuratici ocupau în majoritate scândurile umede şi nu totdeauna salubre, ale destul de incomodelor – pe atunci – vehicole. Dacă în prima treime a secolului al XVII-lea, pe la orele 6-7 dimineața te-ai fi găsit la Veneția, ai fi văzut gondole ticsite de funcționari somnoroşi – aprozi în genere – ducându-se la muncă, de meşteşugari aurari, fierari tăcuți întorcându-se de la schimbul trei, de țărănci din împrejurimi încărcate cu coşuri de legume, fructe, de dădace cu bonetă mergând să facă piața, de dieci grăbindu-se spre slujbă şi de cel mult trei-patru curtezane obosite venind din schimbul de noapte. Să se înceteze o dată cu ideea falsă că Veneția ar fi fost un oraş al distracțiilor şi al huzurului, în care era destul să ai o gondolă ca să fii cineva. Veneția era, dimpotrivă, un oraş al muncii în care chiar dacă aveai o gondolă, nu erai nimic. Între orele 11-12 dimineața, compoziția celor care circulau pe canale se schimba simțitor. Apăreau acum, proaspăt raşi, inşii fără ocupație, marchizii, conții, viconții, ducii, cerşetorii, mateloții fără vreun membru, pierdut în luptele cu turcii, chiorâi, hoții de buzunare şi pictorii la minut. În jurul prânzului apărea însăşi maiestuoasa gondolă a Dogelui care mergea pe canal în zig-zag, stârnind admirația mulțimii. Pe canaletele de la periferie, în gondole mai mici, copiii se jucau”de-a Lepanto”, repetând cu voioşia vârstei lor schemele strategice ale succesului fraților întru credință – spaniolii. După-amiaza, gondolele se umpleau din nou de lumea care se întorcea acasă, iar seara de lumea care n-apucase gondolele de după-amiază. Abia mai târziu, pe la orele 22, puteai auzi dintr-o gondolă singuratica voce de tenor a vreunui îndrăgostit bine dispus intonând o serenadă, dar el era rapid redus la tăcere de ploaia de roşii,

pensule, şuruburi azvârlite de la geamurile învecinate de harnicii veneţieni care trebuiau să prindă gondolele de dimineaţă.

Noaptea venea senină. Deasupra oraşului se ridica, precum un abur subţire, sforăitul puternic al Dogelui, însoţit de sforăiturile mai timide ale supuşilor săi.

EPISODUL 146

AMORUL LA VENEŢIA

Aşa era Veneţia la vremea aceea şi cine nu crede n-are decât să deschidă la întâmplare uşa nu importă cărei biblioteci şi să răsfoiască prin maldărul de cărţi închinate oraşului acesta: va găsi puţine lucruri noi. Dar pentru a cunoaşte chipul ascuns şi adevărat al unei lumi, dacă datele sunt vechi, măcar perspectiva să fie nouă. Cu moartea la Veneţia ştim cum stăm. Să urmărim puţin amorul la Veneţia. În genere, amorul veneţian era de trei feluri: dragostea pentru părinţi, dragostea pentru semenul (semena) tău (ta) şi *amor Dei.* Existau şi alte forme de amor, cum ar fi dragostea pentru animale, dragostea pentru pictură, pentru îngrijirea spaţiilor verzi etc., dar acestea erau forme particulare, neavând puterea exemplarităţii. Predomina dragostea pentru aproapele tău, chiar dacă acesta era plecat peste mări şi ţări, ba poate tocmai de aceea. Pe la orele 5 după-amiaza, puteai vedea grupuri-grupuri de tinere veneţiene îmbrăcate cu gust coborând pe cheiuri şi privind cu dese oftaturi în largul mării. Erau tinerele îndrăgostitele flota maritimă a Veneţiei. Câteodată, flota venea înjumătăţită şi-atunci Veneţia răsuna câteva minute bune de plânsul şi vaietele celor care trebuiau să aştepte să se ridice o nouă generaţie

de marinari. Alte tinere, mai bine orientate, se îndrăgosteau *loco* de junii meşteşugari şi până la o anumită vârstă nu o duceau rău. De regulă, o regulă bună, căsătoriile se făceau între tineri de aceeaşi condiţie socială. Când un palid marchiz lipsit de experienţă s-a îndrăgostit lulea de o preafrumoasă precupeaţă şi-a luat-o de nevastă, trecând peste blestemul părinţilor şi-al celor de pe canalul lui, oraşul a râs cu lacrimi, căci în alaiul nupţial gondola sărmanei fete era spartă şi perechea era cât pe-aci să se ducă la fund, dacă n-ar fi sărit doi vânjoşi cavaleri de onoare ai fetei, scoţându-i pe cei doi miri din apă şi ducându-i aşa ciuciulete în faţa altarului. De aici a rămas şi celebra vorbă veneţiană:"Dacă ai gondola spartă, crezi că n-o să se observe?"

EPISODUL 147

DISTRACŢIILE VENEŢIEI

Multe şi felurite erau distracţiile la Veneţia; însă, prin caracterul lor permanent şi sistematic, cele mai importante erau trei: balurile, plimbatul pe chei şi privitul în larg. Vestite prin fast şi bun gust, balurile veneţiene căpătaseră în secolul de care vorbim o amploare fără precedent, desfăşurându-se în cele mai variate medii, fără deosebire de avere, sex, cultură. Mai reuşite erau, evident, balurile de gradul I la care lua parte high-life-ul Veneţiei şi care se făceau de regulă, marţea, joia, sâmbăta şi duminica, iar uneori, cu permisiunea clerului, şi miercurea. Erau baluri unde, cum se zice, se punea ţara la cale, unde se făceau şi se probau căsătorii, se comentau ultimele can-can-uri din bătăliile navale etc. Veneau apoi balurile veleitarilor,

mici nobili scăpătați, cavaleri fără portofoliu, curtezane aspirante şi alții. N-aveau petrecerile acestea strălucirea celor dintâi, dar se remarcau totuşi printr-o bună aprovizionare şi o nesilită Veselie scutită de canoane aristocratice. Urmau balurile breslaşilor şi, în fine, balurile prostimii, *gorzoviglie*, adică"chefuri"sau"băute". Spre deosebire de celelalte, balurile prostimii, din cauza unei surde şi permanente înfruntări cu clerul, se desfăşurau şi lunea şi vinerea.

Vom trece peste plimbările pe chei, aceleaşi aici ca pretutindeni, şi vom pomeni de o distracție specifică Veneției: privitul în larg. În fiecare după-amiază senină, cu precădere sâmbăta şi duminica, zeci, sute de venețieni stăteau pe chei privind în larg. În zilele de sărbătoare se organizau şi concursuri dotate cu premii, iar cei care priveau mai departe erau sărbătoriți ca adevărați eroi. Se cunoaşte astfel cazul unui anume Giuseppe di Capadocia care în 1627 a reuşit să privească la 7 mile pe o vreme câinească, zărind catargul vasului trimis acolo ca punct de reper. Drept răsplată, autoritățile venețiene l-au purtat în triumf într-o gondolă, iar pleoapa ochiului stâng, cu care zicea Giuseppe că vede mai bine, i-a fost vopsită cu o peliculă fină de aur, el fiind numit totodată pe viață în postul de observator din turn al corăbiilor ce se mai întorceau din larg.

EPISODUL 148

EPISOD DE REZERVĂ

Când Metodiu şi Iovănuț intrară în Veneția, cerul era închis. Priviți această frază: cât de neutră el Cât de frumos nu comunică ea nimic! Vine o vreme în viața

oricărui povestitor când povestea se subțiază, când prin vena altădată subtil ascunsă sub pielea cuvintelor unde curgea din belşug sângele roşu, clocotitor al întâmplărilor bogate, curge acum un lichid anemic, apos; când lupta cu auditoriul silit mereu să ciulească urechile se preschimbă într-o paşnică înțelegere: spune tu ce poți că eu ascult ce vreau. E vremea cuvintelor de rezervă, a epitetelor scoase din pachețele mici de plastic, a verbelor care se conjugă numai la trecut, cu precădere la mai mult ca perfectul, a propozițiilor simple formate din subiect, predicat şi lector. La fel ca bunul chirurg care înaintea oricărei despicări a bolii în patru are acel răgaz de concentrare în care-şi săpuneşte îndelung netremurătoarele mâini, povestitorul îşi drege glasul oleacă răguşit, face o gargară cu substantive calme, la locul lor, însoțite de serviabile, credincioase, adjective. Un moment de respiro, un armistițiu: povestitorul scotoceşte în traistă, scoate merindea. De partea cealaltă cititorul deja înghite primul dumicat. Între ei flutură steagul alb al înțelegerii: măcar mâncarea asta să ne tihnească. Penele, cuțitaşele, cerneala, nisipul, creioanele povestitorului stau

Risipite prin iarbă precum dincolo radierele, ochelarii, lupele, foarfecele. Un stol de porumbei care ar trece pe deasupra lor ar vedea doi oameni lejer întinşi la oarecare distanță unul de altul, printre foi mari de brustur şi pâlcuri cumințI de mohor. Mestecă încet şi privesc în zare. Amândoi văd un deal.”Dacă i-aş înăspri puțin liniile – gândeşte povestitorul – mai că ar semăna cu un munte”.”Frumos deal, nimic de zis – gândeşte lectorul. De unde naiba a apărut şi ăsta aici în câmpie?”

Repausul se sfârşeşte. Se strâng merindele, se

aruncă fărâmiturile porumbeilor, se adună uneltele din iarbă, căci Metodiu şi Iovănuț intră în Veneția şi cerul e închis.

EPISODUL 149

PRIMELE MINUTE LA VENEȚIA

Cum spuneam, Metodiu şi Iovănuț intrară în Veneția. Palimpsestul către care, din când în când, mai aruncăm câte-o privire, nu ne spune pe unde-or fi pătruns bunii noştri călugări în oraş. La urma urmei nici nu importă. Cert este că era nu cu mult înainte de lăsarea întunericului şi vaga adresă pe care-o aveau moldovenii (Părintele Fabricio, Veneția) nu-i scutea de îngrijorătoarea problemă a locului unde urmau să-şi petreacă noaptea. Pe lângă ei, în Piața San Marco treceau grăbiți târgoveți cu coşuri, pictori cu rame şi femei cu pistrui. Iovănuț şi cu osebire Metodiu aveau acel sentiment ciudat pe care trebuie să-l fi-ncercat de atunci înainte mulți compatrioți de-ai lor nimeriți într-un oraş străin, doar cu conştiința latinității lor în sânge şi cu obiceiurile slave în cap.

— Frate Iovănuț – grăi cam derutat Metodiu – mărturisesc că nu ştiu ce te-a făcut să mă bați atât la cap să ieşim din drumul nostru şi să ne abatem prin acest oraş unde, din câte văz, numai peştii pot dormi liniştiți.

— Dar, preacuvioase, e Veneția! — zise sugrumat de emoție Iovănuț. Uite, acela e Palatul Dogilor!

— Şi crezi că te lasă să dormi acolo? — făcu Metodiu. Toate astea sunt făcute sa te uiți, dar să te foloseşti de ele – ioc! Drept să-ți spui, eu n-aş da o pădurice de foioase pe toată balta asta luminată! În pădure e tihnă

şi răcoare, cântă păsările, foşnesc frunzele, mai faci un foculeț, mai frigi o ciozvârtă, pe când în palat numai vopsele, pârâ şi zavistie. Spune tu, fiule, unde cad mai multe capete, în pădure sau în palate?

— Sincer vorbind – răspunse Iovănuț – În pădure. N-am văzut şi n-am auzit de mari bătălii purtate în camere.

— N-am vorbit cum trebuie – zise Metodiu. Am vrut să zic nu"multe capete", ci"cele mai bune capete". Ei?

— În palate – recunoscu Iovănuț.

— Aşa-i? — făcu triumfător Metodiu. Şi chiar dacă nu se desprind propriu-zis de trunchi acolo, cele mai bune capete de-acolo încep sa zboare.

— Poate că uneori e mai bine să-ți zboare capul în palat, decât să-ți zboare din pădure – cugetă Iovănuț.

— Cu tine nu se poate vorbi serios! — se-nfurie preacuviosul Metodiu.

EPISODUL 150

SIGNORA MAXIMA

Deodată, desprinzându-se din mulțime, o femeie nespus de maiestuoasă, ce păstra încă în proporțiile cu totul uriaşe ale trupului ei urma unei frumuseți devastatoare, se apropie de călugări. Nu era grasă; cutele pe care le făcea rochia masiv croită mărturiseau prezenta unor muşchi activi; pieptul peste măsură de bogat avea aceeaşi direcție cu privirea, adică paralel cu solul; coloane să fi fost în însorita Grecie şi gambele ei n-ar fi putut sugera mai multă solemnitate. Neverosimila femeie se opri în fața celor doi.

— Fratelli? Întrebă ca cu blândețe.

— Si, fratelli – răspunse intimidat Metodiu.

— Da dove?

— Da Sucevizza – zise Metodiu.

— Mamma mia! — exclamă veneţianca. Di Moldavia?

— Si, di Moldavia – confirmă Metodiu.

— Latini?!

— Puramente latini! — întări Metodiu.

— Santa Vergine! — se cruci femeia. Şi ce faceţi diseară?

— Păi, am cam dormi undeva – zise şovăitor Metodiu.

— Sunt omul vostru – făcu femeia. Veniți după mine!

— Nu, mulțumim! — răspunse cu hotărâre Metodiu.

— Vai, să nu înțelegeți greşit! — surâse nesfârşita femeie. Am o pensiune, casă, masă, foarte ieftin. Sunt signora Maxima, mă cunoaşte toată Veneția, nu vă fie frică!

Iovănuț şi Metodiu se uitară unul la altul, apoi spre signora.

— Şi cam cât ar face pe zi?

Fu rândul femeii să-i măsoare din cap până-n picioare:

— Siete latini? — mai întrebă ca o dată.

— Latini, di padre în figlio! — răspunse Metodiu.

— Altora, non fa niente! — decretă veneția nca. Venite!

— Ce-a zis? — întrebă Iovănuț.

— Că dacă mergem, ce ne costă? — traduse în şoaptă Metodiu. Andiamo!

Conduşi de signora Maxima, călugării noştri traversară piața San Marco, coborâră în gondola femeii şi-o porniră pe Canalul Grande. Privindu-i de pe chei, ai fi zis că-s trei amorezi. Curând, ieşiră de pe Canal Grande, cotind pe unul din numeroasele canalele pe marginile căruia se înşirau masive clădiri de piatră mucegăite. Pe locul gondolierului, mânuind cu dibăcie

vâsla lungă, stătea signora Maxima, salutând în dreapta şi-n stânga şi schimbând vorbe cu zeci de venețieni care la ora aceea stăteau la geamuri şi se bărbiereau.”Ce-ți mai face sciatica, don Lorenzo?”„Merge, merge”, răspundea cetățeanul Lorenzo.”Data trecută ai uitat să-mi plăteşti, Capucino!”făcu dojenitor signora spre un geam din care dispăru rapid un cap de bărbat frumos, cu mustață.”Mea culpa, signora!”se auzi dinspre geam.”Ce ți-ai mai pierdut, acum, Pasquale?”, întrebă signora un bust de marinar, ce stătea drept, falnic, pe malul stâng.”Ochiul drept, signora. Lângă Lepanto”.”Nu-i nimic, Pasquale. Ți-a rămas sufletul viteaz”.”Aşa mă gândesc şi eu, signora”.”Să te târăşti deseară până la mine, la un păhărel de rom”.”Mă voi târî, signora”, răspunse bustul.

În sfârşit gondola trase în fața unei case cu trei etaje. De la o fereastră a etajului doi țâşni deodată un câine, care făcu o voltă în aer şi intră perfect perpendicular cu trupul în apă, la doi paşi de gondolă. Câinele înotă puțin, apoi ieşi pe chei, scuturându-se, şi intră în casă.

— E opt şi jumătate – zise signora Maxima, văzând nedumerirea celor doi călugări. La ora asta, don Peleto, doctorul, îşi spală câinii.

Într-adevăr, la fereastra cu pricina, apăru doctorul. O salută cu deferență pe signora, apoi fluieră scurt. Peste umărul lui țâşni atunci un al doilea câine, un ciobănesc mare, care însă nu calculă prea bine traiectoria şi căzu în apă cam într-o parte, schelălăind uşor. Doctorul făcu o mină nemulțumită şi fluieră într-un fel deosebit Apăru iarăşi primul câine care intră în apă ca o săgeată.

— Asta sare cel mai bine! — zise admirativ signora Maxima. Alaltăieri, după săritură, a prins şi-un stavrid.

La fiecare fluierat, din cadrul ferestrei ţâşnea câte-un câine, arcuindu-se superb în văzduh. Călugării numărară şapte. Pe al optulea, un pui de lup de vreo trei săptămâni, probabil pentru că nu avea încă destulă forță să se cațere pe pervazul ferestrei, îl aruncă însuşi doctorul.

EPISODUL 151

O SENZAȚIE FIREASCĂ

Suntem pe cale să pătrundem, de nu îți fi uitat, alături de bunii noştri călugări Metodiu şi Iovănuț, în stabilimentul signorei Maxima. Mâna povestitorului prin care se mişcă gâlgâind domol sângele încă fără primejdii infectat de plumbul atâtor şi atâtor pagini citite narând alte şi alte intrări în stabilimente asemănătoare e gata să purceadă întins la treabă. Micul Balzac ce doarme în noi scânceşte, îşi mişcă picioruşele: ar urma o descripție. Descrie-mi unde locuieşti, ca să-ți spun cine eşti. Într-o pagină, cu substantivul curat şi cu epitetul bine aranjat, faci din colibă un palat. Dar iată că ascultând tropotul tot mai apropiat al frazelor ce se pregătesc în mintea lui să cuprindă un perete, o încăpere, un apartament din stabilimentul signorei Maxima, povestitorului i se face lehamite. Senzație firească, ce se-abate şi în proză de vreo două ori pe an. Literatura – redarea viului de către un om – cui prodest? Se întreabă povestitorul. Alte poziții, aceleaşi virgule, alte discuții, aceleaşi linii de dialog. Nimic nou. Ce să facă el cu-această uşă întredeschisă prin fața căreia, urmând pe signora Maxima, trec acum Metodiu şi Iovănuț? S-o deschidă şi s-arunce înăuntru o privire? La ce bun? Ce mare

brânză puteai descoperi deschizând o uşă în Veneţia secolului al XVII-lea? Când îţi dai seama că nu puteai da decât fie peste un mărunt compozitor de concerte pentru oboi, fireşte un pictor ajuns pe culmile insipidei sale arte portretistice, fie peste o femeie de o amabilitate rău prevestitoare („Buon giorno, signora. Io sono il Narratore”.”Felicissima di conoscervi. Vado a prepararvi il caffe”.”Non şi disturbi, signora”…), plictiseala te cuprinde şi jalea te răpune. Dar nimeni nu-şi alege secolul şi cu atât mai puţin personajele. Astea sunt – cu ele povestim.

Intrând în stabilimentul signorei Maxima, Metodiu şi Iovănuţ se uitară cu băgare de seamă în toate părţile.

EPISODUL 152

ÎN CARE CETITORIUL O VA CUNOAŞTE PE NESPUS DE FEMEIA LAURA

Signora Maxima îi conduse pe o scară de lemn în spirală până la catul al treilea, le arătă o uşă cam jerpelită şi le întinse o ditamai cheie.

— Dragii mei, veţi sta aici – le spuse ea. Peste o jumătate de oră puteţi coborî la cină, jos, în sala mare.

Şi plecă. Iovănuţ luă cheia, o vârî în broască, deschise uşa şi intră. Un excepţional miros de femeie solidă, matură, îi izbi de cum trecură pragul. Călugării se opriră speriaţi şi parcurseră rapid odaia cu privirile: nimic.

— E cineva aici? — întrebă politicos Metodiu.

Mirosul nu răspunse. Luându-şi inima în dinţi, călugării pătrunseră spre mijlocul odăii şi începură să caute. Metodiu se uită după perdele, după dulap, Iovănuţ se aplecă sub patul mare, opulent, se uită în

carafa: tot nimic.

— Deschide fereastra! — porunci Preacuviosul Metodiu.

Încet, adunându-se de prin colțuri, din perne, de după oglinda ovală, mirosul se aburcă pe pervazul geamului şi-şi dădu drumul în gol. Călugării răsuflare uşurați şi se apucară să-şi desfacă bocceluțele. Deodată, se auzi o bălaie scurtă în uşă.

— Cine e? — întrebă Metodiu.

— Eu, Laura – răspunse o voce de femeie. Sunt vecina de alături.

— Şi cam ce doreşti, femeie? — zise prevenitor vajnicul Metodiu.

— Mi-am uitat piaptănul în odaie. Până ieri am stat cu aici – zise femeia.

Călugării se uitară unul la altul.

— Deschide tu! Şopti Metodiu către Iovănuț

Dintr-un salt tânărul călugăr fu lângă uşă şi răsuci cheia.

— Dintr-un alt salt Iovănuț fu înapoi lângă Metodiu.

— Se poate? — zise Laura şi introduse capul pe uşă. Valvârtej, pe lângă ea, pe uşa întredeschisă, năvăli mirosul şi se împrăştie ghemuindu-se pe lucruri.

— Intrați – răspunse Metodiu. Femeia intră. Nu era frumoasă, dar avea ceva măreț, într-însa. Metodiu observa că era părul. Avea un păr nespus de bogat, negru, căzând aproape de talie.

— Fără piaptăn sunt moartă – explică Laura, uitându-se în jur. Unde l-oi fi lăsat?

Începură tustrei să-l caute.

— Nu de alta, dar îl aveam de la Marco Polo şi trebuia să-l curăț – spuse îngrijorată femeia.

EPISODUL 153

O TĂMĂDUIRE

Căutară aşa preț de câteva minute. Piaptănul, vorba lui Leibniz, parcă intrase în pământ. Obosită, atractiva femeie se lăsă să cadă pe ad-hoc-ul divan.

— Să nu-l fi uitat aici? — se întrebă ea şovăitoare. Dar atunci unde? — şi-i privi întrebătoare pe cei doi călugări, de parcă ei, bieții, cum ar completa un narator dibace, ar fi putut răspunde.

— Preasănătoasă femeie – zise Metodiu cu ochii coborâți – uite ce este: de la drum lung venim şi rasele noastre ne sunt încinse de sudoare şi praf. Fireşti trebuințe ne mână a le schimba. Piaptănul ce-l cauți nu se arată a fi aici. Rogu-te, dară, să te duci în odaia ce ți-a fost hărăzită de Domnul, căci, din câte văz, numai Necuratul te-a-mpins încoace.

— Nu el, preabunule părinte – suspină femeia. Nu el. Căci de m-ar fi împins Dânsul, n-aş fi venit la milostenia voastră, ci m-aş fi dus să-mi caut piaptănul alături, la căpitanul Tresoro, o mândreţe de bărbat.

— Mă rog – zise Metodiu. Da' la noi cine te-mpinge?

— Domnul, cuvioase părinte – răspunse cu smerenie Laura.

— Doamne – ridică privirea spre tavan Metodiu – dacă Tu ai împins-o-ncoace să ne-ncerci, du-o mai repede, căci, iată, Doamne, rezistăm întru slava Ta.

— Ba mai ţine-mă, Doamne, un pic, cât să mă pot mărturisi lor – înălţă ochii impozanta femeie.

— Nu te putem spovedi, că eşti într-altă credință – zise Metodiu.

— Tocmai de aceea, preacuvioase părinte – făcu Laura. V-am văzut de cum aţi suit că nu sunteți iezuiți. N-am încredere în iezuiți. Mă duc cu vorba şi cu fapta.

Ori de câte ori m-am mărturisit, canonul lor nu mi-a fost de niciun folos şi necazul meu creştea.

Metodiu se scărpină în barba-i colilie, se uită mai cu blândeţe la cucernica femeie şi se aşează într-un jilţ. Iovănuţ rămase în picioare.

— Şi care-i necazul tău, fata mea? — întreb Metodiu.

— Eu, venerabile părinte – zise Laura – l-am visat pe Domnul când eram mai mică. Era atâta de strălucitor cum stătea între nouri şi se uita la mine cu atâta bunătate, că de-atunci m-am jurat să nu-l iubesc decât pe El.

— Şi ţi-ai ţinut jurământul, copilă dragă? — întrebă Metodiu.

— Ţinut, părinte.

— Şi-atunci, care-i necazul? — întrebă Metodiu.

— Părinte – suspină zveltă femeie – după cum se vede, eu dudui de sănătate şi de la o vreme visez aiurea.

— Înţeleg – făcu Metodiu şi-şi mângâie aspra barbă. Se gândi puţin apoi spuse: Cu dovleac ai încercat?

— Nu. Ce să-ncerc?

— Să mănânci dovleac, dovleac copt. Cât mai mult dovleac, mai ales seara – zise Metodiu. E foarte liniştitor. Azi un pic, mâine un pic, până te linişteşti de tot.

Serafica femeie se ridică având lacrimi de mulţumire în ochi.

— Şi acum du-te – îi spuse încet Metodiu.

După ce Laura ieşi, Iovănuţ se întoarse spre Metodiu. Se vedea că e tulburat.

— Preacuvioase – zise el – asta cu dovleacul nu mi-ai spus-o. Chiar te linişteşte în halul ăsta?

— Frate Iovănuţ – spuse cu zâmbetul trist Metodiu – uneori chemările Domnului par oamenilor simpli

chemări ale Necuratului, în visele tulburate ale acestei zglobii copile nu Michiduță şi-a vârât coada, ci grija Celui de Sus ca ea să-şi împlinească menirea de femeie.

— Păi şi dovleacul? — făcu uimit Iovănuț.

— Dovleacul va desăvârşi lucrarea – spuse Metodiu, scoțându-şi botinele prăfuite din picioare. Dacă mănânci dovleac seara, rar, foarte rar rezişti ispitelor.

EPISODUL 154

ÎN SALA DE MESE A SIGNOREI

Rămaşi singuri, Metodiu şi Iovănuț începură, după datină, să se spele. Rând pe rând, sub frecuşul energic al harnicelor mâini monahale căzeau de pe trupurile lor în apa tot mai tulbure din încăpătorul lavabou prafurile roşcate ale Pocuției, cele aspre din Țara Leşească, vântoasele ce se ridică şi orbesc drumeții în pusta de la Pesta, glodul negru al Serbiei, nisipurile fine ale Adriaticei şi în fine mirosul dulceag de mucegai al falnicei Veneții. Fornăind ca un armăsar tânăr, Iovănuț zvârlea cu clăbuci în toate părțile, în vreme ce mult mai liniştit, cu mişcări măsurate, Metodiu îşi masa ceafa roză, rotofeie, dibuind după ureche şi niscaiva colb de Herțegovina. Apoi moldovenii noştri îşi scoaseră din boccele sutane curate, le neteziră, le îmbrăcară, azvârliră apa leşioasă în canaleto şi coborâră la masă.

În sala de mese aşteptau apariția signorei şi pesemne a mâncării vreo şapte persoane, cinci bărbați şi două femei. De cum intră, Metodiu băga de seamă în lumina putină a opaițului, că nimeni nu e prea gras, ba chiar că toți sunt cam slabi, iar unii de-a dreptul slabi de tot. Bunul nostru călugăr salută cu sfială, apoi se aşeză cu

Iovănuț într-un capăt al mesei lungi, căutând să nu facă zgomot. Nasul său încercat simți numaidecât că atmosfera era încărcată: ceva nu era în regulă. Nu vorbea nimeni, stăteau majoritatea cu ochii în farfuriile goale, mişcând agale furculițele. Până şi femeile, care de obicei în asemenea împrejurări nu tac, stăteau acum țepene şi se uitau cu ură spre uşă.

— Să vedeți că iară ne dă varză – spuse deodată mohorât unul din cei mai slabi comeseni, un lungan cu mustață rară ce şedea exact vizavi de Metodiu şi vorbele lui căzură greu, ca o amenințare. Femeile îşi făcură repede cruce.

— Sau spanac – continuă sumbru lunganul. Vedeți că nu ne-a pus cuțite. Instinctiv, cu toții, se uitară la tacâmuri: într-adevăr cuțitele lipseau, erau numai furculițele.

— Dacă nu ne-a pus cuțite, înseamnă că iară n-o să avem ce tăia? — întrebă cu glas temător un bătrânel numai pielea şi osu'.

Lunganul păru că se gândeşte o clipă.

— Altă explicație nu găsesc – zise el şi bătrânelul tăcu înfricoşat.

— Poate că – şopti şovăitoare una din femei, uscată ca o scândură – n-a pus cuțite pentru că ne va da... ştiu eu... pilaf, aşa, amestecat cu... să zicem... O bucățică de cum s-ar zice... puțină carne?

EPISODUL 155

LA MASĂ

Deodată, uşa sălii de mese se dădu în lături şi un om de vreo 52 kg, adus de spate, se strecură iute înăuntru, repezindu-se să ocupe un loc în dreapta mustăciosului.

Toate privirile se îndreptară întrebătoare spre el.

— Ei? — făcu nerăbdător mustăciosul.

Omul îşi trase sufletul, apoi spuse dintr-o suflare:

— Lobodă!

— Ce?! — făcu mustăciosul şi Metodiu văzu că uimirea lui era împărtăşită de toţi mesenii.

— Lobodă. Ciulama de lobodă. Am văzut-o cu ochii mei – răspunse omul adus de spate.

— Lobodă, lobodă, dar cu ce? — întrebă tremurând mustăciosul.

— Lobodă cu ciulama. Atât am apucat să văd, pentru că apoi signora a închis uşa de la bucătărie, iar fereastra e astupată cu câlți.

— Nu se poate! — exclamă cu furie mustăciosul. Auzi, lobodă! Dar ce, dom'le – se întoarse el spre ceilalți, luându-i martori suntem tapiri?!

Femeile dădură repede din cap că nu, nu sunt.

— Ce-s ăia tapiri? — întrebă bătrânelul numai pielea şi osu', din colțul lui. Mustăciosul îi aruncă o privire ucigătoare, că adică acuma avea el chef de explicație?

— Unde s-a mai văzut una ca asta? — continuă el în culmea mâniei. Unde?

— Întrebarea dumitale, căpitane Tresoro, e pur retorică – spuse deodată un domn destul de slab care până atunci stătuse liniştit în stânga femeilor şi în care Metodiu şi Iovănuț recunoscură imediat pe doctorul Peleto, cel cu câinii. De văzut, căpitane, s-a mai văzut. Iar dacă dumneata n-ai văzut până acum, o să vezi de-acum înainte. Adă-ți aminte că tot aşa ai reacționat şi cu varza. Şi-apoi nu-mi dau seama ce ai împotriva lobodei. Această vajnică plantă era foarte pe gustul vechilor egipteni, care aveau obiceiul să se uite la ea cu venerație. Asirobabilonienii i-au închinat un templu, pe ale cărui ruine creşte şi astăzi. Grecii suferinzi de

stomac o mâncau la cuptor, înăbuşită în sânge.

— O mâncau şi grecii? — întrebă licărind de speranță bătrânelul.

— Nu numai grecii, ci şi spartanii, în exemplarele mai viguroase, o foloseau ca băț. Cât despre ciulama – mai spuse doctorul Peleto – istoria ei, dacă e bine gătită, e lungă şi nu lipsită de gust.

Se lăsă o tăcere prudentă. Una din femei se aplecă la urechea celeilalte şi îi şopti ceva.

— Colega mea zice – spuse cealaltă, după o clipă de gândire – că pentru început să dăm loboda la o parte, pe marginea farfuriei, şi să vedem ce-i cu ciulamaua... Cine ştie...

În clipa aceea uşa se deschise şi signora Maxima, ajutată de o slujnicuță vioaie, intră împingând un cazan alunecând pe rotile.

EPISODUL 156

CĂPITANUL TRESORO POVESTEŞTE

Un damf puternic de lobodă fiartă însoțit de-o adiere de rântaş deschise nările tuturor. Şi parcă pentru a risipi orice urmă de îndoială, solida femeie anunță veselă şi tautologică:

— Lobodă!

Într-adevăr, vitaminoasa plantă tăiată masiv se lăfăia într-un dulce balans în gura de crater a cazanului. Fără să mai piardă timp, vioaia slujnicuță, căreia să-i fi dat aşa vreo 17 ani şi vreo 13 de când servea, apucă perfect polonicul şi lăsă tuturor în farfurii părți exasperant de egale. Apoi signora le ură poftă bună şi, împingând cazanul, ieşi cu slujnicuță cu tot. Ce-i de făcut? — părea a se-ntreba toți. Primul care râcâi cu

furculița în pasta verzuie fu bătrânelul, dar mai departe nu merse. Atunci doctorul Peleto, văzând că toți aşteaptă un exemplu, îşi luă furculița-n dinți şi înghiți ce rămăsese pe vârful ei. Din câte observară, stomacul dânsului avu o reacție de neutralitate, tradusă-n aceea că niciun muşchi nu tresări pe fața lui. Doar privirea îi rămase undeva departe, visătoare, melancolică. Îl urmă bătrânelul, care inițial se fripse puțin, dar în cele din urmă înghiți. Apoi se lăsară asupra farfuriilor cele două femei, Metodiu şi Iovănuț, mesenii din stânga şi-n fine şi căpitanul Tresoro. Curând mâncau toți în linişte, atenți să nu se păteze şi să nu-şi stropească vecinii. Acoperind sunetul pufos pe care-l făceau furculițele prin lobodă, de-afară se auzea cântecul trist al unui gondolier.

— Când eram mic – sparse tăcerea căpitanul Tresoro, pescuind şi-apoi ronțăind o tulpină mai groasă – eram un copil foarte retras. Nu mă interesau poveştile sau întâmplările celorlalți, ci numai ceea ce se petrecea cu mine, în mine. Țin minte că mă ascundeam de ai mei, care erau conți, în pod, şi ore întregi îmi priveam stomacul. Voiam să cunosc ce se petrece înăuntru, să deslușesc zgomotele tainice de-acolo, să ştiu de ce câteodată când mâncam din plin, e mai rotund, iar alteori, mai ales pe la 5 dimineața, când ai mei dormeau duşi, pot să-l împung cu degetul până la refuz. Sau îmi plăcea mult genunchiul. Nu ştiu dacă ați observat, dacă în anumite zile de iarnă îți loveşti genunchiul cu un ciocănel, partea de jos a piciorului sare ca din arc, fără să vrei. Cu străbunicul, singurul care mă înțelegea, ne jucam în sala oglinzilor în felul următor, pe puncte: stăteam pe scaune şi cu îi loveam genunchiul cu ciocănelul. Dacă nimeream bine şi piciorul sărea singur, aveam un punct. Apoi dădea el şi

tot aşa mai departe. Însă în ultimii ani ai vieții lui, făceam tot mai puține puncte, pentru că piciorul îi sărea tot mai greu, puteam da şi cu barosul.

EPISODUL 157

CONTINUĂ POVESTEA CĂPITANULUI TRESORO

După ce străbunicul, nemaiputând îndura la vârsta lui tot felul de ocheade deşuchiate pe care i le făcea Giacometa, tânăra slujnicuță ce-l îngrijea cu speranța că el, aşa paralizat cum era, o va lua de nevastă şi-i va lăsa ci averea, după ce deci dânsul s-a dus în lumea drepților cu gândul ca măcar acolo să scape de toate nepoftitele frumoase care, din pricina banilor, l-au luat cu asalt de la 14 la 93 de ani, cât a apucat să trăiască respingându-le, eu nu mai aveam cu cine să mă joc"de-a genunchiul"– urmă povestea sa căpitanul Tresoro, apropiindu-se vertiginos de fundul farfuriei. La înmormântarea lui a venit lume puhoi, în special femeile care, de-a lungul fructuoasei sale vieți, i-au dat fără răgaz târcoale în ideea că străbunicul le va face părtaşe uluitoarei sale înzestrări cu bani. Erau acolo, cu nasul în batiste, verişoare de-ale lui, acum nişte hoaşte bătrâne şi ele, cu care pe vremea tinereții străbunicul se juca din priviri, curtezane în floarea vârstei, pe care le-a ținut de mici pe genunchi şi care când au crescut au început a-i zice melodioase vorbe în doi-trei peri, copile ale acestora ce nu puteau îndura eşecul mamelor, slujnicuțe care l-au îngrijit când era încă în puterea de neostoit a bătrâneții, două chelărese care au picat moarte după el când au observat cum se târguie pentru nişte morcovi, o contesă poloneză care aflându-se în trecere prin Veneția şi văzându-l cum iese

pe canal în gondola lui de mahon, a lăsat casă, masă, patrie şi şi-a cumpărat palatul de vizavi de-al nostru, numai să fie în apropierea lui şi câte şi mai câte, că erau peste o mie de femei, unele din ele cunoscându-se din vedere şi sprijinindu-se una de alta, să nu se prăbuşească de plâns. Între toate paparudele alea, străbunicul stătea întins demn şi țeapăn, cu o floare roşie la butonieră şi părând că zâmbeşte. Avea şi de ce, nu l-ar mai răbda pământul să-l rabde!

— De ce? — întrebă bătrânelul, mirat de ultimele vorbe ale căpitanului.

— Pentru că – răspunse căpitanul Tresoro, ştergând ultima urmă a sosului de lobodă – după ce l-au îngropat şi-au deschis testamentul, ai mei au văzut cu groază că străbunicul nu numai că n-avea o para chioară, dar că şi tatăl lui, stră-străbunicul meu, avea o datorie care nu mai încăpuse pe pergament. Când stră-străbunicul era pe moarte, i-a dezvăluit străbunicului adevărul, iar acesta, ca să salveze onoarea familiei, palatul, moşiile, gondola de mahon şi flota din Mediterana, s-a gândit la un plan.

— Ce plan? — făcu bătrânelul cu gura căscată.

— Se împrumuta de pildă, de la un cămătar, cu o dobândă uriaşă. O ținea numai într-un chef o lună, să zicem, timp în care, să fiu drept, nu ne lipsea nimic: femeile roiau, mâncam numai banane, mă rog, belşug. La sfârşitul lunii împrumuta de la alt cămătar dublu sumei şi al dobânzii, plătea datoria celui dintâi şi cu restul – trai neneacă! În scurtă vreme se zvonise printre cămătari că bunul conte Tresoro e atât de bogat, că plăteşte orice dobândă. Se înghesuiau care mai de care să-l împrumute. Străbunicul a reparat palatul şi gondola, a mai cumpărat o flotă, a făcut în curte un heleşteu, a ridicat o şcoală, dădea pomană săracilor.

Numai de-nsurat nu s-a însurat, c-atunci ar fi ieşit la iveală toată tărăşenia. Pe scurt – încheie căpitanul Tresoro – aşa am ajuns eu un pârlit. Oare – mai spuse el – dacă aş cere signorei un supliment… ce ziceți?

EPISODUL 158

SURORILE ACETOSA

Nimeni, dar absolut nimeni nu răspunse întrebării căpitanului Tresoro. Fiecare era ocupat cu înlăturarea şi grabnica înghițire a ultimelor urme din sosul de lobodă ce mai adăsta în farfurii. Până şi bunii noştri călugări, ale căror stomacuri nord-dunărene erau oarecum obişnuite cu desele năvăliri de foamete migratoare, păreau cuprinşi de febra pofticioasă a celorlalți. Doar într-un târziu, una din cele două femei, uşor ciupită de vărsat, spuse:

— Aţi pomenit adineauri, stimate căpitane Tresoro, un cuvânt care ne-a făcut pe mine şi pe sora mea Amada să tresărim: cuvântul”pârlit”. Apăi, dacă e s-o luăm p-aia dreaptă, mai pârlite ca noi nu e nimeni.

— Încântat de cunoştință – spuse căpitanul Tresoro. Dar cum se face, stimată doamnă, că puțin mai înainte aţi rostit, vorbind despre onorabila persoană de lângă dumneavoastră, nu cuvântul”soră”, ci”colegă”?

— Legăturile de sânge pălesc în fața evenimentelor – răspunse cealaltă. Nemaipomenita mizerie în care subzistăm ne situează în postura de colege. Surori, şi încă gemene, suntem în faţa Domnului; colege, în faţa necazurilor.

— Judicioasă explicație – observă căpitanul Tresoro.

— Ne numim surorile Acetosa. Ne-am născut în comitatul Frisco – continuă Amada – într-o frumoasă zi

de marţi. Soarele strălucea şi păsărelele…

— O, dar nu-i nevoie! — zise căpitanul Tresoro. Treceți spre adolescentă, singura vârstă în care…

— Aveți dreptate – îl întrerupse sora uşor ciupită. Pe mine mă cheamă Fibbia. Tatăl nostru, surugiu, văzând că intrăm în adolescentă şi că nu-i țipenie de om în jur, s-a gândit să ne dea la maici, la Ursuline.

— Mare greşeală! — îşi aduse aminte Amada.

— De ce? — întrebă căpitanul Tresoro.

— Nu ştiu dacă ați fost vreodată la Ursuline – spuse Fibbia.

— Am fost o dată, în treacăt – spuse căpitanul Tresoro.

— Ei, o dală, mai treacă-meargă, dar să stai acolo ani în şir, fără o lescaie… — spuse Amada.

— Noi eram două fetițe vesele, zvăpăiate, învățate cu surugiii, cu călătorii, cu hanurile – urmă Fibbia. Ciocnindu-se brusc cu rigorile sistemului monahal, cu sculatul la cinci şi culcatul în chilie, adolescenta noastră, care prinsese să se dezvolte, s-a prăbuşit.

— Unde mai pui că de citit nu ştiam citi, de scris nu ştiam scrie, iar greaca, latina şi germana erau două limbi moarte şi una foarte guturală – completă Amada.

— Am avut – spuse Fibbia înlăcrimată – o adolescentă cum nu dorim nici la duşmanii noştri.

EPISODUL 159

DRAMA SURORILOR ACETOSA

— Când adolescența noastră, prăbuşindu-se, a luat sfârşit – urmă Amada – am plecat de la Ursuline. Parcă ne văd şi acum: ieşeam pe morocănoasa poartă a mănăstirii îmbujorate, tinere, cu acea tinerețe care

colcăie de visuri în aşteptarea unei realităţi tangente…

— Tangibile se spune – o corectă Fibbia.

— Mă rog, ce mi-e tangibil, ce mi-e tangent – zise Amada. Important era că se vestea o zi primăvăratecă; soarele ardea vesel, apa se scurgea în rigole, de pe acoperişuri cădeau sunând cristalin…

— Vai, nu-mi mai aduce aminte! — izbucni deodată Fibbia.

— Dar ce s-a întâmplat? — zise căpitanul Tresoro.

— Cunoşti dumneata, vajnice căpitan – se-ntoarse Amada spre el – senzaţia tâmpită când tu, cetăţean onest, simplu, care toată viaţa n-ai vrut să faci rău nimănui, care nu eşti nici sărac, nici bogat, care n-ai cârtit un cuvânt împotriva societăţii bune, vrând dimpotrivă să intri-n ca, şi care, plimbându-le pe stradă şi salutând în dreapta şi-n stânga, bucurându-te de rochia nouă pe care o porţi, te simţi deodată izbit extraordinar în moalele capului?

— Foarte vag – răspunse căpitanul Tresoro.

— Ei bine – zise triumfătoare Amada – noi am cunoscut-o!

— Înseamnă – zise bătrânelul căruia i se uscase pe bărbie o urmă din sosul de lobodă, trădând astfel tulburătoarea apropiere a completei senilităţi – că aţi fost prădate?

— Prădate? — făcu îndurerată Fibbia. Puţin spus! Am fost pur şi simplu deposedate de tot ce arc omul mai bun în el: capacitatea de a şti cine eşti ca să ştii cu cine te-nsoţeşti.

— Dar ce s-a întâmplat, pentru numele domnului? — făcu Tresoro.

— S-a întâmplat – zise Amada – ceva simplu şi abstract…

— Şi absurd se spune – o corectă Fibbia.

— Mă rog – zise Amada. Una peste alta, zăpada de pe un întreg acoperiş a căzut peste noi.

— Vai! — făcu Fibbia amintindu-şi.

— Şi după aceea? — zise Tresoro.

— Păi aici e aici – continuă Amada – că după ce ne-au scos de sub morman, trei săptămâni am umblat ca bete, timp în care am greşit enorm.

— Vreți să spuneți că...? — zise şovăind căpitanul Tresoro.

— Întocmai! — răspunse Amada. Am făcut totul. Am greşit în serie.

Se lăsă o tăcere adâncă. Uscată complet, urma de sos se desprinsese de pe bărbia bătrânelului şi-i căzu învârtindu-se în poală.

— Dacă bunul nostru tată, surugiul, auzind ce ni s-a întâmplat, nu s-ar fi răsturnat cu poştalion cu tot într-o prăpastie pe care altfel o cunoştea şi cu ochii închişi, lăsându-ne astfel o modestă pensie viageră, cine ştie cum am fi stat astăzi de vorbă cu tine, vajnice căpitan – zise Amada, uitându-se languros pe sub gene.

EPISODUL 160

CONVERSAȚIA

Privirea încărcată de subînțelesuri pe care Amada i-o aruncă vajnicului căpitan Tresoro îi făcu pe cei prezenți, cu excepția bătrânelului, să plece jenați capetele. Chemarea străbună şi întrucâtva lipsită de elementara perdea mărturisită prin ochii brusc şi voit ațâțători ai femeii le reaminti comesenilor, cu excepția bătrânelului ce trecuse de mult în lumea celor foarte senini, că sunt urmaşii lui Adam. Primul care reacționă fu tocmai Tresoro.

— Păi – zise el tuşind fără motiv – fiindcă tot nu mai avem ce aşteptă dinspre partea mâncării, eu zic că ne putem ridica. Deşi s-ar putea crede că vreau să fac o glumă proastă, spun totuşi, cu inima grea,"să ne fie de bine".

— Să mai stam puțin – propuse bătrânelul. Poate ne mai dau ceva.

— Exclus – răspunse mohorât doctorul Peleto. Am văzut cina afişată la bucătărie: sos de lobodă şi punct.

— Ce înseamnă punct? — întrebă bătrânelul.

— Înseamnă – explică răbdător medicul – că poți să stai până dimineață că tot nu primeşti nimic. Înțelegi?

— Înțeleg – răspunse bătrânelul. Dar dacă stăm până dimineață, prindem micul dejun.

Toți se uitară năuciți la el. Raționamentul moşneagului le scăpa.

— Păi da – continuă el – de ce să n-aşteptăm până dimineață? Oricum, dimineața primim masă.

— Dar de ce să aşteptam aici? — întrebă uimit căpitanul Tresoro. Ce să facem aici?

— Să facem cunoştință – răspunse bătrânelul. Mâncăm de două luni împreună şi pe mine nu m-a întrebat nimeni cum mă cheamă.

— Bine, poftim: cum te cheamă? — zise căpitanul Tresoro.

— Mă cheamă Toto – spuse bătrânelul şi apoi se întoarse spre călugării noştri: pe dumneavoastră care-ați venit astăzi cum vă cheamă?

— Pe mine mă cheamă Metodiu – răspunse *cu* blândeţe Preacuviosul Metodiu – iar pe tovarăşul meu Iovănuț

— Şi veniți de departe?

— Din țările dunărene.

— Interesant – spuse bătrânelul. Şi cum e vremea pe

acolo?

— Schimbătoare – răspunse Metodiu.

— Vedeți? — zise bătrânelul. Mai întreb eu, mai întrebați dumneavoastră, trece timpul şi o dată ne trezim dimineața cu ditamai ceaiul. Acum întreb: da' vânt bate pe acolo?

— Bate şi vânt – răspunse Metodiu.

— Nu-i rău – spuse bătrânelul. Înseamnă că n-aveți treabă cu zăpuşeala. Munți sunt?

— Sunt, slavă domnului – zise Metodiu.

— Dacă sunt munți înseamnă că aveți şi păduri.

— Da, mai avem – răspunse Metodiu.

— Unde-s păduri – zise bătrânelul – cred că e şi vânat.

— Este din belşug – spuse Metodiu.

— Şi există la dumneavoastră obiceiul ca, fiind prins, vânatul să fie şi fript?

— Este primul lucru care se face cu dânsul – răspunse Metodiu.

— Bănuiesc că se frige în cantităţi mari, îndestulătoare, nu?

— Cu totul îndestulătoare – spuse Metodiu.

— Păi atunci – spuse bătrânelul cu lacrimi în ochi – ce căutaţi aici la noi, fraţilor?

EPISODUL 161

VISE ÎN SECOLUL AL XVII-LEA

La întrebarea aceasta, Metodiu, din motive bine întemeiate, nu răspunse. Nici bătrânelul nu insistă, căci se vedea cât colo că hotărârea sa de a rămâne în sala de mese până la micul dejun pălea în faţa imaginii neaşteptate ce i se ivise în minte şi-n care se vedea

vârându-şi urgent ciolanele sub pătură şi scoțând de sub mizera pernă un coltuc de pâine ascuns acolo de la prânz.

— Să mergem la culcare – glăsui Metodiu – că dacă stomacurile ne sunt goale, capetele măcar ne sunt pline de somn.

Se sculară rând pe rând şi se îndreptară spre odăile lor, călugării noştri, căpitanul Tresoro, doctorul Peleto, surorile Acetosa, bătrânelul Toto şi încă un individ de care am pomenit mai înainte care nu scosese o vorbă tot timpul mesei şi pe care, oricât ne-am străduit, n-am reuşit să-l identificăm. Curând, stabilimentul signorei Maxima fu cuprins de linişte. Nu se auzea decât orologiul de la San Marco bătând încontinuu noaptea jumătate şi sforăitul egal, de om nemulțumit, al căpitanului Tresoro. Intraseră cu toții în lumea viselor, fiecare după puterile lor, de la fiecare după capacități. În ceea ce-l priveşte pe Metodiu, trebuie să spunem – şi credem că *suntem* în asentimentul tuturor – că visa următoarele: se făcea că el era un băiețel de şase-şapte anişori şi se juca în nisip cu trupşoru-i grăsuliu lângă un stejar, pe undeva pe lângă Borzeşti. Desena cu un beţigaş triunghiuri, cerculeţe, mulțimi vide, rățuşti. Deodată, pe cerul senin, apăru întunecat un stol de corbi grămadă croncănind din răsputeri:”Vin tătarii! Vin tătarii!”. Micul Metodiu se sculă pe picioruşele-i rozalii, îşi puse mâna streaşină la ochi şi văzu în zare pâlcuri-pâlcuri de călăreți galopând pe nişte cai micuți, ca nişte jucării, drept spre stejarul său. Alunei stejarul zise:”E sabie în țară! Au năvălit tătarii! Şi-n bălți de sânge îşi scaldă micuții armăsari! Ascunde-te degrabă în scorbură la mine, căci altfel, măi Metodiu, e vai şi-amar de tine!”. Copilul sări iute în scorbură şi nu după multă vreme tătarii ajunseră la stejar,

înconjurându-l. Numai nu ştiu cum se face că nu erau numai tătari, ci şi polaci, şi turci, huni, pecenegi, ba printr-o crăpătură a scorburii, copilul zări şi patru soldați romani.”Iar l-am scăpat!. Oare unde s-o fi ascuns?”

— Exclamă cu ciudă cel care părea şeful lor, descălecând de pe căluț. Veni iute spre stejar, vârî brațul în scorbură, încercând să-l găbuiască, dar micul Metodiu se mistui în cotloanele copacului. Deodată, mâna păroasă a tătarului sau a cazacului sau a ce-o fi fost el îl dibui, îl apucă de după ceafa şi…

— Preacuvioase! Preacuvioase!

— Ce-i? — sări Metodiu în capul oaselor.

— Preacuvioase – şopti Iovănuț cu ochii umflați de nesomn

— Rogu-te, întoarce-te pe cealaltă parte, că faci tare urât!

— Cum am făcut? — glăsui Metodiu.

— Iac-aşa – răspunse Iovănuț. Pu-pu-pup! Pu-pu-pup!

EPISODUL 162

VISUL SURORILOR ACETOSA

În cămăruța lor de la catul întâi, strâmtă, întunecoasă, cu o fereastră care nu dădea spre nimic, surorile Acetosa se dezbrăcară pe tăcute, îşi luară cămăşile de noapte catolice şi se vârâră zgribulite în patul lor mirosind a crepuscul. Prima care visă fu cea care dormea la perete, Amada. Visa de cum adormea şi câteodată gângurea în somn. Iată ce-i adusese noaptea aceasta, oblojind rănile unei tinereii prea zbuciumate: se făcea că trăia la Veneția într-un mare palat, unică

fiică şi moştenitoare a bogatului marchiz de Camposampierro, Francisco, şi a soţiei sale, rotunjoara Perdita. Avea în vis 17 ani şi-i plăcea să citească. Zile şi nopţi întregi stătea închisă în odaia ci şi se desfăta când cu morocănosul, dar vajnicul Ahile cel iute de picior, când cu atrăgătorul, dar cariatul Villon, cel iute de mâna. Cidul, Vergiliu, Petroniu, oştenii din oastea lui Igor, Khayam şi simpaticul trăsnit pe care tocmai îl luase *în folio* de la Madrid îi erau cei mai buni şi adevăraţi prieteni. Nu ieşea din încăpere decât dimineaţa pe la orele şase, când de pe balcon arunca mâncare unor porumbei care aşteptau acolo, frumos încolonaţi, de pe la orele trei. Era frumoasă. Părinţii, bucurându-se la început de râvna ei de a citi, prinseră să se îngrijoreze într-o vreme, căci Amada n-avea ochi pentru lumea din jur, ce începuse a da târcoale burduhănosului palat, excepţionalei zestre şi nurilor fetei. Şi se întâmplă ceea ce se-ntâmplă pe la 17 ani: trupul fetei o luă înaintea lecturilor. Amada crescu, se împlini, arătând ca proaspăt scoasă de sub tipar, o mândreţe de fată. Dar ei nu-i păsa de asta: citea înainte. Într-o seară, grăsuţă şi veşnic înlăcrimata sa mamă o luă, deoparte şi cu vorbe femeieşti, mai pe ocolite, mai de-a dreptul, îi dădu de înţeles că ar fi bune şi cărţile la ceva, dar ele rămân oricum nişte substitute; că datoria femeii e să caşte ochii şi să aleagă, până nu e prea târziu; că uite ce-a păţit şi aia care stătea în palatul din colţ, a tot strâmbat din nas şi-acum se urcă pe pereţii palatului, de bine ce-a ajuns; că ea, Amada, trebuie să ştie c-au început să vie petitorii şi-ntreabă unde-i fata etc., etc. Amada, plictisită şi sleită de-o migrenă din Dante, acceptă să primească petitorii. Şi se făcea că veniră să-şi încerce norocul pe rând, următorii: din Englitera, înalt,

prudent şi pistruiat, lordul Harrington, care pusese la picioarele prințesei modelul cu totul şi cu totul din aur al Turnului Londrei, în vârful căruia un străjer luneca făcând rondul şi strigând la capătul micului traseu:”Fiiiive o’clock teeeeea!”. Din Castilia s-a repezit într-o suflare Don Felipe Gonzales de Cierta Soledad, aducându-i prințesei o cămaşă intimă de purpură pe care stătea zugrăvit la loc discret un taur blând. Ducatul milanez şi-a trimis şi el emisarul însoţit de o gondolă încărcată cu trandafiri şi trasă pe uscat de vânjoase sclave etiopiene. Prințul Siegrid din Germania de Nord i-a adus prințesei un inel din argint forjat în formă de tun care în momentul când îl puneai pe degetul arătător împroşca din el cu mici ghiulele de diamant. Din îndepărtatele ținuturi ruseşti, s-a înclinat până la pământ cneazul Igor Poprişcin Pervâi, dăruind prințesei macheta din lemn de Novosibirsk a unei biserici în care preotul, acționat de un mecanism minuscul, dansa *komarinska.* Chiar din Țările Române s-a înfățişai tânărul beizadea Costică Caraiosifoglu aflat la studii la Padova şi care a dăruit cu lacrimi în ochi traducerea personală în italiană a versurilor mitropolitului Dosoftei. Dar prințesa a rămas neînduplecată.

EPISODUL 163

VISUL SURORILOR ACETOSA (II)

Şi se făcea că în fața acestei situații cu totul neaşteptate (unde se mai văzuse ca o fată de măritat să refuze atâția străluciți pretendenți?), tatăl ei, marchizul de Camposampierro, smulgând pe la orele 2 noaptea, după o violentă scenă conjugală, şi consimțământul

soției sale, decise următoarele: fata lor să nu mai citească. Cu vasta lui experiență, marchizul ştia că scoaterea gărgăunilor din capul unei ființe îndrăgind lectura se poate face o vreme prin ducerea cărților în pod şi a cititorului în beci. Zis şi făcut: Cidul, Villon, Ahile, Petroniu, Vergiliu, oştenii din oastea lui Igor, Mitropolitul Dosoftei şi toți cei care putură fi găsiți în camera Amadei fură strânşi grămadă, legați cobză şi urcați în vălmăşagul de pene şi praf, stârnit în pod de alungarea porumbeilor aciuați acolo la căldurică, iar fata coborâtă temporar în spațioasa pivniță, avându-se în acelaşi timp în vedere să nu-i lipsească nimic din ceea ce ar fi putut să-i schimbe neînduplecata complacere în starea de feciorelnicie: vin roşu, fripturi în sânge, opulente smochine, miere de albine cu sâmburi de nuci, vin de coacăze şi mult măcriş proaspăt. Timp de câteva zile nu se întâmplă nimic important: fata rezistă cu brio tuturor asalturilor pe care i le dădeau fără încetare globulele roşii, gândurile păcătoase, cei doi temniceri mustăcioşi, dar foarte politicoşi, anume aleşi de tatăl ei ca să aibă ca pe ce-şi odihni privirea, mulțimea de pretendenți care zilnic băgau capul pe uşa celulei întrebând cu speranță în priviri”Ei, cum merge?”, mama care îi tot aducea trusouri, bătrâna doică ce-i murmura de la 5 la 7 versete mai interesante din”Cântarea Cântărilor”etc. Etc. În timp ce visa toate astea, Amada se simțea foarte mândră de ea, gândindu-se că dacă în viață n-a reuşit s-o facă nici zece minute, măcar în somn să reziste tentațiilor câteva zile. Şi tocmai când socotea că e timpul să aleagă, oprindu-şi privirea pe un conte de Savoya, tinerel, palid la față şi plin de muşchi, ciolănoasa de Fibbia care dormea alături se răsuci în somn şi-o lovi cu cotul în cap. Amada se trezi. Palatul,

marchizul, pretendenții dispărură ca prin farmec. Sculându-se în capul oaselor şi deschizând ochii, Amada văzu în locul acelor minunății şoarecele lihnit care în fiecare noapte ieşea din gaura de lângă uşă şi privea cu deznădejde spre spațiul gol al camerei lor unde nu mai căzuse o firimitură de ceva de pe vremea când era pui. Degeaba încercă apoi Amada să se viseze din nou prințesă: nu reuşi. În ceea ce-o priveşte pe Fibbia, ea visă cam acelaşi lucru, cu deosebirea că ei nu-i plăcea să citească, aşa că marchizul de Camposampierro, ca s-o scape de pofte, o închise-n bibliotecă.

EPISODUL 164

VISUL LUI IOVĂNUȚ

Pe la trei noaptea, după ce Preacuviosul Metodiu se răsuci în sfârşit într-o poziție surprinzătoare, terminând cu ucigătorul lui sforăit, începu să viseze şi novicele Iovănuț. Visă că ajunsese la Porțile Raiului, după un zbor vertical şi lin ce-i umpluse urechile cu bobițe de roua, căci trecuse prin nori albi şi pufoşi în care vedea dispărând în răstimpuri picioruşe roz de îngeri. Apoi ieşi deasupra norilor şi zări o alee cu pietricele sidefii ducând spre Marea Poartă. Alergă repede într-acolo şi bătu. Se deschise o ferestruică şi în ea Iovănuț recunoscu fata blajină, uşor îmbătrânită, a Sfântului Petru.”Cine eşti?”întrebă blând Sfântul Petru.”Sunt Iovănuț, Sfinte Petre”, răspunse tânărul plin de speranță.”Şi cine te-a trimis aici, Iovănuț?”zise Sfântul.”Nu m-a trimis nime, Sfinte Petre, m-a luat Domnul”, răspunse sfios tânărul.”Te-a luat cam devreme, făcu Sfântul, uitându-se compătimitor la el.

Şi de unde vii?”„Din Moldova”, zise Iovănuț. Fața preacuratului se încreți un pic:”Din Moldova? Din care Moldovă?”„Din toată Moldova”, răspunse cu nedumerire feciorul”Păi în ce an suntem?”, întrebă Sfântul Petru. Iovănuț îi spuse.”Atunci intră”, zise Sfântul şi Iovănuț auzi cum zornăie cheile, o caută pe cea potrivită, o răsuceşte în broască şi deschide poarta. Înainte de a-l lăsa să treacă, Sfântul Petru îl mai întrebă;”Şi ia spune-mi tu mic, Iovănuț, vrei să-l vezi pe Domnul?”.”Nici nu îndrăznesc să mă gândesc la atâta, şopti smerit novicele, mi-e de-ajuns că pot fi în preajma Lui”.”înțelept ai grăit, copile, zise Sfântul Petru. Nu căuta îndârjit să-l vezi, căci atunci când va voi, ti se va arăta El însuşi. Uite, ia-o pe drumeagul ăsta la stânga, mergi tot înainte şi nu-ți fie teamă, că aici de cum ai intrat, toți te cunosc. Se ştie şi ce lapte ai supt de la maică-ta”. Iovănuț păşi pe Marea Poartă. O, minunăție a minunățiilor! O, desfătare a desfătărilor! În fața ochilor lui se deschise cea mai frumoasă privelişte pe care o putuse gândi vreodată. Nici nu ştiu la începui spre ce să privească mai mult: spre pajiştea înflorită cu iarbă grasă unde păşteau turme mişcătoare de mioare mânate din fluier de serafimi îmbrăcați în frumoase costume populare, spre lanurile de porumb înalt din care nu se vedea calul şi călărețul şi de unde nu se sfiau a se arăta prietenoşi lupul şi ursul ziua-n amiaza mare; spre falnicele livezi de pomi în care şerpi harnici şi tăcuți culegeau merele şi le aşezau frumos în lădițe: merele mai mari în lădiţe mai mari, iar merele mai mici le mâncau ei; spre grupurile de heruvimi care zburau ras cu pământul de-acolo, ducând cu voioşie spre un loc anume găleți cu nisip, cu mortar, bârne, cărămidă; spre pâlcurile de îngerele care coseau la gherghef sau mânuiau paşnicul război sau pliveau ceapa sau pur şi

simplu stăteau într-o minunată pauză; spre corurile de arhangheli care făceau vocalize; spre sfinții mai tineri care învățau să zboare sărind dintr-un turn. O, dar câte nu erau de văzut şi mai ales câte nu erau de spus!

EPISODUL 165

VISUL LUI IOVĂNUȚ (II)

Cu ochii înlăcrimați de atâta fericire, Iovănuț visă că se gândi unde să-şi afle şi el un loc în Grădina Raiului, cum să dea şi el o mână de ajutor întru Slava Celui de Sus. Nici n-apucă să-şi ducă la capăt gândul, că deodată, din cel mai pur senin, răsări lângă el un înger care, privindu-l cu sinceritate drept în față, spuse:"Nu trebuie să te gândeşti la asemenea lucruri şi, în general, dacă vrei să fii mereu fericit, lasă-te purtat pe aripile bucuriei că eşti aici şi gândeşte mai puțin. Gândul otrăveşte inima omului. Şi să ştii că acum nu mai poli spune"slavă Celui de Sus", pentru că nu mai eşti pe pământ, ci se spune"slavă Celui de-Aici", pentru că eşti şi tu aici"."Dar ce trebuie să fac?", şopti Iovănuț, observând în treacăt că îngerul avea nişte aripi mari pe care şi le putea micşora şi face sul, astfel că atunci când stăteai de vorbă cu el, nu părea înger, ci un om obişnuit."Noi ne-am gândit la toate, răspunse îngerul, tu eşti un om cu carte şi de-aceea Dânsul te-a chemat în împărăția Lui"."Dumneavoastră puteți gândi?", întrebă Iovănuț."Bineînțeles, zise îngerul. Şi tu poți gândi, dar la ce bun? Vino cu mine!"şi zicând aceste, îl apucă de mână pe Iovănuț care simți cum este săltat şi dus pe sus de-o forță puternică şi blândă. Ochii i se-nchiseră ca de la sine şi când îi deschise, se văzu în fața unui sobor de vreo 12 călugări care stăteau pe

scaune în jurul unei mese unde odihnea o carte mare. Fiecare avea la îndemână foi de pergament, pene, cerneală, nisip. Numai unul dintre ei, mai înalt, stătea în picioare lângă masa cu cartea deschisă şi părea că aşteaptă să-nceapă o cuvântare. În grupul scaunelor unul era neocupat şi îngerul îl conduse pe Iovănuț acolo. Îi dădu şi lui foi, pană, cerneală, apoi îi spuse:"Noi ştim că tu ştii limbile vechi ale pământului. Tot ce va citi omul acela din cartea cea mare, tu să scrii pre limba ta pe foi". Apoi îşi roti privirea asupra celorlalți:"Sunteți gata?","Yes, oui, igen, tak, si, ja, ya", răspunseră învălmăşit călugării."Da", răspunse şi Iovănuț."Atunci dă-i drumul!", spuse îngerul către cel ce aştepta în picioare. Omul înalt îşi masă puțin ochii, se aplecă asupra cărții şi începu să citească rar. Iovănuț recunoscu imediat vechea limbă şi cu scris tremurat, trecu pe foaie şi pe limba lui, cot la cot cu ceilalți, primele cuvinte auzite:"Capitolul întâi. Facerea lumii. La început a făcut Dumnezeu cerul...".

Apoi se trezi.

EPISODUL 166

VISUL BĂTRÂNELULUI TOTO

În culcuşul său zdrențuit de sub scara ce ducea la catul întâi al stabilimentului signorei Maxima, bătrânul Toto, făcut covrig, cu mațele chiorăindu-i de foame, visă că era senator roman. În adâncurile sufletului său, Toto ştia că ar fi fost exagerat să se viseze printre senatorii de frunte ai Romei, aşa că se făcea că era printre senatorii de mâna a doua, care picoteau la şedințe şi se trezeau la ospețe, cărora un porc umplut cu mirodenii, bine fript şi înconjurai de făzănițe înecate

cu stafide li se părea mai important decât orice triumvirat viu şi care apăreau în Forum doar să-şi facă siesta, ascultând cu priviri aburite cine ştie ce discurs ce se voia incendiar. Spre deosebire de majoritatea celorlalți colegi ai săi care adeseori veneau în Senat cu câte-un pumnal ascuns sub togă pentru orice eventualitate, Toto ținea sub togă, tot pentru orice eventualitate, o furculiță. Lucrul acesta se ştia în Forum, dar în afară de un tacit şi constant dispreț din partea celor cu pumnalul, Toto nu prea era băgat în seamă, drept pentru care, neincomodând pe nimeni, îşi păstra locul şi toga de vreo cinci legislaturi... Şi se făcea că în ziua aceea, o zi frumoasă de primăvară, Toto veni în curia lui Pompei binedispus, deşi puțin cam mahmur, căci tocmai începuseră mesele din preajma idelor lui Marte. În curte îl întâlni întâi pe Cassius, căruia îi spuse:"Ce spui, dom'le, ce zi frumoasă!". Cassius îl privise întunecat, ca şi cum n-ar fi auzit remarca lui, şi-i strecurase printre dinți:"Ți-ai adus, mă, furculița?"."Da, răspunse mirat micul şi rotofeiul senator. De ce?"."Ține-o s-o aibi pregătită!", scrâşni Cassius şi se depărtă repede spre un grup de senatori ce veneau agale, ținând mâinile sub togă. Toto nu luă în seamă aceste amănunte şi se uită după vreun sclav sau vreo sclavă: voia să se dreagă, avea capul greu de-aseară. Zări o sclavă şi-o chemă pocnind din deşte. Când aceasta se apropie, văzu că era sclav. Îi porunci s-aducă vin şi când sclavul se întoarse cu spatele, văzu că era sclavă."Poante de-ale lui Caesar", gândi Toto, uitându-se după sclav sau sclavă. Se îndreptă spre grădină, ocolind o coloană, când deodată auzi strigăte groase în urmă. Se întoarse iute, dădu coiful şi văzu senatorii stând în cerc, ridicând şi înfigând pumnalele în ceva mare şi moale prăbuşit la

picioarele lor. Brutus, roşu la faţă de efort, ridică privirea şi-i strigă:”Vină, mă, şi dă-i şi tu!”. Toto se apropie zăpăcii, scoase furculița, senatorii îi făcură loc şi – o, Zeule! — îl văzu pe însuşi Caesar plin de cuțite, horcăind.”Dă-i, ce stai?!”, strigă Brutus. Înspăimântat, Toto căută cu ochii un loc liber pe trupul lui Caesar găsind unul mai jos puțin de şale şi înfipse tremurând furculița. Caesar gemu încetişor, întoarse capul, deschise un ochi şi şopti:”Dacă până şi Toto…”mai zise Caesar şi capul i se prăvăli pe umăr.

EPISODUL 167

VISUL DE AUR

Pe la mijlocul nopții, după ce dormise câteva ceasuri bune un somn sănătos, adânc, şi fără măcar să fi fost pregătit într-un fel sau altul, căpitanul Tresoro începu brusc şi cu mare spaimă să viseze sule de femei. Era total nepregătit. Visul îl luă cum se zice, ca din oală. La trezie, în viața de zi cu zi, nu acordase niciodată prea multă însemnătate siluetelor în fuste, socotind femeia un lucru normal, simplu, precum câinele, strachina sau orizontul. Nu înțelegea cum pot face unii pasiuni pustiitoare pentru o pereche de ochi, cum sunt în stare să se omoare în duel pentru două gropi în obraz, iar alții cum bolesc după rotunjimi zărite o clipă, printr-un capriciu al rochiei. Era burlac nu prin forța împrejurărilor, ci prin structură. Clocotul ce-l simțea câteodată răscolindu-i sângele, îl domolea în luptă, şi pe bună dreptate: care femeie, cinstit vorbind, merita descărcarea pe care o simțea căpitanul tăind doi turci dintr-o dată, spre binele nu al unei mironosițe oarecare, ci al patriei? Şi-acum, poftim! El, care luptase

pe mare, pe uscat, prin mlaştini, prin foc, prin glonț, prin baionete, se găsea deodată singur-singurel în fața unui front de sute de femei desfăşurat pe zeci de aliniamente succesive dinainte stabilite. Şi măcar de-ar fi fost înarmate, dac-ar fi observat la ele vreo pregătire de atac, intenţia constituirii unei falange, a unui azimut... Nimic! Pur şi simplu stăteau tolănite, acesta e cuvântul, tolănite într-o rână, dar într-o perfectă ordine, în şiruri drepte asupra cărora privirea lui bătea perpendicular. Căpitanul încercă din răsputeri să se trezească, se zvârcoli în pat, dar o forță mai presus decât puterile sale îl sili să stea în vis. Atunci încercă să se retragă din fața lor, se dădu de-a-ndărătelea, se întoarse... Era prins ca între două armate, despărțite doar de-o fâşie de câțiva stânjeni lățime, fâşie care mergea paralei cu femeile până hăt-departe, până la orizont. Abia acum înțelese că orizontul nu e lucru chiar atât de simplu. Iar femeile erau şi blonde şi brunete şi roşcate şi lungi şi scurte şi subțiri şi solide şi toate învârteau o margaretă între dinți. Se simți ridicol cum stătea aşa cu armura pe el şi începu să meargă printre cele două oştiri de margarete rotitoare, salutând cu prudentă în dreapta şi-n stânga, cum învățase la şcoală. Auzi mai întâi chicote, apoi râsete. Simți că roşeşte şi iuți pasul, apoi prinse s-alerge de-a binelea, pentru că ele începură să strige în spatele lui:"Un'te duci, tataie? Ie-te prostu'! Prindeți-l, mă! Şo pă el! Ia te uită ce viteză a luat! Ha-plea! Băi armură! Ia-mă, nene, şi pă mine! Alo, domnu', vedeți că v-a căzut spada!"şi altele, şi altele. Într-un târziu, cu aerul vâjâindu-i pe la urechi, căpitanul Tresoro se trezi leoarcă de sudoare, tremurând din tot corpul: cunoscuse femeia.

EPISODUL 168

VISUL DOCTORULUI PELETO

De mai multe nopți la rând, cu mici, neînsemnate variații, doctorul Peleto visa acelaşi lucru: se făcea că era într-un viitor îndepărtat tot la Veneția, care devenise parcă şi mai frumoasă, şi mai atrăgătoare, cu toate ca îmbătrânise mult, afundându-se în fiecare an, centimetru cu centimetru, în apele lagunei. De fapt, li se părea atât de frumoasă pentru că ei înşişi, locuitorii Veneției, îmbătrâniseră o dată cu oraşul, şi chiar el, doctorul Peleto, avea în vis pe puțin 94 de ani, dacă bine ținea minte. De fapt, nu numai el, ci toți venețienii se mândreau cu vârstele matusalemice, ba chiar se putea spune că-n superba localitate lacustră nu trăia picior de om sub 70 de ani, aceasta fiind de altfel şi principala atracție pentru curioşii din toate părțile pământului care erau aduşi cu corăbiile din exteriorul lagunei şi lăsați, doar 12 ore, să admire încântătoarele monumente arhitectonice şi umane agonizând într-un dulce crepuscul pe valurile blânde ale senectuții. În flecare dimineață de marți şi sâmbătă, când turiştii debarcau cu forfota lor obişnuită, sute de bătrâni venețieni, bocănind cu bastoanele, cârjele sau împingând roțile cărucioarelor pentru faza ultimă, se înghesuiau pe chei în aşteptarea vizitatorilor pe care apoi, cei care mai puteau, îi conduceau ca nişte ghizi destoinici prin oraş, arătându-le cutare palat, cutare canal sau cutare mătuşă de 106 ani ce mai reuşea să croşeteze coerent. Cei care nu se mai puteau deplasa decât vag stăteau pe bănci în piața San Marco şi turiştii le dădeau biscuiți, portocale sau mere şi se pozau cu ci. În zilele fără vizitatori, doctorul Peleto obişnuia să tragă, împreună cu alți vreo trei bătrânei încă verzi, la

hanul”Arcaica”şi-n faţa unui pahar de ceai subţiat cu rom se amuzau de cele două babe din grupul”Senecta”care, pe micul podium de lemn dintre mese, cântau şi dansau până erau scoase pe braţe de doi chelneri gemeni despre care se spunea că prinseseră suta de ani fără o gripă în toată viaţa lor. Cu toţii aveau de toate, deoarece cei care se îngrijeau să le trimită turişti, le trimiteau şi hrană şi îmbrăcăminte şi zaruri şi table, ba chiar, anual, şi motani şi câini, bineînţeles şi ei foarte bătrâni şi lenţi. O dată la trei ani sosea o nouă promoţie de moşnegi de 70 de ani pe care-i primeau sărbătoreşte moşnegii din promoţia ce, la momentul acela, tocmai mai atinsese suta. Pe lângă micile atenţii primite de la turişti, veneţienii mai reuşeau să facă şi să vândă coşuleţe de nuiele împletite, figurine din dopuri, fluierici, sandale romane, iar câţiva ce stăteau bine cu plămânii, şi pahare de sticlă suflate în atelierul de sticlărie de lângă chei. Cam asta visa noaptea doctorul Peleto. Când se trezea dimineaţa la hâda realitate în care se mişcau haotic tineri obraznici, impulsivi, fără respect, doctorul ofta şi-abia aştepta să vină scara să se cufunde din nou în oaza lui de linişte unde patronau buna înţelegere, căruntеţea şi lina apropiere a marelui repaus.

EPISODUL 169

A RIVEDERCI

În sfârşit se vestiră şi zorii, sărutând cu degete de auroră mucegaiul clădirilor, puturoasa apă întunecat verzuie a canalelor, pleoapele urduroase ale lumpenului sculat deja în capul oaselor etc. Visele celor care visau în stabilimentul signorei Maxima se

începeţoşară, târându-se spre sfârşit. În gondolele legate în faţa porţilor se urcară zgribulind de frig şi grăbindu-se spre treburile lor, indivizii cu trei de”i”: zarzavagiii, geamgiii, zapciii, cafegiii şi fiii unor oameni bogaţi ce se întorceau acasă de la ibovnice. La ferestre, gospodine matinale, cu un vag surâs de satisfacţie pe chip ori văduve cu feţe nemulţumite scuturau perne şi cearceafuri. Pe scara interioară a stabilimentului Metodiu şi Iovănuţ, care-şi făceau rugăciunea de dimineaţă în camera lor, auziră tropotind paşi.

—”… Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să vie. Amin.”– încheie Metodiu, sculându-se de pe genunchi.

— Amin – făcu şi Iovănuţ, înăbuşindu-şi un căscat.

— Să ne strângem lucrurile, frate Iovănuţ – zise Metodiu – şi s-o luăm din loc, căci Râmul e încă departe, iar treaba noastră cere grabă. N-aş vrea să păţim precum acel trimis al lui Breb-Vodă care s-a dus să ceară ajutor polacilor contra turcilor, dar zăbovind el cam multişor la balurile pan-ilor, când s-a întors cu polacii, Breb-Vodă făcuse pace cu turcii şi i-a tăiat capul ca trădător.

— Că bine zici – zise Iovănuţ. Şi-au făcut boccelele şi-au coborât în sala de mese unde erau adunaţi toţi, chiar şi Laura, cea cu piaptănul, parcă mai frumoasă ca oricând.

— Bună dimineaţa! — îi întâmpină ea radioasă.

— Bună să vă fie inima – răspunse Metodiu.

— Se dă ceai! — îi anunţă vesel bătrânul Toto.

— Din păcate nu-i putem gusta dulceaţa, căci trebuie să plecăm – grăi Metodiu.

— Vai, dar se poate?! — zise atunci signora Maxima, intrând pe uşă cu o oală aburindă. Măcar o cană!

— Nu, mulţumim frumos – răspunse Metodiu. Şi-aşa

am stat destul.

— Dacă dânşii tot pleacă – interveni căpitanul Tresoro – n-am putea să le reținem noi porțiile?

— Ei, atunci, la revedere! — zise Metodiu.

— Să ne scrieți! — spuseră lăcrimând surorile Acetosa.

— Aveți grijă la răscruci, sunt hoți – îi sfătui doctorul Peleto.

Zveltă Laura sări de la masă şi-n timp ce călugării noştri ieşeau în faţa stabilimentului căutând din ochi o gondolă liberă, ea îi ajunse din urmă.

— Ştii, preacuvioase – spuse cu însufleţire plăcuta femeie – vreau să-ți mulțumesc din suflet: aseară, după ce-am mâncat dovleac, aşa cum mi-ai spus dumneata, nu l-am mai visat pe Domnul!

— Păi vezi? Ce ți-am spus eu? Da' ce-ai visat?

— Am visat – răspunse palpitând atrăgătoarea femeie – vreo şase-şapte sfinți, toți unul şi unul. Am dormit ca legănată.

— Domnul să te aibă în pază… — mormăi Metodiu, grăbind pasul.

Să-i lăsăm acum o vreme pe bunii noştri călugări să se piardă pe drumul secretei lor misii spre Cetatea Eternă şi noi să ne întoarcem degrabă, la timp, în Moldova, să aflăm ce-au mai păţit surghiuniții Barzovie-Vodă, spătarul Vulture, tăcutul Broanteş şi întru vecie oacheşa Cosette.

EPISODUL 170

LA GURA SIRETULUI

De cum ieşiră din ţara de dincolo de negură şi-ajunseră dincoace de negură, în locul unde

primăvara icrele moldovene ale zglobielor femele de la gura Siretului aşteptau lapţii masivilor peşti europeni din Dunăre, dând astfel locului aura şi agitaţia specifice marilor întâlniri prieteneşti de oşti, Barzovie-Vodă, cu lacrimi în ochi, spătarul Vulture, cu nările umflate de aerul blând al Moldovei de Jos, tăcutul Broanteş, cu un roi de endecasilabi rotindu-i-se fără-ncetare printre aliteraţii în cap, şi ţigăncuşa Cosette, cu tot ce are neamu-i mai frumos, şezură şi ţinură sfat. La picioarele lor, şăgalnic şi somnoros susura plin de ştiuci Siretul, gândi rapsodul Broanteş.

— Iată-ne acasă! — suspină Barzovie-Vodă. O, ce n-aş da să pot rămâne mereu pe pământul acesta!

— Păi, dă tribut, Măria-Ta – zise spătarul Vulture – şi-aice-ţi rămân oasele, precum doreşti. Dă un tribut mai mare decât cel de-acum şi-ţi făgăduiesc că-n trei săptămâni din Sima-Vodă nu mai rămâne decât Sima, un drumeţ spre Stambul.

— O, spătare! — făcu Barzovie-Vodă. O, tempera! Oare fără tribut nu se poate?

— Se poate, cu oaste – răspunse spătarul. N-ai tribut, dar ai oaste şi poţi sta de vorbă. Dar dumneata în loc să strângi oaste, ai strâns cărţi. După ce-a venit pe tron, Sima-Vodă ţi le-a vândut şi-a cumpărat stupi, pentru stupărit, izbutind să trimită atâta miere la Poartă, că sultanul s-a-ndulcit faţă de el pe cel puţin doi ani. N-avem ce face decât s-aşteptăm să i se-aplece de-atâta miere şi-atunci să sărim noi cu altceva.

— Cu ce? — zise trist Barzovie-Vodă. Cu grâul s-a obişnuit, aur n-avem, iar Cotnarul, de când şi-a snopit în bătaie haremul, îl refuză.

— Trebuie să-i dăm ceva nou, ceva ce n-a mai văzut – zise spătarul Vulture. Cunosc eu lângă Bârlad un boier, un om umblat, a bătut şi Răsăritul şi Apusul.

Când a bătut Răsăritul, a fost cum a fost, dar când a bătut Apusul şi-a adus de-acolo un fel de tufă, o pui în pământ şi după un timp o scoți şi-am auzit că toți la curtea lui s-au îngrăşat de cât mănâncă din ce dă tufa aia.

— Şi cum îi zice la tufa? — întrebă Cosette.

— Tufă de barabule – răspunse spătarul. Pentru că tufa dă barabule şi barabulele se mănâncă.

— Şi crezi – zise Barzovie-Vodă – că dacă ducem sultanului barabule şi presupunând ca o condiție sine qua non eventualitatea că o să-i placă, va considera el necesar să schimbe actuala stare de lucruri, chiar trecând peste fireşti considerente strategice care cer continuitate pe tron, şi să mă pună pe mine în detrimentul lui Sima-Vodă?

— Dumneata iar vorbeşti ca din cărți – zise spătarul. Eu am văzut acum vreo treizeci de ani cum Stanciu-Vodă a luat domnia pentru două luni c-un sac de zarzăre, plus bineînțeles tributul. Tributul venea oricum, aşa că la alegere au cântărit mult zarzărele.

EPISODUL 171

BOIERUL RADU STOENESCU-BALCÂZU (I)

Nu e uşor să scrii despre un om pe care l-ai cunoscut bine, ți-a fost prieten bun, ba ai putea zice chiar cel mai bun prieten. E puțin mai greu să scrii despre cineva pe care doar l-ai cunoscut, fără a-ți fi prieten. Şi mai greu devine lucrul cu o persoană despre care ai auzit doar, ți s-au povestit multe despre ca, însă n-ai avut posibilitatea s-o cunoşti personal. De-a dreptul dificil devine relatarea când ființa de care te ocupi nici măcar nu-ți e contemporană, ci o personalitate scoțând

încă bustul ori numai capul din apele îndepărtate, negre ale istoriei. Când însă eroul paginii tale nu-ți e nici prieten, nici cunoştință, nici contemporan, nu ți-a povestit nimeni despre el, nu-l consemnează nicio arhivă, niciun rând şi te despart de dânsul patru secole, două concepții despre lume şi trei despre viață, a face un portret verosimil devine aproape o imposibilitate. Nu există decât un singur mijloc.

Boierul Radu Stoenescu-Balcâzu s-a născut la 5/15 octombrie 1595 în satul Comana, azi Truşeşti, fiind al cincilea copil al boierului Petre Stoenescu şi al soției sale Ilisafta Stoenescu născută Ulea. În mod normal ar urma câteva cuvinte despre copilărie, şcoală, tinerețe, căsătorie, relații cu turcii etc. Nu e cazul. Căci biografia esențială a viitorului boier Radu a început şi s-a sfârşit la cinci luni. Atunci, la cinci luni, trăsăturile sugarului se limpezesc, se clarifică, primesc forma recognoscibilă a gingaşului chip definitiv, iar părinții palpitând de emoție şi fericire asistă la primele gângurituri mai lungi. N-a fost cazul. Căci la cinci luni părinții lui Radu au observat cu uimire, la început, apoi cu stupoare, şi în cele din urmă cu groază că micul boier era neasemuit de urât. Până atunci tatăl, boierul Petre Stoenescu, nu se prea uitase la copil fiind ocupai să asculte veştile ce veneau dinspre Țara Românească, unde Mihai Vodă îi bătuse de-i snopise pe turci la apa Neajlovului, iar aceştia, în buimăceala generală, zăpăciți şi înfricoşați de înfrângere, o luară la goană greşit, spre nord, invadând țara, aşa că oricând le puteai trezi cu ei şi-n Moldova, pentru că turcii şi când fug, apăi fug, nu se opresc. Nici cucoana Ilisafta nu-l observase prea bine pe dolofan, căci îl alăpta o doica şi era al cincilea. Însă acum evidența sărea în ochi de cum luai pânza ce-l apăra de muşte de pe pătuc:

Răducu era ceva de speriat. Nu-i lipsea nimic, nu era sucit, diform, avea şi ochi, şi nas, şi gură, şi urechi, şi puţin păr, şi picioruşe, şi degetele. Şi nici luate în sine părţile feţei nu trădau vreun defect ori nu păreau să nu fie la locul lor: ochişorii îi erau negri, năsucul drept, guriţa cărnoasă, urechiuşele rozalii. Când însă observai ce rezultă din coexistenta acestor părţi, pur şi simplu ţi se făcea părul măciucă. Era ceva extraordinar, o urâţenie uluitoare, fascinantă, încât abia ieşit din curtea boierului, îţi venea să te întorci lângă pătuţ să mai priveşti o dată. Pentru că după ce încercară să-l ascundă şi nu reuşiră, părinţii trebuiră să-l arate, iar vestea se întinse. Bătrânii satului care treceau pe lângă pătuţ aruncând o privire, clătinau din cap şi ziceau în barbă:"E semn rău. Vin vremuri grele"sau"O să vie lăcuste"sau"Anu' ăsta iar se schimbă Vodă, bucuria noastră"şi altele şi altele.

EPISODUL 172

BOIERUL RADU STOENESCU-BALCÂZU (II)

Zile, nopţi întregi necăjitul părinte sta lângă pătuţ, îşi privea neverosimila odraslă şi din când în când o întreba încet, gânditor:"Cu cine-i semăna tu aşa urât, Răducu lui tata?". Auzind glasul sângelui, micuţul boier gângurea atât de elocvent, încât până şi doica, obişnuită oarecum cu fizionomia teribilă a sugarului, întorcea cutremurată capul. Un val de compătimire înconjură casa boierului Petre Stoenescu. Toţi simţeau nevoia să-şi exprime într-un fel sau altul compasiunea pentru această vădită, dezastruoasă nereuşită a unei inoportune nopţi de dragoste a perechii boiereşti. Când dormea Răducu, slugile umblau pe vârfuri. Un bivol

blând care-l speriase pe copilaş când îl scoseseră prima oară în curte fu tăiat fără milă. Boierul vecin cu care Stoenescu era la cuțite încă din tinerețe, îi dărui pe nepusă masă două sate şi-o pădure,"aşa, ca să aibe unde se giuca băiatu' când o creşte". În timpul marii foamete din 13-14 noiembrie 1597, când țăranii de pe moşia lui se răsculară, boierul se duse în mijlocul lor doar cu Răducu în brațe (acum de doi ani împliniți) şi-i întrebă, ținând copilul cu fața spre ei:"De ce vreți să mă năpăstuiți, oameni buni? Nu-i destul că m-a năpăstuit Dumnezeu? Ce vreți voi de la mine?"."Noi vrem păm..."vru să zică unul mai răsărit, dar când dădu cu ochii de arătarea din brațele boierului, plecă ruşinat capul, lăsă coasa de-o parte şi-o luă agale spre izba lui, urmat de ceilalți, făcându-şi cu toții pe furiş cruce. Până şi Vodă, trecând o dată la vânătoare prin smârcurile Vasluiului şi auzind că-n apropiere ar exista un copil de-o urâțenie nemaivăzută, se abătu pe la curtea lui Stoenescu, merse cu pas apăsat la pătuț, aşteptă ca tată) să ridice emoționat de cinstea ce i se făcea pânza de deasupra, aruncă o privire înăuntru, spuse cu vocea sa bărbătească:"Da, într-adevăr, este foarte urât"şi-apoi, spre uimirea escortei care-l aştepta afară în ploaie, stătu la o dulceață în cerdac cu boierul, vorbind de una, de alta. Hotărât lucru, Răducu devenise, fără să vrea şi fără să ştie, centrul familiei, le – cum se zice – umplea casa, deşi mai corect ar fi să spunem că le-o golea, deoarece nimeni nu rezista în aceeaşi încăpere cu el singur mai mult de un sfert de ceas, şi acela îndurat pe ghimpi, căci prima reacție la vederea lui, a acestui ghemotoc de om, era s-o apuci în cea mai mare viteză la cea mai mare depărtare de el. Părea ceva venit din zorii tenebroşi ai umanității, când însuşi Domnul, într-o clipă de neatenție, în loc să-l

tragă pe om din totuşi acceptabila maimuță, încurcase borcanele şi-l extrăsese din cine ştie ce specie grea la vedere, hohotind prin peşteri.

EPISODUL 173

BOIERUL RADU STOENESCU-BALCÂZU (III)

Hidosul copil crescu. Nu se juca nimeni cu el. Fetiţele, găinile, caprele – ființe care fac deliciul copilăriei – îl ocoleau de departe. Dacă nimerea întâmplător într-un lan de cânepă, zeci, sute de vrăbii, de sticleți zurbagii se ridicau lărmuind şi a doua oară nu se mai dădeau pe-acolo. Recoltele boierului crescură. Când urâțelul împlini nouă ani, fu adus un dascăl grecesc chior. Închizându-şi des singurul ochi teafăr şi ferindu-se să-şi privească prea mult elevul, acesta îl învăță rapid elina, latina, geometria, nitică filosofie şi arta conducerii maselor, deşi în sinea sa dascălul se îndoia că va exista vreodată o masă de oameni capabilă să-l privească şi să-l asculte pe Răducu mai mult de câteva clipe fără s-o ia la fugă. Însă tot răul spre bine: pe cât era de pocit la chip, pe atât era de sprinten la mân te. La zece ani îşi dădu brusc seama cât e de urât. Suferi cumplit vreo şase luni, cum numai un copil poate s-o facă, dar apoi descoperi în grădina înconjurată de garduri înalte unde era lăsat să se joace, că dacă pui răsadul de usturoi în desime dublă şi-l pliveşti de mai multe ori, scoți o recoltă îndoită cu condiția ca pe locul acela să fi fost înainte morcovi. La patrusprezece ani asistă impasibil la ivirea semnelor bărbăteşti pe trupul său deşirat, ştiind prea bine că nu cu ele va răzbi în viață. Şi pe când primele fire de păr îi apărură gâdilându-i buza de

sus, traduse într-o moldovenească molcomă primul cânt din *Iliada.* La şaptesprezece ani, tatăl său, bătrânul acum boier Stoenescu, îl trimise cu un răsuflet uşurat şi cu o pungă bine burduşită de bani la Padova, unde mai mulţi ani la rând dunăreanul Radu Stoenescu, stârni uimirea *prin sua straordinaria bruttezza*, dar şi prin *sua inaudita destrezza*, şi de unde se întoarse într-un buzunar cu o diplomă *magna cum laudae,* iar în celălalt cu doi *tubercoli,* pe care îi plantă de îndată în pământ şi din care, la scurtă vreme, scoase alţi vreo douăzeci, foarte buni la gust şi înmulţindu-se ca iepurii. Hâtri cum sunt, ţăranii, gândindu-se şi la chipul celui ce-o adusese, porecliră noua legumă *barabulă.*

Spre acest boier se îndrepta acum Barzovie-Vodă cu suita sa.

EPISODUL 174

LA MOŞIA LUI RADU STOENESCU-BALCÂZU

De cum păşiră hotarele moşiei boierului Radu Stoenescu-Balcâzu, Barzovie-Vodă, spătarul Vulture, ţigăncuşa Cosette şi rapsodul Broanteş observă cu plăcere pretutindeni semnele unei harnice mâini de gospodar: şanţuri proaspăt săpate prin care curgea gâlgâind o apă firească, limpede, lanuri dreptunghiulare, parcă trase cu sfoara, de grâu cu spic greu, gunoi aşezat în mici piramide pe pământul de pe care se culesese orzul, poteci pietruite pe lângă parcelele de barabule, sperietori îmbrăcate turceşte în mijlocul cânepei şi căzăceşte în mijlocul ovăzului şi altele şi altele, de nu te mai saturai privind. La o răscruce de drumuri, dădură peste un ţigan bătrân

şezând picior peste picior într-un jilț domnesc înalt, cu spătar. Lângă jilț era un par în vârful căruia, pe o scândură bine geluită, stătea scris cu frumoase litere chirilice:”Arde-mă, dar dă-mi un galbân”.

— Noroc, faraoane! — zise spătarul Vulture.

— Bună să vă fie inima, conaşule! — răspunse liniştit țiganul.

— Al tău e jilțul ista? Îl iscodi spătarul.

— Eee – făcu celălalt – dacă era al meu de mult l-aş fi vândut. Ce să fac eu cu asemenea jilț? Nu-i al meu, e-al boierului.

— Şi boierul te-a pus să şezi în el, aici, în culmea drumurilor?

— Da, dânsul – încuviință țiganul.

— Păi de ce?

— Păi pe-aicea trece multă lume, e drum umblat: negustori, boieri ca dumneavoastră, oşteni, răzăşi cu stare. O dată a trecut şi Vodă.

— Şi tu ce faci aici?

— Păi, iaca stau, cum mă vedeți. Şi dacă vreun negustor sau vreun boier ca dumneavoastră sau cine-o fi să fie are poftă să se răcorească şi să-mi tragă una, vine, îmi dă un galben, cum stă scris şi-acolo, îmi arde una şi pleacă. Chiar vreau să vă-ntreb: nu sunteți atât de bun să v-apropiați şi să-mi dați o palmă?

Se uitară cu toții uimiți la el.

— Şi ție ți-a dat prin cap lucrul ăsta? — făcu spătarul.

— Ei, mie! — zise țiganul. Dacă-mi venea mie gândul ăsta, stăteam aici de mic. Nu mie. Boierului i-a venit. Mi-a zis:”Mă, Tănase, ai îmbătrânit; de munca nu mai eşti bun; ia tu jilțul de colo, du-te la răscruce şi fă’ ce-ți spun eu”. Mare minte, boierul meu, Dumnezeu să-i dea sănătate!

— Şi banii cine îi ia? Întrebă spătarul.

— Îi împărțim pe din două: jumate boierul, jumate eu. La zece palme câştig cinci galbâni. Nu e rău. Mi-am făcut şi casă.

— Şi cât câştigi pe zi?

— În zilele de târg scot până la cinşpe galbâni, dar sunt zile când nu trece nimeni. Câteodată, când e pustietate mare, trece boierul, i se face milă de mine şi-mi trage el vreo două, să nu plec cu mâna goală.

— Vodă s-a oprit?

— Da – răspunse Tănase – s-a oprit şi-a dat de patru galbâni. Om de treabă, nimic de zis.

EPISODUL 175

SPRE CONAC

— Da' azi a trecut cineva? Întrebă spătarul Vulture.

— A trecut un negustor polac, de la Lemberg, da' cam zgârcit: n-a dat decât o dată – răspunse țiganul. De-aceea fie-vă milă de bătrâneţile mele şi trăgeți-mi câteva, că-mi plâng puradeii de foame.

— Omu' are dreptate, că doar creştini suntem – zise plin de milă Barzovie-Vodă şi se apropie, lovi uşor cu vârful degetelor fata măslinie a celui din jilț, apoi lăsă să cadă în comănacul de lângă jilț un galben. Urmă tăcutul Broanteş, care nu vru sa dea, însă lăsă şi el un galben.

— Pot să dau eu în locul lui? — zise ţigăncuşa Cosette.

— Poţi, fata moşului, că nu vreau să mă plătiţi degeaba – zise Tănase privind-o chiorâş. Bag sama după cum te-nghesui să dai, că eşti de-acelaşi neam cu mine.

— Aşa-i, tataie – zise Cosette şi făcându-şi vânt, îl cârpi scurt de la stânga la dreapta.

— Da-o-ar boala-n tine de paparudă – murmură Tănase în ţigăneşte, frecându-şi obrazul. Apoi se-ntoarse spre spătar: Dumneavoastră nu-ncercaţi?

— Ba da, cum să nu – răspunse Vulture şi-i arse una mai-mai să-l răstoarne cu jilţul.

— Să fie primit – spuse ţiganul, scuturându-şi capul.

— Aş mai da eu o dată – zise Cosette. Cine-mi împrumută un galben?

— E destul, să mergem – zise Barzovie-Vodă. Doar n-o să ne lăsăm toţi banii aici.

Îşi luară rămas bun de la Tănase, care se sculase din jilţ şi făcea câteva mişcări de dezmorţire, şi-o apucară spre conac. Din loc în loc de-o parte şi de alta a drumului, pe plopii înalţi şi foşnitori stăteau bătute-n cuie scânduri pe care erau scrise cu cărbune sau arse cu fierul poveţe, îndemnuri, judecăţi pentru lucrătorii câmpului:"Spatele plecat biciul nu-l atinge","Nu iaste alta mai de folos zăbavă decât munca","Unde sapă sapa locul, sare din pământ, norocul","Eleşteul fără peşte e ca mâna voastră fără deşte","Cine munceşte de dimineaţă se odihneşte seara","Ocrotiţi pădurea, nu vă ascundeţi în ea"şi altele şi altele, vădind o bună cunoaştere a psihologiei rurale. În curând, în depărtare, se zări, alb şi maiestuos, conacul boieresc.

EPISODUL 176

CONACUL

Era un conac care – oricât am încerca, descriindu-l – azi nu mai există; în 1637, pe vremea când îl stăpânea personajul nostru, boierul Radu Stoenescu-Balcâzu,

atinsese maxima sa înflorire. În martie 1662, la doi ani după moartea boierului; conacul, încăput între timp pe mâna unui văr de-al doilea, om delăsător, cu patima beției, a jocurilor de noroc şi-a răzeşelor, îi cade hornul mare; o încercare de a pune hornul la loc, între 1693-1696, prin osârdia logofătului Gheorghe Stoenescu, nepot al lui Radu, dă greş; conacul va rămâne de-acum înainte cu hornul mic. În zorii secolului luminilor ia foc aripa din stânga, de la un pâlc de tătari, şi doar cu mare greutate şi cu ajutorul *băltăreţului,* care sufla invers, slugile reuşesc să salveze corpul central şi aripa din dreapta, dinspre eleşteu, veşnic umedă, în timpul războiului ruso-turc de 9 ani, când conacul trece de mai multe ori dintr-o mână în alta, ambii combatanți, anticipând modalitățile de mai târziu ale războiului rece, scrijelesc pe pereți desene şi expresii greu de uitat. Abia în urma păcii de la Adrianopol pereții sunt zugrăviți. În general, se poate spune fără teamă de a greşi că ultimele două decenii ale sec. Al XVII-lea au fost de-a dreptul dezastruoase pentru falnicul conac de altădată. Vlăstarele de pe urmă, cu totul apatice, ale Stoeneştilor, şi-l pasau unele altora prin testament. Rareori vreunul din numeroşii, mereu noii proprietari dădea pe-acolo; printre slugi, de ani în şir, domnea o mare derută: cui aparțineau ele? Nu e astfel de mirare că se muncea de mântuială, că praful nu era şters cu lunile, că în 1823, la doi ani după înăbuşirea mişcării, fură prinşi într-o odaie de la primul cat doi ofițeri eterişti jucând whist, ceea ce dovedea că în odaia aceea nu mai intrase nimeni din 1821. Ultimul proprietar cunoscut, energicul boier Callimachi, din ramura Frânculeştilor, vine aici în 1848 cu gânduri mari, dar pleacă scârbit. În aceeaşi zi când descoperă în biblioteca din aripa

dinspre eleşteu, printre cazanii şi octoihuri, o adevărată colonie de nutrii. Cresc bălăriile, urcă iedera, şindrila putrezeşte şi-n timpul crizei dinastice din 1866, cu un trosnet memorabil, conacul se prăbuşeşte. De aceea nu vom insista asupra descrierii lui, mărginindu-ne a spune că în momentul când Barzovie-Vodă, spătarul Vulture, țigăncuşa Cosette şi tăcutul rapsod Broanteş intrară pe porțile larg deschise ale curții boiereşti, din pridvorul în stil ce mai târziu se va numi brâncovenesc, coborî să-i întâmpine, probabil vestit mai înainte de-o slugă iute de picior, însuşi Radu Stoenescu-Balcâzu, un om despre care nu vom obosi să susținem că s-a scris uimitor, nedrept de puțin.

EPISODUL 177

DIALOG ŞI DESCRIERE

— De chipul meu, care groaznic la vedere este, nu vă va speria prea tare, îndemnându-vă a face cale întoarsă, cum am mai pățit – grăi Radu Stoenescu-Balcâzu oprindu-se în fața drumeților – atunci fie-mi îngăduit întâi a mă pleca înaintea domniilor voastre, mulțumindu-vă că mi-ați făcut cinstea să păşiți în curte, apoi a vă ruga să socotiți că din minuta aceasta sunteți oaspeții mei, cât veți crede că veți putea răbda urâta-mi înfățişare.

— Mărite boier! — luă vorba spătarul Vulture. În adevăr, nu este o prea mare mângâiere ochilor noştri a te privi, căci mai pocit chip precum al dumitale n-am văzut de când mama m-a făcut. Dar un chip azi este, mâine nu mai este, fiind în cele din urmă acoperit de pământ. Rămâne sufletul să rătăcească, fluture buimac, prin vremuri, în căutarea altui trup, poate mai

arătos. Iară sufletul dumitale, din câte văz, frumos este şi vrednic de laudă.

— Şi-apoi – sări şi Barzovie-Vodă – oameni balcâzi, dar vajnici, au fost şi-n vechime. Cicero, de-o pildă, avea un nas nu tocmai plăcut, Caesar, când se mânia, băga groaza-n oameni, iar Pitagora era nițel cam zbanghiu, ceea ce nu l-a împiedicat să ducă cele mai drepte perpendiculare din câte s-au văzut într-un triunghi dat.

— Acestea fiind zise – grăi Radu Stoenescu-Balcâzu – faceți-mi bucuria de a pofti colea în cerdac un răgaz de vreme, până nevrednicele slugi vor prinde niscaiva curcani şi bouri, să putem prânzi.

În cerdac, pe o masă rotundă din stejar de Borzeşti, adăstau străchini cu apă călduță pentru ca boierii să-şi spele degetele şi ghiulurile de praful drumului. În spatele jilțurilor galbene de nuiele aşteptau cu ştergare albe de cânepă slujnicuțe tinere de 16-17 ani. După ce oaspeții îşi clătiră degetele şi ghiulurile, gazda bătu de şase ori din palme şi-ntr-o clipită se iviră slujnicuțe nu cu mult mai mature decât primele, purtând farfurioare cu dulceață de agrişe şi zmeură şi pahare aurite cu apă de izvor. Cafea nu se servea, deoarece, deşi în Țara Românească lingavii fanarioți o introduseră masiv pe la zaiafeturi o dată cu văcăritul, în Moldova ea nu pătrunsese decât sporadic, sub formă de boabe. Când însă va pătrunde în cantități mari pe la începutul sec. Al XIX-lea, nu va putea fi înlocuită cu nimic.

EPISODUL 178

AŞTEPTÂND PRÂNZUL

În timp ce oaspeții gustară din dulceața, făcând-o să

lunece mai uşor pe prăfuitele gâtlejuri cu câte-o sorbitură discretă de limpede apa, de undeva din fundul ogrăzii se auzi o izbitură seacă, urmată de un muget sumbru. Se pregătea prânzul şi-n fata acestei evidente, gândindu-se că pentru desfătarea de mai târziu a palpitândelor lor stomacuri un blând suflet de bovină se înalta acum la ceruri, oaspeții se simțiră o clipă ruşinați. Văzând stânjeneala lor, boierul Radu Stoenescu-Balcâzu grăi:

— După semnele ce le am, nu mă îndoiesc că am dinainte-mi oameni de scamă. Părea-vi-s-ar oare o greşeală de neiertat dacă aş dori să cunosc numele domniilor-voastre?

— Nicidecum – răspunse spătarul. Eu sunt, de-ați auzit cumva de mine, nevrednicul spătar Vulture.

— Cum să n-aud? — se miră Radu Stoenescu-Balcâzu. De numele acesta a auzit toată Moldova, ba încă şi duşmanii dimprejur! Nu domnia-ta ai slujit atâtea capete de domn, ele căzând în cele din urmă, al dumitale rămânând, precum văz, pe umeri?

— Numai eu ştiu cum se mai ține – oftă spătarul. Dânsul a fost Barzovie-Vodă.

— Plecăciune, Măria-Ta! — zise cu smerenie gazda. De mult voiam să te cunosc. Din câte ştiu, Măria-Ta, când erai în Scaun, ai scos birul pe stupi şi-ai pus bir la cărți. De unde atâtea cârti, Măria-Ta?

— Da, aşa e – suspină Barzovie-Vodă – am vrut să fac bibliotecă la Curte şi-am fost mazilit.

— Oricum, vrednică încercare – îl lăudă boierul Radu Stoenescu-Balcâzu. Dânsul? — arătă el din priviri pe Broanteş.

— El trebuia să fie bibliotecarul – răspunse Barzovie-Vodă. Îl cheamă Broanteş, dar din păcate nu va putea vorbi cu domnia-ta, căci turcii, încercând

să-mpiedice răspândirea Cuvântului, i-au tăiat limba.

— Ți-a rămas, nefericite copil, mâna – zise cu blândețe Radu Stoenescu-Balcâzu. Cuvântul e ca o albină: câtă vreme zboară, el numai bâzâie; când se-aşază pe-o hârtie, abia atunci îşi lasă veninul sau dulceața. Scrie, copile, numai scrie: cu dreapta ține pana, cu stânga scutul. Şi preafrumoasa domniță?

— Pe mine mă cheamă Cosette – grăi țigăncuşa.

— De dumneata, drept să-ți spun, n-am auzit – zise boierul Radu Stoenescu-Balcâzu.

— Pe drept cuvânt că neamul ei s-ar fi tras din Egipt – zise spătarul Vulture – dacă nu se trăgea din India. A vrut să scape de jugul turcesc şi-a fugit cu noi de la Stambul.

— Jugul nostru e mai blând – spuse Radu Stoenescu-Balcâzu – căci tragem toți la el: boieri, răzăşi, curteni. Bici să avem, ca de arat e destul.

— Nici eu n-am auzit de domnia-ta până acum, dar vremea noastră nu stă înapoi, ci înainte – plecă sfielnic genele țigăncuşa.

— Hm – tuşi Radu Stoenescu-Balcâzu – nu stai rău cu retorica. Şi din ce neam eşti?

— Neamul meu – zise Cosette – s-ar fi tras din Egipt, dacă pe drept cuvânt nu se trăgea din India, iar eu am fugit cu domniile-lor de jugul amar al turcilor.

EPISODUL 179

SUFERINȚELE TINEREI COSETTE

Vorbele înțelepte ale gazdei o făcură pe zvelta țigăncuşă să plece capul. Cum stătea aşa sfioasă, părea mulțumită, fericită chiar că este martoră, ba uneori şi părtaşă la sfatul unor asemenea oameni, fete

simandicoase, boiereşti, rang mare. Şi totuşi, cine ar fi zăbovit mai mult cu privirea asupra făpturii sale dinspre care venea în răstimpuri un interesant miros de gutuie coaptă, ar fi băgat de seamă că tânăra femeie nu-i tocmai în apele ei. Din când în când, zgâria cu unghia arătătorului de la plinuța mâna dreaptă tăblia mesei, îşi freca uşor genunchii rotunzi unul de altul sau îşi trecea degetele prin părul bogat şi negru, oftând prelung şi lăsându-şi perfectul cap pe spate, cu nările răsfrânte. Tot ceea ce vedea de la înălțimea cerdacului, în lumina dumnezeiască a acelui început de aprilie – două slugi tuciurii, voinice, purtând pe umerii goi şoldanele pulpe din spate ale tăuraşului de bour tăiat în fundul ogrăzii, un stol de turturele zburând spre tainicele locuri de împreunare, livada de unde, drept precum un voievod antiotoman, se ridica fumul dintr-o grămadă de frunze uscate – toate trezeau în ea vagi nerăbdări şi fierbințeli în valuri. De vreo săptămână, dacă închidea ochii, zărea de fiecare dată în dosul pleoapelor fie cicatricea lungă, dreaptă rămasă în urma unei înfruntări cu sârbii (1613) pe pieptul lui Hadjin-Paşa, cel care în cămăruța ei din Stambul îi aducea baclavale şi halva, fie mustața lăsată subțire, după moda europeană, a beizadelei Gheorghiță, care pândea de după moscheea de vizavi când ieşea paşa şi intra el, mâncând apoi, cu râs mare zaharicalele prostului de turc. Dar câte nu zărea ca, închizând ochii! Iată perucha argintie, odihnind lângă lighean, a solului francez de la Poartă, monsieur Lavalle, gras şi cu ochii mici, iată silueta înaltă a lui Signor Merano, ambasadorul Veneției, bâjbâind prin întuneric după ciorapi şi iată şalvarii mari, roşii ai berleibeiului Rumeliei ascunşi degrabă în sobă, căci venise pe neaşteptate Hadjin-Paşa, rânjind tâmp în cadrul uşii cu

un calup de halva în brațe. Toate rămăseseră însă în urmă, căci ca fugise de două luni din Stambul, cu moldovenii ăştia molcomi, oameni de treabă, nimic de zis, dar cărora, din câte vedea ca, nu le stătea capul decât la politichie. Cu vreo cinci nopți înainte de a ajunge aici la conac, pe când dormeau într-o poieniță în fân, ea se sculase tiptil şi, îmbătată de mireasma ierbii şi de boncăluitul viguros al unui cerb, se strecură lângă spătarul Vulture, punându-şi mâna caldă pe gâtul lui. Spătarul tresări şi fără să deschidă ochii, bâigui prin somn:"Fie-ți milă de copilaşii mei şi nu mă omorî, Măria-Ta!". Ea se lipi atunci de Barzovie-Vodă, care sforăia alături, gâdilându-l cu un fir de iarbă sub ureche. Acesta se răsuci spre ea şi şopti cu un zâmbet de satisfacție pe chipu-i adormit:"Ba am să te omor, spurcăciune, căci ai vrut a mă vinde!". Dezamăgită, se ridică şi se întoarse în culcuşul ei, gândindu-se nu fără admirație, că o țară unde oamenii fac politichie până şi în somn nu va putea fi îngenuncheată uşor.

EPISODUL 180

SE PUN LA CALE LUCRURI MARI

Cu excepția lui Broanteş, ale cărui cuget şi simțiri se îndreptau adesea spre țigăncuşă, nimeni nu băga de seamă tulburarea şi clocotul ce stăpâneau carnea Cosettei. Boierii, în aşteptarea mesei, după ce se cunoscuseră şi-şi spuseseră fiecare păsul, o trecură iar pe politichie, vorbind, cum se şi cuvine în asemenea împrejurări, cu glas mai scăzut:

— Dacă eu scot atâtea barabule câte-am socotit că scol, zic că-l putem răsturna – spuse Radu Stoenescu-Balcâzu. Cu ce iese din Poiana Morii, aş face

vreo 50 de saci, să-l năimim pe armaşul Curții, care e cutră şi pentru atâta l-ar vinde şi pe tat-su, cum a şi făcut în 1621. Din Dealul Negru aş scoate vreo 100 de saci, din care

75 am trimite hanului tătăresc, să stea liniştit o vreme până terminăm noi treaba, 20 i-am împărți boierilor, să nu cârtească, iar 5 i-am azvârli prostimii, să strige pentru noul domn.

— Şi turcilor? Întrebă Barzovie-Vodă.

— Mai am Dealul Măgurii, de unde ies pe puțin 200 de saci, barabule una şi una, cât un cap de copilaş. Pe astea le trimitem peşcheş la Poartă.

— Da' Sima-Vodă nu ştie încă de ele? — zise spătarul Vulture.

— Ba ştie, da' nu ştie la ce-s bune. A trecut în toamnă pe-aici, a luat o barabulă, s-a uitat bănuielnic la mine şi m-a întrebat ce-i cu ea."O legumă proastă, Măria-Ta, pentru porci", am zis eu."Ia să văd", a făcut el şi l-a pus pe paharnic să-i taie o felie, s-o guste, dar a şi scuipat-o de cum a pus-o pe limbă. Căci barabula, trebuie să ştiți, e în aşa fel lăsată de Domnul, că n-are gust decât friptă sau fiartă – zise Radu Stoenescu-Balcâzu.

— Mare minune! — făcu Barzovie-Vodă.

— De aceea – continuă boierul – când trimitem barabulele la turci şi la tătari, să meargă şi-un sol cu ele, să le spună acelora cum trebuie să le mănânce, că de-apucă sultanul să guste una crudă, ne pierdem capetele. Dar dacă mănâncă una friptă, Scaunul e-al dumitale, Măria-Ta!

— Ia spune-mi, boier Radu – zise spătarul – câți ştiu până acum în Moldova cum se mănâncă barabulele astea?

— Păi, până acum suntem trei – răspunse Radu

Stoenescu-Balcâzu. Eu, țiganul care le frige şi – aici boierul roşi uşor – o fată care mi le aduce mie înăuntru, seara, după ce s-au culcat toți. Îi dau şi ei câte una că e tânără şi pofticioasă.

EPISODUL 181

ÎN CARE POVESTITORII SUNT OBOSIȚI

Da, există şi asemenea cazuri: o dimineață mohorâtă, cețoasă, de noiembrie, o stare vizibilă de mahmureală, zgomotul tenace, apropiat al unui perforator, un pix care scrie prost – toate acestea şi multe altele pot provoca oboseala povestitorilor. Desigur, o împrejurare trecătoare; dar dacă tot o trăim, rugăm măritul Cetitor să ne îngăduie a părăsi pentru o clipă firul întâmplărilor şi să ne lase să vorbim puțin despre noi, cei care depănăm acest fir.

În total suntem patru inşi care povestim. Fiecare din noi se ocupă de o anumită parte a poveştii. Unul răspunde de acțiune, de epic, cum s-ar zice, altul de dialoguri, al treilea de descrieri, iar al patrulea de schițarea, conturarea şi, atunci când povestea o cere, de introducerea în subiect a noi şi noi personaje. E pentru prima oară când toți patru suntem obosiți. S-a mai întâmplat de-a lungul acestei istorii să mai obosească câte unul din noi, în special cel cu descrierile, o fire mai plăpândă şi nițeluş astmatic; mărturie stau episoadele cu numerele 23, 71, 104, 160, când descrierile fie că lipsesc cu desăvârşire, fie că sunt, estetic vorbind, jenante. Dar şi cel care conduce acțiunea n-a fost mereu în cea mai bună formă, pe bune porțiuni din poveste epicul mai mult târându-se decât înaintând vioi, poate şi deoarece cel care

născoceşte personajele nu furniza la timp materia primă necesară. Şi ca să fim obiectivi până la capăt, trebuie spus că nici dialoghistul nostru n-a strălucit tot timpul, dovedind mai ales între episoadele 110-118 (când, e drept, a avut nişte necazuri în familie) o totală lipsă de inspirație. Însă, aşa cum spuneam, e pentru prima oară că suntem obosiți toți patru. Într-un fel e o situație amuzantă. În planul nostru de lucru episodul 181 trebuia sa fie prezentarea unui ospăț la boierul Radu Stoenescu-Balcâzu. De curiozitate ne uitarăm pe fişele colegului nostru cu descrierile. Tot ce-a pregătit pentru episod e propoziția:"Bine friptă, carnea bourului era excelentă". Nici cu dialogurile nu stăm mai bine. Lată unul din ele:"- Bună carne! — făcu spătarul Vulture.

— Facem şi noi tot ce putem – răspunse boierul Radu Stoenescu-Balcâzu". Păi ce acțiune să construieşti cu asemenea cuvinte? Ca să nu mai vorbim că tot ce ne-a furnizat colegul cu personajele au fost trei slujnicuțe care aduceau tăvile, din care doar una, cu păr castaniu şi ochi mari – după cum spune cel cu descrierile – se individualizează cât de cât.

Făgăduind ca asemenea situații să nu se mai repete, ne cerem scuze Cetitoriului şi trecem la episodul 182.

EPISODUL 182

AMINTIRI

Pe la asfințit, când soarele se înjumătățeşte trecând peste culmi, când în aerul cald, luminos, timp de o minută, patimi, pofte, dorințe, disperări se potolesc, când gâdele cu securea ridicată, cu ochii sângeroşi, privind gâtul dezvelit al sărmanei victime, are o clipă de

înduioşare, gândindu-se că a fost şi el cândva copil, gângurind şi ținându-se de fustele maică-sii în vreme ce ea, aplecată, tăia hârşâind gâtul unui cocoş, când tânărul haiduc, întinzând mâna după colierul jupâniței prinse în sfârşit după luni de inactivitate în codru, uită scopul mişcării şi pătruns de frumusețea firii îşi trece palma sfielnic pe după umerii domniței, în răcnetele boierului bătrân din caleaşca răsturnată, când din soare n-a mai rămas pe dunga zării decât un abur roşietic, începu şi ospățul boierului Radu Stoenescu-Balcâzu. Din bourul învârtit la frigare fură aduse mari hartane rumenite şi stropite din belşug cu mujdei făcut cu vin alb de Preşcova. Apoi trei slujnicuțe, din care una, cu păr castaniu şi ochi mari, îi aruncă o repede ochire boierului Radu, traseră pe un cărucior cu roți de lemn o oală în care mai sfârâiau încă zeci de barabule curățate şi tăiate cât să-mbuci o dată. Fără prea multe vorbe, oaspeții, în frunte cu Barzovie-Vodă, se povârniră asupra mâncării. Bine friptă, carnea bourului era excelentă.

— Bună carne! — făcu spătarul Vulture.

— Facem şi noi tot ce putem – răspunse boierul Radu Stoenescu-Balcâzu.

— Cât despre barabule – zise Barzovie-Vodă cu gura plină – dacă aveam vreo cinci saci când a năvălit Megler-Paşa în odaia de culcare să-mi citească firmanul prin care m-au schimbat, cred că eram şi azi domn.

— Au năvălit noaptea? — întrebă boierul Radu.

— După miezul nopții – răspunse Barzovie-Vodă – când ți-e somnul mai dulce. Nici n-am apucat să ies de sub plapumă, am ascultat firmanul în pat. Erau doi, Megler-Paşa şi capugiul. Cu toată spaima am observat că şi ei de-abia se țineau pe picioare de somn. Megler-Paşa chiar mi-a spus:”Barzovie, călărim de cinci

zile într-una. Suntem chiauni de somn. Să nu care cumva să-ncerci vreo mişcare, că la halul de oboseală în care ne aflăm, facem moarte de om". Am ascultat firmanul citit de capugiu. Din două-n două fraze, turcului i se închideau ochii. I-am spus să sară peste ce-mi punea în cârcă sultanul şi să treacă la sfârşit. Pe scurt, trebuia până-n zori să ies din palat şi să mă duc unde-oi şti, că dimineața venea Sima-Vodă în locul meu şi trebuiau să se schimbe aşternuturile, perdelele şi câțiva boieri. Am mulțumit în gând Domnului că mi-au lăsat viața şi-am început să mă-mbrac. Megler-Paşa mi-a mai spus o dală să nu fac vreo prostie, că are oameni la uşă, apoi s-a trântit aşa îmbrăcat în patul meu, iar capugiul la picioarele lui, după ce mai întâi m-a pus să iscălesc pe dosul firmanului c-am luat la cunoştință. În timp ce ei deja sforăiau, mi-am strâns lucruşoarele, am ascuns sub anteriu *De bello gallico* şi-am ieşit pe uşă, călcând peste spahii adormiți de-a valma prin odăi. În curte, strânşi unii într-alții dormeau caii lor. Pe uliţele Ieşilor am fost ajuns din urmă de Broanteş, lăcrimând de durere, căci păgânii, prinzându-l în bibliotecă, îi crestaseră limba. Am ţinut-o tot o fugă, ca telegarii, până la casele spătarului Vulture, pe care Sima-Vodă îl avea ca duşman. Pe dimineață eram deja pe drumul spre Cetatea Albă, unde spătarul şi-a adus aminte că ține ori o ibovnică, ori nişte stupi, oricum – un loc unde să ne putem întrema.

EPISODUL 183

O SISTEMĂ DE APĂRARE

— Dar să lăsăm aceste triste întâmplări, căci, orice

s-ar spune, un domn schimbat e un domn trist – grăi spătarul Vulture, aruncând un os unui câine mare, ciobănesc, ce adăsta prin curte – şi cu cât e schimbat mai des, cu atât tristeţea e mai mare, căci tristeţii sale i se adaugă tristeţile mai mici ale supuşilor ce-l urmează în surghiun. Să trecem la altele mai vesele, cinstind astfel această masă de la care nu văz să lipsească vreun lucru.

— Frumos şi adevărat ai grăit – zise Barzovie-Vodă, aruncând şi dânsul un os grasului de câine ce lătră mulţumit de două-trei ori.

— Iată – continuă Vulture – Măria-Sa pomenea că fugeam spre Cetatea Albă unde aveam ori nişte stupi ori o ibovnică. Din câte s-a putut vedea când am ajuns, nu erau stupi. Şi nu întâmplător. Ca să înţelegeţi de ce aveam o ibovnică tocmai la Cetatea Albă, cale de nouă poşte bune de Ieşi, trebuie s-o iau mai de departe. Eu am fost spătar de tânăr. Eram de-a dreapta lui Vodă, Vodă-Mandrea era pe-atunci, Dumnezeu să-l ierte, şi nu-mi mai încăpeam în piele de mândru. Numai la ziua de mâine nu mă gândeam. Într-o zi vine lângă mine logofătul Dorchan, om bătrân trecut prin multe, şi-mi zice:”Măi Vulture, din câte mi-a trecut prin urechi un zvon, Mandrea o să pice curând. Eu am fost prieten cu taică-tău şi de-aia te-ntreb: ce-o să faci?”.”Ce să fac? — am zis cu. Oi fugi până se liniştesc lucrurile”.”Nu-i rău – a zis bătrânul logofăt. Câteodată nici nu mai ai cu ce să vezi pe unde fugi. Trebuie să ştii să fugi cu ochii-nchişi”. Şi s-a apucat moşu’, fie-i ţărâna uşoară, să mă-nveţe cum trebuie să fug exact, la loc sigur, nu alandala. Şi mi-a spus că gazdele cele mai bune nu sunt oamenii, gata să te vândă pe nimica toată, ci ibovnicele, care trăiesc şi se înmulţesc cel mai bine în vremuri de răstrişte. Avea moşneagul, bată-l norocul,

fiind încă verde la trup, o adevărată sistemă de ibovnice în toată ţara, mai ales în cetăţile de margine. Năvăleau polacii dinspre nord? Logofătul se retrăgea la Bârlad, la una Safia. Pârjoleau tătarii dinspre răsărit? Moşul ţuşti! Drept în Ciceu la o unguroaică. Da' unde n-avea! La Hotin, la Hârlău, la Orbic, la Chilia, la Baie, la Lipnic, la Soci, la Teleajăn, la Racova, la Războieni, la Focşani, la Suceava, la Vaslui, la Bălgrad, la Braşov, la Ţeţina, la Liov, în Pocuţia, peste tot. Până şi-n Cetatea Neamţului, unde rar vedeai picior de femeie, cunoştea bucătăreasa, una Dorica, pe care-am cunoscut-o şi eu, pentru că logofătul, cu limbă de moarte, mi-a lăsat sistema mie. Am mai cârpit-o pe ici, pe colo, că unele muriseră sau erau hoaşte, dar grosul mi-a rămas de la moşneag. Totul era să n-ai două în acelaşi loc, ci numai una, că altfel puteai păţi ca paharnicul Zdrenghea, care se lăcomise şi-avea la Paşcani două, una mai tânără, alta mai trupeşă, care când au aflat că mănâncă amândouă din acelaşi blid, s-au păruit cât s-au păruit, apoi s-au împăcat şi l-au dat pe paharnic în izmene legat turcilor.

EPISODUL 184

S. R. L.

EPISODUL 185

SE SCHIŢEAZĂ UN PLAN DE ACŢIUNE

— Înţeleg c-aţi ajuns la Cetatea Albă – zise boierul Radu Stoenescu-Balcâzu. Şi după aceea?

— După aceea – răspunse spătarul Vulture – înţelegând că sultanul nu ne cere totuşi capetele, am

purces spre Stambul, să vedem care-i mişcarea.

— Şi sultanul?

— Sultanul e un om de statură potrivită, şi-are un obicei care pe mine mă scotea din minți: îşi trozneşte mereu degetele – spuse spătarul Vulture.

— Are şi-o aluniță lângă sprânceana dreaptă – completă Barzovie-Vodă.

— Nu era aluniță, era neg – spuse spătarul.

— Interesant – murmură boierul. Şi ce v-a spus?

— Să ne întoarcem acasă, că dacă nu suntem vinovați, va trimite el oaste să mă suie înapoi în Scaun – răspunse Barzovie-Vodă.

— Nu mai e de aşteptat – zise Radu Stoenescu-Balcâzu. Sima-Vodă trebuie dat jos înainte de venirea osmalâilor. Pe când ajung eu, treaba să fie făcută.

— Uşor de zis – spuse spătarul – dar cum?

— Aveți în vedere barabulele? — întrebă Barzovie-Vodă.

— Şi pe acestea – răspunse Radu Stoenescu-Balcâzu. E o împrejurare de excepțiune, care nu suferă amenare. Inemicii țerăi sunt cu ochii pe noi. Dar să facem câțiva paşi, căci, cu iertăciune zic, urechile muiaretor nu sunt făcute spre a auzi asemenea lucruri.

Barzovie-Vodă, spătarul Vulture şi gazda se sculară şi ieşiră în curte. La masă rămăsese tăcutul Broanteş şi Cosette. Era linişte. De undeva se auzea gângurind o turturică. Cosette ridică privirea şi se uită în adâncul ochilor lui Broanteş.

— O auzi? — suspină ea, şi atinse mâna lui Broanteş cu degetele ei lungi, fine, nervoase. Îşi cântă cântecul de iubire…

În ochii lui Broanteş se aprinseră luminițe.”Fiț-ar turturica a dracului – gândi el revoltat. Ia te uită la ce-i

stă dumneaei capul când ţara arde!”.

EPISODUL 186

CONCEDIU MEDICAL PE 7 ZILE

EPISODUL 187

PE TEME GENERAL-UMANE (I)

Pomeneam nu cu mult în urmă despre trei slujnicuţe care serveau barabulele la masa boierului Radu Stoenescu-Balcâzu. Cetitoriului nu-i va fi scăpat, desigur, că una din ele, ne citãm,”cu păr castaniu şi ochi mari, îi aruncă o repede ochire boierului Radu”, am încheiat citatul. N-am insista asupra acestui fapt minor – căci câte slugi n-au aruncat de-a lungul vremurilor priviri semnificative stăpânilor, de care s-a ales praful? — dacă el n-ar ascunde o mică dramă. O mică, dar sinceră dramă. Slujnica respectivă se numea Măriuca, avea 17 ani şi era cum nu se poate mai bună, ca un boboc de trandafir pe calc de a se deschide, fiind copil din flori. Crescuse printre slugi şi cum era o bucurie a nervului optic, de la 15 ani fusese luată să îngrijească de odăile boierului, să-i pună acestuia cărămizi calde la picioare, să-i aducă dimineaţa şerbet cu apă de izvor şi eventualele proţapuri cu jalbe. Asupra mecanismelor socio-economice datorită cărora Măriuca se îndrăgostise de urâtul şi calmul boier ne este greu să ne pronunţăm, căci de obicei se întâmplă invers. Să fie oare la mijloc tendinţa nemărturisită, istoriceşte determinată, de a ieşi din limitele clasei sale şi a accede, printr-o căsătorie spectaculoasă (căci de o răscoală nici nu putea fi vorba, ca să nu mai vorbim de

revoluție) la o condiție superioară şi la un statut social îmbunătățiii? Posibil, deoarece boierul, cum spuneam, era urât din cale-afară, nefavorizând la prima vedere – o prima vedere groaznică – apariția firească a unor sentimente de dragoste. Sau mai degrabă să fie vorba de unul din acele inexplicabile capricii feminine prin care dintr-un număr dat de bărbați este ales tocmai cel mai pocit, pentru a-l complexa şi a-l domina astfel mai bine? Posibil. Cert este că Măriuca era topită după Radu Balcâzu şi făcea tot ce e omeneşte posibil ca acesta să observe, fără ca să depăşească relațiile stăpân-slugă. Dimineața, când se trezea, boierul găsea cana cu cea mai limpede şi rece apă de izvor, teancul cu jalbe frumos aranjat şi netezit pe noptieră, iar proțapurile orânduite pe lângă perete. În picioare, la căpătâiul patului, îmbrăcată în catrinţă şi ie din care, inevitabil, rimând, ieşea miros de iasomie, Măriuca îl privea cu ochii ei mari, negri şi-l întreba şoptit dacă mai are nevoie de ceva. Sigur că avea, fiind singur şi burlac, dar de fiecare dată, suind la timp din adâncurile ființei lui, conştiința de clasă îi atrăgea atenţia:"Stai liniştit, nu te prosti!". Şi într-adevăr sta liniştit sub plapumă şi nu se prostea luând multă apă rece de izvor şi apucându-se de jalbe.

EPISODUL 188

PE TEME GENERAL-UMANE (II)

Dar nu numai prin promptitudinea şi punctualitatea cu care-şi trezea dimineața stăpânul îşi mărturisea Măriuca sfielnica dragoste, ci şi prin alte corvezi zilnice, la care se înhăma cu plăcere, doar-doar o băga de seamă boierul focul ce i se aprinse în pieptul

feciorelnic, dar pietros: ştergea de praf cărțile aduse de la Padova de Radu Stoenescu insistând mai ales asupra uneia ce în condiții grafice de excepție prezenta gravuri erotice din antichitatea romană şi pe a cărei ultimă pagină boierul îşi notase un rând:”Noi de la Râm ne tragem”, peria des hainele lui, lăsând printre ele, la vedere, flori de”nu-mă-uita”şi”ce-faci-deseară”, îşi cănea cu tăciune de frasin părul şi sprâncenele, fugea în fiecare zi de la conac până la iaz şi înapoi să-şi mențină rumeneala din obraji, iar când boierul era plecat la vânătoare, se strecura în salon şi apăsa fermecată pe clapele clavirului, cu gând să-nveţe singură, ca să i-o poată cânta la ziua lui de naştere, de Sfântă Mărie Mică, uimindu-l, doina lui preferată:”De-am avea Vodă de treabă”. Odată – cea mai fericită zi din viața ei Radu Stoenescu a rugat-o să-i pună lipitori, căci citise mult; aplecată deasupra spatelui alb, vânjos al bărbatului, vedea înfiorată cum lipitorile sug sângele boierului. Altădată se rugase, ca boierul să cadă o zi-două la pat, să-l poată îngriji, să-i stea la cap şi să-i răcorească cu batiste de olandă fierbințelile frunții. Însă spre bucuria şi nemulțumirea ei amestecate, stăpânul era sănătos ca un taur. Gândind cuvântul”taur”, roşise toată.

Astfel se perpelea tânăra slujnicuță Măriuca şi poate n-am fi pomenit acest fapt care ne-a îndepărtat o clipă de la firul poveştii noastre dacă el n-ar ilustra, *mutatis-mutandis*, tendința omului de jos de a vrea ceva situat mai sus. Extrapolată la scară mai mare, mica, aparent inofensiva tendință a Măriucăi va provoca peste numai câteva luni o substanțială răscoală a țăranilor din ținutul Bârladului.

EPISODUL 189

ARĂTĂRI DIN CRONICI

În vreme ce la conacul boierului Radu Stoenescu-Balcâzu se punea la cale, precum am văzut, a doua suire în Scaun a lui Barzovie-Vodă, Moldova, sub Sima-Vodă, gemea din greu sub turci. Țara era adusă la sapă de lemn şi, din cauza grozavei sărăcii, se petrecură întâmplări nemaiauzite care înfiorau oamenii. Nici nu dăduse prima brumă a acelei toamne când, într-o dimineață, căpitanul Başotă şi oştenii lui, care păzeau o bucată de hotar, văzură mii de iepuri lihniți trecând Nistrul printr-un vad, spre stepele răsăritene. Un val de lăcuste ce se abătu dinspre Nord asupra Ținutului Sucevei făcu rapid cale-ntoarsă, căci n-avu ce să mai pustiască, fiind precedat de un val de tătari. Pe cer – semn totdeauna rău, vestind timpuri de jale – se ivise o stea cu coadă, ce abia mai târziu va primi numele de cometa Halley. La curtea jitnicerului Haralambie singura vacă rămasă dintr-o înfloritoare cireadă născu vlăguită un viței cu două capete, prilej deopotrivă de spaimă şi bucurie, căci monstrul fu tăiat, având loc un ultim chef. Birurile creşteau: pe lângă fumărit, văcărit, albinărit, fu născocit doinitul, un bir nou pus pe capul acelora care, ca să-şi mai astâmpere amarul, făceau şi cântau doine de jale, de haiducie, de înstrăinare. Mulți luau calea codrilor, dar cum nici pe-acolo nu trecea nimeni, luau calea oraşelor, unde cerşeau prin fața hanurilor, a bisericilor, a curților boiereşti. Urzicile, ştevia, loboda ajunseseră la prețuri exorbitante. În târgul Vasluiului o mulțime flămândă a devorat un car cu măcriş cu tot. În fața unui sat părăsit fu văzută pe la cântători o namilă de lup care, cu hăpăituri mari, icnind de poftă, îşi mânca o labă.

Hangița Firuța, care ținea hanul din locul numit”La crucea lui Sas”, fu trezită în puterea nopții de înspăimântătoare lovituri în uşa cămării unde-şi ținea ultimele provizii de vin şi mâncare. Fiind singură sub plapumă şi crezând că sunt hoții, coborî la cămară abia spre dimineață când zgomotele se potoliră şi descoperi în jurul butoiului cu moare de varză patru cerbi lopătari beți turtă care, la vederea ei, se îndepărtară pe două cărări, în şir indian, spre pădure, boncăluind de mama focului. Ba, colac peste pupăză, prin noiembrie dădu un ger năprasnic şi dispărură şi sapele de lemn, fiind puse pe foc.

EPISODUL 190

CONVERSAȚIA

În acele vremuri de restrişte şi jale, pe scaunul Moldovei stătea aburcat, după cum am pomenit, Sima-Vodă. Printr-o avansare implacabilă, obiectivă, sărăcia lucie a tării se strecurase încetul cu încetul şi la Curte: covoarele grele, roşcate de Buhara se subțiaseră sub pasul celor cu jalbe într-atât, încât, din loc în loc, aveau găuri prin care se vedea podeaua de lemn mâncat de carii. Perdelele de la ferestre fâlfâiau pline de molii în curentul ce se strecura pe sub obloanele prost închise. În afara jilțului domnesc, celelalte erau descleiate şi desfundate, astfel că nimeni nu mai putea sta la taclale cu Vodă decât în picioare.

Într-o dimineață, trezindu-se ca de obicei mai devreme decât tânăra sa Doamnă Ruxăndrița ce sforăia încetişor alături, Sima-Vodă trase de şnurul din dreapta palului, să cheme feciorul din casă. Nu se auzi nimic. Vodă se sculă oftând din toți rărunchii, se duse

la uşă, o deschise şi se uită la clopoţelul de deasupra ei: cineva îi luase limba, putea el să o tot tragă de şnur.

— Vasâle! — strigă Sima-Vodă. Vasâle, feciorul de casă, apăru din odaia de-alături, cu ochii umflaţi de somn, împleticindu-se. Arăta ca vai de el, cu un surtuc verzuliu ponosit şi cu nişte iţari arnăuţeşti pe care, la genunchi, cândva fuseseră brodaţi cu fir negru doi zimbri. Acum, din zimbri nu mai rămăsese decât nişte aţă destrămată.

— Dormi, ai? — făcu Sima-Vodă. Vasâle se uită tâmp la Vodă, apoi îşi descleştă cu greutate buzele:

— Boruncă, Băria-Ta!

— Ce zici, mă? — nu înţelese Sima-Vodă.

— Boruncă, Băria-Ta! — repetă Vasâle. Abia acum îşi dădu scama Sima-Vodă că feciorul e beat mort.

— Poruncă, ai? — făcu el şi începu să-i care la palme şi pumni, dar curând obosi şi se opri, pentru că Vasâle era cât un munte şi nici nu se clintise, ba chiar părea că nici nu se trezise din somn în timp ce Vodă asudase pleznindu-l pe unde se nimerea. Gâfâind, Vodă se lăsă pe un divan din care ieşeau cârlţii.

— De ce bei tu, mă Vasâle? — întrebă el potolit, ştergându-şi sudoarea de după ceafa. Ia şezi tu colea lângă mine. Vasâle se aşeză cu grijă.

— Nu eşti mulţumit de mine?

— Zise Vodă. Nu trăieşti tu bine acilea?

— Ba trăiesc, bogdaproste – zise feciorul, brusc trezit.

— Ţi-am greşit eu cu ceva? — continuă Vodă. Te-am pus la cazne? Ţi-am omorât copilaşii?

— Ba nu, ferească sfântul! — tresări Vasâle.

— Atunci de ce bei atâta?

— De bucurie, Măria-Ta – zise repede Vasâle.

— Măi, măi! — se miră Vodă. Şi mai sunt care beau ca tine?

— Toată țara, Măria-Ta! — răspunse Vasâle. Unul nu e treaz!

— I-auzi!... — făcu Vodă. Înseamnă că n-o duceți rău.

— Prost e ăla care zice c-o ducem rău – răspunse feciorul.

— Bine, mă Vasâle – zise mulțumit Vodă. Ia colea de la mine un galbân să-ți aduci şi tu aminte... şi se scotoci prin buzunarele cămeşoaiei, dar se pare că nu găsi nimic, fiindcă scoase mâna goală şi zise cu glas schimbat: cheamă-l pe vistiernicul Ximachi!

EPISODUL 191

VISTIERIA

— Vreau să văd vistieria! Zise scurt Vodă de cum apăru Ximachi.

— Cum doreşte Măria-Ta – răspunse înclinându-se vicleanul venetic. Pe-aici, rogu-vă. O apucă pe un coridor întortocheat, mărginit de uşi. În fața uneia Vodă se opri. Dinăuntru se auzeau chicote, râsete şi-un glas mai gros, hârâit, cântând o romanță turcească,

„Noaptea când răsare semiluna". Nervos, recunoscând melodia, Sima-Vodă dădu să pună mâna pe clanță.

— N-aş sfătui pe Măria-Ta să între – zise-ncet Ximachi. Aici stă trimisul Porții, Husain Ramza-Paşa.

— Aici stă? — şopti Vodă. Păi n-a plecat în toamnă?

— Nu – răspunse vistiernicul. A zis că mai stă, că-i place la noi.

— Bine, el ca el, da' restu'? — făcu Vodă, arătând cu capul spre uşă.

— Paşa suferă cu şalele – zise Ximachi. I-am trimis

două slujnice, să-i pună lipitori. Vodă nu mai zise nimic. O luară pe nişte scări în jos spre pivniță. Un şobolan lung, costeliv, le tăie calea, se uită la Vodă şi se aruncă în gol. Mirosea pretutindeni a mucegai şi a lucru făcut de mântuială. Ajunseră jos şi Ximachi îşi ridică anteriul, desprinzând de la brâu o legătură de chei. Numără cheile de la dreapta la stânga şi pe-a şaptea o scoase din mănunchi şi-o potrivi în broasca unei uşi mici, pecetluită cu fier. Descuie uşa şi intră aplecat, urmat de Vodă. Pătrunseră într-o odaie scundă, boltită, întunecoasă. De-o parte şi de alta, pe lângă pereți, ochii lui Sima-Vodă deslușiră puțini, butoaie, oale mari ceruite, saci cu fainã şi tărâțe, policioare de lemn pe care se îngrămădeau căni de lut, harapnice, hamuri, căciuli vechi desfundate. Din tavan atârnau legături de ceapă şi usturoi, mănunchiuri uscate de mărar, picioare afumate de porc, hălci de slănină. Ba, pe-o laviță, Vodă zări şi-un mic ghiudem şi-un ardei iute început.

— Ce-i asta? — întrebă el oprindu-se în mijlocul încăperii.

— Ce să fie? Vistieria! — răspunse Ximachi.

— Asta-i vistierie? — făcu Vodă. Asta-i cămară! Banii unde-s?

— Care bani? — zise calm Ximachi.

Vodă simți că e pe cale să audă ceva groaznic.

— Cum care bani? — răcni el. Banii mei, banii tării!

— Nu mai există – spuse Ximachi. Tot ce-avem e-aici – şi arătă în jur.

Vodă se clătină, lovind cu capul o legătură de ceapă.

— Am aici scris totul – mai spuse Ximachi şi-şi sumeți anteriul, scoțând de la brâu un sul din piele de viței. Vodă îl luă şi-l desfăcu. Pe un sfert din sul era o coloană cu cifre deasupra căreia scria cu litere

mari”Ieşiri”. Încercă să urmărească sumele trecute, dar îşi aduse aminte că nu ştia socoti. Îi dădu sulul înapoi vistiernicului şi se prăbuşi pe un scăunel, prinzându-şi capul în palme. Stătu aşa o vreme, cu Ximachi alături, în picioare, care nu zicea nimic, respectându-i durerea. Într-un târziu, Vodă ridică privirea:

— Şi nu mai avem nimic, nimic?

— Mai avem vreo şapte galbeni, pentru drum – răspunse Ximachi. Vodă îşi şterse o lacrimă, apoi se ridică încet şi luă de pe o policioară un pumnal ruginit. Ximachi tresări:

— Ce vrei să faci, Măria-Ta?

Cu paşi şovăitori, Sima-Vodă se îndreptă spre laviță şi-şi tăie o felie de ghiudem.

— Cine l-a adus? — zise el.

— Un sol tătar – răspunse uşurat Ximachi.

— Nu e rău – zise Vodă meşterind. Varza cum a ieşit? — adăugă el, arătând spre puțini.

— Excelent – răspunse vistiernicul. Să v-aduc o bucată?

— Te rog – spuse Vodă. Ximachi îşi sumeți anteriul, luă de la brâu un pumnal şi tăie dintr-o căpățâna de la suprafață o bucată, aducându-i-o lui Vodă.

— Bine măcar că ne-a ieşit varza – zise acesta. Oare n-am putea plăti tributul cu ea?

— Nu cred – răspunse Ximachi. Am încercat s-aduc vorba pe lângă Ramza-Paşa, dar mi-a spus că tot aşa şi-au plătit tributul anul acesta şi sârbii, şi sultanului i se-apleacă de-atâta varză: Vrea bani peşin.

EPISODUL 192

ATACUL

În seara zilei când Sima-Vodă cobora să vadă vistieria, într-un mic cătun căzăcesc din stepa de peste Nistru era mare fierbere. Lângă izba atamanului Vasia vreo 40-50 de călăreți, toți bărbați în putere ai satului, aşteptau gata încălecați, mişcând uşor caii. Printre cai, nevestele călăreților, fiicele şi nurorile lor, cu vaiete lungi, ridicau spre şei copilaşi somnoroşi pe care bărbații îi luau şi-i sărutau apăsat, de trei ori, pe obrăjori, ascunzându-şi tulburarea, căci nu se cuvenea să te-arăți suflet de muiere în asemenea împrejurări, când poate că pleci pentru totdeauna. Din toate părțile se auzeau bocete, suspine, sfaturi:"Ai grijă, Egoruşka maică, nu te băga tu în față după cum ți-e felul, că numai pe tine te am";"să-mi aduci nişte ilice şi vreo cațaveică, că vezi şi tu, numai zdrențele astea au mai rămas pe mine";"să nu te puie sfântul să te-ncurci cu vreuna pe-acolo, c-apoi n-ai ce mai veni acasă"şi altele şi altele. Din izbă apărură bătrânul ataman Vasia şi fiul său Petka, încălecară şi ieşiră în uliță. Când ajunseră în mijlocul călăreților, Vasia ridică mâna. Se făcu linişte, încetă şi gânguritul copiilor. Atunci Vasia lăsă mâna să-i cadă şi spuse cu temutul său glas:"pavai!"Porniră în trap mărunt, trecând pârâul ce trecea pe lângă sat. De ani buni nu mai organizase atamanul nicio prădăciune. Stând între femei, mereu cu rachiul de secară în mână, bărbații se moleşiseră, erau mai mult prin şanțuri. Chiar şi el, atamanul, se îngrăşase oleacă, iar alaltăieri cu plosca-n pivniță, simțise o împunsătură adâncă în coşul pieptului."Nu-i a bună, îşi zise bătrânul. Trebuie mişcare". Şi chiar a doua zi adună cazacii şi hotărâră să calce câteva sate de pe malul drept al Nistrului, mai ales că era secetă şi secara crescuse ca vai de ea. În plus, la anii lui, peste şaizeci, ştia că va fi ultima plecare şi trebuia să-l învețe

pe Petka, fiul şi urmaşul lui, cum se dă unui sat foc din trei părți, cum se săgetează din goana calului, cum se saltă, din aceeaşi goană, femeia în şa fără s-o vătami prea tare şi câte şi mai câte, lucruri care nu se pot învăța şezând pe prispă.

Pătrunseră în stepă. Bătrânul, călărind în frunte, îşi simți nările înfiorate de aerul proaspăt al serii. Sângele începu să i se mişte mai iute, trupul parcă-i întinerea. Se aplecă spre oblând, desprinse plosca şi trase o duşcă bună."Iuuhuuhuuuu!"– strigară din urmă cazacii, văzând gestul atamanului, apoi scoaseră şi ei ploştile. Era strict oprit să bei în expediție, dar cum bătrânul ştia că fiecare din voinicii lui ia pe-ascuns câte-o ploscă şi-şi moaie gâtlejul ca să-şi dea curaj, nu voia să-şi întărâte oamenii şi-şi luase şi el una. Fiind ataman, era o ruşine să ai o ploscă mai mică decât supuşii tăi, aşa că-şi luase o ploscă mai mare decât toate. Galopa din ce în ce mai iute. Trebuiau sa treacă Nistrul pe-ntuneric şi la întâia geană de lumină să năvălească în primul sat, să-i ia pe oameni din somnul cel dulce, când sunt încă buimăciți. Cerul era înnorat, nu se vedea nimic, doar undeva în față, spre Moldova, puțin în stânga, atamanului i se păru că desluşeşte, printr-o spărtură în nori, Găinuşa. Simți că iapa trage şi ea uşor spre stânga, dar se lăsă în voia ei. Din câte nu-l scosese iapa asta! Când o fi să moară, o s-o-ngroape creştineşte, cu prohod, cu tot tipicul. După o vreme, cam pe la miezul nopții, tot legând şi dezlegând plosca, bătrânului îi veni să cânte. Începu să murmure în barbă unul din cântecele dragi. Pe când se chinuia să-şi aducă aminte un vers, auzi că şi oamenii lui, în spate, lălăiau încet, legănați de cai. Atunci bătrânul porni să cânte tare, iar cazacii îl întovărăşiră, în canon, umplând întinderea stepei de-o melodie

divină. Mai merseră vreo două-trei ceasuri şi atamanul, după ce aţipise niţel, simţi boarea Nistrului. Îl trecură în tăcere, deşi unul din ei, făcut praştie, căzu de pe cal în apă şi-abia îl aburcară în şa. Nistrul i se păru atamanului cam mic, dar cu seceta asta... în sfârşit, la prima geană de lumină, zări ca prin pâclă casele unui sat. Aprinseră cu chiu cu vai şomoioagele de paie, apoi bătrânul, Clătinându-se maiestuos, se ridică în şa şi dădu semnalul de atac. El ochi o casă mai arătoasă, pomi în galop chiuind şi, cu destulă precizie pentru starea în care se afla, aruncă şomoiogul aprins pe acoperişul de trestie al casei. Întoarse iapa şi intră în curte cu sabia scoasă. Din tinda casei ţâşni o femeie despletită, grăsuţă, numai în cămaşă. Atamanul voi să se repeadă spre ea, dar deodată încremeni. Încremeni şi femeia uitându-se la el.

— Vasia, tu eşti? — bâigui ea. V-aţi şi întors? Apoi, ca printr-un vis urât auzi glasul nevestei sale:

— Unde dracu-ai băut atâta? Tu vezi în ce hal eşti? Porcule!...

Mai târziu, după ce reuşi să stingă focul de pe propria-i casă şi de pe altele din jur, bătrânul ataman Vasia îl luă deoparte pe fiul său Petka şi-l povăţui:

— Ai văzut, dragul tatii? Să-ţi fie învăţătură de minte: oriunde-ai fi, orice-ai păţi, tu să ai încredere în calul tău, că el ştie mai bine decât oricine drumul spre casă.

EPISODUL 193

FUGA

Văzând starea vistieriei, Sima-Vodă hotărî că nu mai poate rămâne niciun ceas la Curte, dacă voia să-şi scape viaţa şi trupul doamnei sale Ruxăndriţa. Va fugi

la Liov şi va merge, ca altădată, la şmecherul acela bătrân, Vladimir Nachmanson, să ia bani cu camătă, să strângă oaste şi să se suie iar, a treia sau a patra oară, nu-şi aducea bine aminte, pe scaunul Moldovei. Luă cei şapte galbeni de la Ximachi, porunci acestuia să trimită surugiii, să înhame caii şi, după ce trecu în vârful picioarelor prin faţa odăii lui Ramza-Paşa, intră în dormitorul Ruxăndriţei. Doamna Moldovei dormea adânc, îmbujorată de cine ştie ce vis. În mişcările din acel vis, plapuma îi alunecase devale, dezvelind umărul gol şi alb pe care scria măiestru, mărunt, cu fier înroşit, cuvintele:"Psihi mu, nu te voi uita niciodată. P. Mavrocordat". Vodă se apropie, îi puse încetişor mâna pe celălalt umăr şi-i şopti:

— Scoală-te, halviţa mea dragă, că trebuie s-o-ntindem.

Era unul din semnele nesfârşitei gingăşii a lui Vodă de a nu-şi numi soţia de două ori la fel, şi-n aceasta era de o nemaipomenită inventivitate. În câte feluri nu i se adresase! "Hulubaş" , "porumbiţă" , „sceptruleţul meu scump" , "toiegel drag" , "sultănică" , "spahiuţa mea" , "fumăritul meu" , "tunuleţu' lu' tata" , "firmănel iubit" , "grânar" , "tribuţel" etc, etc.

— Deja plecăm? — se trezi Ruxăndriţa, întinzându-se fermecător. Păi cât ai domnit?

— Şapte luni, paşalâca lu' tata – răspunse ruşinat Vodă.

— Mi-ai făgăduit c-ai să domneşti doi ani – se îmbufnă Ruxăndriţa – şi uite unde-ai ajuns: şapte luni! Mai mare ruşinea!

— Lasă, plaiul meu drag, că în cinci săptămâni ne întoarcem – spuse Vodă.

— Mi-ai mai zis aşa – făcu Ruxăndriţa.

— Poftim? — nu înţelese Vodă.

— Mi-ai mai zis aşa – repetă Ruxăndrița. Te-ai ramolit de tot.

— Cum ți-am zis?

— Aşa,"plaiul meu drag". Nu mai ții minte?

— Când? — zise Vodă.

— În toamnă, la Soveja – răspunse Ruxăndrița.

— Atunci – şovăi Vodă căutându-şi cuvintele – hai scoală-te, țărişoara mea scumpă, că ne-apucă noaptea.

EPISODUL 194

FUGA (II)

În sfârşit, tânăra domniță Ruxăndrița coborî din aşternut şi începu să se îmbrace c-o lenevie studiată, prilejuindu-i bătrânului Vodă care-o privea pe sub gene câteva amare meditațiuni pe motivul"ubi sunt". Apoi Ruxăndrița scoase de sub pat o ladă mare, ferecată şi porni să îngrămădească în ea rochii, postavuri, şi ace, cearceafurile de pe pat, odicoloane, văpsele, bijuterii, cupe, sfeşnicele din cameră.

— Ce faci, dragă? — zise Vodă uimit.

— Ce să fac? — răspunse Ruxăndrița. Iaca adun, că doară n-o să plecăm cu mâna goală! Cine ştie ce matracucă are să vie în locul meu, de ce să-i las toate astea ei?

— Nu e frumos ce faci, sufletel – spuse Vodă. Nu sunt lucrurile talc, sunt ale Curții. Uită-te la mine: sărac am venit, sărac plec.

— Prost ai fost şi prost eşti – răspunse Ruxăndrița, sărind în picioare pe ladă, să-ndese mai bine lucrurile. Să ştii că fără cufărul ăsta nu plec. Mai bine mă las să mă ruşineze osmalâii.

La auzul acestor vorbe Vodă cedă, îl chemă pe

Vasâle, feciorul de casă care încă duhnea groaznic a vin, îi porunci s-aducă o frânghie, legară cufărul cu ea şi-l scoaseră pe fereastră, lăsându-l încet în curte, unde aştepta Ximachi, cu rădvanul gata de drum.

— Plecaţi, Măria-Ta? — făcu feciorul, după ce coborî cufărul.

— Plecăm, mă Vasâle – zise trist Vodă. Da' poate ne-om întoarce. Tu iartă-mă dacă vreodată ţi-am greşit cu ceva.

— Ce vorbe-s astea? — răspunse Vasâle, scoţând o ploscă din sân. Eu, pot pentru ca să zic, n-am avut Vodă, am avut prietin. Patru domni am schimbat de când slujesc aici şi cu dumneata al cincilea, da' cu toţi m-am înțeles, am fost ca fraţii. La mine, Măria-Ta, cine-a fost om cu mine, am fost Domn cu el, aşa să ştiţi. Nu trageți un gât?

— Nu Vasâle, mulțumesc – răspunse Vodă. Ia-o tu înainte cu Doamna, să nu se prindă turcul că plecăm.

— Poftiți, Doamnă – se înclină Vasâle, lăsând-o pe Ruxăndrița s-o ia înainte.

Vodă mai aruncă o privire camerei lor dragi de culcare, îşi făcu cruce şi ieşi şi el pe coridor. Trecu în vârful picioarelor prin faţa camerei lui Ramza-Paşa de unde se auzeau continuu chicoteli înăbuşite, vru să dea coltul spre scări, dar deodată se auzi strigat din spate:

— Bă, băiet, ia vino-ncoace! Sima-Vodă se întoarse şi recunoscu capul ciufulit, mahmur al lui Ramza-Paşa. Se apropie cu frică, oprindu-se în faţa uşii întredeschise.

— Care eşti tu, bă? — făcu turcul. Era în cămeşoaia de noapte şi avea ochii împăienjeniți de băutură.

— Sunt Vodă, Luminăția-Ta – răspunse Sima-Vodă silindu-se a zâmbi.

— Care Vodă? — zise turcul.

— Sima-Vodă – răspunse Sima-Vodă.

— A, da! — păru să-şi amintească osmalâul. Da' unde-ai pornit aşa devreme?

— După biruri, Luminăția-Ta – răspunse Sima-Vodă.

— Bine faci – zise turcul. Da' ia spune-mi – coborî el glasul şi, pe neaşteptate, îi trase complice cu ochiul – n-ai să-mi dai doi galbeni până-n iarnă?

„Arzăte-ar focul veşnic pe tine şi pe cine te-a adus în Europa", gândi Sima-Vodă scotocindu-se în sân."Mi-au mai rămas cinci", îi dădu doi galbeni turcului şi-apoi coborî în curte. Sui cătrănit de mânie în caleaşcă, unde-l aşteptau Ruxăndrița şi Ximachi. Surugiul dădu bici cailor. Rămas în mijlocul curții, cu plosca în mână.

Vasâle se simți brusc înduioşat şi strigă gâtuit în urma caleştii ce ieşea prin poarta din dos:

— Băria-Ta, dacă e cumva, ceva, noi... să ştiți... la o adică... noi... oricând... suntem aici!...

EPISODUL 195

VESTEA

Cu toate că Sima-Vodă părăsise în mare taină Curtea, la plecarea lui nefiind martor decât Vasâle feciorul care după aceea adormise buştean, vestea fugii domnului se-nfiripă undeva în aer, apoi coborî pe ulițele Ieşului, dădu coltul câtorva case boiereşti cu obloanele închise, fu împinsă de vânt până la Podul Leoaie, de care se izbi şi se-ntoarse înapoi spre Mitropolie, încreținд o clipă, în trecerea ei joasă, oglinda unei bălți mari adunate de ploaie în Sărărie, apoi se strecură pe sub uşă în hanul jupânului Iani, din marginea Socolei. Primul ce o auzi fu un surugiu

căruia, de când se instituise birul numit *călărit*, îi luaseră turcii caii. Surugiul era poreclit Dutin, deoarece orice spunea, obişnuia să adauge fără răutate către celălalt şi-un”Du-te-n…”, care-n moldoveneşte suna”Du-ti-n…”La auzul veştii, surugiul ridică de pe masă capul toropit de băutură şi strigă spre tejghea:

— Măi, jupâne, du-ti-n… şi mai adî o ulciciî di’ vin, c-a fugit Vodă, măi!

— Ce spui tu, bre Dutin? — sări grecul de după tejghea şi se scurse la masa surugiului. A fugit Vodă? De unde ştii?

— Ica ştiu, du-ti-n… — zise surugiul.

— Să-ţi fie gura aurită, bre – răspunse Iani şi fugi după vin.

Vestea se lăți. Peste vreun ceas, la poarta casei vel-comisului

Agache Natriul bătu cu înfrigurare sărdariul Basile Neaoşul. Recunoscându-l, sluga îi deschise şi sărdariul sui în goană scările, năvălind în odăile din spate ale gazdei.

— Scoală, vel-comise – strigă sărdariul de cum dădu cu ochii de Agache – c-a venit şi vremea noastră! A fugit Sima-Vodă!

— Ce vorbeşti?! — făcu năucit vel-comisul. Unde-a fugit?

— Nu ştiu – răspunse sărdariul – că-n Ieşi nu mai e!

— Da’ tu de unde ştii? — întrebă prudent Agache.

— Ei, de unde? Urlă târgu’, dom’le!

— Stai încet – făcu vel-comisul. S-ar putea să se fi dus la turci şi-ntr-o săptămână-i înapoi. Să nu ne bucurăm degeaba.

— Nu-i la turci, că şi ei îl caută! — zise Natriul. Se spune c-ar fi apucat-o spre Soroca, la moscali.

— Dacă s-a dus la moscali, e bine, înseamnă că nu

mai avea niciun ban şi nu se-ntoarce curând, că nici ăia n-au. Mulţumesc Domnului c-am ajuns s-o trăiesc şi p-asta! Bun! Acum să ne punem pe treabă!

— Ce vrei să faci? — întrebă sărdariul.

— Începutul trebuie făcut chiar aici în casă, la mine.

— Ilinco! — strigă vel-comisul. Apăru o slujnică. Du-te şi cheamă-le aici, în minuta aceasta, pe nevastă-mea şi pe soacră-mea! — porunci Agache.

După o vreme, în odaie intrară, cu o clară expresie de nelinişte pe chip, două femei. Amândouă n-arătau rău. Mai ales nevasta vel-comisului, tinerică bine, se vedea cât colo că e făcută să calce pe delături. Dar nici maică-sa nu era de lepădat. Vel-comisul se opri în faţa lor.

— Uite ce e, dragele mele – începu el grav. Până a fost Sima-Vodă aţi făcut ce-aţi vrut. Acuma Sima-Vodă nu mai e. Dacă vă mai prind vreodată că umblaţi lela cum făceaţi când era Sima-Vodă, vă crăp capul, întâi ţie, apoi dumneaei! S-a-nţeles!

— Da – murmură soacra.

— Gata, plecaţi la gherghef! — le expedie vel-comisul, apoi se-ntoarse către sărdar:

— Cu ele am terminat. Să mergem acum mai jos, la slugi, că şi astea şi-o luaseră în cap.

EPISODUL 196

A DOUA VENIRE ÎN SCAUN A LUI BARZOVIE-VODĂ (I)

În vremea când vestea fugii lui Sima-Vodă se preumbla pe ulițele târgului, dinspre sud, trecând lunca Bârladului, se apropiau de Ieşi Barzovie-Vodă, spătarul Vulture, rapsodul Broanteş şi ţigăncuşa

Cosette însoțiți de boierul Radu Stoenescu-Balcâzu şi de-un pâlc de slujitori călări ai acestuia. Veneau în două căruțe cu coviltir, ca şi cum ar fi negustori, iar în a treia aveau ascunşi sub boarfe zece desagi cu barabule. Gândul lor era să pătrundă în Ieşi, să nu precupețească niciun efort pentru a face să pătrundă o traistă cu barabule fierte la Husain Ramza-Paşa, vestindu-l totodată că Barzovie e în târg şi că mai are multe barabule de-astea, şi-apoi s-aştepte ce-o da Domnul. La trei-patru poşte de Cetatea de Scaun, pe dealul numit"Strungăreață", nu departe de locul unde astăzi e o cochetă şi meritată Fabrica de azbociment, vestea le ieşi în întâmpinare. Drumeții poposiră imediat şi ridicară cortul, aşezându-se la sfat. După vreun ceas şi mai bine, hotărâră să trimită doi slujitori înainte la Ieşi, să vadă dacă zvonul e adevărat, iară dacă el se adeverea, să-ncerce să afle cum ar privi boierii pământeni o a doua venire în Scaun a lui Barzovie-Vodă. Zis şi făcut: slujitorii încălecară şi a doua zi dimineață, spătarul Vulture şi Cosette, ieşind să se spele puțin la un pârâu ce curgea pe sub deal, îi şi zăriră pe cei doi întorcându-se dar nu singuri, ci însoțiți de un întreg alai boieresc. Spătarul Vulture fugi la cort şi-l trezi pe Barzovie:

— Măria-Ta, vin boierii!

— Să între! Spuse Barzovie, stăpânindu-şi cu greu calmul. Boierii intrară unul câte unul pe sub perdelele cortului aliniindu-se în fața lui Vodă. Acesta îi recunoscu fără greutate: venerabilul vel-logofăt Samoilă, cel care zisese despre el, Barzovie, după ce fusese mazilit, că e un bou; hatmanul Scorbură, ce-l făcuse în fața slugilor"ciumete"; mitropolitul Nazazarie Iscariotul, care-l afurisise în Vinerea Mare numindu-i Antihrist; paharnicul Surdu, ce-i pusese ardei iute în

vin; vel-postelnicul Gherman, ce-i schimbase iapa, şi alţii şi alţii.

— Bine v-am găsit, boieri! — zise Barzovie, stând în picioare.

— Să ne trăieşti întru mulţi ani, Măria-Ta! — strigară învălmăşit toţi.

— Şi ce treburi v-aduc la mine, boieri, de-aţi bătut atâta cale pe zăpuşeala asta? — întrebă Barzovie-Vodă.

Venerabilul Samoilă făcu un pas înainte şi dădu să deschidă gura, dar atunci Vodă spuse cu blândeţe:

— Da' de ce staţi în picioare? Luaţi loc, vă rog. Staţi în genunchi.

Boierii se uitară nelinişţiţi unii la alţii, apoi îngenunchează.

— V-ascult – spuse Barzovie-Vodă.

— Măria-Ta – zise venerabilul Samoilă – mă ştii că n-am vorbă lungă. Vremurile sunt grele. Suntem acuma o turmă fără păstor şi zice-o vorbă de-a noastră: o turmă fără păstor e ca o stână fără câini. Una peste alta, noi te vrem, Măria-Ta!

— Voi? — făcu mirat Vodă. Voi, mă?!

— Noi ca noi – răspunse Samoilă – da' te vrea tara.

— Da' pe mine m-aţi întrebat dacă vreau tara asta? — ridică brusc glasul Vodă. Pe mine, când m-aţi alungat, m-aţi întrebat dacă vreau să mă duc în altă ţară?

— Măria-Ta – se plecă la urechea lui Barzovie spătarul Vulture, văzând înflăcărarea nelalocul ei a domnului – n-o lua chiar aşa… Ţara e mică, dar dorinţa ei e mare… Şezi şi matale mai blând…

EPISODUL 197

A DOUA VENIRE A LUI BARZOVIE-VODĂ ÎN SCAUN

(II)

— Să ştiți, dragii mei – zise Barzovie-Vodă către boieri – că mi-ar fi foarte uşor să vă iau capetele.

— Te credem, Măria-Ta! — încuviințară boierii.

— N-aş avea a face decât un semn – continuă Barzovie – şi oricare din slujitorii de-aici cu mare drag şi-ar vârî sabia în trupurile voastre, zburătăcindu-vă sufletele şi trimițându-le să vâslească spre ceruri.

— Deşi poate că nu-i clipa cea mai potrivită pentru aceasta – spuse cu umilință mitropolitul Nazazarie – nu mă pot opri, Măria-Ta, să nu fiu adânc mişcat de vedenia sufletelor noastre vâslind ca un şir de netrebnici cocori spre ceruri. Şi cred – întoarse capul mitropolitul – că, zicând acestea, sunt în asentimentul tuturor.

— Aşa e, aşa el — întăriră boierii.

— Mulțumesc – le tăie Vodă vorbăraia. Să venim la ale noastre. Atunci, înainte de a fi mazilit, care din voi mi-a mânjit cărțile cu dohot? Boierii se uitară întrebător unii la alții.

— Măria-Ta – se plecă din nou la urechea lui Vodă spătarul Vulture – lasă asta acum… Îl prinzi dumneata p'ormă.

— Măria-Ta – grăi venerabilul vel-logofăt Samoilă – dac-aş şti cine-a făcut nemernicia aceea, ţi l-aş spune. Nici mie nu-mi plac asemenea lucruri. O carte, oricât de proastă, nu se unge cu dohot, ci nu se citeşte. Eu cred c-aici a fost mâna turcului.

— Mai mult ca sigur – se auzi vocea subțirică a paharnicului Surdu, cel cu un singur ochi, unic în felul său, de culoare roşie. L-am auzit eu pe Ramza-Paşa cerând atunci o căldare cu dohot.

— Ramza-Paşa mai e în Ieşi? — întrebă Vodă.

— Mai – răspunse venerabilul Samoilă – şi dacă Măria-Ta vrei să ne fii domn, întâi gândeşte-te ce să-i spui şi să-i dai turcului, apoi gândeşte-te, rogu-te, şi la ciolanele noastre, că eu am înțepenit de tot stând aşa. Ori taie-ne, ori scoală-ne, numai nu ne ţine în halu' ăsta.

— Bine, sculați-vă – zise Barzovie. Ia spuneți-mi, cum e ţara acum?

— Cum ai lăsat-o – răspunse Samoilă ridicându-se. Săracă şi vesela.

— Poporul?

— Poporu-i la țară, habar n-are.

— Turcii?

— Turcii ştiu, da' ce să facă? Asta au vrut, asta au.

— Fumăritul?

— Slab de tot – răspunse Samoilă. Din trei case numai una fumegă.

— Văcăritul?

— Vai de mama lui! Te sperii când îl vezi.

— Lăcustele?

— Da, mai avem, da' şi ele mai mult pleacă decât vin.

Vodă căzu pe gânduri. După o vreme ridică mândru-i cap şi spuse:

— Bine, primesc.

Boierii răsuflară *întru mulți ani Măria-Ta* uşurați.

EPISODUL 198

INTRAREA ÎN IEŞI

Alaiul domnesc al lui Barzovie-Vodă pătrunse în Ieşi în duminica Floriilor, dimineața. Era o zi cu soare şi prostimea, cu mic cu mare, cu grec, cu turc, se bulucise pe ulițe, să vază noul Domn. În frunte,

cuprins de-o firească emoție, mergea Barzovie, călare pe un admirabil armăsar pag, făcut lui cadou de vel-postelnicul Gherman ca Vodă să uite treaba cu iapa. După Vodă, călărind în dreapta şi-n stânga lui, puțin mai în spate, veneau spătarul Vulture, rapsodul Broanteş, țigăncuşa Cosette, boierul Radu Stoenescu-Balcâzu, apoi ceilalți boieri de rang. În spatele alaiului alerga un numeros public de copii şi slujitori pedeştri. Când Vodă ajungea în dreptul lor, oamenii de pe margine se descopereau, fluturau mâinile sau îşi făceau cruce. Câțiva slujitori răzlețiți în mulțime începură să strige”Să ne trăiască Barzovie-Vodă!”dar fură repede acoperiți de un grup compact de negustori turci din Piața Mare care strigau”Cafe avem! Cafe avem!”. Barzovie le răspundea tuturor binevoitor, înclinând uşor capul. La un moment dat îşi opri armăsarul în dreptul unui răzăş bătrân, cu plete albe curgându-i pe umăr.

— Ia zi, moşule, merge treaba? — întrebă Vodă zâmbind.

— Aud? — făcu buimăcit moşneagul, care era nițel surd de-o ureche.

— Treaba! — strigă Vodă şi făcu un gest care imita săpatul. Merge treaba?

— Merge, merge! — se dumeri moşneagul.

— Foarte bine, bravo! — zise Vodă dând pinteni armăsarului.

După ce alaiul se pierdu spre palat, moşneagul se întoarse spre un târgoveț înalt şi somnoros ce stătea lângă el:

— Cine-a fost ăsta, bre?

— Ăsta? Vodă!

— Vodă! — făcu răzăşul. Păi nu era mai bătrân?

— Ăla era altul – răspunse târgovețul.

— I-auzi! — se minună moşneagul. Şi ăsta cine-i?

— Cine să fie? Vodă!

— Bine, bine, da' cum îl cheamă?

— Barnovschie sau Barzovschie, nu mai ştiu bine – răspunse târgoveţul.

— Păi ăsta n-a mai fost domn o dată? — întrebă moşneagul.

— A fost, da' l-au mazilit.

— Săracu' om – meditä moşneagul – ce-o fi fost atunci în sufletul lui! Bine că l-au pus la loc. Copii are?

— De unde vrei să ştiu cu, bre? Ce, eu sunt boier, să stau cu el la masă? — se supără târgoveţul.

— Aşa e, că nu prea arăţi a boier – zise moşneagul. Da' ia ascultă, nu vrei să cumperi nişte ceapă? Am ceapă roşie, de la Soroca.

— Vezi-ţi, omule, de treabă – făcu târgoveţul şi se depărtă.

Răzăşul privi ce privi în urma lui, apoi murmură:

— Cum se schimbă Vodă, cum nu vă mai place cepşoara mea. Las' c-o să ajungeţi voi să plângeţi şi după arpagic, fi-v-ar neamu' de râs să vă fie!

EPISODUL 199

LA PALAT

Pe cât se apropia de curtea domnească, pe atât lui Barzovie i se strângea inima: cum îl va primi oare Ramza-Paşa? Va încuviinţa el această a doua suire în Scaun? E drept ca doi boieri trimişi înainte ca să iscodească ce gândeşte turcul se-ntorseseră cu vestea că Barzovie e binevenit, dar niciodată nu se putea şti ce se-ascunde în dosul vorbelor unui paşă. Dacă totul nu-i decât o cursă, iar Sima-Vodă stătea ascuns în vreo

cămară, aşteptând cu un rânjet să vadă comedia întoarcerii? În sfârşit, alaiul pătrunse în curtea interioară a palatului, unde o gardă de ieniceri bătrâni se trezi din moţăială şi, la răcnetul unui başbuzuc, încremeni smirnă. În capul scărilor se ivi Ramza-Paşa, în costumul său de gală, cu iatagan cu *eşarfa.* Barzovie descălecă şi merse spre el.

— Bine te-ai întors în locul câinelui acela de Sima-Vodă – zise turcul şi fie ca razele semilunii să lumineze cât mai mult firavul tău creştet.

— Cu bucurie m-arăt în faţa Înălţimii-Tale şi fie ca razele semilunii să-şi arunce binefăcătoarea lumină nu numai asupra netrebnicului meu cap, ci asupra întregii bietei ţări a Moldovei – răspunse Barzovie-Vodă.

— Aşa să fie – zise Ramza-Paşa. Să mergem să-ţi dau firmanul. Intrară în palat şi-n încăperea permanent rezervată oaspeţilor turci Ramza-Paşa scoase dintr-un teanc un firman în alb pe care se aşeză la masă să-l completeze.

— Numele şi prenumele – zise turcul.

— Barzovie Petre – răspunse Vodă.

— Vârsta?

— 53.

— A câta domnie?

— A doua – răspunse Barzovie.

— De ce-ai fost mazilit prima oară?

— Nu ştiu – zise Barzovie.

Ramza-Paşa ridică ochii de pe firman:

Nu pot scrie asta. Trebuie să fi fost o cauză. Ai plătit tributul?

— Până la ultimul şfanţ – răspunse Vodă.

— Te-ai înţeles cumva împotriva Porţii cu leşii, cu moscalii?

— Nici pomeneală de-aşa ceva! — zise Barzovie.

— Atunci ce să fi fost? — medită turcul, rozând un capăt al penei. Când zici c-ai fost mazilit?

— Anul trecut, în octombrie – răspunse Vodă.

Turcul socoti ceva pe degete, apoi spuse:

— Ai dreptate, n-ai făcut nimic. Ai fost mazilit preventiv. Din cinci în cinci ani, în fiecare octombrie, facem maziliri dintr-astea. Ai avut ghinion dar bine că te-ai întors. Semne particulare?

— N-am – zise Barzovie.

— Eşti cam gras – îl cântări turcul din priviri. Să mai slăbeşti. Uite scriu aici că eşti subțire. La vară, când vii la Poartă, să n-avem discuții. Puteam scrie că eşti chior. S-a-nțeles?

— Întru totul – răspunse Vodă.

— Bine. Semnează aici şi domnie uşoară – zise turcul.

Barzovie se aplecă şi semnă.

— Firmanul rămâne la noi – spuse Ramza-Paşa şi dădu să iasă, dar în uşă se opri: Auzi, n-ai cumva să-mi dai doi galbeni până la anu'?

Barzovie se scotoci în sân, scoase o pungă şi i-o întinse.

— Luați-o pe toată şi s-o folosiți sănătos.

— Eşti cu adevărat un domn. O să ţin minte – spuse Ramza-Paşa şi ieşi.

Aşa începu a doua domnie a lui Barzovie-Vodă.

EPISODUL 200

OSPĂȚ OFICIAL

Cu prilejul apariției celui de-al douăsutelea episod al romanului foileton"O sută de ani de zile la Porțile Orientului", în saloanele casei"Ars Amatoria"autorii

serialului au organizat o masă festivă în cinstea tuturor persoanelor care i-au ajutat să ducă până aici această frumoasă, dar nu scutită de dificultăți întreprindere epică. Au participat: Barzovie-Vodă, Sima-Vodă şi soția sa Ruxăndrița, sultanul Beşiktaş Mehmet Hamza şi viziriul său, spătarul Vulture, Hantătar cel Tânăr şi sora sa Huruzuma, călugării Metodiu şi Iovănuț, rapsodul Broanteş, țigăncuşa Cosette, vistiernicul Ximachi, Husain Ramza-Paşa, bi-vel-vornicul Drăguțescu şi jupâneasa lui Păulina, vel-logofătul Samoilă şi ciudata lui fiică, medelnicerul Bucşe, vel-comisul Agache Natriul, sărdariul Basile Neaoşu zis şi Urechilă, mitropolitul Nazazarie Iscariotul, hatmanul Scorbură, paharnicul Surdu, armaşul Abăluță, vel-postelnicul Gherman, căpitanii Juravcu, Spoicu şi Başotă, vornicul Prişcu, jitnicerul Haralambie, vel-spornicul Tartore, cazangiul Ilie, datornicul Stredie, Mitru Cobzaru, glumețul Petrică, țiganii Borşu şi Fekete, bărbierul Luigi şi doctorul Lemberg, şarlatanul Roger, povestitorii Parnasie, Surduc, Cancioc şi Stejeran cu hangița Stăniloaia şi homunculul Buhuş, straja Dărăban, frații haiduci Stănciulescu Petre şi Demeter, grupul de oaspeți polonezi format din doamna Potoțki, pan Bijinski, Malgorzata, Zbignew şi hangiul din Przemysl, atamanul Vasia şi cazacii lui, lipoveanul Covaliov cu micuța Ştiucî, grecul corăbier Ianis, venețienii Tresoro, Peleto, Toto, signora Maxima, surorile Acetosa, senzuala Amada, răzăşul din Soroca, feciorul

Vasâle şi alte şi alte siluete nedesluşite ce s-au conturat o clipă, trecătoare, pe pânza poveştii. Tuturor personajelor li s-a înmânat Diploma de Onoare”Ars Amatoria”şi certificate de atestare literară cu eşarfa. Barzovie-Vodă, Metodiu, pan Bijinski, țigăncuşa

Cosette şi Stănciulescu Demeter, în cuvinte puține, dar simțite, au toastat în cinstea autorilor, urându-le viață lungă şi puterea de a termina acest serial. A urmat un scurt, dar reuşit program artistic susținut de grupul de cadâne din episoadele 37-40 şi de ursul din episodul 30.

Ospățul a decurs într-o atmosferă de caldă voie bună.

EPISODUL 201

ROMA

Roma! Simpla rostire a acestui nume, ce începe cu rostirea amenințătoare a”r”-ului şi se sfârşeşte domol, dulce-senzual, ca o mângâiere, provoacă fiori oricărui povestitor de bună credință. Căci dacă e adevărat – şi este – că toate drumurile duc la Roma, atunci cu necesitate şi firele epice ale unei povestiri tradiționale (care nu e decât o oglindă purtată de-a lungul unui drum) vor duce acolo, însoțind oglinda ce urmează drumul. Ştiam, aşadar, că vom ajunge aici, dar, o dată ajunşi, emoția noastră, e mai mică. Şi cum oare n-am fi fost tulburați când în această frumoasă urbe sau, mă rog, prin împrejurimi, au fost – luăm numai câteva nume, la întâmplare – lichidați Seneca, Britanicus, Decimus Iulius Silanus, Rubellius Plautus, Faustus Cornelius, Sulla Felix, Paetus Thrasea, Domitius Corbulo, Annius Pollio, Iulius Caesar, Agrippina, Aldo Morro? Cum să nu simți un nod în gât când aruncând în treacăt o privire prin uşa deschisă a unei biserici de pe o străduță ca oricare alta dând din via Cavour, zăreşti deodată pe Moise al lui Michelangelo, iar alături de statuie pe Fellini desenând ceva într-un carnețel?

Şi-apoi Collosseum-ul, Via Appia, Capela Sixtină,"Stadio Olimpico", Roma-Napoli I-I, Cinecitta, Claudia Cardinale, etc. Etc. Cum se vor descurca bunii noştri călugări moldoveni, chit că se află în secolul al XVII-lea, printre atâtea capodopere şi crime? Dar să nu anticipăm.

Metodiu şi Iovănuț intrară în Roma pe la prânz. Spre deosebire de majoritatea clişeelor literare care în momentul când prezintă intrarea unor personaje în Cetatea Eternă zugrăvesc o vreme frumoasă, cu cer senin şi soare puternic, acum ploua mărunt, câineşte, ploaie mocănească, ce te pătrundea până la os. Călugării intrară în oraş prin *Porta Capenna*. Mergeau repejor, zgribuliți, cu capetele plecate. Ocolind o bălțoacă, Metodiu ridică privirea şi zări la câţiva paşi în fața lor, venind din direcție opusă, alți doi călugări. Îşi dădu imediat scama după îmbrăcăminte, nu fără o uşoară tresărire, că sunt iezuiți. Iezuiții îi zăriră şi ei şi, tresărind puternic, îşi dădură scama că sunt ortodocşi. Se apropiară unii de alții cu prudența şi îndârjirea care transformaseră biserica creştină într-o instituție bicefală, cu creierul într-o parte şi ideile într-alta. Unul din iezuiți, mai tinerel, avea fața ciupită de asceză. Când se-ncrucişară, iezuiții salutară cu tărie:

— *Ad majorem gloriam Dei!*

Metodiu şovăi o clipă, apoi găsi compromisul retoric salvator:

— În veci, amen!

EPISODUL 202

PAPA

În vremea când se petrec întâmplările din această

istorisire, pe scaunul pontifical odihnea Papa Grigorie al XV-lea. Se născuse într-o familie săracă din împrejurimile Romei, fiind – cifră semnificativă – al şaptelea copil al potcovarului Giusto şi-al soţiei sale Margarita. Marea epidemie cabalină din 1563-1565 l-a adus pe potcovar la sapă de lemn, aşa că micul Pietro va fi dat fără prea multe regrete, încă de la cinci ani, unei mănăstiri franciscane din apropiere. Copilul, slăbuţ, palid, cu păr castaniu cârlionţat, înainte de a se învăţa cu rigorile vieţii monahale şi-ale gramaticii latine (va păstra de-a lungul întregii sale vieţi o uşoară aversiune pentru prepoziţiile cu cazul ablativ) învaţă să vorbească cu păsările, gâzele şi celelalte blânde animale din grădina mănăstirii, asemeni întemeietorului ordinului ce-i veghea creşterea. Urcă, ’nalt şi uscăţiv, treptele ierarhice ale ordinului, făcându-se repede remarcat prin lucrările sale timpurii, singurele de altfel, modele de demonstraţie scolastică lecturabile şi astăzi: *De fonte miserianum* (Despre izvorul nenorocirilor), identificat a fi stomacul, nesăţioasa poftă de mâncare, şi *Querimonia serpentis* (Tânguirea şarpelui), prima încercare – timidă, e drept – de a reabilita întrucâtva în dogmatica creştină imaginea şarpelui, nu a celui biblic, bineînţeles, ci a celui de casă (Natrix Natrix), văzut ca un *appendix terrae.* Un ulcer contractat în timpul unei misiuni de creştinare în Numidia imprimară fetei sale un aer de perpetuă suferinţă, aşa că alegerea sa în fruntea bisericii catolice la sinodul din 1621 nu miră pe nimeni. Cu excepţia unei singure iniţiative despre care vom vorbi mai încolo, a fost un papă foarte liniştit. Gurile rele calvine îl porecliseră”Assonnato”(Somnorosul). Îi plăcea să se plimbe îndelung prin grădinile Vaticanului şi putea fi deseori văzut aplecat asupra florilor, murmurând

formule numai de el ştiute către vreun bondar năucit de sapientia himenopteră a bătrânului. N-avea un instinct artistic deosebit ca înaintaşii săi Nicolae al V-lea, Sixtus al IV-lea, sau Leo al X-lea, vertijul de culori din Capela Sixtină provocându-i, de pildă, doar o persistentă migrenă. Un părinte însărcinat cu ştergerea prafului l-a descoperit sforăind în inestimabila bibliotecă. Compensa însă totul printr-un amestec excepțional dozat de viclenie şi seninătate, cum, vorbind de personalitățile laice ale lumii, numai la Churchill am mai întâlnit.

EPISODUL 203

ÎN GRAIUL SFÂNTULUI FRANCISC

La ora când se petrecea această parte a poveştii noastre, papa Grigorie al XV-lea se plimba cufundat în gânduri pe una din aleile înverzite din spatele catedralei Sf. Petru. De fapt,"cufundat în gânduri"nu e poate cea mai nimerită expresie; nu gândurile încercau blândul creier al acestui om potrivit de statură, cu păr rar, cu nas mic, răsucit ştrengăreşte spre cer, ci aburoase reverii ce se apropiau uşor de pragul somnului. O tufă de coacăze în care se împiedică, fiind gata să se răstoarne, îi atrase atenția sfântului părinte că părăsise fără să vrea cărarea şi că e pe cale s-ațipească. Se-aşează pe o bancă de marmură şi-şi frecă încet cu podul palmei ochii obosiți, căprui. Dintr-un *Fraxinus excelsior* pogorî în zbor frânt un sticlele şi i se aşează pe un genunche, ciripind. Papa îl mângâie pe cap şi pe spate, îşi țuguie buzele şi scoase, câteva sunete asemănătoare cu ale micii pasări colorate din față. Sticletele ascultă atent, cu capul într-o parte,

apoi începu să cânte. Când termină, fața sfântului părinte se întunecă:

— Cardinalul Massari, vasăzică… — murmură el şi în ochi i se aprinseră două luminițe de ură.

Sticletele încuviință. Papa scoase dintr-un buzunar al sutanei albe un pumn de semințe de cânepă pe care sticletele le ciuguli mulțumit. Apoi sfântul părinte fluieră amănunțit preț de câteva minute, după care sticletele le ciripi o dată scurt semn c-a înțeles şi-şi luă zborul. Papa părea acum mai treaz ca oricând. Se uită spre coroana lui *Fraxinus excelsior* să vadă dacă mai aşteaptă cineva şi zări un porumbel călător şi un corb. Ugui, chemă porumbelul la el. Porumbelul era plin de praf şi părea foarte obosit. De piciorul stâng avea prins cu două ineluşe un sul mic de piele. Papa desfăcu sulul, scoase din el o foită de pergament şi se adânci în lectură, nu înainte de a-i lăsa înaripatului sol, alături, pe bancă, o mână de boabe de grâu. După ce citi, sfântul părinte scoase de la brâu o călimară şi-un capăt de pană şi scrise pe verso-ul pergamentului”De acord”. Se gândi puțin, apoi adăugă:”Fără milă”. Semnă şi întări cele scrise cu sigiliul inelului ce-l purta pe arătătorul mâinii drepte, împături foița în piele şi prinse sulul înapoi la picior. Mai ugui puțin cu porumbelul cât timp acesta ciuguli grâul, apoi îi dădu drumul. Uitându-se în dreapta şi-n stânga, papa croncăni uşurel, cu o expresie de veselie pe chip, chemând corbul. De cum veni şi i se aşeză în poală, corbul începu să croncăne de mama focului, arătând spre răsărit. Papa prinse a râde, apoi scoase de sub sutană o bucată de caşcaval. Corbul o luă în cioc, croncăni ceva mai domolit şi zbură cu caşcaval cu tot spre apus. Încă zâmbind, papa se lăsă relaxat pe spătarul băncii, fluieră într-un anumit fel şi doi sticleți

apărură imediat în zbor, aşezându-i-se pe umeri, de-o parte şi de alta a capului. Sfântul părinte pocni uşor din degete şi sticleții porniră a-i cânta uşor la ureche. Grigorie al XV-lea închise ochii. O pace divină i se citea pe chip.

EPISODUL 204

SÂNGELE APĂ NU SE FACE

În această stare îl găsi cardinalul Damiani, un om mărunțel, nu tocmai slab, foarte vioi, cunoscut pentru deosebitul sau fler diplomatic şi pentru pasiunea nestinsă, aproape inexplicabilă, ce-o avea pentru mierea de stupi. Nu o dată, răsfoind sau numai aducând la semnat şi pecetluit documente, bule papale, scrisori sosinde întru sau plecânde dintru Vatican, foile i se agățau de buricele degetelor, veşnic lipicioase şi dulci. Cardinalul se opri în fața lui Grigorie al XV-lea şi tuşi. Sticleții încetară cu cântatul. Sfântul părinte deschise ochii:

— Ce este?

— Sanctissime – spuse cardinalul – n-aş îndrăzni a tulbura binemeritata tihnă a sfințeniei voastre dacă părintele Pedro, de la poartă, n-ar fi venit în graba mare să mă înştiințeze că, spre adânca mea uimire, doi călugări pravoslavnici de la Danubiu vor a vedea fața luminată la care cu bucurie mă uit şi eu acum.

— Mărețul Danubiu! — exclamă papa meditativ. Pravoslavnici, zici?

— Pravoslavnici, sanctissime, însă vlahi – spuse Damiani.

— O anomalie – spuse papa.

— Cu siguranță, răspunse cardinalul. De altfel, cu

excepția unei porțiuni neînsemnate din aval, fluviul e creştin. Mai mult, în amonte e catolic din mal în mal.

— Să-mi faci o hartă şi să-mi haşurezi porțiunile – sugeră papa. În ultimul timp am cam pierdut din vedere fluviul ăsta. Degeaba curge pentru noi, dacă se varsă la alții.

— Am înțeles – răspunse cardinalul. Şi cu vlahii ce fac?

— Îi primesc. Trimite-l pe Pedro încoace cu nişte scaune şi vezi, adă ceva, dulceață, miere, ceva uşor.

— Miere – spuse Damiani.

— Bine, miere – spuse papa, apoi fluieră scurt şi sticleții zburară de pe umărul lui pe creanga lor din *Fraxinus excelsior.* Apăru părintele Pedro cu trei scaune, se înclină adânc, lăsă scaunele şi se depărată în vârful picioarelor. Trecu un răstimp şi de după unul din colțurile catedrei, însoțiți de doi soldați din garda elvețiană, se iviră Metodiu şi Iovănuț. Papa le aprecie dintr-o ochire curățenia sutanelor, cuvioşia pasului, tenul deschis, nasurile uşor acviline, romane.”într-adevăr, vlahi”, gândi-papa şi, fără voia lui, în cuget şi-n simțiri i se deşteptă brusc un val de simpatie. Cei doi călugări ajunseră lângă bancă, îngenunchează, sărutară mâna molatec, întinsă spre ei şi rămaseră aşa, cu capetele plecate, reculeşi. Hotărât lucru, Grigorie al XV-lea era impresionat.

— Şi voi ce mai staţi pe-aici? — se răsti el ca să-şi ascundă emoția spre cei doi soldați rumeni şi cu nişte figuri uşor de tăntălăi ce rămăseseră în picioare. Dați-i drumul la treabă! Soldaţii holbară nişte ochi cât cepele, apoi se dumiriră şi-ncurcându-şi halebardele, o luară la fugă zăngănind cu putere din armuri. După ce zgomotul alergării lor se stinse, papa, reținându-şi cu greu tendința de a mângâia capetele plecate dinaintea

lui, spuse cu glas întretăiat în latină:

— Îndreptaţi-vă, fraţilor, şi ia ziceţi-mi: aţi trecut bătrânul Danubiu?

EPISODUL 205

O STRATEGIE UNICĂ ÎN FELUL EI

— Am trecut Danubiul, sanctissime – răspunse Metodiu într-o latină perfectă, ciceroniană – căci mari nevoi şi nu mai puţin mari speranţe ne-au mânat încoace. Dar înainte de a ne deschide sufletul înaintea luminăţiei şi bunătăţi voastre, îngăduiţi-ne, mie, nevrednicului Metodiu, şi mai tânărului meu frate întru credinţă, Iovănuţ, să mulţumim cu capetele plecate că din prea plinul, obştescul timp al sfinţeniei voastre aţi avut veşnic de lăudata îngăduinţă de a desprinde un mic răgaz pentru a ne primi şi asculta păsurile. Nu vom uita aceasta niciodată.

— Frumos vorbeşti, padre Metodiu – zise uimit papa. Să aibă acele ţinuturi din care-aţi purces aşa şcoli bune de retorică?

— Şcoli nu prea sunt – răspunse Metodiu – ba aş putea spune că nu sunt deloc, însă, serenissime, retorica o avem în sânge, iar sângele nostru e nobil şi nu trebuie decât nitel încălzit pentru ca retorica să iasă la iveală precum untdelemnul la suprafaţa apei. Din ţinuturi mici se nasc adesea vorbe mari, iar în faţa năpăstuirilor ce-au venit şi vin peste noi neputându-ne totdeauna, din motive lesne de înţeles, împotrivi cu fapta, ne-am împotrivit cel puţin cu vorba.

— Într-adevăr, în anumite împrejurări e singura soluţie – spuse papa. Dar ridicaţi-vă, dragii mei, şedeţi şi ziceţi-mi ce pricini v-au făcut să bateţi atâta cale?

— Dintru bun început vreau să spun, sanctissime – zise Metodiu după ce se aşezară pe scaune – că pricinile care ne-au adus în fața sfinției voastre nu se leagă în niciun fel de lucrurile ce deosebesc biserica Romei de cea răsăriteană, lucruri, de altfel, cu totul minore şi pe care eu, dacă mi-ați îngădui o clipă să mă închipui în locul sanctității voastre, nici nu le-aş băga în seamă.

— Nici eu, strict personal vorbind, nu le dau importanță, dar n-am ce face, sunt totuşi papa – spuse Grigorie al XV-lea.

— Evident – spuse Metodiu – şi-n această calitate trebuie să susțineți punctul de vedere al Romei, nu aveți altă posibilitate.

— M-ai înțeles perfect – răspunse papa. Asta e situația, sunt lucruri de care nu mă pot atinge.

— Deci nu despre aceste lucruri este vorba – reluă Metodiu – ci despre altceva. Noi ştim – şi cred că veți fi în asentimentul nostru că Roma priveşte cu ochi buni orice împotrivire, fie ea cât de mică, orice şicană adusă turcilor. În ultima vreme, chiar dacă aparențele ar spune invers, aceste şicane, la noi, s-au înmulțit. Dorim să le dăm un caracter permanent şi, dacă se poate, să le transformăm într-o rezistentă puternică, serioasă, îndelungată, inedită în felul ei pentru că turcii nu trebuie să-şi dea seama de ea.

— De ce să nu-şi dea scama? — întrebă papa.

— Vă voi explica îndată – răspunse Metodiu – nu înainte de a vă spune că avem nevoie de sprijinul sanctității voastre şi că aducem în această privință rugămintea Domnului nostru din Moldova, Sima-Vodă.

— Sima-Vodă? — zise Grigorie al XV-lea. Dar nu era domn acolo Barzovie-Vodă?

— Ba da, dar între timp a căzut – răspunse Metodiu.

— Şi ce garanție am eu că Sima-Vodă nu va cădea înainte ca ajutorul meu să ajungă la el?

— Puteți să fiți sigur că aşa va fi – răspunse Metodiu – şi ca în chiar clipa când vorbim, pe tronul Moldovei e altcineva, dar asta n-are importanță.

— Cum aşa? — făcu papa.

— Iuțeala cu care se schimbă domnii nu trebuie să vă înşele – zise Metodiu. Ea intră în strategia ținuturilor noastre. Cu cât sunt domni mai mulți într-un timp cât mai scurt, cu atât turcii sunt mai uşor momiți să între în acest carusel al schimbărilor pe care ei cred – fals, desigur – că-l controlează, abătându-li-se astfel atenția de la adevăratul pericol: transformarea țărilor române în paşalâc. Un paşalâc între Carpați şi Danubiu ar fi, trebuie să recunoaşteți, un teribil cap de pod împotriva întregii creştinătăți.

— Asta aşa e – recunoscu papa, dus pe gânduri.

— Deci noi vă cerem sprijinul nu pentru un domn anume, ci tocmai pentru rotirea şi schimbarea lor la nesfârşit, singurul lucru care, prin faptul că seamănă cu un joc, îi atrage şi-n felul acesta îi înşală pe turci, nişte copii, în fond, de ce să n-o spunem…

EPISODUL 206

LUAREA ÎN TIMP

Abia sfârşi vorba Metodiu, că de după colțul imensei catedrale, o construcție grea, dar nu imposibil de egalat, se ivi cardinalul Damiani, purtând în mâini o tavă de argint pe care se găseau patru farfurioare cu faguri tăiați doi în cruce simplă, iar doi – ca o binevoitoare aluzie la cultul răsăritean al oaspeților – în formă de cruce dublă, grecească. Pe tavă mai aburcau

patru pahare cu apă rece limpede, laică.

— Cardinalul Damiani, un suflet ales al micii noastre împărății – spuse Grigorie al XV-lea, făcând prezentările – şi fraţii noştri de peste Danubiu, călugării Metodiu şi Iovănuț.

— Sufletele alese fac mari micile împărății, sanctissime – spuse amabil Metodiu, înclinându-se în faţa lui Damiani. Acesta roşi vădit de plăcere şi spuse:

— Serviți-vă, vă rog, şi fie ca gustul identic al mierii acestor patru cruci să şteargă, cel puțin acum, deosebirile dintre ele.

— Nimic mai frumos – zise Metodiu – şi dacă este adevărat – şi este! — că fiecare-şi poartă crucea, îngăduiți-mi acum să vă iau, glumind puţin, crucea dumneavoastră simplă şi să v-o ofer pe-a noastră dublă, căci noi nu suntem obişnuiți cu atâta miere.

— Dacă aşa doriți, cu plăcere – spuse Damiani, căruia-i sclipiră ochii de poftă când văzu că-i revine un fagure dublu. Luară fiecare câte-o farfurioară şi-o vreme se auzi numai clinchetul suav, cuviincios al linguriţelor.

— Dacă am înțeles bine, vă numiți Metodiu – spuse cardinalul Damiani, desprinzând cu dibăcie unul dintre braţele crucii duble şi săltându-l în linguriță.

— Întocmai – răspunse Metodiu.

— Este, dacă nu mă-nşel, şi numele celui care alături de prietenul sau discipolul său, nu-mi amintesc exact, a inventat un alfabet nou, nu-i aşa?

— Aşa este – spuse Metodiu. Alfabetul chirilic.

— Cum este acest alfabet? — întrebă Damiani.

— Depinde din ce unghi îl priveşti – spuse Metodiu. Luat în sine nu e rău. Luat în timp e nefast.

— Dumneavoastră cum l-aţi luat? — se interesă papa.

— Noi l-am luat în sine, sanctissime, dar el ne-a luat în timp – răspunse Metodiu.

— Înţeleg – răspunse papa. Totuşi, cred că e mult mai bine să ştii alfabetul chirilic, decât să fii analfabet latin.

— Fără îndoială – spuse Metodiu – deşi mult mai bine e invers.

— Cu siguranță – răspunse papa – acesta e cazul ideal.

— La drept vorbind, sanctissime spuse Metodiu – şi din această pricină am venit aici.

EPISODUL 207

RUGĂMINTEA

— Cum aşa? — spuse Grigorie al XV-lea, lăsând linguriţa. V-ascult.

— Iată despre ce e vorba, sanctissime – zise Metodiu. De zeci, de sute de ani, cultul nostru se face în limba omonimului meu, fie-i ţărâna uşoară, că el n-are nicio vină. Or, cred că ştiţi cum sunt urechile omului din popor.

— Cam înfundate, într-adevăr – răspunse papa. Ne izbim şi noi aici de neajunsuri asemănătoare.

— Mă bucur că m-aţi înţeles – continuă Metodiu. În acelaşi timp, gândiţi-vă ce nepotrivire e să gândeşti”Doamne”şi să zici”Gospodi”, să te-ndrepţi spre *vesperina* şi s-ajungi la vecernie, să-ţi placă vinul şi să bei vodcă... În adâncul sufletului său, omul din popor ştie, sanctissime, că de la Râm se trage, dar trupul e bătut de crivăţul de peste Nistru. Îi sunt mai aproape dinţii decât părinţii.

— Asta aşa e – spuse cardinalul Damiani.

— Şi ce propunere are fratele Metodiu? — întrebă papa.

— Sanctissime, aici în Cetatea lumii vin cu sârguință minţile tinere cele mai strălucite din toate locurile unde-a ajuns umbra crucii Sfântului Petru. Umbra aceasta n-a ajuns încă pe la noi, dar îngăduie Înalt-prea sfinția Voastră ca la răcoarea ei să intre cât de curând şi câțiva dunăreni de-ai noştri. Socotiți numai ce lumină ar răspândi aceştia peste plaiurile noastre, după o şedere de un an-doi-trei aici.

— Bănuiesc că frumosului dumneavoastră gând – zise cardinalul Damiani – i se asociază şi mica rugăminte ca scaunul papal să le ofere acestor tineri studioşi şi mijloacele materiale şederii aici.

— Încă o dală mă plec în fața adâncii dumneavoastră intuiții – răspunse Metodiu. Noi, chiar de-am vrea, n-am putea ajuta cu nimic împlinirea acestei vechi dorinţe, căci toți galbenii noştri se duc în acel sac fără fund care e Stambulul, nemaivorbind că la marginile pământului nostru stau alții, cu saci mai mici, dar tot cu fundul lipsă. Roma a făcut nu cu aur puțin atâtea cruciade. I-ar fi oare greu să facă fericiți câțiva flăcăi mintoşi, arşi de dorința de a-şi potoli setea de credință pe malurile Tibrului?

— Ei, ce zici, s-ar putea? — zise papa Grigorie al XV-lea către cardinalul Damiani. Tu ştii ce bani avem. Damiani stătu câteva clipe tăcut, socotind în minte.

— Dacă am reduce garda elvețiană de la 57, câți sunt acum, la 51, cu lefurile celor plecați s-ar putea acoperi, cred, cheltuielile pe un an pentru trei oameni.

— Foarte bine! — spuse papa. Poți să reduci şi mai mulți, şi-aşa nu fac nimic toată ziua.

EPISODUL 208

O clipă se lăsă liniştea. Apoi, dându-şi seama că Grigorie al XV-lea îi încuviinţă rugămintea, Metodiu căzu în genunchi, dând să apuce mâna fină, cu degete lungi, uşor pătate de cerneala deselor, dar necesarelor pentru acele vremuri bule papale, însă sancta persoană îl împiedică, ajutându-l să şadă din nou pe scaun.

— Nu e nevoie, padre Metodiu – spuse zâmbind papa. Am făcut-o pentru că în vinele noastre curge acelaşi sânge. Pot eu oare să-mi las fraţii în bezna care o aduce răsăritul? Nu pot.

— Sanctissime, nu vom uita aceste cuvinte niciodată – spuse Metodiu. Şi chiar îl rog pe mai tânărul meu frate Iovănuț să-şi deschidă urechile şi să le țină bine minte, căci are a se folosi de ele şi-apoi, în afară de asta, cu îngăduința Voastră, el ar fi întâiul pe care am dori să-l lăsăm aici la Roma a se adăsta la cereasca învățătură.

— Oho! — exclamă binevoitor Grigorie al XV-lea. Vasăzică, iată că avem deja un elev! Şi ia spune-mi, tinere – se-ntoarse papa – doreşti mult să-nveți la Roma?

— Enorm – şopti roşind vizibil Iovănuț.

— Mă bucură acest lucru – continuă Grigorie al XV-lea – dar nu-ți ascund faptul că va trebui să-nduri anumite privațiuni, nu tocmai mici. Regimul nostru de studiu şi de viață este mult – cum să zic să nu te speriu de la-nceput? — mult mai aspru, mai depărtai de cele lumeşti. Te văd tânăr, voinic, frumuşel; să ştiți că la noi, de pildă, celibatul e celibat, înțelegi ce vreau să spun?

— Urăsc femeia! — şopti Iovănuț. E unealta

diavolului!

— Ei, nici chiar aşa – surâse papa. Are şi ea rolul ei, dar asta nu e treaba noastră. Câți ani ai?

— XIX – zise Iovănuț.

Ehei, frumoasă vârstă! Suspină papa. La vârsta asta eu eram… ce eram eu, cardinale Damiani?

— Eraţi novice la abația Camposampierro. Eraţi un adevărat exemplu pentru noi toți – răspunse cardinalul atacând cu linguriţa ultimul braț al crucii de miere.

— Nu mi-a fost nici mie uşor – îşi aminti papa. Împrejurimile abației nu ne predispuneau deloc la evlavie şi reverie, fiind literalmente înconjurat de o mulțime neverosimilă de țărănci pietroase, tinere. Mersul după apă la izvor era un veritabil chin. Nu-ş cum se făcea, că totdeauna la izvorul unde trăgeam eu, se nimereau vreo trei-patru Giacomette de-alea care, probabil văzându-mă atât de abstras, de pur, mă țineau cât timp mi se umplea ulciorul tot în măscări, de nu mai ştiam pe unde s-o apuc.”Iartă-le, Doamne, că nu ştiu ce fac”, îmi ziceam în gând bâjbâind după cărare.

— Eraţi mândria noastră, a tuturor – zise cardinalul Damiani. Stâncă de-aţi fi fost şi tot v-aţi fi muiat puțin. Însă dumneavoastră nu şi nu. Eu, dacă-mi permite-ți, de atunci ştiam c-o s-ajungeți unde-aţi ajuns.

— Ei, lasă… — făcu modest Grigorie al XV-lea.

— Ba nu, aşa e – zise Damiani. Ne însufleţeaţi pe toți, unde era mai greu, acolo, vă vâraţi, n-aveaţi odihnă, vă sculaţi primul şi ne trezeaţi pe toți:”Hai, băieți, să îngenunchem şi să ne mai rugăm oleacă!”Şi abatele se temea de Dumneavoastră.

EPISODUL 209

O VOLUPTATE

— Au fost vremuri frumoase – spuse papa visător. Nu ştiu dacă mă înțelegeți, dar mie, spre deosebire de alții de seama mea, îmi plăceau mătăniile, penitența, tot ceea ce ținea de plecăciune, de slujire, de flagelare. Slujind tuturor, ştiam că de fapt slujeam Domnului.

— Simțeați probabil instinctiv că, precum a spus Învățătorul, cei din urmă vor fi cei dintâi – zise cardinalul Damiani.

— Probabil, da, să fi fost şi asta – răspunse Grigorie al XV-lea – deşi nu cred că aceste minunate vorbe să le fi avut în minte atunci. Nu, cu siguranță că nu înduram tot felul de înjosiri cu gândul de a ajunge cândva ceea ce sunt. Era la mijloc altceva; intuiam un lucru pe care, – îndrăznesc să spun – puțini îl intuiau atunci şi tot mai puțini îl vor intui de-acum înainte. Anume, ce minunat, ce înălțător este până la urmă să te umileşti. Să te târăşti pur şi simplu în fața mai marilor tăi, să fii un vierme, o maşină de încuviințat, să fii mereu îndoit cu trupul şi cu mintea, să-ți biciui cugetul care spune”nu”până va spune”da, da, da”, să pândeşti fiecare mişcare a aproapelui tău numai pentru a-i sări întru ajutor, să ai mereu un zâmbet nătâng, de aprobare, pe față, când îți vorbeşte cel de deasupra ta, să nu întorci numai celălalt obraz când eşti pălmuit, ci să-ți tragi tu singur câteva în plus, să-ți placă să mergi de-a buşilea şi-n față şi mai ales îndărăt – toate acestea, nu ştiu dacă mă puteți urmări şi înțelege, îți dau o divină satisfacție, o calmă euforie, căci poți în acelaşi timp înălța ochii spre cer şi zice:”Iată, Doamne, cum ştiu eu să slujesc atâtor tâmpiți; gândeşte-te cum te-aş putea sluji pe tine, de m-ai lua în împărăția ta”.

— Foarte interesant lucru – spuse Metodiu.

Într-adevăr, la asta nu m-am gândit.

— Tot timpul trebuie să ne gândim – spuse papa – dar greşeala e că ne-am învățat să gândim numai împotrivă, ne-am obişnuit cu o contra gândire, ca să zic aşa, la îndemâna oricui, în loc să practicăm mereu gândirea aprobativă, singura care ne scoate la liman. Să spunem că dumneata afirmi un lucru. Imediat eu voi spune"da, aşa este, bravo". Dumneata mai afirmi unul, eu iară voi fi de acord. Apoi dumneata, încurajat, începi să susții un şir întreg de lucruri şi cu te voi susține cu"da"-ul meu până la capăt. Dacă în şirul lucrurilor gândite şi făcute de dumneata s-a strecurat o greşeală, un neadevăr, te vei prăbuşi singur în cele din urmă, căci aprobarea mea necondiționată nu va face decât să lărgească fisura inițială, aducând-o la proporțiile unei prăpăstii. Atunci de ce să-ți mai spun eu la început"nu sunt de acord, aici greşeşti"? Nu-ți spun, nu-ți stau împotrivă, căci pierd timpul. S-ar putea întâmpla şi să nu greşeşti deloc şi-atunci acordul meu e la fel de înțelept. Dar a nu greşi e, omeneşte, ceva foarte rar. Acordul meu greşeala dumitale aşteaptă. Iată voluptatea umilinței.

EPISODUL 210

DESPRE RETORICA

— Dar cred c-am vorbit prea mult, frați dragi – zise papa plecând sfielnic ochii – răpindu-vă din timpul ce vi se cuvenea pentru odihnă, căci bănuiesc că nu v-a fost lesne să treceți, până s-ajungeți aici, atâtea văi, coline, munți, țări, eresuri, sisteme. Cardinale Damiani, condu pe preacucernicii noştri oaspeți la loc de verdeață, în odăile lor. Ne vom revedea mai târziu, la

cină.

— Nu ne-ați răpit nimic din timpul nostru – spuse Metodiu ridicându-se din jilț, urmat de Iovănuț – ba aş zice că prin vorba Dumneavoastră adâncă ni l-aţi îndestulat peste poate, cu atât mai mult cu cât voluptatea pe care aţi descris-o în chip desăvârşit *în abstracto*, noi o cunoaştem la fel de bine în practică. Îngăduiți-mi să spun, arătându-mi în acest fel recunoştință, că deşi noi, răsăriteni, nu recunoaştem primatul papal, dacă ar fi vreodată să-l recunoaştem, apoi numai în persoana unui om ca Dumneavoastră am face-o.

— Sunteți încântători, dragii mei – spuse papa cu lacrimi în ochi. De ce n-avem şi noi călugări precum aceştia, cardinale Damiani?

— Sanctissime – răspunse Damiani – din câte ştiu, arta vorbirii la ei în Răsărit a ajuns la un asemenea rafinament pentru că nu au Senat, unde să aştepţi rândul să exersezi limba. La noi Senatul, unde subiectul era mai marele, ca subiect unic, a diminuat astfel frumusețea şi complexitatea retoricii.

— Să-nteleg că retorica înfloreşte mai ales sub presiuni de tot felul? — întrebă Grigorie al XV-lea.

— O, da, sanctissime – răspunse Metodiu. Retorica-nfloreşte în vremurile tulburi, iertați-mă că sună a vers, n-am vrut. Unde nu e urmă de-amenințare, nu e picior metric de retorică, ca să zic aşa. Ele merg mână-n mână. Din două una: ori ai oaste mare şi-atunci nu-ţi mai trebuie retorică, ori ai oaste puțină şi-atunci taci. De-o pildă: cunoaşteți Dumneavoastră, sanctissime, vreun mare gânditor turc?

— Nu cunosc – răspunse papa.

— Nici n-au – spuse Metodiu – n-au niciunul, nici

măcar unul mic, de sămânță. Toate națiile au gânditorii lor, turcii n-au. Din 60. 000 de ieniceri şi spahii câţi au venit acum trei ani numai la noi, unul nu era mare gânditor; vorba ceea: cum e turcu', şi pistolu'. Cu toate acestea – oftă Metodiu – poți să le faci ceva?

EPISODUL 211

CORESPONDENȚA

Înainte de a-i însoți pe bunii noştri călugări spre locuințele rezervate în cuprinsul apartamentelor papale situate nu departe de Poarta Sfânta Ana, foarte aproape de clădirea impozantă ce adăposteşte astăzi Banca Vaticanului, nu demult obiectul unui notabil scandal financiar ce-şi prelungea ramificațiile până în culisele dubioase ale Wall-Street-ului, profităm de răgazul ce ni-l prilejuiesc canicula medievală de-afară şi lipsa contemporană de inspirație din noi pentru a răspunde, în cuprinsul acestui episod câtorva scrisori din teancul considerabil strâns de-a lungul anilor pe adresa Ars Amatoriei. Chiar dacă nu toate episoadele au de-a face cu povestea noastră, o scamă de corespondenți, derutaţi probabil de larga paletă de probleme abordate de foileton, confundându-ne cu alte instituții, vom încerca să le răspundem, cât ne permit fişele noastre de documentare, celor mai mulți dintre ei. *Alexandru Constantin, întorsătura Buzăului:* Vă mulțumim sincer pentru frumoasele aprecieri la adresa serialului. Ne-au mers la inimă. În ceea ce priveşte fondul scrisorii dumneavoastră, din păcate – regretăm că trebuie să vă spunem asta – n-aveți ce face, aşa este: conform reglementărilor în vigoare, în asemenea cazuri, impozitul pe fosta păşune care v-a dispărut în urma

unei neaşteptate alunecări de teren, în locul ci apărând un eleşteu, s-a stabilit în funcție de cantitatea de peşte despre care dumneavoastră susțineți că nici vorbă să fie în proaspătul lac. Totuşi, vă putem da un sfat pentru a mai atenua îngrijorarea de care sunteți cuprins: încercați să aclimatizați câteva din speciile noastre cele mai prolifice: somnul (500 000 de la o singură femelă), ştiucă (600 000 – 700 000 icre) şi mai ales crapul fitofag, care-ar putea valorifica excelent terenul păşunii, în locul ovinelor. *Surorile Frida şi Linda Gustafson, Malmo, Suedia:* Nu Târgoviştea, ci Bucureştiul este. Târgoviştea a fost până-n secolul al XVI-lea. 3) *Diana Oprescu, Bucureşti:* Faptul că după aprecierea ta în *O sută de ani de zile la Porțile Orientului* numărul personajelor feminine"importante e extrem, inadmisibil de scăzut", nu indică, aşa cum crezi, misoginismul autorilor, ci numai realitatea tristă, că în secolul al XVII-lea când se petrece acțiunea descrisă de noi, femeia nu căpătase amploarea, dimensiunile dezvoltării de astăzi, mărginindu-se, cu excepțiile bine-ştiute (vezi şi A. De Souzenelle, *Mission de la femme dans la perspective des anciens)* la o medie de 1, 58 – 1, 60 metri. Ca să te convingi că ne bănuieşti degeaba şi că avem dreptate, treci într-o după-amiază pe la redacție. 4) *Hans Kampf, Agnita, jud. Sibiu:* – Da, deocamdată, nu. 5) *Darie Popescu, Brăila:* Formația pe care o simpatizați, *Boca Juniors* din Buenos Aires a fost înființată în 1931, poartă culorile galben-albastru şi are numărul unsprezece de bază: Gatii, Muslandini, Hiuain, Aramovich, Habrana – Krasouki, Tapia – Gracciani, Rinaldi, Comas, dar nu vă putem ajuta să vedeți pe"viu"un meci de-al ei. 6) *Luiza Ionescu, Bucureşti:* – Vezi şi tu răspunsul numărul 3.

EPISODUL 212

ÎN CAMERA DE OASPEȚI

Să intrăm şi noi acum în odaia nici prea largă, nici prea scundă, nici prea luminoasă, nici prea sărăcăcioasă unde îi condusese cardinalul Damiani pe bunii noştri călugări Metodiu şi Iovănuț. Lângă peretele opus geamului înalt, îngust, erau puse cap la cap două paturi solide, cu baldachin pe ale cărui mătăsoase perdele albastre erau cusute cu fir alb argintiu siluete de îngeraşi cu trâmbițe şezând şăgalnic pe norişori pufoşi. Două fotolii *renaissance*, o masă gotică şi-un sfeşnic brâncovenesc ocupau mijlocul încăperii, ce mai adăpostea aproape de fereastră un birouaş şi-un scaun cu spătar legat în piele; un lavabou de marmoră, o mică oglindă venețiană ovală şi-un dulap masiv de nuc. Pe peretele din stânga ferestrei era un crucifix, iar pe cel din dreapta portretul în ulei al posomorâtului ca să nu zicem de-a dreptul al urâtului papă Leon al IX-lea, cel care a provocat schisma creştină de la 1054 şi căruia, de cum intră, Preacuviosul Metodiu îi aruncă o chiorâşă privire. Fără prea multă vorbă, cei doi îşi lăsară desagii lângă masă, se spălară îndelung pe mâini şi pe față, fornăind de plăcere, apoi lepădară sutanele şi deoarece mai aveau două ceasuri bune până la slujba vecerniei (sau *vespartina collecta,* cum i se zicea aici) se vârâră în paturi. Somnul însă nu li se lipea de pleoape. Primul care glăsui fu Iovănuț:

— Ei, preacuvioase, iată-ne că iarăşi suntem la Roma. Măiculiță Doamne, mai că nu-mi vine să cred!

— De ce să nu crezi? — mormăi Metodiu. Prima oară e mai greu, dup-aceea te obişnuieşti.

— Când mă gândesc ce-am lăsat acasă... — făcu

Iovănuț.

— Duşii cu duşii, rămaşii cu lăsații – spuse Metodiu. Gândeşte-te mai bine la ce te-aşteaptă aici, că o să stai oleacă, de vreme întru papistăşime. Cască-ţi ochii, lasă-ţi mintea deschisă, să între cât mai mult în ea după ce te întorci o s-avem noi grijă să dăm afară ce-i de prisos. Ăştia mai bătrâni n-am avut, la vârsta ta, asemenea noroc. Nici nu visam să învățăm la Roma. Visul nostru era Agapia. Rar de tot, o dată la cinci ani, câte unul mai răsărit era trimis la Muntele Athos, da' una-i să fii trimis la munte, alta la Roma.

— Dumneata n-ai mers altundeva cât ai fost tânăr? — întrebă Iovănuț.

— Ba m-am dus cu o jumătate de psaltire până la Târnovo, unde era o tiparniță. Da' a merge la Târnovo era ca şi cum te-ai fi dus la Stambul; plin de turci peste tot.

EPISODUL 213

LA O DUNĂRE TURCITĂ

Motive independente de voința noastră, dar bazându-se totuşi pe ea şi avându-i în cele din urmă încuviințarea, ne fac să strămutăm iar locul acțiunii poveştii de față, cu toate că mult ar fi plăcut sufletului nostru mărite Cetitoriule, să zăbovească încă la Roma. Însă precum au mai spus-o şi alții, precum am mai spus-o şi noi şi iarăşi o repetăm, nu vremile sunt sub povestitor, ci povestitorul este sub ele, arareori scoțând capul de sub vălul lor pentru a vedea ce se mai petrece prin jur. Unde deci îl purtară paşii pe bunul Metodiu, căci doar pe el aveam a-l urmări acum, după ce Iovănuț (care, la drept vorbind, scăzuse mult ca personaj în

ultimul timp) rămase în Cetatea Eternă, să se împărtăşească prin adevărul vorbelor”ex occidente lux”? Să nu răspundem de-a dreptul, ci s-o sugerăm pe-ndelete, având pentru aceasta un veac de fraternitate, egalitate, singurătate la dispoziție.

Era o dimineață frumoasă de vară şi Metodiu mergea repejor cu capul în pământ, pe o câmpie întinsă, potopită de soare, de unde ciocârliile se înălțau în văzduh, stăteau ce stăteau acolo fără să scoală un tril şi apoi se lăsau frânte de zăpuşeală în mici crânguri de salcâm cocoțate pe vagi dealuri. Dacă Metodiu ar fi trecut pe-acolo peste două secole, cu siguranță că, inspirat de peisaj, ar fi fredonat pasaje dintr-o rapsodic de Liszt, însă aşa se mărginea să asculte un sunet îndepărtat de vioară ce plutea intermitent, ca o părere peste câmpie. Deodată, fu cât pe-aci să-i sară inima din piept. Un ienicer răsări ca din pământ în fața lui cu iataganul ridicat, urlând în turceşte:

— Stai bre, că te tai!

— Iaca stau, drăguță, nu mai fac niciun pas – spuse Metodiu înspăimântat, căruia într-o clipită, cu o limpezime şi-o corectitudine înfiorătoare, îi reveniră în minte toate cunoştințele din turca populară, bulgară, învățată de mic, din copilărie, pe când se juca la Vaslui”de-a Ştefan cel Mare”cu odraslele unui vecin, cafegiu otoman, altfel om de treabă, îi dădea adeseori halviță.

— Unde mergi, bre, aşa alandala? — spuse turcul, mai muiat când văzu sutana de călugăr şi când auzi că i se vorbeşte pe limba lui. Nu vezi ce scrie aici?

— Unde, drăguță? — întrebă Metodiu.

Turcul îi arătă cu mâna un salcâm pipernicit pe crengile căruia atârna o scândură cu multe litere vopsite pe ea. Metodiu îşi miji ochii:

— Nu înțeleg acest scris – spuse el.

— Nici eu nu-l înţeleg – zise turcul – da' ştiu ce scrie.

— Şi ce scrie, dacă nu vă supărați? — întrebă Metodiu.

— Până aici Occident, de-aici încolo paşalâc – spuse turcul cu mândrie.

— Mă scuzați, n-am ştiut – zise Metodiu. Eu sunt moldovean, şi ştiți, la noi nu…

— Moldovean?! — spuse uimit ienicerul. Osman, Selim, Zaiafet, ia veniți bre, încoace!

Din nişte tranşee săpate la umbra pilcurilor de salcâmi, răsăriră câteva busturi mahmure de turci. Alături de ele apărură şi altele, mai tuciurii, cu inel în ureche şi cu viori în mâini. Abia acum îşi dădu seama Metodiu de ce nu-i zărise pe turci şi de unde venea muzica.

— Ce-i bre? — făcu unul din osmalâi.

— Uite, bre, un moldovean! — făcu turcul din avangardă.

— Şi ce vrea, bre? — zise cel din tranşee.

— Nimic, bre, ce să vrea?

— Păi atunci hai sictir, bre! — zise supărat osmalâul. Cântă, bre! — îi dădu el o palmă după ceafa unuia cu vioara. Tuciuriul îşi puse instrumentul sub bărbie, îşi dezveli dinții ireproşabili într-un surâs luminos şi porni un cântec săltăreț, din care Metodiu nu reținu decât primele două cuvinte: Ozoseip, ozoseip…

EPISODUL 214

A FI TURC

— Şezi, oleacă, bre, îi fi ostenit – zise turcul din avangardă, după ce tovarăşii săi dispăruseră cu viorişti

cu tot în tranşee. Metodiu se aşează în iarba pârlită de soare, având grijă să-şi încrucişeze picioarele după modelul asiatic. Turcul observă asta şi zâmbi:

— Şezi, bre, cum vrei, nu-ți fie frică – zise el. Dacă nu te-am omorât când te-am văzut venind, de ce-aş face-o acum? Oameni suntem…

Metodiu se mulțumi să înghită, sfios, în sec.

— Cald, bre – zise turcul dându-şi fesul pe ceafă şi privind câmpia nemărginită. Mai dihai ca la noi.

— De unde sunteți de loc? — îndrăzni bunul călugăr.

— Din Anatolia, bre, dintr-un sat, Caşmuruk îi zice, dac-ai auzit – răspunse turcul.

— N-am auzit, să fie cu iertare – răspunse Metodiu.

— Nu-i nimic, bre, n-aveai de unde să auzi. Da' de Chilia cred că ai auzit.

— Parc-am auzit – răspunse Metodiu cu prudență.

— Am un văr acolo – spuse turcul, ştergându-şi fața. Băiat bun, negustor, n-are treabă. Mi-a zis şi mie:"Hai, bre, să faci negoț cu mine la Chilia, ce-ți mai trebuie războaie, eşti bătrân de-acuma". Da' l-am ascultat? Nu l-am ascultat. M-am gândit c-aici e paşalâc nou, pun şi eu mâna pe ceva înainte de bătrânețe, auzisem că sunt oraşe mari, pline de sfeşnice, de cruci… Aiurea! Câmpie şi iar câmpie!

— Cred că vă este foarte dor de casă – zise Metodiu.

— Păi!… — făcu turcul. Am patru femei, opt pogoane cu tutun, catâri, tată… S-alege praful de toate dacă nu sunt eu acolo.

— Nu vă e deloc uşor – spuse Metodiu.

— Măcar dacă aş putea să beau, ca ăştia – zise turcul arătând cu mâna peste umăr, spre tranşee, de unde se auzeau lălăiturile tovarăşilor săi. Dar nu pot. Sufăr cu… — şi-şi întinse arătătorul spre stomac. Am primit o săgeată acu un an, la Kosovice, la un jaf, şi pân-am

smuls-o, până m-am legat, s-a făcut rană. Cum pun ceva în gură, cum m-apucă, ştii, parc-aş avea un jungher înăuntru. Şi au un vin în paşalâcu' ăsta!... Atâta au, vin, muzică şi pretenţii. De-aia i-am şi buşit aşa uşor.

— Aţi încercat cu ceai de izmă? — întrebă Metodiu.

— E periculos – răspunse turcul. S-au mai dus câţiva de-ai noştri după mentă şi i-au prins habsburgii. Hotarul nu e sigur, se mişcă mereu. Ieri, de pildă, paşalâcul ţinea până la salcâmii ceia de-acolo. Azi, văzând că nu e nimeni, ne-am mutat mai în faţă. Mâine, cine ştie...

EPISODUL 215

PROBLEME OTOMANE DE FAMILIE

Auzindu-l cum vorbeşte, bunul Metodiu începu să nu se mai teamă de turc. În fond, era un otoman simplu, de treabă, o unealtă în mâna intereselor războinice ale mai marilor săi, o victimă a luptelor pentru împărţirea sferelor de influentă, pentru dobândirea de noi şi noi paşalâcuri. Se vedea cât colo că adevărata lui vocaţie nu e de ienicer, ci de agricultor. Într-o altă epocă, în alte condiţii, cu siguranţă că braţul său n-ar fi apucat iataganul, ci plugul sau în cel mai rău caz narghileaua.

— Şi-acum te duci acasă în Moldova? — întrebă ienicerul.

— Cu voia dumneavoastră, acolo m-aş duce – răspunse Metodiu.

— Ei, ce m-aş mai duce şi eu!... — oftă turcul. Parcă mă şi văd strecurându-mă noaptea prin spatele casei, printre straturile de tutun, ocolind catârii şi apărând deodată în prag."Am venit!"Ce-ar mai ţipa nevestele!

Cum s-ar speria tata! M-am mai întors o dată aşa pe neaşteptate dintr-o campanie în Pocuţia şi i-am luat ca din oală, nici n-au avut timp să treacă în camerele lor. M-am gândit:"Tu, Kemale băiete, te lupți la dracu-n praznic pentru ţară şi sultan şi ăştia o ţin tot într-un zaiafet, nici tutunul nu l-au strâns". Mi s-a făcut negru înaintea ochilor, dar eram frânt de drum, călărisem două zile şi două nopți, şi nu le-am făcut nimic. Pe undeva l-am înțeles şi pe tata, la vârsta lui şi fără un picior, alte bucurii n-are. Da' pe ele nu le-am iertat: din şapte le-am redus la patru. Dac-ai fi văzut, bre, dimineața când le-am luat din scurt, cum se pârau una pe alta! Că nu eu, că ea m-a-nvățat, ba că tu ai zis, că tata, cică, le-ar fi obligat. Mă rog, femei. Voi, bre, parcă o duceți mai bine numai cu una.

— Nici nouă nu ni-e uşor – răspunse Metodiu.

— Mă gândesc când oi ajunge acasă să mai reduc una, să țin numai trei, şi-aşa nu fac nimic toată ziua. E numai aşa o fudulie-n sat să ai neveste cât mai multe, în rest numai pagubă. Acuma cu pe unde-am umblat cu luptele – şi-am umblat, nu mă laud, într-o grămadă de ţări – la nimeni n-am văzut obiceiul ăsta, să-ți iei atâtea belele pe cap. Şi vorba aia, sunt popoare în toată regula, popoare cu carte. Numai noi, în loc să strângem un ban, să strângem cărți, strângem paparude de-astea. Dacă mă socotesc bine, când ajung cred că reduc chiar două.

EPISODUL 216

DECĂDEREA IMPERIULUI OTOMAN

— Dacă nu m-aş teme să nu vă căşunez o supărare – zise Metodiu – v-aş pune o întrebare.

— Pune-o, bre – zise turcul – nu te teme, doar ți-am spus că nu-ți fac nimic, pe cinstea mea!

— Mă gândeam să vă-ntreb dacă toate cele şapte neveste pe care le-ați avut erau turcoaice – zise Metodiu – dar nu-mi dădeam scama în ce măsură nu merg prea departe cu nevrednica mea curiozitate.

— Nu mergi – răspunse turcul. Întreabă-mă.

— Toate cele şapte neveste pe care le-ați avut erau turcoaice? — întrebă Metodiu.

— Nu erau – oftă turcul – trebuie să recunosc că nu erau, deşi datina străbună asta ne cere şi uneori când le adunam seara pe toate să mai stăm de vorbă, mi se făcea nițel ruşine văzând că bătătura mea ajunsese ca turnul Babei, strigau după catâri şi după tata în patru limbi. Dar n-am avut ce face, trebuia să mă aleg şi eu cu ceva după atâția ani de luptă. Şi cu ce să te alegi tu, un turc năcăjit, un simplu soldat, după ce înaintaşii tăi au cărat sute de ani la rând atâta aur şi argint din locurile cucerite? Măcar neveste să-mi aduc acasă, mi-am zis, să vadă satul pe unde am umblat, dacă altceva nu găsesc. Pentru că uită-te şi tu în jur, lucruri de valoare nu sunt. Şi să nu crezi, bre – spuse turcul coborând glasul – că nu-mi dau seama că imperiul nostru e în declin. Ascultă-mă pe mine, dacă o mai ducem trei sute de ani, e bine. Da' nu cred. Noi am stat în picioare şi-am buşit toată lumea câtă vreme am putut lua aur. Acuma aur nu mai prea este şi cărăm acasă ce găsim. Am un consătean care anu' trecut s-a-ntors acasă cu un sac de grâu, era să deşele bietu' cal. Să bați până aici atâta drum pentru un sac de grâu! Da' poți să spui cuiva lucrurile astea? Nu poți.

— Şi nevestele de unde vă erau de loc? — întrebă Metodiu.

— Trei erau turcoaice, iar celelalte patru erau una

din Herțegovina, alta grecoaică, una albaneză şi alta poloneză, din Cameniţa. Când le-am redus la patru, am lăsat în casă două turcoaice, grecoaica şi herțegovineza. Pe celelalte le-am trimis la Stambul, la Casa Veteranilor.

— De ce tocmai pe ele? — întrebă Metodiu.

— Turcoaica era deja prea bătrână, într-un fel o moştenisem de la tata, n-avea niciodată chef, era acră, făcea totul în silă, de parcă eram tata. Albaneza, deşi foarte harnică şi gospodină, era cam mică de statură şi tuşea mereu, era ofticoasă, răcise pe drum, o luasem într-o iarnă, iar poloneza, bre, altfel frumoasă de pici, băga într-una fitile printre celelalte, le tulbura, nu-i stătea gura o clipa şi nici treabă nu făcea. În faţa mea nu îndrăznea să spună o vorbă, dar îmi povestea tata că în timpul când eram plecat le organizase pe celelalte pe schimburi: două dădeau la catâri, două se ocupau de tata, două se odihneau şi ea conducea. Ba o dată când m-am întors din Pocuţia, a cutezat să-mi spună că n-au decât un rând de pijamale şi că vor două.

Ei, dacă asta vrei, ia treci tu la veterani, m-am gândit, şi i-am făcut vânt. Aş fi trimis-o şi pe grecoaică, fiindcă e o leneşă ce nu s-a pomenit şi-i şi cam grasă, da' mi-am zis că e totuşi dintr-o civilizaţie mare, merită măcar pentru atâta lucru s-o ţii în casă, nu trebuie să uităm de unde-am plecat.

EPISODUL 217

CONTINUA DECĂDEREA IMPERIULUI OTOMAN

— Asta cam aşa e – zise Metodiu. O mare civilizaţie nu poate să nu lase urme, chiar în exemplarele ei cele mai nenorocite. Aţi făcut bine c-aţi păstrat grecoaica.

— Aşa m-am gândit şi eu – zise turcul. N-o fi ea Elena din Troia, iar când am întrebat-o dacă ştie cine a fost Ahile, a holbat la mine nişte ochi de mi-a părut rău pentru toată Grecia antică, de ce urmaşi are parte. Însă aşa bâtă cum e, în venele ei curge, orice s-ar spune, sângele lui Homer.

— Copii aveți? — întrebă Metodiu.

— Nu-mi dau seama – răspunse turcul. La prima vedere s-ar părea că am, deşi eu am fost mai mult plecat. Seamănă toți şapte cu mine, dar s-ar putea să-mi fie frați, căci tata e încă verde. Bineînțeles, ele spun că sunt ai mei, dar poți să le crezi? E şi normal să spună aşa, fiindcă de la tata n-au la ce să se aştepte, catârii, tutunul şi tot ce-avem sunt pe numele meu.

— Şi care din ele a născut mai mulți? — întreba Metodiu.

— Nici asta nu ştiu – zise turcul – pentru că sunt foarte şmechere, aruncă vina una pe alta; au aflat că dacă se-ntâmplă cumva ca una să nu poată avea copii, în cel mai scurt timp respectiva trebuie să treacă la Casa Veteranilor, aşa că fiecare susține că a născut cel puțin de două ori. Pe tata nu mă pot bizui să-mi spună care e adevărul, cu cataracta lui nu prea vede şi nici nu-l interesează, ba chiar l-am surprins amuzându-se, hoaşca bătrână. Oricum, din toată tevatura asta, îmi pare totuşi bine că au de câştigat copiii, care sunt – ce e drept e drept – foarte bine îngrijiți. Fiecare din ei ştie de mic patru limbi materne, plus ruseşte de la tata, care cu-atâta s-a ales din toate campaniile lui de tinereţe. Un ac n-a adus acasă, ca alți oameni, de pe unde-a fost, o brățară, un lănțişor, ceva cât de cât, o amintire. A adus nişte cuvinte: haraşo, davai şi ura.

EPISODUL 218

COPILUL LA TURCI

— De multe ori m-am gândit – zise Metodiu, văzând că turcul are chef de vorbă – cât de diferită trebuie să fie educația ce se dă copilaşilor otomani față de educația îndeobşte europeană şi-n sinea mea am legat întotdeauna minunatele cuceriri pe care le-ați făcut într-un timp relativ scurt, de felul cum înțelegeți dumneavoastră să vă creşteți odraslele.

— Asta aşa e – răspunse turcul – deşi drept să-ți spun, bre, nu ştiu cum, om bătrân, dacă să mă bucur că am avut o copilărie turcă şi nu venețiană, franțuză, grecească ori, poftim, chiar moldavă. Copilăria la turci e grea, deşi plină de satisfacții.

— Dac-ați dori puțin să detailați… — spuse Metodiu cu blândeţe.

— Păi – zise turcul – mai întâi trebuie să te naşti băiat, căci dacă te naşti fată, destinul ți-e pecetluit. Noi privim femeia altfel decât voi europenii, o privim chiorâş. De mică. Căci dacă o priveşti chiorâş de mică, ea înțelege până la urmă care-i e menirea şi nu mai face nazuri.

— Dar dacă te naşti băiat? — întrebă Metodiu.

— Voi lua cazul meu – răspunse turcul – fiindcă mi-e mai la-ndemână şi-ți voi da un singur exemplu. Cea mai îndepărtată amintire pe care o păstrez e legată de faptul că tata nu mă lăsa niciodată să mă duc să mă joc cu catârul de-a dreptul, adică să ajung la catâr în linie dreaptă, ci mă lua de mânuță, ocoleam grajdul şi-i cădeam catârului în spate. Înțelegi?

— Nu prea – recunoscu Metodiu. De ce?

— Cum să-ți spun eu, bre? — se scarpină turcul în cap. Noi suntem educați milităreşte de mici. La un an,

când începem să umblăm în picioare, suntem înfățişaţi mai-marelui satului, bujbeiul, care ne examinează şi stabileşte la ce suntem buni fiecare. Ăia crăcănaţi pentru călărie, ăia mai firavi pentru atacuri pe flancuri şi-aşa mai departe. Eu eram mai firav şi tata a primit ordin să mă crească pentru atacul prin învăluire.

— Extraordinar! — recunoscu Metodiu.

— Păi da – zise turcul – aşa a fost. Toată copilăria mea eu numai asta am făcut. Nu mergeam, să zicem, să beau apă la fântână direct, pe drumul cel mai scurt, ci ocoleam grajdul, săream prin grădină şi-i cădeam fântânii în spate. Dar nu numai fântânii, ci şi mamei, tatei, mai târziu primei neveste, tuturor. Trebuie să recunoşti, bre, că până la urmă mişcarea asta îţi intră în sânge. De-o pildă, dacă vreau să mă duc c-o treabă până la salcâmul de colo, eu nu mai pot să mă duc drept, ci numai prin învăluire, s-ajung după salcâm. La atacul pe flancuri n-am secrete, sunt maestru. La Kosovice, de exemplu, i-am înconjurat pe sârbi de două ori şi ei nici nu şi-au dat seama.

EPISODUL 219

ANUL NOU OTOMAN

— Aspră viaţă – făcu Metodiu. O viaţă cu adevărat spartană, dar fără de care imperiul dumneavoastră n-ar fi căpătat strălucirea şi întinderea de astăzi, cu totul şi cu totul meritate.

— Eşti un drăguţ – spuse turcul cu modestie.

— Şi totuşi – continuă Metodiu încurajat – îmi vine să mă-ntreb: când oare găsiţi răgaz în toiul atâtor campanii să vă mai şi odihniţi, să mai staţi la un pahar de vorbă, să vă – mă iertaţi – mângâiaţi legitimele femei,

să vă faceți, c-o vorbă de-a noastră, praştie?

— Rar de tot – spuse turcul – dar atunci n-avem mamă, n-avem tată. La Anul Nou, de pildă.

— Serios? — făcu Metodiu.

— Dacă-ți spun!... — zise turcul. Când Anul Nou ne prinde pe plaiurile natale, ne adunăm în casa bujbeiului cu toate femeile noastre, le scoatem în lume, cum ar veni. Le înțolim cu ce au mai bun, le dichisim, le dăm kumâz să prindă chef de viaţă şi captivitate şi hai-hai cu ele la bujbei! Nu lăsăm una acasă, e singura ocazie când putem să arătăm şi noi cu ce ne-am ales fiecare după ce-am slujii atâta amar de vreme patria.

— Şi dacă vreuna nu vrea să meargă? — întrebă Metodiu.

— Cum să nu vrea!? — râse turcul. Ce, e proastă? Păi dacă n-ar vrea, una-două am trimite-o la Anul Nou al veteranilor, unde e prăpăd. Fac nişte chestii veteranii ăştia... În fond, eu îi înțeleg, la câte-au pățit la viața lor, au şi ei dreptul să se destindă puțin, măcar la bătrânețe. Unde mai pui că majoritatea au fost spahii, au lumbage şi altfel nu pot.

— Şi la bujbei ce faceți? — depăşi cu delicatețe Metodiu descrierea ce se anunța prea naturalistă.

— La bujbei, cum am ajuns, noi bărbații ne aşezăm de-o parte, femeile de alta. Le lăsăm până la miezul nopții să vorbească între ele, să se cunoască, tu de unde eşti, câți ani ai, cine ți-a făcut semnul ăsta pe gât, mă rog, treburi de-ale lor, femeieşti, iar noi stăm şi le privim cu bunăvoință şi ne dăm date unul altuia, de unde e fiecare, câți ani are, cine i-a făcut semnul ăla pe gât etc. La miezul nopții urăm sultanului viaţă lungă, începem să bem masiv şi cam peste două ceasuri, să nu zic mai mult, vine bujbeiul şi le dă femeilor acelaşi minunat rând de veşminte verzi, le-mbracă din cap

până-n picioare să nu mai ştim care a cui este, şi-ncepe jocul.

— Ce joc? — făcu Metodiu numai ochi şi urechi.

— Jocul cu iataganul! — făcu turcul mirat. Nu-l ştii?

— Mărturisesc că nu – spuse scuturat de-un fior bunul părinte.

— Vai, dar e simplu! — făcu turcul. Se ia un iatagan bine ascuțit, se aşază femeile echipate astfel în cerc şi fiecare din noi, în mijlocul cercului, învârteşte pe podea iataganul, ca un titirez. În direcția pe care o arată lama când se opreşte din învârtit se află vrând-nevrând o femeie. Ei, asta-i a ta!

— Cum"a ta"? — vru Metodiu lămuriri.

— A ta, adică ai rămas cu ea! — zise turcul.

— Până când? — zise Metodiu.

— Până la Anul Nou viitor, când venim iarăşi la bujbei, la joc – zise turcul.

— Înțeleg – oftă Metodiu. Da' nu se supără nimeni?

— Cine să se supere? — făcu turcul. Dacă-i joc, joc să fie!

— Dar dacă nimereşti una tot de-a ta? — întrebă Metodiu.

— Jocul e bine făcut – spuse turcul – şi dacă nimereşti o dată ce-ai mai avut, mai învârți o dată şi dacă din nou iese aceeaşi, o trimiți la Anul Nou al veteranilor, nici pe ei nu trebuie să-i uităm, au luptat atâta...

EPISODUL 220

SPRE VALAHIA

— Vorbele domniei-tale mi-au lămurii multe lucruri, iubite frate turc – zise Metodiu. Căci ceea ce nu

înțelegeam eu, anume cum se face că o naţie ce pare unora nu tocmai inteligentă, ba uneori de-a dreptul săracă întru duh, a supus atâtea popoare, acum înțeles-am desluşit. Totul se trage de la educaţia eminamente militară ce le dați copiilor.

— Da, da – încuviință turcul – nu suntem deştepți per total, au ieşit şi proverbe în această privință pe seama noastră, dar în timp ce alții făceau proverbe cu noi, noi făceam cuceriri cu ei.

— Nu-mi rămâne decât să vă foarte mulțumesc pentru ce mi-ați spus – zise Metodiu – şi să vă rog, dacă nu cumva cer prea mult, să-mi daţi acum drumul spre proverbialele mele ținuturi de baştină, încredințându-vă că ori de câte ori voi vedea undeva semnul semilunii – şi-l voi vedea des, căci aşa sunt vremurile – mă voi gândi la dumneavoastră.

— Du-te, frate moldovean – spuse turcul mişcat – du-te şi sărută şi pentru mine pământul Chiliei şi-ai Cetății Albe, care ne aparțin. Alah să te aibă în pază.

”Trăsnite-ar bunul Dumnezeu aici în pustia asta, să n-apuci tu să vezi ce-i peste Prut!”gândi Metodiu, apoi zise tare:

— Rămâneți cu bine!

— Da’ un’ te duci, bre? — făcu deodată turcul văzând că Metodiu o ia la stânga.

— Păi, acasă – se opri temător Metodiu.

— Păi cu ce? — zise turcul.

— Pe jos – zise Metodiu.

— Aidi, bre, cu mine – făcu turcul – Dunărea e colea, după salcâmii aceia, de ce să umbli pe jos? Am oprit noi un vas grecesc care merge la raiaua Brăilei, te pun eu pe el.

De voie, de nevoie, Metodiu îl urmă pe otoman, care făcu un ocol mare, cum îi era obiceiul, şi ajunse în cele

din urmă la Dunăre, în spatele unui vas tras lângă un mic debarcader din scânduri. Pe punte, cel ce părea a fi stăpânul, de cum îl văzu pe turc, se sculă de pe un butoi şi începu să se vaite:

— Bre, Osman, halva ai luat, sardea ai luat, icre ai luat, la Beci nu m-ai lăsat, ce face io, bre, aci? Vrei io murit? Murit, bre, dacă vrei, da' lase plecat!

— Gura – făcu turcul calm. Grecoteiule, îl iei pe dânsul şi până la Brăila nu faci haltă. Dac-aud că i s-a clintit dumnealui un fir de păr în cap, te găsesc şi te mănânc.

— Putut pleca, bre? — se bucură grecul.

— Du-te-n… — făcu turcul.

Metodiu urcă pe punte. Ajutat de doi mateloţi somnoroşi, grecul trase ancora, desprinse parâma şi înălță pânzele. Vasul se desprinse uşor de mal.

— Să-mi scrii cum ai ajuns! — strigă turcul către Metodiu, făcând semne de rămas bun cu iataganul.

— Negreşit – răspunse Metodiu.

După ce vasul ajunse în mijlocul Dunării, bunul părinte se-ndreptă spre grec.

— Chiar v-a luat tot?

— Ei, scârţ! — răspunse zâmbind grecul. Un butoi cu halva mucegăită, altul cu sardele stricate şi încă unul cu icre negre da care acuma sunt verzi. De schepsis le-am lăsat aşa, să aibă şi ei ce confisca; restul mărfii le-am dat pe bani buni la Beci. Ce ştiu ăştia? Oameni de trei lulele, au un imperiu, da' n-au miros. Pentru un nas fin trebuie milenii, bre, milenii de cultură, nu nişte secole, acolo, amărâte, şi alea pline de fum şi sânge…

EPISODUL 221

CĂPITANUL GEORGIOS

Pe vasul grecului, numit ”Lesbos”, bunul nostru Metodiu primi cabina secundului, care la Beci părăsise echipajul pentru o slovacă nurlie, renunțând – poate prea uşor, după opinia unor mateloți – la însorita Grecie, la o familie numeroasă şi la asuprirea turcilor. După ce-şi curăți hainele şi ațipi vreme de vreo trei sferturi de ceas, Metodiu ieşi pe punte. Soarele trecuse de crucea amiezii, coborând spre Habsburgi. Vasul luneca încet pe Dunăre la vale, înspre Buda. La proră stătea cel ce părea a fi stăpânul corăbiei şi căpitanul ei, decojind o portocală. Peşti nenumărați, lehămețiți de un veac de aprig paşalâc, se azvârleau după cojile aruncate în apă. La un moment dat, după o coajă mai mare se îți capul unui sturion imens, doldora de icre, care aruncă o privire în jur, îşi dădu uimit seama până unde ajunsese, se scufundă rapid şi făcu cale-ntoarsă spre Orşova.

— Frumoasă privelişte – intră Metodiu în vorbă oprindu-se lângă grec.

— Frumoasă, nimic de zis – răspunse căpitanul – dar e o privelişte în care trebuie să fii cu ochii în patru. Frumusețea maschează întotdeauna un pericol, după cum îndărătul apolinicului stă pitit dionisiacul, asta ți-o spun eu, negustor bătrân. Nu vrei şi matale, părinte, o felie să te mai îndulceşti? Salivând, Metodiu luă felia de portocală cu simplitate.

— Pe mine mă cheamă Metodiu şi sunt călugăr din Moldova – zise personajul nostru.

— Pe mine mă cheamă Georgios şi sunt grec de pretutindeni – răspunse căpitanul zâmbind, apoi strigă pe punte: Mavros! Mai adă-mi o portocală din cală! Din cală, după o vreme, se ivi un grec de vreo 50 de ani, mic, slab, murdar, neras, cu un tricou flenduros de

marinar, aducând o portocală. I-o întinse căpitanului, privindu-l chiorâş, şi-i spuse:

— Țin să-ți atrag atenția c-au mai rămas trei portocale şi echipajul mârâie. N-a mâncat de două zile.

— Şi tu ce te bagi? — zise căpitanul. Mănânc cât vreau, sunt portocalele mele. Apoi făcu mai domolit: Împarte-le echipajului.

Grecul cel nemulțumit se-ntoarse pe călcâie şi plecă. Abia acum bagă de seamă că omul era numai în ciorapi.

— E frate-miu – zise căpitanul, observând privirea compătimitoare a călugărului. Oaia neagră a familiei. Un puturos şi jumătate, toată ziua nu-i stă capul decât la răscoale şi revoluții. Vrea să dezrobească Grecia. Parcă şi ai pe cine... Dacă nu era mama să mă roage să-l țin cu mine pe vas, de mult atârna de vreun ştreang. Mai ia, părinte, te rog, fără jenă. Metodiu mai luă firesc o felie.

— Şi-n echipaj câți aveți? — întrebă el.

— Frate-miu şi încă doi – răspunse Georgios. A fost şi secundul dar a rămas la Beci. Prost şi ăla, parcă la ei e altfel...

— Nu-s oameni cam puțini pentru aşa corabie? — întrebă Metodiu.

— Pentru navigația în aval, nu – răspunse grecul. Te duce apa, n-ai nevoie decât de doi-trei oameni. Când merg însă pe Dunăre în amonte, atunci îmi trebuie mai mulți şi-angajez vreo cinci-şase şi le plătesc lefurile până la Beci, unde de regulă rămân vreo trei-patru. Cursa asta a rămas secundul, cursa trecută alții doi. Aşa că la-ntoarcere fac şi eu o economie, nu mai dau atâtea lefuri.

EPISODUL 222

SUSPICIUNEA

După aceste vorbe se lăsă o tăcere. În secolul al XVII-lea lăsarea unei tăceri între doi oameni nu era un lucru lipsit de însemnătate, ca astăzi. Nesiguranța zilei de mâine, iscoadele turceşti prezente peste tot, resentimentele ținuturilor mai mici care n-ajunseseră încă state mici, teama că puteai fi săltat în orice moment de o stăpânire despotică – toate acestea împrumutau unei tăceri valențe deosebit de interesante. Şi deşi vasul plutea lin, economicos, pe Dunăre la vale, deşi ziua era luminoasă, caldă, deşi păreau a se înțelege bine, tăcerea ivită brusc strecurase între bunul Metodiu şi negustorul Georgios ceva neliniştitor, inhibant. Primul care vorbi, înghiţind stânjenit ultima felie din portocala oferită de grec, fu Metodiu:

— Căpitane Georgios, n-aş dori să crezi cumva că dacă turcul acela m-a adus pe vasul dumitale şi ți-a spus ce ți-a spus, eu sunt omul lor…

— Vai de mine – spuse Georgios – se poate?! Cum să mă gândesc la aşa ceva?

— Ştiu eu?… Poate faptul că turcul ți-a poruncit s-ajung teafăr la Brăila te-a făcut să bănuieşti…

— Dar nu e nicio problemă! — răspunse surâzător grecul. Chiar de m-aş fi gândit, pentru că într-adevăr mă puteam gândi că te-au pus să mă spionezi să ştie dacă mi-a mai rămas ceva…

— Par nu m-au pus, uite, mă jur pe Maica Preacurată…

— Nu trebuie să te juri! — îl opri grecul. Chiar de-ai fi

iscoadă, eşti o iscoadă de treabă şi văd că mă-nțelegi că…

— Dar nu sunt iscoadă! — imploră Metodiu.

— Să zicem că nu eşti – spuse grecul, dar hai să zicem că eşti. La o adică, ai putea fi, nu? Pot eu să ştiu? Nu pot. Dar dacă eşti, vezi şi dumneata că banii ăştia câți îi am şi câți recunosc, i-am dosit de ăia care te-au trimis ori nu te-au trimis, n-am de unde şti asta, banii ăştia deci i-am câştigat cinstit, din sudoarea frunții, prin negoț. De ce să le fi dat lor tot ce-am agonisit? Dacă vrei, uite, îți dau dumitale o parte, că, vorba ceea, nu-ți strică, mai închizi şi dumneata ochii, te faci că plouă şi dacă la Buda mă controlează iară, n-ai auzit, n-ai văzut nimic.

— Dumneata nu înțelegi că nu sunt omul lor, că-i urăsc pe turci? — zise exasperat Metodiu.

— Îi urăşti? — miji grecul ochii. De când îi urăşti? De ce-i urăşti? Mai ştii pe cineva care-i urăşte?

— De ce mă-ntrebi? — făcu Metodiu.

— Să zicem că sunt şi eu omul lor – zise grecul. Ia, hai, spune, câți îi urâți? Îi urâți individual sau v-adunați într-un grup?

— Ne-adunăm într-un popor şi-i urâm pe capete – se enervă Metodiu. Poftim, toarnă-mă!

— Eşti sincer, dom'le, bravo! — zâmbi grecul. Stai liniştit, nu sunt iscoadă. Şi nici dumneata nu eşti. Mai ia, te rog, o portocală.

EPISODUL 223

PASAGERI NOI

După acestea, discuția continuă mai liniştită, mai firească. Negustorul Georgios îi spuse călugărului

nostru câte ceva despre familia lui şi i se plânse de dureri de şale, din cauza tangajului. Metodiu, la rândul lui, îi povesti cum arată Roma, cam ce fel de om e papa, cât costă la ei untdelemnul, icrele.

— I-auzi! — se miră căpitanul auzind de preț.

— Da, şi toate sunt aşa – întări Metodiu.

— Nu mai spune! — făcu Georgios. Chiar aşa?!

— Exact cum ți-am spus – zise Metodiu.

— Mare lucru! — se cruci grecul. De fapt, ce mă mir, Roma ne-a învins şi pe noi.

Şi ca să nu mai plictisim atenţia măritului Cetitor, vom spune că au mai vorbit ei de una, de alta, în majoritatea lor lucruri fără importanță, probleme general-umane, iubire, naştere, moarte, bătrânețe, libertate, cum va fi timpul, mă rog, chestiuni ce se discutau atunci pe Dunăre. Însă tocmai când Metodiu abordase cu aplomb problema general-umană a asupririi turceşti, iacătă că la un cot, de după un pâlc de sălcii impasibile, pletoase, le tăie calea un masiv caiac la prora căruia stătea în picioare – nu mai încăpea nicio îndoială – un otoman. Grecul se pregăti să-l salute cu un gest larg şi-un zâmbet respectuos pe față, dar osmalâul făcu un semn îndreptându-şi cu fermitate arătătorul în jos, spre apă, adică staţi pe loc, lăsaţi ancora.

— Control! — şopti galben Georgios, apoi strigă către caiac: Nu înțeleg! Ce s-a întâmplat?

— Nu s-a întâmplat nimic! — strigă turcul. Opreşte!

— Păi dacă dumneavoastră înşivă spuneți că nu s-a întâmplat nimic – încercă Georgios să folosească străvechile silogisme socratice – atunci cu mai trebuie să opresc?

— Da, trebuie! — răspunse turcul, cu negura Evului Mediu lucindu-i încă în ochi.

Georgios se conformă. Aruncă o privire neajutorată spre Metodiu, aruncă ancora şi până la urmă aruncă şi puntea spre caiac, să poată urca musulmanul însoţit de trei ieniceri echipaţi de campanie.

— Ne iei şi pe noi până la Buda – zise în chip de explicaţie turcul. Trebuie să ajungem până mâine seară la garnizoană şi de ieri n-a mai trecut nimic pe Dunăre. Băieţi – se-ntoarse el spre cei trei ieniceri – puneţi-vă şi voi pe unde puteţi. Gata, meştere, dă-i drumul! Salută pe cei rămaşi pe caiac şi se aşează pe un butoi.

Căpitanul Georgios, tremurând ca varga, trase puntea, trase ancora şi trase cu coada ochiului spre necredincios.

— Năduf mare! — spuse turcul, dându-şi turbanul pe ceafă. Vreun rachiu, ceva, ne dai matale, jupâne, sau caut eu cu băieţii?

— Imediat – spuse Georgios scurgându-se în cală.

EPISODUL 224

PRESIUNI MORALE

— Să trăiască Imperiul Otoman! — spuse turcul, ridicând plosca adusă de grec.

— Să trăiască şi să înflorească – zise repede Georgios, înclinându-se.

— Matale, părintele, nu eşti pe-o vorbă cu mine? — spuse turcul către Metodiu, care rămăsese tăcut la proră.

— Cu mine vorbei? — păru că se trezeşte călugărul nostru.

— Da, cu matale.

— Nu eram atent la ce-aţi rostit – zise Metodiu.

— Să trăiască Imperiul Otoman, asta-am zis! — făcu

turcul.

— Frumos spus – zise Metodiu. Iat-o vorbă simțită.

Turcul se uită chiorâş la călugăr, apoi trase o duşcă şi dădu plosca unuia din ieniceri. Acesta bău, o trecu celui de-al doilea care făcu la fel şi întinse plosca ultimului, cu o meşă neagră peste ochiul drept. Ultimul refuză.

— Acum ce rost are să te abții? — întrebă turcul pe cel fără un ochi. A intrat băut într-o luptă cu croații – explică el lui Metodiu şi grecului – şi i-a sărit o suliță-n ochi. De-atunci nu mai bea. Bea mă, tot aia e.

Ienicerul clătină din cap. Turcul-comandant luă plosca şi-o ținu îndelung la buze.

— Vreun mezel, ceva, o măslină, caşcaval, piper şi două-trei scobitori s-ar găsi pe-aici, jupâne? — zise el strâmbându-se nițel de tăria rachiului.

— S-ar găsi – răspunse grecul.

— Totul pe un platou aşa, mic, fără deranj mare. Şi nu mai fiți aşa stânjeniți, că, vorba aia – surâse larg otomanul – doar n-au dat turcii.

Georgios se înclină şi dispăru în cală.

— Să trăiască Imperiul Otoman, părinte! — zise tare turcul ridicând plosca.

— Poftim? — tresări Metodiu ce se uita spre Orşova.

— Matale eşti surd sau ne duşmăneşti? — întrebă atent turcul.

— Mă cam lasă o ureche – răspunse Metodiu.

— Care?

— Asta – arătă Metodiu.

— Şi dacă tot nu-ți foloseşte, de ce s-o mai ții lipită de cap. Eu aş tăia-o.

— În schimb, cu astălaltă aud mai dihai ca un iepure – zise Metodiu – şi dacă dumneavoastră, de la o sută de paşi, doar ați şoptit un pic mai tare”Să trăiască

Imperiul Otoman”, cum aţi spus înainte, fiţi convins că eu aş auzi şi aş răspunde că nu numai să trăiască, dar să şi înflorească.

— Frumos zis – spuse turcul. Nu iei un gât?

— Poftim? — făcu Metodiu, ducând mâna la ureche.

EPISODUL 225

UN ROL MAI PUȚIN STUDIAT

Din cală, într-o echilibristică specifică neonației lui, apăru grecul Georgios purtând o tavă încărcată cu vârf. O aşează la picioarele comandantului turc, care-o privi cu detaşare.

— Nu s-ar zice jupâne, că matale ştii ce-i aia criză – spuse el, apucând cu finețe o măslină. De unde ai asemenea bunătăți?

— De la nevastă-mea spuse modest Georgios. Ştiți cum sunt femeile când pleci la drum, te-ncarcă…

— Vrednică nevastă! — zise otomanul. Ale melc nu mi-ar pune un posmag, numai eu să le-aduc, să le-aduc, să le-aduc, sătura-le-ar pământu’ de japițe! Spuneți şi voi, de unde să le-aduci atâta? Cine ne dă nouă de bunăvoie? Nu mai e ca la-nceput, când omul, de voie, de nevoie, era frate cu turcul. Astăzi lumea ne cunoaşte: turc zice şi-o ia la fugă. Rămân în urmă numai bolnavii, ologii şi trădătorii, pe care-i curățăm. N-ați observat că de când am pătruns noi peste Bosfor, popoarele au devenit mai puternice, mai sănătoase? La căderea Constantinopolului, bizantinul avea înălțimea medie de 1,68 în. Ei bine, după nici două sute de ani, are astăzi 1,72 în. Doi centimetri pe secol: enorm. Nu mai vorbesc că e sănătos tun, cu un stomac de fier, în stare să înghită orice. Şi nu numai bizantinul, dar şi

ceilalți: e o adevărată plăcere şi un motiv de mândrie ca după numai două veacuri de stăpânire să vezi uitându-te în jur bulgari spătoşi, valahi falnici, croați îndesați, ruşi voinici, ucrainieni încruntați, polaci curajoşi. Şi toate astea din cauza noastră. Însă vedeți, la asta nu se gândeşte nimeni. Toți se tem pentru nişte amărâte de pungi sau de diamanticale, de parcă aurul le-ar da sănătate şi nu necazuri. Păi ce, dacă de-o pildă, matale, jupâne, ți-ar fi în joc viața, te-ai mai uita, acolo, la nişte bănuți, la nişte sfeşnice de-argint sau, mă rog, la ce-i mai fi având matale pe corabia asta? Luați, mă băieți, că se răceşte – spuse turcul către cei trei ieniceri din subordine, care-l priveau cu gura căscată de admirație.

— Despre ce sfeşnice vorbiți? — întrebă grecul.

— Ei, am zis sfeşnice c-aşa mi-a venit – răspunse turcul – dar puteam zice la fel de bine mahmudele, drahme, galbeni, cocoşei, icoane, cercei, inele, cruciulițe…

— N-am – zise grecul.

— Nimic, nimic? — făcu turcul.

— Un camarad de-al dumneavoastră m-a oprit mai în susul râului şi… — suspină grecul – tot ce-am agonisit…

— Înțeleg – spuse turcul. Unii din noi sunt mai răi decât câinii. N-ar lăsa nimic altora.

EPISODUL 226

ECHINOCȚIU DE PRIMĂVARĂ

E duminică. A venit primăvara. Păsările călătoare s-au întors toate din tarile calde, apucându-se grăbite să-şi construiască frumoase, spațioase cuiburi. Pe

ogoare duduie tractoarele, între blocuri duduie covoarele. Soarele râde vesel, încălzind fetele trecătoarelor. Să-ngăduie măritul Cetitor umililor naratori ca-ntr-această binecuvântată zi să lase deoparte firul subțire al poveştii pe care-o deapănă de-atâta vreme şi să se cuprindă şi ei de farmecul firii din jur, căci, orice s-ar spune, naratorii sunt şi ei oameni. Din apartamentul modest, dar curățel unde locuiesc, naratorii privesc pe geam şi se desfată cu luminoasa privelişte. La parterul şcolii de vizavi se văd într-o sală busturile sobre ale pensionarilor reuniți într-o paşnică şedință de bloc. Alături de şcoală, în piață, s-au adus garoafe şi tineri veseli cumpără buchet după buchet. Pe alei se aud strigătele prelungi ale celor care printr-o salutară inițiativă ajută gospodinele să se debaraseze, economisind timp, de sticlele şi borcanele goale prisosind prin debarale. Din bucătăria naratorilor vine un indescriptibil miros de cartofi prăjiți cu salam de primăvară. Secolul al XVII-lea e departe, secolul al XXI-lea e aproape. Pe noptiera naratorilor, ispititoare, te-mbie să le citeşti două volume noi nouțe: unul de Sadoveanu, altul de Kundera. Totul respiră tihnă, seriozitate, optimism. În camera lor, copiii naratorilor îşi fac temele pentru a doua zi. Unul din ei îşi roagă tăticul să-l ajute puțin la o compunere despre primăvară. Tatăl-narator tuşeşte îndatoritor şi-i dictează apoi drăgălaşei odrasle câteva cuvinte de început:”A venit primăvara. Păsările călătoare s-au întors toate din țările calde…”

Iată însă că naratorii oftează, închid geamul, trimit copilul la mama şi se aşază la masa lor de lucru: din cețurile imaginației se limpezeşte cetatea Buda, spre care Dunărea se-ndreaptă ca un şarpe uriaş, leneş, purtând cu ea corabia grecului Georgios.

EPISODUL 227

LIPSA DE CULTURĂ DUCE LA ANALFABETISM

— Domnilor – spuse comandantul turc către Metodiu şi căpitanul Georgios – ne apropiem de ținta călătoriei noastre. Cât ne costă, jupâne, ce-am consumatără acilea?

— Ei, ce să vă coste, nimic – spuse trist grecul.

— Ba nu, meştere, vreau să plătesc cinstit – spuse otomanul. La noi, oricât ar părea de ciudat, jaful individual se pedepseşte cu moartea. Numai jaful colectiv e autorizat.

— Păi ați fost în colectiv – zise Georgios, arătând spre cei trei ieniceri.

— Da, dar numai eu răspund – spuse turcul – şi mi-e frică. Dacă răspundeam toți patru, nu te mai sâsâiam atâta, îți luam tot. Deci, cât face?

— Considerați c-a fost cinstea mea – spuse grecul. Abia dac-ați ciugulit câte ceva, ca vrăbiuțele.

— Fără ironii! — zise turcul. Vrăbiuță e mă-ta. Pe mine să nu mă faci vrăbiuță. Te mai întreb o dată: cât costă?

— Socotind şi rachiul, doi galbeni – zise Georgios.

— Mult – spuse turcul. Enorm. Doi galbeni pentru nişte măsline şi-o şuncă împuțită? Cum a fost şunca, băieți? — se-ntoarse şeful spre ieniceri.

— Puțea de trăsnea – răspunse cel fără un ochi. Abia am putut-o înghiți.

— Păi vezi, meştere? — făcu turcul către Georgios. Şi ceri doi galbeni? Vrei să iei pielea de pe noi? Unde te trezeşti? În Cipru?

— Atunci spuneți dumneavoastră cât face şi eu sunt

mulțumit – zise Georgios.

— Un galbân e bine? — întrebă turcul.

— E bine – răspunse grecul.

— Ba nu e bine – zise turcul – asta înseamnă că eşti mulțumit şi vrei să mă-nşeli. Cum adică? Eu vreau să-ți plătesc ca tot omu' şi matale ba ne faci cinste, ba ne faci vrăbiuțe… Păi mie îmi faci tu cinste mă, mie? — îşi arătă turcul pieptul. Îți arăt eu imediat cinste… Jurnal de bord ai?

— Am – făcu Georgios alb ca varul.

— Dă-l încoace – zise turcul – să-ți scriu eu câteva acolo, să vază toți ce bandit eşti… Ştii că la Sulina se controlează jurnalele şi dacă ai ceva de rău într-însul, o încurci. Ştiai?

— Ştiam – tremura grecul – şi v-aş ruga frumos, dacă se poate, să nu…

— Nimic! — făcu turcul. Adă jurnalul!

Georgios intră în cabină şi se întoarse cu jurnalul şi-o călimară.

— Pană ai? — întrebă turcul.

— N-am – răspunse grecul. A rupt-o un camarad de-al dumneavoastră, în amonte.

— Am eu – răspunse ienicerul cel chior şi scoase de sub tunică o pana nou-nouță.

— Ia dă-o-ncoace – făcu comandantul. Se uită la ea, o răsuci pe toate părțile. Care ştiți, băieți, să scrieți? — întrebă el pe ieniceri.

— Niciunul, dom' şef! — răspunse cu hotărâre în glas ienicerul cel chior.

— Cum, mă, niciunul?! — se miră comandantul. Pe mine mă-nteleg, că sunt mai bătrân, n-am avut când să-nvăț, eu mai mult cu luptele… Da' voi… Se-ntoarse spre grec:

— Ai noroc, jupâne, că nu ştim scrie. Da' şi când om

pune mâna pe carte…

EPISODUL 228

SOMNUL DE CAMPANIE

După această discuție, comandantul turc păru a se domoli şi-l lăsă în pace pe căpitanul Georgios. S-ar fi putut spune că la un moment dat chiar ațipise, cum stătea rezemat cu spatele de parapetul bordului, însă ideea de somn era alungată, pentru cine-i privea, de faptul că osmalâul îşi ținea mereu un ochi deschis, cu schimbul, când stângul, când dreptul, aşa încât nu te puteai împiedeca să nu admiri acest somn de campanie, vigilent, pe care-l practicau de altfel şi ceilalți trei ieniceri. Cu înfiorare, Metodiu, care stătea la proră, îşi spuse că până când turcii se vor dezobişnui să doarmă astfel, veghind mereu cu un ochi la ce se întâmplă în jur, va fi foarte greu să-i învingi şi să dezmembrezi Imperiul Otoman. Observă că numai ienicerul cel chior părea mai obosit, deoarece era silit să țină tot timpul deschis ochiul sănătos şi să doarmă numai cu ochiul lipsă, ceea ce, desigur, nu-l odihnea peste măsură. În plus, Metodiu mai observă că turcii ajunseră la o asemenea îndemânare în practicarea acestui somn de război sau somn de asediu, încât fixau cu privirea ochiului deschis un obiect sau o ființă şi dacă obiectul sau ființa respectivă se mişca, se mişca şi ochiul deschis, în timp ce celălalt, închisul, rămânea nemişcat, împlinindu-şi somnul. Călugărul nostru verifică acest lucru făcând câțiva paşi pe punte: ochiul comandantului turc îl urmări apatic, iar gura otomanului spuse încet, somnoroasă: *Te plimbi cam mult, bătrâne…* Metodiu se opri, mut de admirație şi

spaimă: extraordinar popor!

După încă două ceasuri, nu cu mult înaintea asfinţitului, vasul căpitanului Georgios intră în inima paşalâcului, marele port fluvial. Comandantul turc deschise amândoi ochii, se sculă, se dezmorți puțin pe loc, îşi aranjă ținuta, iataganul. Pe maluri se zărea forfota obişnuită într-un asemenea oraş la acel ceas al după-amiezii: perechi de spahii ieşiți la o plimbare, copii jucându-se de-a”au venit turcii”, caleşti de nobili mergând cu jalbe la stăpânire, negustori osmalâi strigând”kurtoş kolacsi!”, un taraf de lingurari atacând voios o vioaie melodie, o coadă la bragă, zarzavagii, cafegii, borcanagii de iaurt şi patrule. Chemați prin semne clare şi imperioase cu mâna de o santinelă cu fes, eroii noştri acostară la primul chei şi căpitanul Georgios pregăti pentru verificare actele.

EPISODUL 229

PE CHEI

Când vasul atinse parapetul cheiului, comandantul turc dădu mâna cu Metodiu şi Georgios, spunând:

— Ce-a fost, a fost. Nu mi-o luați în nume de rău. Aşa sunt vremurile. Astăzi suntem noi în frunte. Mâine, cine ştie! Aş vrea totuşi să-mi păstrați o amintire plăcută.

Sări pe chei, urmat de cei trei ieniceri, dar înainte de a se depărta, se mai întoarse o dată, oprit de-un gând:

— Cred că va veni o vreme, spuse el visător, când toți vom fi ca frații, când, cum să zic, dumneata, părinte, vei veni la mine şi-mi vei zice: frate turc, am nevoie de asta şi asta, ajută-mă, iar eu voi răspunde, poftim, frate valah, ia şi du-te.

”Mira-m-aş!”gândi Metodiu, apoi spuse tare:

— Să te-audă Domnul!

— Rămâneţi cu bine, mai zise turcul, şi dacă veţi avea cumva necazuri mai departe, să spuneţi că sunteţi prieteni cu Suleiman. Atât: prieteni cu Suleiman. Drum bun!

Comandantul se îndepărtă. Pe vas urcă acum vameşul otoman, urmat de doi însoțitori.

— Actele, ceru el.

Georgios i le înmână.

— Ce transportați? Întrebă vameşul.

— Nimic! Răspunse Georgios.

— Nimic, nimic? Făcu vameşul.

— Ce-am avut ne-au luat mai sus camarazii dumneavoastră.

— Şi umblați aşa fără rost pe Dunăre? Ştiți că n-aveți voie să umblaţi neîncărcaţi?

— Păi noi am fost încărcați, cum arată şi actele, dar marfa ni s-a luat în amonte, spuse Georgios.

— Înseamnă că nu erau turci, spuse vameşul. Noi lăsăm totdeauna o dovadă.

— Dar ce erau? Zise disperat grecul.

— Erau duşmani, spuse vameşul. Duşmanul nu lasă nimic.

— Erau îmbrăcați ca dumneavoastră, cu fes, cu şalvari…

— Eee, câți nu fac la fel ca după aceea să spună că erau turci! Surâse vameşul. N-am ce vă face. Plătiți zece galbeni pentru lipsă de încărcătură.

— Luminăția-voastră, dar a fost cu noi un tovarăş de-al dumneavoastră care-a văzut tot, a coborât adineaori, Suleiman.

— Poți matale să fii prieten şi cu tata, zise vameşul. Ori plăteşti galbenii ori, dacă nu poți plăti, te-ncărcăm

noi.

— Cu ce? Făcu înspăimântat Georgios.

— Cu oi! Răspunse turcul. Cu patruzeci de oi. Le duci până la Brăila şi le dai unuia Mustafa, care te va aştepta acolo.

— Şi cu ce acte? — zise grecul. Pe actele mele scrie măsline, nu

OL

— Nu-ți trebuie acte. Cui te controlează spui că eşti prieten cu unu Osman. Atât: cu Osman.

EPISODUL 230

ULTIMUL

Cât va mai dura această poveste? Ne întrebau, nu fără o anumită neîncredere în glasuri, întâii noştri Cetitori, atunci când au dat cu ochii de primele pagini ale istoriei de față. Iar noi, naivii, răspundeam, nu fără o anume mândrie, într-un glas:"O sută de ani de zile!"Dar nu cât va dura *timpul poveştii* îi interesa pe atenții noştri Cetitori, *ci cât va dura timpul* istorisii, sau, mai pe şleau spus, cât credeam noi că vom mai putea povesti. Şi noi, naivii, am crezut atât de tare că vom putea spune povestea la nesfârşit, că, uite, au trecut câțiva am buni şi cu iuțeală de mână şi nebăgare de scamă am ajuns la episodul 230.

Însă acum, iată, nu mai putem. Adică nu că nu putem, dar... nu se poate! Timpul se-ascute în urma noastră şi-n față se-ntunecă, vremurile încep a se zgudui şi firava noastră construcție epică, oprită la jumătate, la un sfert, cine mai ştie, arată încă o dată ca un zid părăsit şi neisprăvit". Peste locuri, peste personaje şi peste esopicul limbaj ce le-a făcut posibile

se aşterne pulberea cenuşie a unei presimțite catastrofe. Ce jertfe va trebui să dăm ca să desăvârşim lucrarea? Putea-va fi ea oare vreodată încheiată? Eroii ne sunt pe drumuri şi, fără voia noastră, nu-i mai putem aduce acasă, silindu-i la un etern surghiun. De departe, din loc neprielnic, Metodiu şi Iovănuț ne fac semne înspăimântate cu mâna şi dac-ar fi mai multă linişte, le-am auzi, poate, glasurile:

— Nu ne lăsați! Duceți-ne acasă!

I-ar consola oare strigătul nostru şoptit, de răspuns:”Nici nouă nu ne e bine aici, aşteptați-ne, o să venim şi noi”?

3 iunie 1988

IOAN GROŞAN
Născut la 3 octombrie 1954 în comuna Satulung,

județul Maramureş.

Absolvent al Facultății de Filologie din Cluj (1978); secretar de redacție la revista studențească de cultură „Echinox”(1974—1978); membru fondator al grupului literar „Ars Amatoria”.

Volume publicate: „Caravana cinematografică”(1985, Editura Cartea Românească. Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor), „Trenul de noapte”(1989, Editura Cartea Românească, Premiul pentru proză al revistei „Astra”),

”Planeta Mediocrilor”(1991, Editura Cassandra), „Şcoala ludică”(1991, Editura Ghepardul, Premiul pentru teatru al Asociației umoriştilor români).

Nuvelele „Caravana cinematografică”şi „Trenul de noapte”au fost traduse în rusă şi franceză.

… domnitori, curteni, călugări, oşteni, răzeşi, domnițe, turci şi însuşi Papa sunt prinşi într-o povestire de savoare epică, cu un dialog plin de vervă, într-o parodie a stilurilor de proză, debordând de ironie şi umor, cu fine alunecări în situații politice contemporane…